

הכנה מיוחדת לזמן קיץ - להצלחה בלימוד העיון!
בעלון מיוחד ומרתק - 'אומנות לימוד העיון'
כולל הדרכה מרתקת - כלים ופרקטיקה להצלחה בלימוד העיון.
העלון מודפס בגיליון זה בעמ' 67

אסיפת גליונות

פרשת שמיני תשפ"ה

אסור לעיין בשעת התפילה

החברות מיועדות לבתי כנסת
על דעת התורמים
אין להוציא מבית הכנסת עד לאחר שבת

תוכן העניינים

5.....	אבנא אפר - מדינת הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
9.....	היכל החרות'ם סופר - במשטרת החרות של מרמא ורמא החרות'ם סופר זצ"ל
13.....	יסודי העולם - מרן מדיק החרד מוסדו החסידות אחר המלחמה
18.....	פאר מקדושים - פנינים נדירים מספרים עתיקי וזמן - הרה"ג רבי נחמה הערין שליט"א
19.....	זכר מדיק לברכה - הרה"ק רבי יהודה הורבין מרז'קוב זצ"ע
21.....	באמונתו ירדה - המושפיע הנאמן הנדיק רבי משה וואלפסאן זצ"ע ועבד"א
25.....	מחשבת היום - מרן הנאמן הנדיק רבי משה היים שמרלר זצ"ל אב"ד צידק
27.....	לודמור - להפנת משנתו של הרה"ק רבי שלמה מקארליק זצ"ע
29.....	אמרי דוד - הנאמן הנדיק רבי דוד מאיר ווייס זצוק"ל
30.....	אבן הדישע - הגה"ח רבי יוסף מרדכי ווייס זצ"ל
31.....	שלהבת מנחם - הגה"צ רבי מנחם מונדווער מקאסוב זצ"ל
32.....	פניני הכותן - המושפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א
33.....	משיב נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר עכשטיין שליט"א
37.....	עמק הפנינים - הנאמן הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
39.....	מנוח מודיעין - מנהלגו של מרן הנאמן הגדול רבי משה שאול קלוין שליט"א
42.....	על החסידים - הנאמן הגדול רבי יוסף זאב פיינשטיין זצ"ל ראש ישיבת עמלה של תורה
43.....	מנוונות החרים - ב"ק אדמו"ר ממנוונותא שליט"א
47.....	פניני הרמב"ם - הנאמן רבי ישראל מאיר קעניג אב"ד ירקא שליט"א
49.....	המודא דאדוויטא - הנאמן רבי יעקב פרידמן שליט"א
52.....	שיעורי הלכה - הרה"ג ר' מנחם מענדל גייג שליט"א
53.....	היכל הוראה - הנאמן הגדול אב"ד היכל הוראה שליט"א
55.....	לב ההלכה - מפעל שונת הלכות
57.....	משמור לב - עניני הלכה
58.....	אמרי יצחק - הגה"מ ווייס שליט"א
59.....	במשעילי החסידות - להבין ולהשכיל ברב"ק של תלמידי בעשטה"ק
61.....	פניני הלכה ומנהג - הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
63.....	הוי דודר במלאכת - הנאמן רבי משה אדיר בלוי שליט"א
64.....	איגרי ידועות החרדה - מגיד משרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
67.....	אימנות לימוד העיון - מבין יסודות העיון אימנות לימוד העיון מרן בודדות והנאה
71.....	דערה - סטיטשין

ע"פ ההלכה אסור לעיין בגליון בעת חזרת השי"ץ

שו"ע

וצריך אותו שיוצא בתפלת שליח ציבור לכון לכל מה שאומר שליח ציבור מראש ועד סוף ואינו מפסיק ואינו משיח.

ס"ק י"ז: ולכון - ע"כ יש לזהר מלומר תחנונים או ללמוד בעת חזרת השי"ץ ואפילו אם מכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי שלא תהיה אמן יתומה כמו שיתבאר ג"כ לא יפה הם עושים שאם הלומדים יפנו ללימודם עמי הארץ ולמדו מהן שלא להאזין לשי"ץ ויעסקו בשיחה בטילה ח"ו נמצאו מחטיאין את הרבים:

ס"ק י"ח: כאלו אין ט' וכו' - ע"כ יראה לכתחילה לכון לשמוע כל הברכה ולא סוף הברכה בלבד: מוקדש לרפואתו השלימה של מרן אדמו"ר רבי ישראל בן לאה אסתר שליט"א לרפואה שלימה

החוברות מיועדות לבתי כנסת

על דעת התורמים - אין להוציא מהבית כנסת עד לאחר שבת

למעוניינים - ניתן לשלם במחיר סימלי דרך נדרים פלוס קופה חסידים הראשונים

מערכת אסיפת גליונות 0733-45-44-99

לפרסום בחוברת 0733-45-45-17

עימוד: מאורות - בית"נ 0548463972

הדפסה: קונטרול פי חירם 6 ירושלים 02-9971070

הדרכה חדשה
ומיוחדת מבית
"יסודות העיון" ללא
תשלום - לרגל
תחילת זמן קיץ
תשפ"ה:

5 כללים איך להינצל מטעויות בהבנה בלימוד העיון!?

'המצפן' שינווט אותך בדרך לאמיתה של תורה

הדרכת חובה לכל לומד בעיון, המשתוקק לכוון לאמיתה של תורה, ולוודא שאינו טועה בשיקול הדעת בהבנת הסוגיות בעיון.

ההדרכה תפרוס בפניך מפת דרכים כיצד להשיג תחושת יציבות וביטחון בלימוד הסוגיות, להסיק מסקנות ישירות לאמיתה של תורה, מתוך בהירות, סיפוק, עם תחושת התקדמות ממשית, והנאה עצומה

מאת הרה"ג אברהם מלוביצקי שליט"א

להאזנה להדרכה חייג עכשיו:
שלווח 5 **02-580-1-580**

הגדלה
מיוחדת
בין מאזיני
ההדרכה

הגישה להדרכה פתוחה חינם ל-72 שעות בלבד
לאחמ"כ השלווח תיחסם והגישה תהיה אך ורק בתשלום!

מה תקבל בהדרכה:

- 1 דרך ברורה ללימוד סוגיא, שתעניק לך תחושת ביטחון ויציבות שאתה צועד בדרך הנכונה.
- 2 'המצפן' - 5 כללים בלימוד סוגיא שימנעו ממך טעויות בהבנה ובשיקול הדעת.
- 3 כיצד ניתן למדוד אם החידוש שלי אמיתי או סתם 'זוהרט' נחמד...
- 4 איך מתמודדים מול ההרגשה האימה שמלווה לומדים רבים - שהלימוד בעיון הופך את התורה ל'פילסטלינה' ח'ן, וכביכול כל אחד רשאי 'להמציא' סברות כלבבו...
- 5 לדעת ללמוד נכון בעיון, מתוך סיפוק אדיר והנאה עצומה!

בסיום ההדרכה תינתן הזדמנות נדירה ומיוחדת להצטרף לתוכנית המקיפה 'יסודות העיון' שהביאה בס"ד מאות סיפורי הצלחה מופלאים ע"י מאות בוגרים נלהבים שחוו שינוי אדיר בלימוד העיון, במבצע חד"פ מיוחד לרגל תחילת זמן קיץ שתקף לימים אלו בלבד, הפרטים המלאים יינתנו למעוניינים בסוף ההדרכה

יסודות העיון
אמנות לימוד העיון מתוך ביטחון והנאה

לפרטים על הקורס המלא 'יסודות העיון', ולעדויות בוגרים < **חייג עכשיו!**

לקבלת פרספקט במיל - כל הפרטים
על 'יסודות העיון' שלח הודעה לכתובת
Y025801580@GMAIL.COM

02-580-1-580

להתענג

בכל שבוע מחדש!

לקראת שבתות הקיץ
הופיע ויצא לאור
במהדורה מפוארת

פרקי אבות

עם ביאור
טוב טעם ודעת

פרקים א-ג

דברי אגדה ומוסר
מתוקים ומושכים את הלב
משולבים בעובדות מעוררות
מחיייהם של גדולי ישראל

מאת מרן פוסק הדור הגאון
רבי **משה שטרנבוך** שליט"א
מרא דארעא קדישא

בהגשה מפוארת

פרקי אבות עם ביאור טוב טעם ודעת. תענוג עילאי שתצפו לו כל השבוע.

ניתן להירשם לקבל צינתוק כאשר יו"ל ספר חדש <<<

חדש! קו המידע לכל ספרי מרן שליט"א | 02-302-4594

עדכונים על ספרים חדשים, מבצעים, מוקדי מכירות, והזמנות מרוכזות

מסקוד ישראל והלכו רבנו ישראל בעל שם
ותלמידיו ז"ע ועב"א כפי ששאב מבארם והשקה
את בני ישראל רבות בשנים מורינו הרב
רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זע"א
רב ביהמ"ד דחסידי בעלזא בלאגראן

אבני אפד

פרשת שמיני תשפ"ה

וא"ב י"ל דהא דאמרינן דאין קטיגור נעשה סניגור לא נאמר
אלא נעושה תשובה מיראה דאכתי נשאר עכ"פ שוגג
ואכתי קרי ליה מכשול, ואס כן דיו להגין שלא יהא כמזיד, ולכן
לא יכול להיות סניגור, אצל נעושה תשובה מאהבה נעשה
מהעון מזה וזכות, וכדרש גמרא דכתיב 'כל תשא עון וקח
טוב', צהאי גוונא יוכל להיות מן הקטיגור סניגור, כיון דאין
כאן חטא כלל, וכמדומה לי שראיתי להציא חילוק זה צאיזה ספר
צסם הנזר הקדוש*.

והשאתא לפי הנ"ל אחי שפיר גם הכא, דודאי אהרן הנזיר
עשה תשובה מאהבה ונעשה הכל מזה וזכות, ולכן
שפיר צוה לו להציא עגל לחטאת דלא שייך גציה לומר אין
קטיגור נעשה סניגור כיון דעשה תשובה מאהבה ונעשה
מהחטא זכות, אצל צני ישראל דלא עשו תשובה אלא מיראה לא

ספה"ק וזהב שבא - הגה"ק רבי שמעון גרינפעלד ז"ע אב"ד סעמיהאלי

**קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה וגו' ואל בני
ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל
ובכש בני שנה תמימים לעולה** (ויקרא ט ג-ג). יש לומר טעם
למה צוה לאהרן להקריב עגל לחטאת ולישראל שעיר עזים
לחטאת, שהרי רש"י ז"ל כתב שהוא להודיע שכיפר לו הקצ"ה
על ידי עגל זה על מעשה העגל, וקשה לכאורה הרי אדרבה כלל
צידינו דאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ס טו. ועוד). אך י"ל שהרי
איתא ציומא פרק ח' (פז): דמחלק צס"ס דבתשובה מאהבה
הזדונות נעשו זכויות ובתשובה מיראה הזדונות נעשו כשגגות
שנאמר (הושע יד ג) כי כשלת צעוניך.

כתבת האפר

לשלוש סעודות, שהרי לחם משנה מיוחד לסעודה שלישית לא היה לו, לכן רצה
לצאת ידי חובתו בחתיכת חלה זו, אך בניו שלא קבלו די הצורך כדי שביעה במשך
הסעודה היו עדיין רעבים מאד ובקשו ממנו שרצונם לאכול חתיכה זו, אבל הוא לא
הסכים שהרי רק זה נשאר לו לסעודה שלישית והם התחננו לפניו באמרם "אבא
רעבים אנו מאד", עד שנכמרו רחמיו עליהם ביותר על שאינו יכול לתת להם את
החתיכה להשביע רעבונם והוריד דמעה על מצבו הנורא. וכיון שכן אמרו בשמים,
"אם הוא יכול להוריד דמעה בשביל דבר כזה שוב אין הוא המשיח". ואנן נענה
אבתריה, הלואי שהמצוות שלנו יהיו כמו בעירה זו, אך מכל מקום המשיח כבר
לא היה יכול להיות.

אחר שהרחבנו הדיבור על הגה"ק רבי שלמה מלוצק ז"ע, נביא את דבריו
הק' בביאור והסבר לדברי חז"ל הק' שאמרו שבתשובה מאהבה זדונות נהפכים
לזכויות, מה הטעם לזה, והילך לשון קדשו כפי שזמבא דבריו בספר "אסיפת
אמרים" על תהלים:

און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' (תהלים סו יח). הדקדוקים רבו, וכי הקב"ה ותן,
ואמרו חכמינו ז"ל (ב"ק ג). כל האומר הקב"ה ותן ויתורו מעיו. גם מה שאמר 'בלבי
לא ישמע ה'', איך שייך שמיעה לדבר שבלב. וגם 'אכן שמע אלקים הקשיב בקול
תפלת', וכי זה השכר משום און שבלבו. אמנם לתרץ כל זה, דבגמרא רמי תנא
חדא גדולה תשובה שזדונות נעשין לו כשגגות ותנא אידך זכויות, ומתריך כאן
מאהבה כאן מיראה. ולהסביר הדבר על פי משל כמו אדם המיישר את בנו לילך
בדרך טוב, ושלא יפול בטיט ויטנן, והנה כשהתינוק לא שמע בקול אביו, ואח"כ
תחרט, יש בזה ב' בחינות, יש תינוק שאינו חכם כל כך, והדרך הרע עדיין טוב
בעיניו, אך שהוא מתחרט על שעבר על דברי אביו ומתירא מאד מאביו, לכן הולך
ומפייס, ואף על פי שניחא ליה לאביו שהוא מפייסו, אך גוער עליו בנזיפה, ואומר
לו למה עשית זאת הגם שאינו עליו כבעש גדול כמקודם, וזה הזדונות נעשות
כשגגות כששב מיראה.

אמנם כשהתינוק הוא חכם ונותן ליבו לדעת אמאי ציוהו אביו לילך בדרך זה
ומבין באמת שהוא דרך החיים הטוב, והדרך הב' הוא דרך הרע, נמצא כשהוא
מתחרט הוא צועק במר נפשו על מה שהלך בדרך המתועב והמטונן, וטיף עצמו,
ובוכה מאוד על זה, ובא אל אביו בבכי רבה ובקול מר, נמצא הילד הזה כשבא
בצער גדול, ובמוריות על שטיף את עצמו ואת בגדיו הנעימים והיקרים, מה

א. נביא בזה מה שכתב הרה"ק רבי שלמה מלוצק ז"ע בספרו הק' "דברת שלמה"
המגיד מסקאלה ז"ע, וקודם נחיה מעט אודותיו.

הרה"ק ר' שלמה לוצקער ז"ע "דער סקאלער מגיד", היה תלמידו המובהק
של הרה"ק ר' דוב בער המגיד ממעזריטש ז"ע והוא היה רגיל להיות לפני ולפנים
בחדרו של המגיד הגדול ממעזריטש, והוא כתב את הספר "מגיד דבריו ליעקב"
מתורת רבו המגיד. וכן היה הוא מנהל את חצר הקודש, והיה אומר את מי
מהאורחים או התלמידים צריך לקרב יותר, ומי שא"צ קירוב וכו'.

הרה"ק הרבי ר' יחיאל מיכל מזלזטשוב ז"ע היה תלמידו של מרן הבעש"ט
הק' ואחר פטירת רבו נסע לפעמים למעזריטש, אך לא הכניע את עצמו כתלמיד
לפני רבו, והרה"ק ר' מרדכי מנעשכי ז"ע היה תלמידו של הרבי ר' מיכעלע
זלאטשובער, פעם אחת כשנסע הרבי ר' מיכעלע למעזריטש התלווה אליו
תלמידו הנעשכיזער, והמגיד הק' מסקאלה שהיה אדם גדול מאד והיה מסור בלב
ונפש לרבו ממעזריטש כאב לו קצת על שאין הרבי ר' מיכעלע מכניע את עצמו
לרבו אך לא הריב עוז בנפשו לומר לו דבר, ועתה כשבא עם תלמידו מצא לעצמו
הזדמנות לומר משהו להתלמיד, לכן אמר להנעשכיזער שהיה עדיין צעיר לימים,
רואה אתה אפילו שרוב מנהל את רבנותו לעצמו מכל מקום עדיין צריך אתה ורובך
ביחד להגיע הנה לרבינו.

הסקאלער מגיד רגיל היה להיות לו שיעור קבוע בתורת הנסתר עם רבו, ואחר
סיפור זה ראה הרבי ר' בער שאין תלמידו משיג את הענין לעמקו כהרגלו, שאל
את תלמידו, וכי פגמת ח"ו באיזה פגם דק חלילה. חשב הרה"ק ר' שלמה לעצמו
זמן מונע עד שאמר לרבו לא פגמתי בשום דבר חלילה, אמר לו רבו "אולי פגמת
כבבוד איהו יהודי", מיד נזכר ממה שאמר להנעשכיזער וזה גרם שלא השיג את
הדברים לעומקם, וכיון שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה נענש שלא
זכה שהרבה חסידים יסעו אליו, רק תלמיד אחד היה לו השוה כאלף חסידים,
הלא הוא הרה"ק השר שלום מבעלזא ז"ע שהיה תלמידו המובהק והוא היה רבו
העיקרי.

ומסופר בשם הצדיקים סיפור נורא ואיום, והוא שלמעלה בשמים הכריזו לומר
שהרה"ק ר' שלמה ה"סקאלער מגיד" הוא המשיח ה'. היות שמעט מאד חסידים
היו נוסעים אליו לכן היה מצב פרנסתו דחוק ביותר, פעם אחת בשבת בבוקר
כשגמר לערוך את סעודתו בביתו נשאר לו כזית או כביצה מהחלה ורצה להצניעו

זה להם הקצ"ה להציג עגל לחטאת דשייך אכתי גציהו אין קטיגור נעשה סניגור, לכן כזה להם קחו שעיר עזים לחטאת, והנן כי נכון הוא כס"ד.²

ספה"ק תפארת שלמה – הרה"ק רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע:

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך ובפר בעדך ובעד העם. ופירש רש"י ז"ל קרב אל המזבח שהיה אהרן צוה וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה צוה לך נבחרת.

הנראה לי לרמוז בדבר זה על פי המשנה בראש השנה (פ"ג מ"ח) כל המחויב בדבר מוציא את הרצים ידי חובתו, פירוש כי ענין הנדק המעורר רחמים על הדור לכפר עליהם אם הוא נקי מכל פשע ועון מעודו איננו יכול לדון אותם לכך זכות ולבקש עליהם רחמים. והוא פירוש כל המחויב בדבר, שגם צו יש צו שום שמך ופגם בדבר זה, אזי יכול להוציא הרצים מידי חובתם לכפר עליהם, ומגו דזכי לנפשיה וזי נמי לחצריה, אבל אם אין לו שום שותפות עם בני דורו צח"י וז לא יכול לטהר על ידו.

ובן אמריין צמ"ק חגיגה (כ"ג) המטביל כלי בתוך כלי שיהיה צו כשפופרת הנוד, והני מילי ככלים טהורים המטביל בהם לא עלתה טבילה לכלים הטמאים שנתכוו עד שיהיה כשפופרת הנוד, אבל ככלים טמאים מגו דסלקא טבילה לכלים גופייהו סלקא נמי לכלים דאית בהו, ר"ל על ידי כי המקוה מטרת את גוף כלי

החילון חטאת נמי הכלי הפנימי אשר צו, הרי לך כי המטהר טמאים אחרים צריך להיות גם כן כמזהו, וזה שאיתא בגמרא (יומא כ"ג) אין ממנין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו וכו'. וזה הענין היה גם כן בחטא העגל שהיה הסיבה שיהיה אהרן קדוש ה' גם כן נתפס בזה, כי זהו מחסד עליון שיהיה איש אחד דבור לכפר על בני ישראל והוא מוצא האנושי לעמוד לשרת לפני ולפנים לכפר על בני ישראל, לכן היה חנוס על פי הציבור להיות נתפס בזה פסם מה להוציא את הרצים ידי חובתו, וזה שכתוב וכפר בעדך ובעד העם, כי כאשר אתה צריך לכפר בעדך על ידי זה תכפר גם בעד העם.

וזה שמרמו רש"י ז"ל צמחות לשון למה אתה צוה לך נבחרת, ר"ל אם אתה צוה וירא לגשת לכפר על בני ישראל, אם כן היה החטא שלך צחנס, אבל אם תכפר היתה מלאכה שאינה צריכה לגופה כנ"ל, כי לך נבחרת, הצחירה שלך צוה היה רק לטווח הדור, כי צלתי אפשר לכפר על העם רק אם תטכרך לכפר גם בעדך, ובדבר זה אתה נבחרת להיות כהן גדול להוציא ידי חובתו.

ספה"ק שפתי צדיק – הרה"ק רבי פינחס מנחם אלעזר מפיל"ץ זי"ע

ויקחו בני אהרן נרב ואביהוא איש מחתתו וגו' ויקריבו לפני ה' אש וזה אשר לא צוה אותם (ויקרא י"ב). צמס אדוני אצי זקני מו"ר [המידושי הרי"מ] ז"ל על פסוק

כתפת האפר

ד. בספה"ק ערוגת הבשם כתב הגה"ק רבי משה גרינוואלד אב"ד חוסט זי"ע, בזה הלשון: נראה לפרש בס"ד על פי מה שכתב בספר זאת זכרון בהא דאמר משה רבינו (שמות ג' יא) מי אנכי כי אלך אל פרעה, והשי"ת לא השיב לו אדרבא אין איש שראוי יותר לזה ממנו, אלא אדרבא השי"ת השיב (שם פסוק י"ב) כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, דהיינו דמהאי טעמא גופא שאתה באמת שפל מכל אדם מהאי טעמא אני שולחך, וראיה (שם) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, שהוא השפל מן ההרים לפי שהשי"ת בוחר בשפלים, אבל אין הכי נמי שאין אתה כדאי.

והוא נמי יתפרש על נכון בסייעתא דשמיא, דאחרן הכהן היה בוש בדבר מחמת ענות צדקו ואמר שאינו כדאי, ומשה רבינו לא השיב לו דאין בישראל גדול ממנו שראוי לעבודה זו, אלא אדרבא החזיק אותו בעוונה ואמר לו אין הכי נמי שאין אתה כדאי ומהאי טעמא גופא איזה השי"ת בעבודתך, והיינו דאמר ליה, למה אתה בוש, לפי שאתה שפל לך נבחרת, דאין הכי נמי שאתה אינך כדאי לזה אבל לך נבחרת, לפי שדרך השי"ת לבחור בשפלים, ואתי שפיר בס"ד.

ה. רבינו האמרי חיים" מו"ז נ"ץ זי"ע רגיל היה פעמים רבות לחזור על דבריו הקדושים של בעל ה"קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, שטעם הדבר שמשה רבינו שבר את הלוחות הוא משום שמשוה רצה להתפלל לפני ה' שיכפר להם לישראל את עון העגל, והיות שאי אפשר לעורר רחמים על אחרים אם הוא עצמו לא נכשל בדבר זה, וכעין ששינו במשנה מסכת ראש השנה (פ"ג מ"ח) "כל המחויב בדבר מוציא את הרבים ידי חובתו", וא"כ לא היה ביכולת משה לפעול מחילה לעם ישראל על חטא שהוא לא נכשל בו ואינו מחויב בדבר, לכן שבר משה רבינו את הלוחות, וכיון שאמרו (שבת קה) השובר כלים בחמתו כאילו עובד ע"ז, הרי שהיה לו שמץ קל של חטא העגל ולכן יכול היה להתפלל ולפעול מחילה וסליחה לכל ישראל על זה, וכיון שכפרת עם ישראל היה ע"י שבירת הלוחות לכן הורה לו הקב"ה למשה באמרו "אשר שברת", יישר כחך ששברת.

ואמר על זה רמז נפלא דנהג לוח בגימטריא מ"ד, וא"כ שני לוחות הם פ"ח, ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קכ"ז) "הפח נשבר ואנחנו נמלטנו", שעל ידי שבירת הפ"ח דהיינו שני הלוחות, נמלטנו וניצלנו מעונש חטא העגל.

ו. הרה"ק בעל ה"תורת חיים" מקאסוב זי"ע עוד בהיותו אברך צעיר עלה ונתעלה

מאוד נכמרו רחמיו של אביו, עד שאינו יכול לסבול מרירות צעקתו מקירות לבו עד שמבקש בנו שלא יבכה, ושאינו יכול לשמוע, ואומר לו למה תצעק אני בעצמי אקנה אותך ואת בגדיך, ואם הנער בוכה עוד, אומר לו אביו אני אעשה לך בגדים חדשים לבנים ויפים, וזה שאמרו חכמינו ז"ל השב מאהבה שאוהב את הקב"ה ודרכיו הקדושים הנעמים, נעשים לו כזכיות, ואם התינוק בוכה עוד מקירות לבו, אביו מפייסו מה אתה בוכה עוד שאל ממנו ואתנה.

והוא שאמר הכתוב און אם ראיתי בלב, כשרואה אני בלבי שזה עָל ומתועב ומשווק, אז אני צועק בקול ובמר נפשי לפני אב הרחמים יתברך עד שאינו יכול לשמוע צעקתי כביכול [לא ישמע ה'], ומפייס אותי ומבקש ממני שאבקש ויתן לי כל מה שאבקש ומצפה להקשיב תפילתי ויתן לי, והוא "אכן שמע אלקים הקשיב בקול תפילתי".

ב. יש להוסיף על דבריו מה שרבינו ה"אמרי חיים" זי"ע היה רגיל לפרש [ואולי מובא כבר מקמא] מה שביארו חז"ל בריש פרשת דברים והובא שם בפירוש רש"י ז"ל על מה שאמר הכתוב "אלה הדברים אשר דיבר משה וגו' במדבר בערבה מול סוף" וגו', שהזכיר משה רבינו ע"ה ברמז כל המקומות שחטאו בני ישראל, ולכאורה תמיה רבה היא שהרי בהמשך מצאנו בהדיא שמשוה הוכיח את ישראל ואמר להם "ובתעברה ובמסה ובקברות התאוה מקציפים הייתם את ה'", וכדומה עוד שאר פסוקים המלאים תוכחה מפורשת.

אולם יש לומר דכל זמן שלא שבו בתשובה מאהבה הוכרח להוכיחם רק ברמז, שלא לעורר קטרוג לחילה, אך אחרי ששבו בתשובה שלימה מאהבה ואז הרי זדונות נהפכים לזכיות, שוב לא מנע מלהוכיח את ישראל בדברים מפורשים, כיון שאדרבה כעת ששבו בני ישראל בתשובה מאהבה, הרי יכריעו כל אלו העוונות ויתוספו לזכונם.

ג. בספר "תורת מהרי"ץ" להגה"ק רבי יוסף צבי דושינסקי אצוק"ל רבה של ירושלים עיה"ק ת"ז מובא ממש כביאור זה, וברור אצלי שאמרו הרב דושינסקי זי"ע בשם ה"תפארת שלמה", כיודע שהיה דבוק עד מאד בספר הק' "תפארת שלמה", ושכמעט שאמר בקדשו שהלומד בספר הק' "תפארת שלמה" ביום השבת קודש בלתי אפשרי שלא יזכה להרהור תשובה אמיתי במשך ימי השבוע. וספרו "תורת מהרי"ץ" הרי לא כתבו בעצמא אלא תלמידיו שומעי לקח, וכנראה שאמרו משמיה דה"תפארת שלמה" הדושינע לא הבחין בזה וכתבו בשם הרב אצוק"ל.

מה שדרשו חז"ל (סו"ל (סו"ל): על הפסוק אדם ובהמה תושע (תהלים לו ז), אלו בני אדם שהם ערומים צדעת ומשימים עצמם כבהמה, כי צאמת זה האדם המוכן לישועה ה', מי שמיים עצמו כבהמה, היינו שידע שמדו אין לו שום עצה ותחבולה לשום השגה ולשום השתדלות לחיות שלו, רק מה שחונן אותו הש"י, על זה האיש מרחמין עליו בישועה צאמת. וזה ג"כ זאת החיה, חיה נקרא קדושת הנפש שהוא מכון הצריאה, כמו שכתוב (בראשית ז י) ויהי האדם לנפש חיה, וקדושה שורה על האדם על ידי שמיים עצמו כבהמה. וזהו פירוש, מכל הבהמה אשר על הארץ.

וזהו עיקר ענין יציאת מצרים, כי ענין מצרים הוא שחושצים עצמם ליש, שיכולת להם לכלכל עצמם צדעת שלהם, וזהו היפוך ארץ ישראל, כמו שכתוב (דברים יא יב) לא כדרך מצרים הוא וגו' אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך וגו', והארץ וגו' למטר השמים תשתה מים, ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך צה וגו', וזה מורה כי ארץ מצרים הוא בקליפה ומדמים שהיכולת לעצמם להספקת ענייניהם.

וזהו הלשון והשקית ברגלך, המורה על עמדם צדעת עצמם מצלי צורך לשמים ח"ו, וארץ ישראל הוא היפוך זה, למטר השמים תשתה מים, שזה סגולת הארץ שנותנת הכרה לידע בידיעה שלימה כי אין להנצח שום יכולת להושע ידו לו, וזהו ענין החג הקדוש של פסח ומנחת האכילה מזה לחם עוני, שבה מזדכך לב האדם לדעת דלית ליה מגרמיה כלום, רק מה שחננו ה'.

ולזה קורין צדו שנים הסדרה הזאת תיכף אחר החג הזה, שהענין הנ"ל מורה על זה, ולזה מורה ג"כ הסימן טהרה, מפרסת פרסה, היפוך מה שנאמר במצרים והשקית ברגלך, שמדמים עצמם שיש להם רגל שהוא העמדה וכה עצמם, והסימן טהרה לישראל הוא מפרסת פרסה, שאין להם דמיון הזה, על כן הם מוכנים צאמת לנחלת ארץ ישראל, יהי רצון שנוכח לקצננו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו אמן במהרה צימינו.

ויקריצו וגו' אש זרה אשר לא נזה וגו', פירש כי כל מלוא צריכין אנו לעשות בחשק רב וצמאון גדול עד שבעשיית המלוא יהיה צלי השארת חיות הגשמיות כלל, אך המלוא עצמה נותנת בו שוב חיות שיוכל לחיות עוד ולא ימות בעבורה כמו שכתוב (ויקרא יח ה) וחי בהם, וכאן שלא היה ציווי מהשי"ת והם עשו זאת במסירות נפש לשם שמים נשארו שמיים צלי חיות הגשמיות כלל, ובה ילא נפשים צדיקות נפלא.

ובזה יש ללמוד שלא יעשה אדם עצדות שלא שייך אליו, רק כפי כוחו, כי גם כאן היה מלוא להקטיר קטורת, רק שלא היה להם הציווי, וזה היה עיקר החסרון, כמו שכתוב אשר לא נזה אותם, אותם דייקא, אף שלא הכין נזה, לכן כל יראה האדם לעלות על מעלה שאינה שלו וכפי כוחו, רק לעשות צפצפות גמור לקיים מצוות הנאמרות בחשק רב וצמאון גדול ולכלול את עצמו עם כלל ישראל, על ידי זה יוכל לגמור אותם כתיקונם ולזכות להתגלות גדול, כמו שאיתא בתורת כהנים על פסוק ויאמר משה זה הדבר אשר נזה ה' תעשו (שס ט ו), אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע תעצירו מלצבם ותהיו כלכם ציראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום כו' עשייתם כן וירא אליכם כבוד ה', (ויקרא יח ז) ה' רגיל להראות זאת תמיד).

הרי דעיקר התגלות צה על ידי אחדות עם כלל ישראל, וכן צריך אדם לכלול את עצמו קודם כל מלוא עם כלל ישראל כמו שאמר שם צעה אחת לשרת לפני המקום, ועל זה תיקן האר"י ז"ל לומר קודם כל מלוא לשם יחוד כו' בשם כל ישראל כדי לכלול את עצמו עם הכלל, ועל ידי זה יכולין לגמור המצוות כראוי וכנכון, וכאן ה' זה החסרון שהכלל לא היה כדאי אז למה שהם היו רוצים לעשות שיוכל כל יחיד ויחיד להקטיר קטורת, כי הם היו ראויים לזה, אך החסרון היה אז מהכלל, כמו שכתוב ואחיהם כל בית ישראל יצבו וגו', ועל ידי שעושין מלוא בחשק גדול על ידי זה וזכין להתעוררות רב כמ"ש.

תורת אמת – הרה"ק רבי יהודה ליב איגר מלובלין זי"ע

זאת החיה אשר תאכלו מכל הבחמה וגו' (ויקרא יא ג). פתח צמיה וסיים צבהמה, ודרשת חז"ל ידוע. ויש לומר על פי

בתפת האפר

ז. כהשלמה לדברי רבינו נביא בזה קטע מדבריו בהמשך ספרו הק' בפרשתנו, וזה לשון קדשו: כאשר שמעתי מפ"ק זקניי (היחידים הר"מ) ז"ל שאמר בזה הלשון: אנו רואים צדיקים קדושים כאלו [נדב ואביהוא] אשר התלהבותם לשרת בקדוש בער בהם ועשו כמה כוונות ויחודים שלא יוכל אדם לשער, רק התורה הקדושה מעידה אשר לא צוה, משמע שהיה כל העבודה כראוי והיה חסר רק הציווי, [ו] סיים: מדה טובה מרובה, כשאדם מישראל ניגש לשרת בקדוש רק מטעם הציווי שנצטוו מהקב"ה, מתקבלת לרצון עבודתו כמו אם היה מכון כל הכוונות והיחודים.

עוד אמר זקניי הק' ז"ל שבאמת צריך כל אחד לעשות מצוה בכל הנפש ממש ותכלה הנפש בהתלהבות העבודה, רק המצוה מחיה בחיות חדש מציווי השי"ת, והצדיקים הנ"ל עשו בכלת הנפש שלא היה מצוה ולא נמשך חיות חדש מהציווי, לכך כלתה נפשים בהדביקות.

מעלה מעלה בקדושה ופרישות במעלות קדושים וטהורים עד כי לא היה יכול להבין איך יוכל יהודי לעבור על רצון אביו שבשמים, והיה תיקון בקדושתו מאד, עד שפעם גרמו לו מן השמים שיעבור בענין קטן מאד, דבר דק מן הדק, כדי שיוכל להבין את האדם שיצרו מתגבר עליו ועובר עבירות ולדון לזכות.

אך הוא התחיל לסגף את עצמו על עבירה זו וגדל על עצמו הרבה מאד תעניתים כדי שיתכפר לו עונו, עד שאביו הרה"ק ה"אבהת שלום" מקאסוב זי"ע (שלא גילו לו מכל הסיפורים של בנו) קרא לו ואמר: "תדע לך שהרבי ר' אלימלך נתגלה לי ואמר לי שאתה עושה רעש גדול בשמים, שאם על דבר קטן כזה אתה מענה את עצמך כל כך, כמה יש להתענות על שאר עוונות האדם, ולא שבקת חיי לכל בריה – אך תדע לך שאני פעלתי וסידרתי לך עוון זה, כדי שתוכל להבין ללבם של ישראל". בשמוע ה"תורת חיים" דבר זה שאביו גרם לו את כל העוון הדק הזה, נדעזע ואמר "אוי אוי, ווי קען זיין א טאטע אזא אכזר אויף א קינד" – איני מבין איך יכול אבא להתאכזר כל כך על בנו]...

הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע יז"ד א' אייר תקמ"ח

(א) אחד מן החסידים החשובים והמפורסמים שבעיר טבריה, אולי היה זה הגה"ח רבי יצחק מקורדינוב זצ"ל, נכנס פעם לביתו של הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע, ומוצאו כשהוא דבוק במחשבתו ומוכה ברגלו, תוך כדי שהוא אומר, עס איז שווער צו זיין א איד, עס איז שווער צו זיין א איד, היינו שקשה הוא הדבר להיות איש יהודי, לקיים את התורה והמצוות, אך רגע כמימריה המשיך ועשה מכה חזקה עם רגלו על הארץ, ואמר, אז איך וועל וועל, וועל איך קענען, היינו אשר על אף כל זה, אם רק ארצה אוכל להתנהג בשלימות היהדות, והמשיך ואמר, כי הרי הקדוש ברוך הוא עוזר, הצדיקים עוזרים ומסייעים, הצדיקים הנמצאים כבר בעולם העליון עומדים לעזר ולסייע, על כן ממילא אם רוצים באמת אפשר להגיע לזה בסיועיתא דשמיא.

(ב) בעיר טבריה התגוררה אשה אחת, שהייתה מתענה כל שבוע משבת לשבת, ומכובן שהיה זה עניין קשה עד מאד לקיים, והכל החשיבו אותה על כך ביותר. עד כדי כך גדלה חשיבותה בעיני בני העיר, עד שבכל ליל שבת היו כל בני העיר עוברים בדרכם אל ביתם מבית הכנסת אחר תפילת ליל שבת, בכדי לברכה בברכת שבת שלום ומבורך, כשהדבר היה מפורסם אצל כל בני העיר.

אחר שנים רבות שהייתה נוהגת כן, ונהגו בני העיר לכבדה, הגיע הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע לטבריה, ומשונדע לו על הדבר הבין ברוב קדושתו כי אינה נוהגת כן משום רום מעלתה, אלא מאחר והיא חפצה להתפאר בעיני כל בני העיר, ולכן הורה לכל בני העיר, כי עליהם להפסיק ממנהגם זה, וכי מעתה לא יעלו עוד לברכה בברכת שבת שלום ומבורך בליל שבת קודש, ואכן כל בני העיר קיבלו וקיימו את דבריו.

ויהי לפלא, איך שבאותו שבוע שלאחר מכן, מתה האשה מקושי התענית, לפי שכל חיותה שהחזיקה עצמה בתענית קשה זו משבת לשבת, הייתה על ידי ההתפארות שקיבלה אצל כל בני העיר, ומשלא קיבלה את ההתפארות בעיני כל בני העיר, בטל דבר המעשה ולא יכלה עוד להתענות.

(ג) אמר הרה"ק הדברי שמואל מסלונים זי"ע בשם הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע, כי גבי צדיקים אשר הקדוש ברוך הוא מדקדק עמהם כחוט השערה (בבא קמא נ.), הרי שאף הלימוד בכדי להשיג תענוג מן הלימוד, הרי הוא נחשב כלומר שלא לשמה, ואילו אצלם בחינת לשמה הוא, רק זה הלימוד מתוך התבטלות גמורה, אמנם אמר על זה, כי לואי שהיו משיגים לכל הפחות את דרגת שלא לשמה של הצדיקים...

(ד) הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע כתב באחד מאגרותיו (פרי הארץ, מכתבים מכתב כ"ב) כי אין לו לאדם לבקש מלפני השם יתברך הצלחה בפרטתו, כי אמרו חכמינו ז"ל (קידושין פב.) אין עשירות מן האומנות, שאין לבקש על הפרנסה בהצלחת מעשיו במסחר פלוני, אלא יש לבקש מלפני השם יתברך שישפיע לו השם יתברך פרנסתו בשפע ובריותו, וזו יזה לברכת (דברים טו, יח) 'וברכך ה' בכל אשר תעשה', ומסיים וכותב: "הנה ראיתי הרבה שואלין מאד ודורשין בפרטות הסיבה, וזוהי סיבה לדוחקם, הנה מוקהילת קודש בעשינקאווטץ הייתי רגיל לקבל אגרת מכמה שנים כולם בקובלנה על פרנסתם, וחוקשה בעיני לקרוא מכתבם, ובראי שתא שלא הזכירו מובטחתי שיתעלה בעזרת השם יתברך, אשר לואת רבים צועקים ואינם נענין, מפני שהם צועקים על מחשבתם בפרטות".

(ה) הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע כתב (פרי הארץ פרשת דברים בדי"ה על מאמר יצא) לפרש את מאמר חכמינו ז"ל (מגילה ו.) יגעת ומצאת תאמין, כי אחר שייגע האדם למצוא את הדבר, צריך אמונה שבוודאי ימצא את הדבר, ובלא האמונה לא יועיל לו כלל ההיגיעה, כי עד כמה שהאדם מאמין, כך יזכה למצוא ולהבין בדברי התורה הקדושה.

הגאון רבי יוסף דוב סולובייצ'יק ה'בית הלוי' מבריסק זצ"ל ד' אייר תרנ"ב

(א) כאשר ביקש הרה"ק בעל התכלת מראדזין זי"ע לפרסם את דבר מציאת התכלת, עלה ובא לבית גדולי הדור, להציע לפניהם את דעתו, ולפלפל בהם בסוגיות אלו.

כאשר עלה הרה"ק בעל התכלת מראדזין זי"ע לביתו של הגאון הבית הלוי זצ"ל בבריסק, לא עלה בידו להפריך את ראיותיו, אך אמר לו, כי הנה נאמר (דברים

לב, ז) 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך', ופירוש דברי הכתוב הוא, 'שאל אביך ויגדך', היינו את מסורת בית אבא, דבר המסור מדור לדור, 'זקניך ויאמרו לך', היינו זקן הוא זה שקנה חכמה (קידושין לב.), מה שמבשרים על פי חכמת התורה. ואמר הכתוב כי צריכים את שני הדברים גם יחד, כאשר אף אם מבררים על פי חכמת התורה כי הדבר נכון ואמת, מכל מקום אין די בזה, אלא צריכים גם כן לברר את המסורת, שהיה מסורת ברורה בדבר, ולכן רק אחר אשר 'שאל אביך ויגדך', שיועד הינן בבירור את מסורת האבות, אז 'זקניך ויאמרו לך', יכולים לסמוך על ההוכחות על פי חכמת התורה לידע באמתות הדברים, ובזה אמר לו, כי מאחר ואין לנו מסורת ברורה על זה, אין מועיל ההוכחות הברורות בזה.

(ב) פעם אחת אירע נידון גדול בדבר היתר עגונה, ומעשה שהיה כן היה באברך אשר נעלם ביום מן הימים, ולאחר זמן הגיע אדם שטען שהוא בעלה של האשה וביקש לגרשה, אך לא עלה ביד הדיינים להוכיח כי הוא אכן בעל האשה, והפנו את השאלה אל הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע, אשר נכנס בעובי הקורה, ובכדי להגיע להיתר עגונה זו, נדד בכל קצוי הארץ לעלות ולבוא לגדולי הדור, לדון עמם בנידון זה.

בין החכמים אשר עלה אליהם היה הגאון הבית הלוי זצ"ל, שם ישב עמו לדון בארוכה בסוגיא זו, והסכים בדעתו אם הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע להיתר עגונה זו, ומרוב התפעלותו לנוכח גאונותו הגדולה של הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע יצא ללוותו לרחובת של עיר בבגדי שבת, כשמשם היה בדעת הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע ליסע לקובנא, להיוועץ עם הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל. שאל אותו הגאון הבית הלוי זצ"ל האין בדעתו ליסע לקובנא, ומשאמר לו הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע את הדורן בה מבקש הוא ליסע, ביקש ממנו הגאון הבית הלוי זצ"ל שיסע בדרך אחרת, כי בדרך מסועו אשר ביקש ליסע גרים רבים מן המתנגדים, אשר לא יכירו במעלת תורתו, ויש לחשוש שמא לא יכבדו אותו כדון.

ונראה, כי בוודאי ידע הגאון הבית הלוי זצ"ל כי לא יחוס הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע על כבודו, ובוודאי שימחל בלב שלם לכל מי שלא ינהג בו כבוד, אך בכל זאת דאג לתושיה העיר, שלא ייכשלו בבזיון תלמידי חכמים.

(ג) מעשה באחד מבני הגאון הבית הלוי זצ"ל אשר הגיע לפרקו, ונלקח כחתן על ידי גביר אחד שהעניק לו סכום כסף גדול לנדוניה, הבחין הגאון הבית הלוי זצ"ל כי בנו נהנה מאד מכן שקיבל סכום גדול עבור צרכי נישואיו, ומרגיש בכך איזה נדנוד של התנשאות. פנה אליו הגאון הבית הלוי זצ"ל ואמר לו, דע, כי כל מה שקבלת נדוניה גדולה זו, אין זה אלא בזכותי, שיש לך אב כזה. בכך ביקש להצילו שלא יבוא לידי גאווה. אמנם הבן השיב ואמר בחכמותו, כי אי משום כבוד בית אבא, היו נתונים נדוניה יותר גדולה. נענה הגאון הבית הלוי זצ"ל בחריפות ואמר, כי אכן כך הוא האמת, אלא שבאחר ואתה הינך החתן, קיבלת פחות...

(ד) סיפר הגאון החפץ חיים זצ"ל [ובקונטרס 'ליקוטי אמרים' (פרק י"א) הביאו על 'גאון אמיתי אחד בדור שלפנינו'], כי בתחילה שימש הגאון הבית הלוי זצ"ל כרבה של סלוצק, ומחמת הירפיות שהיו מנת חלקו, רצה להתגורר בווארשא, ומשמענו על כך בני בריסק, מיהרו לשלוח אליו משלחת לבקשו לכהן פאר כרבה של בריסק ברבתי, אמנם הגאון הבית הלוי זצ"ל לא רצה לקבל עליו את עול הרבנות. בין בני משלחת היה יהודי פשוט, אשר לשמע סירובו של הגאון הבית הלוי זצ"ל פנה לעבור ואמר, וכי ידוע לכם ששלושים אלף יהודים ממתינים לכם בבריסק, ואין זה מסריבים אתם לבוא. לשמע דבריו, אמר הגאון הבית הלוי זצ"ל לרבנית, כי לנוכח טענה זו, מקבל הוא את הרבנות, וביקשה להכין עבורו את בגדי השבת.

והיה הגאון החפץ חיים זצ"ל אומר, כי אם משיח צדקנו היה יודע כי כלל ישראל ממתינים עליו בכליון עיניו, הרי שבוודאי היה מתגלה אליו זה מכבר, על אף שעדיין לא הגיע זמנו לבוא אלינו, כי אם הגאון הבית הלוי זצ"ל התפעל מזה ששלושים אלף אנשים מחכים לו, קל וחומר שמשח צדקנו היה לו להתעורר מכן שכל בני ישראל ממתינים עבורו, אלא שכנראה בעונותינו הרבים, אין אנו מצפים לו כל כך.

(ה) שמעתי מהגאון רבי יחיאל מיכל פינשטיין זצ"ל, כי פעם נכנס יהודי אל הגאון רבי יוסף ראזין מרוגוטשוב זצ"ל, אשר למד עמו יחד בישיבתו של הגאון הבית הלוי זצ"ל, ומשרצה להזהרות לפני הגאון מרוגוטשוב זצ"ל, הזכיר לפניו איך שלמדו יחד בישיבתו של הגאון הבית הלוי זצ"ל, ואכן הגאון מרוגוטשוב זצ"ל השיב לו כי זכור לו הדבר, אמנם בדרך אגב הוסיף ואמר, כי הוא, הגאון הבית הלוי זצ"ל, לא ידע ללמוד, כדרכו שהיה מבטל את כל הגדולים בחריפותו הנדירה. הלה שהיה יהודי פשוט, השתומם לשמע הדברים ואמר, הרי הוא היה הרב שלך, ואין תדבר עליו כה. תכן ומיד חלץ הגאון מרוגוטשוב זצ"ל את מנעליו וקיבל על עצמו נזיפה לכבוד רבו.

זי"ע ועכ"א

היכל החזקת סופר

מליץ שמיני בעשינת ותרנת
של ערנא ורנא החתם סופר זי"ע

גליץ ד' • פרשת שמיני • כ"ח ניסן תשפ"ה

דבר המערכת

עבודת ימי הספירה

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת (שמות יג, יד), ויש להמליץ בלשון המקרא ולשאול, למה דוקא מחר, למה שלא ישאל כבר בליל הסדר עצמו. ומביאים לפרש עפ"י דברי הבני ישישכר זי"ע (חודש ניסן מאמר ד' טיול בפרס דרוש ג) שביאר את הדברים בהסתכלות חודרת לכל עבודת חג הפסח וימי הספירה.

שהנה הבן רואה את אביו, יהיה האב באיזה מצב רוחני שיהיה, שבהגיע ליל הסדר הוא מתקדש בסילודין, יושב בראש המסובין כשהוא מרום משכמו ומעלה, מנהל את הסדר בקדושה ובעילאיות יתירה. אך הנה רואה הבן דבר פלא, שבהגיע יום המחר, ממחרת ליל הסדר, והנה חזר האב להיות כאחד האנשים, לא עוד אותה קדושה והתעלות יתירה, לא עוד אותה התלהבות ולהט קודש, והינו עומד ומשתומם איך זאת הפך את עורו בן ליל משמים לארץ, ממלאך לאיש.

ועל זה באה השאלה 'זה' כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, שאכן דוקא ממחרת מתעוררת תמיהת הבן לאמר, 'מה זאת, מהו אותה סדר העבודה שהוא רואה נגד עיניו שנתקדש אביו ועלה הרבה מעל לדרגתו, אך לגודל הפלא אין אותה התקדשות בת קימה, שתוך לילה נמוגה והלכה כדרך שהגיעה.

ועל זאת באה תשובת האב, שאכן בליל הסדר מקבל האדם באתערותא דלעילא התקדשות והתרוממות לאין ערוך, מעפיל הוא לרום מדריגות הקדושה. אבל היות ולא זהו הרצון העליון שיתקדש האדם בלא יגיעה ובלא עבודה, לכן תיכף אחר ליל הסדר מסתלקת אותה ההארה העצומה שלמעלה מדרגתו, והאדם בא לימי הספירה שאז המטרה הוא שישיג בעצמו, בעבודת ה' וביגיעה, את אותם מדריגות נעלות שהתקדש בהם בליל התקדש החג.

*

בסגנון זה ממש מפרש רבינו החתם סופר (דרשות רעט טור א) את ענינים של הקרבנות אשר מקריבים בתחילת וסוף ימי הספירה. שבתחילתם מקריבים את קרבן העומר הבא מן השעורים ובסופם מנחה חדשה הבאה מן החטים. כי כאמור בליל הפסח מעפיל האדם הרבה מעבר למדריגתו, ולכן נקרא שמה חג 'הפסח' כפירוש רש"י (שמות יב, יא) שפסח הוא לשון פסיקה, שבו מפסיק האדם פסיקה גסה ומתורומם באחת לנו"ן שערי קדושה, וכמו שנאמר 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבאית אתכם אלי' (שמות יט, ד). וזהו טעם הקרבת קרבן מן השעורים הממהרים להבשיל, וגם מקריבים אותם מצה בחפזון אשר רמז שניהם על מהותה של הפסח שמפסיקים בחפזון ובמהרה ומגביהים ביום החמישים לקדושה יתירה שמעל ומעבר למצבנו הרוחני.

ואז מגיעים ימי הספירה שבהם צריכים להתקדש במתינות ולטא, ממקום עמידתנו, צעד אחד צעד מדריגה אחר מדריגה, עד שנוכח על ידי עבודה זו להגיע למתן תורתנו ביום החמישים כראוי. ולכן מקריבים אז קרבן מן החטים אשר גמר בישולם לאט. וגם מקריבים אותם לחם מן החמץ, שהרי העבודה היא במתינות ויש בידינו פנאי להמתין לחימוצם כיאות, ובאופן זה זוכים לקבל התורה.

א. סרילין לכת
מ. א. א. לכת

פנינים מתורת רבינו

ערוכים בשפה ברורה לשולחן השבת

היתה זאת, וצריך לזה סייעתא מן שמיא. והקב"ה אינו עושה כן אלא למי שעוסק בתורה לשמו.

זהו כונת הכתוב, שהחריף נקרא "מעין הנובע", וענין הזכרון וקיוצו והכנסת החכמה מכונה בשם "מקוה מים", וזהו אך מעין ובור מקוה מים, הזוכה להיות גם מעין נובע וגם בור מקוה מים, הוא "היה טהור", כי על כרחך קדוש יאמר לו.

אחרון שתק מתוך פחד שמה יבוא להתרעם בשעת הדינה

ידים אחרן

שתק וקבל שכן על שתיקתו, כמו שפירש רש"י. יש להבין מה היה לו לומר שקיבל שכן על שלא אמר, הלא מצינו לכל יראי השם שלא יתפעלו על החזרת הפקדון, ואדרבה מצינו לאיוב (כ, כב) שאמר השם נתן והשם לקח יחי שם השם מבורך, וכן מצינו לרבי מאיר (ילקוט שמעוני משלי רמז תתקסד) שמתו בניו ונחתמו אשתו בשבעל הפקדון נטל הפקדון שהפקיד אצלו. הרי לנו שהצדיקים לא זו שלא התפעלו מהחזרת הפקדון, אלא מתוך כך באו לכלל הודיה, כי באמת כך הטבע שאין הטוב ניכר אלא בהעדרו, לפיכך בשעה שנטלו מהם הפקדון, באו לכלל הודאה על השנים שבהם היה הפקדון אצלם.

וא"כ למה ידום אחרן ולא עשה כן גם הוא להודות על הפקדון.

אלא נראה שמעלתו של אחרן, שאחר שמעל ממש רבינו ע"ה "בקרביו אקדש, שהם גדולים ממני וממך", בא בליבו להודות להש"ת שזיכהו בבנים כאלו, ומכל מקום וידום אחרן, שלא נתן הודיה, כי חשש שיפתעורר על הלקיחה ולא יעצור כח. (תורת משה דף ט"ו)

משה רבינו לא בוש לומר שטעה בחידושו עצמו

וישמע משה ויטב בעיניו

פירש"י "לא בוש לומר לא שמעתי", ובש"ס זבחים (ק"א ע"א) מסים "אלא שמעתי ושכחתי".

נראה דמשה רבינו לא שמע דבר מהקב"ה בזה, אלא הבין כן מכללא, וככל תורה שבעל פה שתלמיד ותיק מחדש, אבל אחרן העמיק יותר ממנו, וחילק שמא דוקא בקדשי שעה ציוה הקב"ה אכילת חטאת, ולא בקדשי דורות.

ומשה רבינו הודה שלא ירד לעומק חידושי עצמו, ואילו שמע ושכח אין כאן בושה כ"כ, רק שאם טעה בחידושי עצמו זה היה קצת בושה, כי מעתה יאמרו שאין לסמוך עליו, ואעפ"כ הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, וחידושו עצמו הוא, ולא אמר שמעתי ושכחתי. זהו כונת הכתוב 'ויטב בעיניו', שהוא חידושו עצמו.

(תורת משה דף ט"א)

קרבנו של אחרן כדי לבלבל השטן מלחשטין על ישראל

קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם, ועשה את קרבן העם וכפר בעדם (ט, ז) ופירש"י "צריך אתה לתת לתוך פיו של שטן שלא יטיטין".

והנה דברי רש"י צדיקים ביאור, וגם קשה קושיית התוספות (דעת זקנים) והרמב"ן, האין אמר בעת קרבנו "וכפר בעדך ובעד העם", הרי עדיין לא הקריב קרבנם. אלא שבאמת תירוצו גדול יש לישראל על עשיית העגל, שהרי ראו שאחרן עשה, ולמה לא יעשו הם כמעשה רבם. אבל באמת לפני ידוע תעלומות נגלה כונת אחרן שנתכוין לשם שמים (דברי רש"י שמות לב, ה), אבל השטן שאינו יודע מחשבות, שוב אינו יכול לקטרג על ישראל רק על אחרן, ואם יראה שישאל מקריבין חטאת ולא אחרן, היה מתגלה לו שיעקר החטא הוא לישראל ולא לאחרן והיה מקטרג, לכן הוצרך אחרן להקריב חטאתו תחילה, כאילו חטא הוא, ובכך להסיר קטרונו של שטן משראל, וכך תקובל חטאתם, וזהו כונת רש"י "לתת לתוך פיו של שטן שלא יטיטין" (ע"ה דף י"ד).

הכל בטל בנגד שמחתו של מקום

ואחריהם כל בית ישראל יבכו

הנה הזהיר את אחרן ובניו שלא יתאבלו על מיתת שני בני אחרן, כדי שלא לערב שמחתו של מקום, אבל כל בית ישראל יבכו את השריפה.

וקשה, וכי לישראל לא היה שמחת שמיני, שמחתו של מקום, ולמה לא נצטוו גם הם שלא יתאבלו כדי שלא לערב שמחתו של מקום.

אלא באחרן שהיה אבל כבד וצער גדול בבלו, הוא היה צריך להראות שהכל בטל נגד שמחתו של מקום, מאידך ישראל היו צריכים להראות כי אבילות של תלמיד חכם מערב שמחתם, כי קשה להם סילוק חכמים.

(דרשות דף ח' של"ח, ו' ע"ע משי"כ עפ"י בליקוט חזק בן חיים דף ח' ע"ב)

להיות גם חריף וגם בעל זכרון זהו מתנה למעלה מדרך הטבע למי שלומד לשמה

אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור

אמרו חז"ל (מגילה ו ע"ב) לאוקמא גירסא סייעתא מן שמיא הוא, ופירושו שיש אדם שהוא בטבעו בעל זכרון טוב אך אינו חריף, ויש מי שהוא חריף אך אינו כ"כ בעל זכרון, כי שני מעלות האלו באדם אחד הוא נגד הטבע, שהזכרון בא מהיבוסת, והחריפות בא מליחות המוח, וא"כ שני מעלות אלו הם מתנגדים זה לזה.

לפיכך, לאוקמי גירסא, כלומר שיהיה לאדם אחד שני המעלות, שהוא גם מביט לקיום מה שימוד, וגם שלימודו מבורר ומלובן בחריפות, ודאי רק מאת השם

ואתפלל בדה

עבדי טאי הדרות העפלים ביה"ת רב

היתר בשר חזיר לעתיד לבא

קושייתו המחודדת של רבי אביש'ל פראנקפורטער: אם עתיד הקב"ה להתיר את החזיר, א"כ יהיה דינו כדבר שיש לו מתירין ולא יתבטל ברוב • מהלך החתם סופר דעתיד להיוולד בו סימני טהרה • תמיהה עצומה על מהלך זה כיון שאמו היתה אסורה, מה יועיל שיתפכו סימניו לטהורים הא הו"ל טהור היוצא מן הטמא

קושייתו המחודדת של הגאון רבי אביש'ל פראנקפורטער: חזיר לא יתבטל ברוב דהא הו"ל דשיל"מ

רבנו ז"ע בספרו תורת משה (פ' ראה ד"ה ואת החזיר, וכן בחת"ס בפרשתו ד"ה בטי"ד) מביא את קושייתו של 'הגאון הגדול' ר' אבא זצ"ל אבדק"ק פפד"מ - הלא הוא הגאון הנודע ר' אביש'ל פראנקפורטער, כי הנה האור זרוע (ח"א סי' תשנה) נסתפק בחתיכה האסורה מחמת 'תיקו' שנתערבה בחתיכות אחרות אם נחשב כדבר שיש לו מתירין, כיון שיתכן שכאשר יבוא אליהו ויפשט את הספיקות יתיר איסור זה, והביא בשם רבינו ישעיה (שם בס' תשנו) דס"ל שאינו דשיל"מ, דמגופ"ם, אם יבוא אליהו ויפשט להיתר, הרי הובר הדבר למפרע שמעולם לא היתה חתיכה זו אסורה, ובהיתר נאכלה. ואם יפשט לאיסור, הרי הובר הדבר שאיסור גמור הוא מעיקרו, ושוב נתבטלה ברוב. ואין זה דומה לביצה שנולדה ביו"ט שהדבר האסור עתה ניתן למחר, ולכן הו"ל דשיל"מ, דאמרו חכמים עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

ובמהרש"ל (הביא ה"ח בס' קב) הקשה על עיקר ספיקת הא"ז, שאין מקום להחליט את הספיקות שעלו בתיקו כדבר שיש לו מתירין, שהרי כל עיקר דין דבר שיש לו מתירין אינו אלא לגבי מאכל שבבוא ההיתר יהיה ראוי לאכילה. ותיקו המהרש"ל שיש לחוש שיבוא אליהו היום או מחר, שעה שעדיין יהיה המאכל ראוי לאכילה.

ומעתה הקשה רבי אביש'ל ז"ל, הלא הביא רבינו בחי בפרשתו (ויקרא י"ז) מהמדרשים שהחזיר נקרא בשם זה, על שם שחזיריו הפכה להיתר לישראל לעתיד לבא, ומאחר דנתבאר דדבר העתיד להיות מותר לעתיד לבא מיקרי דשיל"מ, א"כ לא יתבטל החזיר ברוב. ולא מיבעיא לדעת האו"ז המצדד דאף תיקו העתיד להיפטר לעת"ל הו"ל י"מ, אלא אף לרבינו ישעיה צריך להחשיבו לדבר שיש לו מתירין, שהרי כאן האיסור עצמו פוקע וגרע מתיקו, והו"ל כביצה שנולדה ביו"ט.

ביאורו של החתם סופר - לעתיד לבא יתהווה בדבר אחר סימן מעלה גרה

ויישב רבינו שם את קושייתו עפ"י רבינו יצחק קארו זצ"ל [זקנו של מרן הב"ח] בספרו 'תולדות יצחק' (בפרשתו) שביאר הטעם שהיה התורה את הכהנות שאינן מעלות גרה, מפני שסיבת העלאת הגרה הוא מחמת טבעו הדק והזך של הבהמה, שאינה סובלת מאכל חומרי קר אחר עיכולים רבים, אלא בעלי חיים החומרי, סובל את המזון החומרי והעבה ללא עיכולים רבים. ואותן שמעלות גרה ראוים לנו לאכילה מחמת טבעם הזך והעדין, משא"כ מי שטבעו גס מזיק לנו אכילתו.

ולפ"ז מבאר רבינו, כי ודאי לעת"ל לכשיתירו השל"ת לישראל, הוא משום שיטתו השי"ת את טבעו החומרי והגס של החזיר, כיוון שטבעו יזדכך, ממילא יעלה אף הוא גרה כשאר בעלי חיים בעלי הטבע הזך. ומעתה נמצא, דודאי שזאת התורה לא תהא מוחלפות ושום דין מהתורה לא תשתנה לעת"ל, אלא שמה שאסרה תורה את החזיר הוא רק כשאינו מעלה גרה. ולעת"ל שיעלה גרה, זה לא אסרה תורה מעולם. ולפ"ז הרי ניחא בפשיטות קושיית רבי אביש'ל, שהרי החזיר שכבר מת ונתערב בהיתר ולא נזדכך טבעו מחיים ודאי לא יתיר לעתיד, שהרי חומרו גס, ומעתה הו"ל אין לו מתירין. ורק החזיר שיחיה בעת ההוא יזדכך טבעו מחיים והוא ישנה טבעו להעלות גרה ויהא ניתן באכילה.

וכעיקר דברי חת"ס שההיתר של החזיר לעת"ל הוא משום שיתשתנה טבעו ויעלה גרה, הביאו המחברים גם את דברי הרמ"ע בפנאנו (עשרה מאמרות מאמר חיקור הדין ח"ד פ"ד) והאו"ח הק' (בפרשתו י"ז) שכתבו אז מה כדברי חת"ס ע"ש.

והרה"ק מסאטמאר זצ"ל (דברי יואל סוף פרשתו עמ' רסה) כתב לבאר עפ"י דעה זו, את מה ששקעה תורה על החזיר לישא ד'הוא גרה לא יגר', ומשמעות הפסוק הוא לשון עתיד, ואילו התרגום פירשו לשון עבר, וביאר דאכן צדקו

תמיהה עצומה על ביאור הל"ל מה יועיל שיתחיל להעלות גרה, הא נולד מן הטמא טמא

אלא דעל דעת רבינו ודעימיה בביאור הנ"ל, הקשה בפרס יוסף (פרשתו ד"ה ואת החזיר) קושיא אלימא, דאם לא יתיר הקב"ה לעת"ל בשר חזיר, אלא ישנה את החזירים להיות בעלי סימני טהרה, א"כ אתי יהיו אסורים, דהא מבואר בגמ' (בכורות ה') דבהמה טמאה שהולידה בהמה עם סימני טהרה אסור, וכן פסק הרמב"ם (פ"א ממאכל ה"ה) והשו"ע (י"ד ע"ט ס"ב). וא"כ מאחר דנולדו מאותן שאין בהם סימנים, מה יועיל שיתהווה בהם סימנים. וכן כתב להקשות בילקוט הגרשוני (כללים) סוה"ס במכתבים סי' ט) בשם הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד ערלוי.

ובפרס יוסף כתב מתחילה לתרץ עפ"י דברי הש"ך (י"ד ע"ט סק"ד) דדבר האסור בעשה, וכונן בשר אדם, אין בו דין יוצא מן האסור אסור, והתיר חלב אשה מה"ט. והביא הפרד"י דברי הפרמ"ג (שם פ"א פסב"ז סק"א) שדייק דדבר הרמב"ם ד'יוצא מן הטמא' אסור רק בעשה, ומעתה מסיק הפרס יוסף דנמצא דיוצא מן היוצא מותר, דכיון דיוצא עצמו אסור רק בעשה, הרי חידתו לן הש"ך דאיסור עשה אין בו יוצא [אמנם הפרמ"ג עצמו שם נקט דלא כהרמב"ם בזה, אבל ע"י פתחי תשובה סי' ע"ט סק"ב בשם יד אליהו דנקיט לעיקר דאכן אין בזה איסור לאו]. וכן כתב לתרץ (שם) גם הגאון רבי שמעון סופר, וכן הביא שם בילקוט הגרשוני לתרץ בשם המהרש"ם מברע"א.

אלא דבפרס יוסף חזר ודחה תירוץ זה, שהרי כתב הפרמ"ג (שם) דבהמה טהורה שיצאה מן הטמא חלבה אסור מדין יוצא, וחזין דיוצא מן היוצא אסור, ודלא כהחשבון הנ"ל [אמנם לכא' ליכא ראיא דהא כאמור הפרמ"ג לא נקט כהרמב"ם בזה ומשא"כ להדיא אליהו שם]. וכן כתב לדחות ת' זה בילקוט הגרשוני, שהוכיח דודאי איסור יוצא אסור בלאו ולא רק בעשה.

ולכן כתב בילקוט הגרשוני לבאר דס"ל למפרשים אלו דכיון שנשתנה החזיר מבריותו הוות, וכמו דדעת המקור חיים (ס' ת"ט סק"ד) דקמח שנעשה קלי הו"ל שינוי והיינו מתירים לולי שאסרתו תורה. ואף דרבינו החת"ס (י"ד ח"ס סי' ק"ד) כתב לדחות מכל וכל דברי מקור חיים אלו וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. מ"מ אפשר גם לדעת החת"ס, דבר שנשתנה בדין שמים עדיף טפי ומותר ע"ש, וכ"כ ליישב בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' קמה) ובשו"ת בית שערים (י"ד סי' קמב).

ובפרס יוסף מסיק לתרץ דמה שלא יהיה בו לעתיד איסור יוצא, הוא משום הכחש, שהרי כתב האו"ח הק' לדייק בלשון הפסוק 'הוא גרה לא יגר' דדוקא הוא גרה לא יגר אבל לעת"ל יגר, ונמצא הדתירה תורה להדיא [אמנם דעת רבינו אינו כן כדבר ליישב בזה גם מה שזאת התורה לא תהא מוחלפת].

סמיכות פרשת נדב ואביהוא לפרשת סימני טהרה

ולסיומא דמילתא יש להביא את דברי רבינו בפרשתו (תורת משה ע"פ"ז זאת חת"ס) שעמד על סמיכות פרשת בעלי חיים טהורים וסימנים לפרשת מיתת נדב ואביהוא. וביאר, דביום השמיני - יום הקמת המשיח, היה הזמן מסוגל שיהא עולם התיקון, ורק אחר שלא זכינו לזה ואירע מיתת בני אהרן אנו מפצים לשלימות תיקוננו לעתיד לבא. ומאחר וכאמור לעיל בשם מדרשים עתיד החזיר לחזור להיתר לעת"ל בזמן התיקון [אשר פנימיות ענינו ע"ה ס"מ ואומה שלו, אשר יבואו על תיקונם בעת ההוא], נמצא דעל שמתו בני אהרן היה עדיין איסור החזיר תלוי ועומד שאם יתקון העולם בזה היום לא היה נאסר, ולכן לא נאמרה עדיין פרשה זו. ורק אחר מיתת בני אהרן נאמרה הפרשה מאחר שרק אז הוכרע החזיר לאיסור, עד שיחזור להיתר לעתיד כאשר יתקון עולם במלכות ש-ד-י בעגלא בזמן קריב.

מדור נושא פרסים:
הגרלות מיוחדות בין המשיבים

הגרלות

חידושים ועיתונות רבנית ז"ע

א. האם יש צד שאסור להאכיל את הגוי בביצה כשרה למנהרין מן המהדרין, מה הטעם לכך.

ע"י שו"ת חתם סופר י"ד סימן יט

ב. תוספת עיני למעיניים: רבנו החתם סופר כותב שעמד כמורעל על זה שלא נתעורר אדם מעולם בהג"ל, איזה פתח ניתן למצוא על חשבוננו של רבינו לאיסור.

כל תשובה (על כל שאלה בנפרד) מוכה את המשיב בכרטיס הגרלה

בין המשיבים בחודש ניסן תתק"ם הגרלה

פרס שני:

4 זכרים
כל אחד
בסך 500 ש"ח

פרס ראשון:

כרטיס טיסה לציון
רבינו החתם סופר
ביימא דיחולוא

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

1. בנדרים פלוס קנטורייט (היכל החתם סופר)

2. בטלפון 02-3131-325 שולוח 4

3. במייל CH3131325@gmail.com

יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרוב קדושים

שבוע ערך ז"ע צ"ע צדקיו וצארי הדרות

הרה"ק בעל הדברי חיים' מצאנו ז"ע (א)

חיבת ספר חת"ס אצל מרנא הדברי חיים
סיפר הג"מ בעל קול ארי' זצ"ל, שכשיחיהו דירתו בתשבות על הספר, הגה"ק בעל דברי חיים מצאנו זצ"ל, ואז הביאו שמה פעם ראשונה למכור את הס' שו"ת חת"ס חיים' וזלכו. ולקחו הגאון מצאנו לעיניו בו, והי' ניעור עליו שתי לילות עד הבוקר בעיון גדול מרישא לסיפא, ואח"כ ה"י פיו מלא תהלות ותשבחות על הספר, וצוה לאנשים שלו הפקידים על ביתו ליקח ג"כ ספר א' בכסף מלא ולהובילו עמו לביתו, ומי ראה אלו יוצאים ואל יצא עממה, ולא נשאר להמוכר אף ספר אחד כי קפצו עליו זבניא...

תולדות קול אריה עמ' כד. וזכרון למשה עמ' מבטרה

בנוסח אחר [ואולי מיירי מכרך אחר של שו"ת חת"ס]: כשקיבל זקני הק' בעל דברי חיים מצאנו את שו"ת חתם סופר היה זה בתענית אסתר ומסופר שמרוב עיונו שכח לאכול לאחר התענית, והיה סגור בחדרו ולא קרא את המגילה, עד שלפני בחדרו השחר נתגברו המושגים בקודש בעזות דקדושה, וכנסו לחדרו לומר לו רבינו הגיע זמן קריאת המגילה.

הרה"ק רבי משה הלברשטאם,

קובץ העשור לקרן אברהם הכהן עמ' ס'

החת"ס כהרשב"א

סיפר לי ש"ה הרב הגאון מהו' משה ווייס ג"י אבד"ק זבאראב שאמר לו הגאון הצדיק רבי זלמן ליב זצ"ל בעל ייטב לב שבהשגחתו פעם עם מוחותיו הגאון קדוש ה' בעל דברי חיים זצ"ל בתשובות זקני ח"ס זצ"ל אמר לו הגאון מצאנו זצ"ל, תשובות ח"ס כולו הוא להפליא אבל בהלכות נדה הוא הרשב"א עכ"ל.

חוט המשולש החדש עמ' צו מבטרה

בצל רבו הנשר הגדול מוה"ר נתן אדלר (א)

מה היה רבי, מה אומר לך על זה, אך את זאת אני לך שלא היה מלאך בקי כל כך בשבילי דרקיך כמו רבי'.

ובנושא אחר: שמעתי מכבוד מו"ח הרב הגאון מוה"ר שלמה אלכסנדר סופר ז"ל כמה פעמים, ששמע מפה קודש אביו מרן מהורש"ס זי"ע מקראקא, שבטל ילדותו התחיל לכתוב תולדות של אביו, ועל רבו' ר' נתן אדלער זי"ע כתב 'מלאך' ה' צבאות', ועפ"י מקרה ראה החת"ס רשימותיו, וקרא אותו החת"ס ואמר לו 'וואס האסט דוא דא געשריעבען אויף מיין רבי מלאך' ה' צבאות? עס האט קיין מלאך דאצו זוכה געווען וואס מיין רבי ותחסרוה מעט מאלקים'. וסיפר הגר"א סופר זי"ל ששמע מאביו בעל התעוררות תשובה זי"ל שהחת"ס באמרו ותחסרוה מעט החווה בב' אצבעותיו על ידי שקרבם זה לזה.

הגר"ר יוסף נפתלי שטרן זצ"ל, הגה' שער יוסף דרשות ח"ס ח"ב שעי"ב ב'

לחישתם לחישת שרן

ויהי בשנת תקל"ט הזדמן מעשה נורא. הגאון הקדוש רנ"א זצ"ל למד עם תלמידו בחדרו אשר על העליה ולמטה בשער הבית עמדו שם חתן וכלה ושחקו והתלו יחד, והמה בני עשירי העיר, ודבר זה ה' כקוצ מכאוב להגאון רנ"א ז"ל אשר שמעם מלמטה למעלה. וע"כ צויה על תלמידו הקטן משה, לך רך העד בהם שילכו לדרום, וירד משה והתרה בם אבל לא שמעו לקולו, עד שצוהו רבו שנית שיתרה בהם ויהיה כי מרה יהי להם באחרונה אם לא יתנו אוזן קשבת לדבריו. והתלמיד עשה שליחותו, אבל החתן הבטיחו שאם בוא יבוא עוד יכרה מכה רבה. ומשה עלה למרום, וסיפר לרבו את אשר הבטיחו החתן בהבטחה נאמנה, ורבו שלחו פעם שלישית, והשפל הזה קיים מאמרו, וברכו במתנת יד, והוא בא חזרה אל רבו בפנים זועפות, וכששאלו רבו מה זאת, השיב שקיים פסקו, ולמראה עיניו ישפוט רבו על האות המופת בלחיו, ועוד רשמו ניכר. והטיב חרה להגאון רנ"א ז"ל, וצויה על הרעם, וזאק קיבל הגאון רנ"א על עצמו משך ששה שבועות, ועי"ז שקט רוח שעות ונענשו שניהם החתן והכלה מן השמים במיתה ר"ל.

הקול נשמע העירה מהמעשה שהי', ותוהו כל העיר, ויען כי שניהם היו ממשפחת עשירים גדולים, רצו לענוש את הגאון רנ"א ז"ל ע"י ערכאות, ובראות הגאון מאוה"ר גבי פנחס הורוויטץ זצ"ל בעל הפלאה, שהי' אבדק"ק פד"מ בעת ההיא, כי לא טוב הדבר, ויהי' עי"ז מחלוקת גדולה וחשש על כבוד אוהבו ורעו הגאון רנ"א, שלח אליו כ"ד ת"ח שיקבל עליו נידוי ר"ל, אבל הגאון רנ"א ז"ל לא רצה לקבל. ושלח אליו הגאון בעל הפלאה ז"ל שנית שלטובתו מתכוון למען השקט הרעם, וזאק קיבל הגאון רנ"א על עצמו משך ששה שבועות, ועי"ז שקט רוח מחרחרי ריב. וכאשר עבר הזמן ובאו החכמים להתיר נידוי, קרא הגאון לפניהם כל ששה פרשיות שעברו עליו מספר תורה שלו...

הגר"ר שלמה סופר זצ"ל, החוט המשולש עמ' כד

יראת חטאו של רבינו זי"ע כשליוה את הגר"נ מפ"פ לבאסקאוויץ

ויסבב ה', המסבב כל על מסבו אשר סובב שם, ללכת העיר אנשי קהלה קדש באסקאוויץ במדינת מערין, ויבחרו להם לרב ומורה לקדוש ה' מכובד, מוה"נ אדלער ז"ל, ויהי בנוסע ארוח ה' הרב הגאון זי"ל לק"ק באסקאוויץ, עם רב הלכו אתו ללותו ורכב כבד מאוד מגדולי ק"ק פראנקפורט דמיין, ובפרט תלמידיו הקדושים הלכו אתו עד מקום נועד מק"ק פראנקפורט דמיין ומשם שבו איש לאהלו. ויברך את כולם, ובתוכם תלמידו משה נאמן ביתו, ויברך. וישמע את קולו מצעק ויאמר אל רבו: "מי יתני לשרת את אדוני בק"ק באסקאוויץ, כאשר הייתי באמנה אתו פה ק"ק פראנקפורט דמיין". עודנו מדבר, ותפעם רוחו, ויראת ה' בקרבו, לאמור: "אולי דברי ההם כמו נדר, אשר ידור אדם לה'?" וישאל את רבו הקדוש: "ורינו נא אדוני, היש חוב נדר בדברים אשר מפי יצאו, יען כי לא נזהרתי לאמר בלי נדר?". ויענהו רבו: "מה זה תשאל בני? אם נקי שפתים אתה, מוצא שפתך תשמור". ויברך לפני רבו ויאמר: "אנא אלך דרך רב כזה, ורצי כסף לא לקחתי אתי, ואין לי חליפות שמלות כי אם את אשר אני לבוש בו עתה. ומה תאמר אמי? הלכתי מאתה, עזבתי את ביתה, ואת פיה לא שאלתי! אך גם לזאת לא אשית לבי, ומה אעשה כי נלכדתי בלשוני, ומאת ה' היתה זאת, למען רוות צמאני ממים חיים, תורת רבי, יעבור עלי מה". ויחזק משה בעגלה עללות ולישב עם רבו, ויאמר לו רבו: "בני, לא תוכל לישב עמדי, כי צר לי המקום" (למען נסות אותו. היחיד בתומו אם יראה כי אין עורר לו, הישמור מוצא שפתיו). אך ידי משה אמונים את ה', ויאמר אל לבו: "אתה ה', מעוזי וגו' מבטן, ראה כי לעשות רצונך חפצתי, ובאהבתך אשגה, בן ארוץ גדוד, ובאלקי אדלג שור, אלכה לרגלי, ואם מה' מצעדי כונו - ליען יתן כח, אך מוצא שפת אשמו, ואת רבי קדוש ה' לא אעזוב, כי ממנו תוצאות חיים". וישא את רגליו שמח וטוב לב, וירץ אחר העגלה מהלך ב' שעות. ויהי כאשר ראה הגאון החסיד מוה"נ אדלער ז"ל את תומל לבו וכי חשקה נפשו בתורת ה', ויקרא אליו מעל העגלה: "בני, בנה! משה, משה! צלח ורכב במרכבת!". ויאמר אליו: "עתה ידעתי תום מפעלך, כי רבי אלקים אתה, וצמיח לתורת ה'. בחיקי תשב, מפתי תאכל ומכוסי תשתה, כי בני אתה". וילכו שניהם יחדיו.

בעל המכתב סופר זצ"ל, זכרונות ומסורת על ח"ס עמ' 35: "עס חוט המשולש עמ' כד בנושא דומה

ותחסרוה מעט מאלקים...

פעם אחת במסיבת תלמידי חכמים ובא המדובר מן הגאון רבי נתן אדלער ז"ל ואמר אחד מן המסובין הוא היה מלאך ה' צבאות, וענה ואמר זקני מרן זי"ל "וואס איין מלאך? ותחסרוה מעט מאלקים!"

דוכרינא שסיפר לי דודי הגאון מהרש"ס [אבד"ק קראקא] זצ"ל, שבעוד אביו הקדוש מרן ז"ל בחיים חיות, כתב הוא תולדות אביו וקורות ימי חייו, ובהגיעו לרבו של זקני ז"ל, וחפץ לכתוב מי ומה היה רבו, בא אל הקדוש פנימה, לשאול את פ' אביו הקדוש שיספר לו, ועמד זקני זצ"ל מכסאו ואמר: "אני אינני מהמגזימים, שאלתני

הוספת מים ורותחים לתמצית תה

פניני הלכה

הלכות שבת ויחידות רבינו זצ"ל

היוצא למעשה:

א. דבר שבת לא נתבשל בישול גמור, יש בו משום בישול בשבת, לפיכך, ארבע"ס (חומס) שנתנו עליו התבלינים אחר בישולו, אף אם נתנו עליו התבלינים בעודו רותח, כיון שהתבלינים לא נתבשלו בישול גמור, יש לחוש בהם משום בישול, ואסור להכניס הארבעס בשבת לכלי ראשון רותח.

ב. מי שהכין מער"ש תמצית תה (סע"ס ט"י) על ידי שהכניס שקיות תה לכלי, ועירה עליהם מים רותחים מכ"ר, אין לו להוסיף בשבת מים רותחים מכ"ר על שקיות התה, כי אף שעירו עליו מערב שבת, כבר ראינו הכרעת רבינו החת"ס שאסור לערות עליו שנית בשבת.

ג. גם באופנים הנ"ל שאסרו לערות עליו מכלי ראשון, או ליתנו לתוך כלי ראשון, מכל מקום התירו רבים מהפוסקים שמותר עכ"פ ליתנו לתוך כלי שני, לדענן זה יש להחשיב את השירה בכלי ראשון מער"ש, או העירו מכ"ר בער"ש, שלא יהיה בו משום מחז"ז כמבשל (ראה כן בפרמ"ג סי' ש"ח א"א סק"ד). ומש"ב שם סקל"א, וע"ע קצוה"ש סי' קכ"ד סק"ב, ושו"ת דברי יציב אור"ח סי' קכ"ה.

דין בישול אחר שריה בכלי ראשון

כבר נתבאר בגליונות הקודמים שאין בישול אחר בישול, כלומר דבר שכבר נתבשל מערב שבת, אע"פ שהוא צונן, מותר לשוב ולחממו בשבת אם הוא יבש, כי אין בישול אחר בישול.

אלא שזהו דוקא אם כבר נתבשל לגמרי בערב שבת, אבל אם עדיין לא נתבשל ממש, רק שרו אותו בכלי ראשון שהיד סולדת בו, ככה"ג אסור לשרותו אחר כך בשבת בכלי שהיד סולדת, דאף שכבר שרו אותו מערב שבת, עדיין אינו מבושל לגמרי, וע"י שרייתו שנית בשבת דוסר בו מעט בישול (ואף שיש מקילים בדבר, מכל מקום כבר ביארו הפוסקים דהיינו דוקא בדבר שמתבשל בקל, וטבעו להתבשל גם ע"י שריה ברותחין, וכמובא במשנ"ב סימן ש"ח סק"א).

דבר שעירו עליו מכלי ראשון מער"ש

וכתב רבינו החתם סופר בשו"ת (אור"ח סימן ע"ד) שיש להחמיר כן גם לענין עירוי, דמאכל שעירו עליו מכלי ראשון רותח מער"ש, אסור לערות עליו שנית בשבת מכלי ראשון, דע"י העירוי השני ניתוסף בו קצת בישול (וכן הסכימו רבים מפוסקי זמננו להלכה, ראה שו"ת מנח"י ח"ד סי' מ"ו, ועוד, אכן ע"י שו"ת אגרי"מ אור"ח ח"ב סי' פ"ה).

ענינה דיומא

שבי"ח אור מחיי רבינו זצ"ל

ברכת החמה בשלג סופר

ביום ד' כ"ו ניסן בשנת תקמ"ה הגיע רבינו זע"א לנקלשבורג ערב ברג הגה"ק ר' נתן אדלר, כדי להיות עמו בעת ברכת החמה שהתקיימה באותו יום.

לצורך כך כבר יצא רבינו לנקלשבורג באמצע חול המועד פסח המעריז ויען, שם היסב בליל הסדר בצל רבו [ומעשה אכילת מאתה באותה שנה בצל רבו, היאר רבינו בהגות חת"ס על שו"ע אור"ח סי' תע"ג סעי' ה']. וכפי שתאר תלמידו הגר"ח פולאק זצ"ל אב"ד טרעביטש שבמדינת מעהרין (הובא בספר מנהגי רבותינו והליכותיהם עמ' מ"א בהערה), בשאותה שנה כיון שנתארכו ימי החורף, ועברו את נהר 'אינקל' שהשיל עד הטבור... (תיאור החורף הקשה וריבוי כבדלו, ואף שבבואם לנקלשבורג כבר היה אויר מעט חם יותר, עדיין ביום ד' כ"ו ניסן כשהלכו לקדש החמה, הגיעו להם השלג עד הטבור... (תיאור החורף הקשה וריבוי השלגים בעת ברכת החמה באותה שנה בעיר פרעשבורג, שם עדיין לא זרחו אורי של רבינו, ראה בספר אבני בית היוצר דף מ"ג ע"א).

הלכה בקער רבינו בתשובותיו (אור"ח סי' נ"ד נשא"מ) על פי מעמד זה של ברכת החמה, וכלשונו "נהירנא ביצקי מים על ידי מורי השלג על ידי ויברך [ברכת החמה], והיתה מכוסה בעבים, אך נראית רושמה מבין העבים" (על הקושי לברך ברכת החמה באותה שנה מפני העבים, ראה גם מש"כ בדגול מרבנא אור"ח סי' כ"ט).

היכל המעשה

עבודת סיפורי הדר עקדושת רבינו ז"ל

שם נולדתי בשנת תקפ"א לאבי הגדול מרנא החתם סופר זע"א. בני העיר יראו מאבי הקדוש ומגדולות הנודעות. מרותו היתה על העיר ללא עוררין.

כמו בכל עיר ובכל דור, גם שם קמו בודדים שניסו להכניס רוחות אחרות, אך אלו נתקלו בידו התקיפה של אבא, שכאמור היה 'תקיף במלוכה'.

"זכרנו פעם אחת", המשיך רבי שמעון וסיפר, "באו עדים נאמנים והעידו בפני אבא על קצב פלוני, הידוע מכבר כגבר אלים, שהתחיל להאכיל את בני העיר בבשר שיש עליו רינונים, בעבור בצע כסף הוא מוכר באטליוזים בשם שרברב הטריף..."

לאחר חקירה ודרישה נמרצת, כשהתברר לאבא שדברי אמת בפיכם, ולאחר ששלח אליו תלמידים הגונים שניסו להניעו מלהמשיך במעשיו, והוא גירש אותם כגרש כלה, ולאחר שניסה שוב ושוב לשלוח שליחים נוספים, בעלי חלקלקות לשון ובעלי כושר שכנוע, והחצוף המשיך לאטום כחרש אזנו, ואף סטר אחת ושתיים בלחיו של השליח.

או אז קרא לי אבא מארי ז"ל לחדרו, ולימד אותי להגות בטהרה שם קדוש, ולאחר מכן נתן בפי המילים אותם אדבר לפני הקצב הסורר...

באתי לאטלי, ואמרתי לו כדברים האלו: "דע שיש בידי שם קדוש אשר בכוחו להמית, וכזאת הורה אבא, אם תקבל על עצמך לאלתר להפסיק למכור בשם פיגולים, מה טוב, אך אם לא, אהגה את השם הקדוש..."

"הקצב השוטה, לא הבין עם מי יש לו עסק, הוא לא הפנים את עומק גדלותו של אבא, והוא פער את פיו המשוקץ ומטר גידופין הומטר על ראשי, ולא זו בלבד, הוא אף הרים את ידו להכותני. באותו רגע עשיתי את מה שהטיל עלי אבא, הגיתי את השם הקדוש. ובו במקום פטש הקצב את רגליו ונפח את נשמתו!"

דממה כבדה שררה בבית כנסת הרמ"א, אלפי עינים עקבו בדריכות אחר כל הגה היוצאת מפי רבי שמעון---

"מורי ורבותי", רעם קולו התקיף של רבי שמעון, "שמעו שמעתי את כוח התורה של למדני העיר קראקא, גם עתה רואה אנכי את אש הניצוץ והיכוח לוהט בעיניהם... אך זאת תדעו, אם כוונתכם לשם שמים, לברר אמתית של תורה, מוכן אני ומזומן לכל אשר פיכם, כל דרכה של תורה את והב בסופה. אך אם כוונתם לקנטר, דעו לכם אחיי ורועי כי עודני זוכר את השם הקדוש שלימדי אבא!"

את הדממה וחזרת האלוקים ששררו אחר כך בזמן דרשתו של הרב לא ישכחו זקני קראקא שנים רבות... גדולי העילויים וטובי הלמדים עצרו את פיהם מחשש להכות בגחלתו הבורעת של הרב החדש. אף אחד מהם לא הדין להפריע את דרשתו החריפה והגאונית...

כך החל רבי שמעון את רבנותו הנודעת בעיר קראקא, רבנות שנמשכה בפאר ובגאון למשך 23 שנה, משנת תכ"ח, עד שנסתכל בשם טוב בשנת תרמ"ג, ושם מנחתו כבוד.

זה היה בלתי נתפס: בקראקא היהודית אין רב.

העיר הגדולה לאלוקים המלאה חכמים וסופרים, העיר שכונתה בשם "ירושלים דגאליציה" על שום שכולו מבושם היה בריח של תורה ויראה, בתי מדרשה מלאים כרימון בחכמים מופלגים ובאלפי צורבים בקריאים בש"ס. כיצד מתנהלת עיר כזו כאשר כס הרבנות שוממה??

היא האמת ששוברה בצידה, דוקא בגלל שהיא מלאה חכמים וסופרים, דוקא משום שמופלגי תורה ואריות החבורה מלאי את רחובותיה ובתי מדרשה, דוקא בגין כך כס הרבנות עומד פנוי...

וזאת מכיון שאין מי שימצא את עצמו מתאים למלא את החלל הגדול. אך לא בגלל שאין גדולי תורה. אלא שכנגדם עמדו טובי המפללים מעיר קראקא.

כי זאת יש לדעת, כאשר רב מציע את עצמו למשרה הרמה, נדרש היה למסור דרשה בפני למדני העיר, ואלו היו מתנפלים עליו כאריות בשאלות וקושיות, ומערימים עליו פלפולים מכל מרחבי התלמוד והשו"ע, עד שהלה היה מרשתק, ומועמדו היתה נפסלת על אחר...

את השקט ניתן היה לחתוך בסכין. האוירה היתה מחושמלת, למרות הקהל האדיר שגדש את בית הכנסת ומבואותיו, איש מכל העיר קראקא לא חשב להפסיק את המאורע הנדיר.

הפעם, הם שמעו, זה יהיה אחרת, אל העיר הזדמן הגאון רבי שמעון סופר, רב ואב"ד מטרסדורף שבהונגריה, בנו של הגה"ק רבינו החתם סופר, אשר שמו הלך לפניו כגדול בתורה וביראה, שליטתו המוחלטת בים התורה היתה מן המפורסמות, וכשהוא שמע ממארחו שאין רב בעיר, ולגדול תמימתו הוסבר לו הסיבה שבעטיו אין רב, החליט רבי שמעון כי הוא מציע את עצמו כמועמד לרב העיר!!

מארחו של הרב, ניסה להניעו מכוונתו, הוא הציג בפניו את הרבנים הקודמים שנפסלו, הוא סיבר את אוזנו על מעשיהם של הלמדים שיושבים דרוכים מרגע תחילת הדרשה במטרה אחת: להכשיל את המועמד, ולגבור עליו בלמדנות ובפלפול.

אבל רבי שמעון גמר אומר לנסות, והיה מה! וכך מצאו את עצמם אנשי העיר קראקא הולכים וממלאים את בית הכנסת הרמ"א המפורסם, כאשר את השורות הראשונות ממלאים טובי הלמדים וגדולי העילויים, ששים אלי קרב, ניצוצות אש התורה בעיניהם, ומבט בטוח על פניהם...

"שמעו נא רבותי" פתח רבי שמעון, ומבט תקיף בעיניו, "טרם אתחיל בדרשתי, אספר לכם סיפור קצר מאבי מורי רבינו החתם סופר זע"ל."

רחש עבר בקהל. האריות שבחבורה, עידיית הלמדים, הרימו את עיניהם בתמהון, וכי סיפורים באו לשמוע!! הלא כבר הרחיבו במוחם את התלמוד כולו, וים הפוסקים כבר סוער בקרבתם להתחיל במלחמתה של תורה. לא הזמן לסיפורים עתה... אך מפני כבודו של הרב לא העיזו להפריעו בדבריו. "הלא ידעתם כי גדלתי בעיר פרעשבורג,

כמה מהליכות ומנהגי רבינו על ספירת העומר

הליכות והנהגות

נדברי וצנחני רבינו ז"ל

שגב קדושת ימי הספירה

ימי ספירת העומר המה ימים קדושים ומסוגלים לזכות לאור התורה, וכמו ישראל זכו בעת יציאת מצרים (חז"ס עה"ט בהפטרות לפרשת במדבר), ומניין הימים עולה כמנין שמ"ג, כמו שיהיו אור החמה ואור הצדקים לעתיד לבוא (עה"ט פרשת בהר דף ע"ז).

תיקון חטא הלשון תלוי בימים אלו

כל שנה ושנה בימי הספירה שמפסח עד העצרת, זוכה שנה זו לקבל תמימותה, והיינו שיתוקן ימים העליונים שנפגמו, והוא תלוי במעשה האדם, שהוא צריך לגאול בימים אלו את הימים שנפגמו, ובכך יזכה לבוא למתן תורה והוא תורה גאולה. והוא בתיקון חטא הלשון, שתיקון זה תלוי בימים אלו, ואם יתקן לשונו בימי הספירה, יתקנו ביום העצרת כל בני התורה ויקנו בו שלימות (עה"ט פרשת בהר, דף ע"ה).

תורה הנלמדת באף בימים אלו

חיבור תורה הנלמדת באף, יחד עם יראה קדושה, אין למעלה ממנה, ואם יעשה כן בימי ספירת העומר המסוגלים, אזי "בלי ספק כשיגיע חג השבועות תוסף תת כח קדושה בכו" (דרשות מהר"ק רי"ט). ובימים אלו נקנים כתר תורה, וכתר כהונה על ידי עבודה, וכתר מלכות ע"י גמילות חסדים (ת"מ בחוקות דף קט"ז, וע"ע דרשות לימי הספירה משנת תקצ"א).

זמן התחלת הספירה

ספירה ראשונה התחיל רבינו לספור בליל יו"ט שני אחר תפילת מעריב (מנהגי חז"ס שנדפסו בהגדת החתן סופר, ובפסקי חתם סופר עמוד קכ"ט הערה א'. והוא כדעת המו"ק סי' תפ"ט להתחיל אחר ערבית, ולא אחר עריכת הסדר).

נוסח הספירה

היה סופר כך וכך ימים "בעומר" וכנוסח אשכנז (ראה רמ"א סי' תפ"ט ס"א, כך הביא בספר מנהגי החת"ס להרג"מ סופר, בשם כמה מקורות, והעיר שהוא פלא שיוצא חלציו של רבינו, הלא הם ההתעוררות תשובה והדעת סופר, שניהם נהגו לומר "לעומר", וע"ע בספר מנהגי רבנות והליכותיהם).

מלאכה קודם ספירת העומר

קודם ספירת העומר מותר לעשות מלאכה, ואפילו סמוך לזמן צאת הכוכבים מותר להתחיל המלאכה, ואינו דומה לבדיקת חמץ שאסרו להתחיל במלאכה קודם שידבוק, לפי שהספירה זמנה כל היום וכל הלילה (גיליון חת"ס על שו"ע או"ח סי' תפ"ט).

קריאת שמע קודם ספירת העומר

בלילי שבת שבימי הספירה, כיון שהתפלל ערבית קודם צאת הכוכבים, על כן אחרי צאת הכוכבים היה קורא תחילה קריאת שמע, ולאחר מכן ספירת העומר (ערים ואמהות בישראל, פרעשבורג, עמוד ק"ע).

לשם יחוד קודם הספירה, ותפילות אחר הספירה

רבינו זע"ל לא אמר שום תפילות קודם הספירה ולא נוסח ה"לשם יחוד", וכן לאחריו לא אמר התפילות הנדפסות בסידורים, רק בירך וספר, ואח"כ אמר רק "יהי רצון שיבנה בית הקדוש וכו'" (מנהגי ק"ק פרעשבורג, נדפס ע"י הגרמא"ל קיסטליניקער בלוח שנת תשס"א. עם כל זה, ראה בספר שם הגדולים החדש להגר"מ קרענגל ח"ב מע"ק דף קכ"ה ע"ב, ששמע מהרה"ק רבינו ממנון סופר, שאביו בעל החת"ס אף שלא נהג לומר לשם יחוד משום קפידת בעל הנוב"י ש"ת יו"ד סי' צ"ו, מכל מקום היה אומר שפעמים אחרת מתקנא באתם האומרים אותו).

לימוד מסכת שבועות

רבינו היה מסיים מסכת שבועות בימי הספירה בין פסח לעצרת (אלף כתב אות רמ"א), והיה לומד המסכת עם התלמידים, התחיל ביום א' דספירת העומר, ולמד עמהם כל יום דף אחד, כך שסיים עניהם המסכת כולה בחג השבועות (מנהגי חת"ס פ"ב ס"א, וזכר רבי דברי חת"ס עצמו בתשובה אבה"ע ח"א סי' ק"ד' והנה ע"ש), ושיעור זה היה מוסר לתלמידים בין תפילות מנחה למעריב (ליקוטי חבר בן חיים).

נישואין עד ר"ח אייר

מנהג פרעשבורג לערוך חופה ונישואין עד ר"ח אייר, אולם זהו דוקא לענין נישואין ולא לענין תספורת, דלענין זה אין להסתפר מפסח (שו"ת או"ח סי' קמ"ב), והנהגות על גיליון השו"ע סי' תצ"ג ס"א, ומשמע שם מדבריו דמר"ח אייר מתחיל איסור הנישואין עד העצרת, ואף בג' ימי הגבלה אין להתיר, וצנ"ע, וע"ע שו"ת יו"ד סי' רל"ג).

י"ל ע"י:

היכל החתם סופר

המפעל העולמי להפצת התנחלות מורשת החתם סופר

אמייל: chasamosfer3@gmail.com

המעוניינים לקבל את הגיליון מידי שבוע במייל, נא לשלוח בקשת הצטרפות למכתב האמייל שלנו

כמו"כ גם בעמודות נדרים פילוס
ניתן להצטרף לקבלת הגיליון מידי שבוע למייל
(חפשו קופה "היכל החתם סופר")

יסודי העולם

מדשן ביתם של הני צדיקים יסודי העולם זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל
ששתלם הקב"ה בדורינו אחר המבול
להקים את עולם התורה והחסידות אחר המלחמה

מזן הרה"ק מסאטמאר זי"ע"א

עובדין קדישין - עניני תורה (ב)

לשון קדש בדברי יואל וישלח ע"י קי"ז:

"והזוה"ק והגמרא על קוטב אחד נאמרו, ובגמרא לא נבאר כל צורכו, כמו שדרך הש"ס שכל דברי אגדה המה הסתר בתוך הסתר, ודרך הגסתר וחכמת האמת נסתרה בהם, ובוזוה"ק המה באתגליא יותר, אמנם כולא חדא טעמא הוא".

סיפר הרה"ח ר' שלמה יעקב געלבמאן ז"ל:

כי העידו תלמידי רבינו ז"ל שבסאטמאר שמעו כמה פעמים מפ"ק של רבינו ז"ל שאמר "הכרתי בחור אחד בן שלש עשרה שנה שהיה בקי בכל תנבי האר"י", ומעולם לא פירש רבינו דבריו על מי ירמזו מיליו ומי היה אותו בחור נפלא שהיו סתרי תורה נהירין ליה, אך תלמידי רבינו הרגישו כי עליו בעצמו יסובבו הדברים, ומחמת ענוותנותו הסתיר חזונו של הבחור המופלא...

וכן סיפר הרה"ח ר' ליפא פריעדמאן ע"ה:

שפ"א תחת אחד השיחים התרעם רבינו לפניו על אחד שה' מגלה סתרי תורה בדרים, ואמר רבינו, כי בהיות עוד הלה עולל ויונק כבר הכרתי בחור צעיר לימים שה' בקי בחכמת האמת ומעולם לא נשמע מפיו דבר מסתרי תורה.

סיפר הרה"ח ר' ליפא שווארץ ז"ל:

בצעמי נוכחי לראות כאשר נכנסתי לביתו של רבינו אחר סעודתו, בשבעת אכילתו הוא עוסק בספרי קבלה, ומאוד היה נזהר שלא יתודע לשום איש מזה, חוץ מהאריזות שבחבורה החסידים הגדולים בעלי מדרגה ובעלי שם שעמדם היה מדבר בתורת הח"ן.

וכאשר היה רבינו בחג הסוכות בשנת תש"ד לפ"ק בעיר גראסווארדיין, שלא באמצע ימי חול המועד את תלמידיו המובהק הרה"ג ר' לייבעל פאשקעס ז"ל שיחזור לעיר סאטמאר להביא לו איזה ספרים שהיו נחוצים לו שם, ושאל אחד הבוחרים שהג' אז להסתופף בצלו של רבינו, הלא ידע רבינו מקודם שאבוא היום מסאטמאר לראות והיה באפשרותי להביא אתי הספרים הנחוצים, אמנם רבינו שלא רצה שיתודעו באיזה ספרים הוא עוסק, ועל כן לא הסכים שיבואו הספרים רק על ידי הרה"ג ר' לייבעל פאשקעס ז"ל.

סיפר הרה"ח ר' שלמה זלמן פליישמאן ע"ה:

שמענו מהגה"צ ר' אשר זעליג מרגליות זצ"ל שבעקף שהיה רבינו בארץ ישראל שנת תשי"ב נכנס לרבינו

בעש"ק לדבר בענין קשה בסתרי תורה, ולאשר כבר הגיע הזמן של תפלת מנחה הפסיק רבינו באמצע השיחה. ואח"כ בשנת תשס"ז נסע רבינו שנית לא"י חזר להציע הענן שדיבר אז בשנת תשי"ב, ורבינו המשיך לדבר עמו כמו שלמדו אתמול, והפליגה הגה"צ מהרי"א ז"ל אצל גדול

דברי אלוקים חיים

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' חז"ל שהפליגו מאד בגנות מדת הגאון, עד שאמרו ז"ל (סוטה ד' ע"ב) כל אדם שיש בו גסות הרוח כאלו עובד ע"ז... ושם (ה' ע"א) איתא אמר ר' חסדא ואיתימא מר עקיבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם וכו'. ואמרו ז"ל (ברכות מ"ג ע"א) המהלך בקומה זקופה וכו' כאלו דוחק רגלי השכינה. וכתב בחובת הלבבות (שער הכניעה פ"א) על אחד מן המלכים שהיה אומר איני יודע עוון שהוא שוקל יותר מעונותי, (פירוש מעון הגאון והכעס וכדומה).

ונהג על ידי הקמת המשכן נתכפר לישראל על עוון העגל כמבואר במדרשי חז"ל, וכתב רש"י ז"ל בפרשה זו על הפסוק (ויקרא ט כג) ויצאו ויברכו את העם, שכל ד' ימי המילואים שהעמידו משה למשכן וכו', לא שרחת בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו כל הטורח שטרחתו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנחכר לנו עוון העגל, לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' וכו', שעל ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכס ותרדעו שהמקום בחר בו, עד כאן. ועל כן בימים השמיני למילואים שהקריב אהרן את הקרבנות ונגלה כבוד ה' אליהם, היה מקום לחוש פן ירום לבבם ויתנשאו, בראותם כי נקיים המה מכל חטא, ועוון הגאון חמור מכל החטאים כאשר התבאר, לפיכך הזהירם משה רבינו ע"ה אותו היצר הרע שיבא להסתכסם עשוי ולהפילם ברשת הגאון, העבירו מלבבם ואז וירא אליכם כבוד ה', כי המתגאה אין הקב"ה יכול לדור עמו בכפיפה אחת, ושכינה מסתלקת הימנו. (דברי יואל שמיני קטע).

וישאל אחר את ידיו אל העם ויברכם. בהקים אמרות טהורות הכתובות בספר הק' נועם אלימלך פרשת בהר על הפסוק (ויקרא כה כ-כא) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וצוית את ברכתך. ותוכן דבריו בשם אחי החסיד המפורסם דיש לדקדק דהא אין דרך הקרא לכתוב הקושיא, ומדוע כתב כאן הקושיא. לא יאמר אלא וצוית את ברכתך, ושוב לא יקשה לשום אדם מה נאכל בשנה השביעית - וגראה דהנה השי"ת כאשר ברא את העולם, השפיע מטובו לכל באי עולם דרך צינורות השפע הממשיכים ההשפעה לצרכי בני אדם, ודרך השפע שלא לפסוק כלל, אלא כשהאדם נופל ממדרגתו ואינו משים נטחונו בבורא יתברך שמו הון ומפרנס מקרינ ראמים ועד ביצי כינים, לא היה צורך העלינוס חלילה, ומתישין כח הפמליא של מעלה ר"ל, ואז נפסק השפע חלילה, וצריך השי"ת לצוות מחדש שילך השפע ככתחלת הבריאה - וזה שאמר הכתוב וכי תאמרו כן, אזי בחוסר נטחונוסם תגרמו שיוצרך הקב"ה לצוות את הברכה מחדש, אלא אז תתנתנו כן, בטחו בה' בכל לבבכם, ואז יבצע השפע בלי הפסק ולא יחסר כל בה, עד כאן תוכן דבריו הקדושים.

ועל פי זה יתבאר מה שאמר הכתוב וישאל אחריו את ידיו אל העם ויברכם, דבאמת לאותם בני ישרא' הנוטחים בהשי"ת הון ומפרנס מקרינ ראמים ועד ביצי כינים, לא היה צורך בברכת כהנים שהרי השפע עדיין נמשך בעבורם מאז תחלת הבריאה, ולא חלו בהם ידיהם לקלקל הצינורות, אלא שיש צורך בברכה בעבור אותם שאינם שמים נטחונוסם בהשי"ת וממילא נפסק שפע הברכה בעבורם, וצריך השי"ת לצוות על השפע מחדש ככתחלת הבריאה על ידי הברכה שמברכים אותם וכהנהגים - וזה שאמר הכתוב וישאל אחריו את ידיו אל העם ויברכם, ר"ל אל פשוטי העם שאינם שמים נטחונוסם בהשי"ת ונפסק השפע בגללם, על כן יברכם.

כח זכרונו של רבינו, עד שאחר ד' שנים שעבר עליו עם המון טירדותיו הגדולים מכל העולם זכר הכל, ואמר לו רבי אשר זעליג אתם אינכם יודעים את גדולת רבינו.

סיפר הגה"צ ר' נתנלי צבי לאבין זצ"ל מחרדים זידיטשוב:

שכאשר הדפיס אדיראת את הספ"ק עטרת צבי

מהרה"ק מהר"צ מזידיטשוב זי"ע בשנת תשכ"א, ואז הביא לרבינו ז"ל את ספר הזוהר שהיה שייך להרה"ק מזידיטשוב, והיה מעוטס בהגהותיו בגליונות הספר בכתב, וכאשר ראה רבינו את כתיב"ק של הרה"ק בעל העטרת צבי אורו עיניו הטהורים מקדושת הכת"י של הקדוש מזידיטשוב זי"ע, וכהרץ עין עבר על כל גליונות הספר, והראה תיכף באצבעו איזה הגהות נדפסו בספר עטרת צבי ואיזה הגהות שלא נדפסו עדיין [ונדפסו במהדורה זו], והנכוחים השתוממו על המראה לראות בקיומו המבהילה של רבינו בספר הקבלה העמוק עטרת צבי.

סיפר הגה"ח ר' מרדכי דוד קאמן זצ"ל:
רבינו הקדוש היה לומד בספר פרע"ח למוהר"ח ז"ל כשסעד בכל יום, ולמד במהירות כבקי ורגיל, ופעם בלמדו שלא בשעת אכילה ספח"ק שערי אורה למהר"י גיקטילא ז"ל, אזי בכל פעם שהתקרב רבי מרדכי דוד זצ"ל לקח רביה"ק הכובע מראשו והניחו על הספר להסתירו.

סיפר הרה"ג ר' דוד הכהן ראזענבערג שליט"א:

שמענו מאת הרה"ח ר' יעקב משולם גרינפעלד (שהיה מכותבי התורות של רבינו), כי שח פע"א עם רבינו על איזה ענין בריון דאורייתא, ורבינו אמר לו בא"ד על דבר מסוים שלא כתוב כן...

סיפר הרה"ח ר' דוד הכהן ראזענבערג שליט"א:

שמענו מאת הרה"ח ר' יעקב משולם גרינפעלד (שהיה מכותבי התורות של רבינו), כי שח פע"א עם רבינו על איזה ענין בריון דאורייתא, ורבינו אמר לו בא"ד על דבר מסוים שלא כתוב כן...

ולפתע קרא רבינו ואמר ומראה לו על ספרי הקבלה שבארון הספרים (חלק העליון של ארון הספרים בבית רבינו בהי הספרים בתורת הנגלה בסגר בדלות זכויות, וחלק התחתון של ארון הספרים בהי ספרי הקבלה בסגר בדלות עץ, כדי שלא יהיה פתוח לעיני כל): "אז אין די אלע ספרים שטייט דאס גישט".

סיפר הגה"צ ר' משה יאזעפאווויטש זצ"ל אב"ד צלזלע דשלמה:

מזן רבינו זי"ע אמר לי פעם אחר הסוגיא פארלערנען: 'מה יש בינינו לבין אותן הנקראין לומדים, זיי מאכן פון איינס צוויי, און מיר פלאגן זיך צו מאכן פון צוויי איינס' (הם עושין מאחד שנים, ואנו עמלין לעשות משנים אחד).

והעיר ע"ז הגה"צ ר' משה ז"ל שחוק מהפשט הפשוט שלמד בדברי מרן יצא לו שרבינו כיון ג"כ על ענינים נשגבים העומדין ברומם של עולם לייחד שנים באחד ביחודא שלים (כידוע שזה הוא ענין הקבלה).

מרן הרה"ק החלקת יהושע מביאלא זי"ע"א

כה' בניסן י"ד דהרה"ק רבי יהושע מאוסטרוברג זי"ע בעל התולדות אדם - אצל נכדו החלקת יהושע זי"ע

ידוע שלזקני הקדוש בעל התולדות אדם זכותו יגן עלינו היו חלק מחסידיו, יהודים פשוטים אנשים כפריים ופשוטי עם שאותם היה מקרב לתורה ולעבודה"ש, ולגדול עבודתו זו נבטא פעם הרה"ק ר"י מנעשכ"ז זי"ע את הפסוק 'תם לדיק כחכם', שבכוח התמימות שלכם אתם נותנים הרבה כוח אפילו לריקים. בא' השנים בעריכת השולחן הסטור אצל זקני החלקת יהושע זי"ע בכ"ח בניסן, סיפר זקני

בזכות וע"י כוח התורה, ווארט זה היה חוזר רבינו פעמים רבות בלהט אש קודש. והנה לאחר סעודה שלישית, אמר לנו הג"ר חיים שלו' פרוש זצ"ל, ששמע מזקני החסידים שהי מקובל אצל חסידי אוסטרוברג וביאלא, שבעת שמרן 'תולדות אדם' זי"ע, אמר המילים 'זאני ערב שהכל יחזור אליכם', הצביע גם על עצמו! היינו שבפשוטו הכוונה שיעקב אבינו ע"ה ערב שהכל יחזור, והתולדות אדם היה מראה

גם על עצמו כאמר שגם הוא ערב על העניין הנ"ל. למחרת ביום ראשון הלכתי לתפילת שחרית בביאלא, (הייתי אז בחור צעיר), ולפני התפילה הרהרתי במחשבותי על התורה מאמש, וחשתי שאם יעקב אבינו ערב, וגם 'תולדות אדם' ערב, הרי גם הרבי שליט"א [-צ"ל] שאומר תמיד את הווראט הזה, כנראה שהוא גם ערב. כך חשבתי בליבי, ולא הוצאתי בפי כלל - והנה באותו רגע פונה אלי רבינו, ובמאור פניו הק' אומר לי: 'קענסט דער ווארט פין זיידן...?' (הרי הינך מכיר את הווארט של הסבא...[אמרה נפלאה זו, שגורה הייתה תמיד בפיו הקדוש של רבינו זי"ע, חוזר היה עליה פעמים רבות, ואף ביאר אותה ארוכות בהקדמתו 'תולדות אדם' (בסה"ק חלקת יהושע מאמר שישי): בכותבו, שאימרה זו השקפת ושיטה בתורת החסידות של רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב זצלה"ה ותלמידיו, ומעיקר שם של ששת החסידות, ודבריו הקדושים הם קילורין לעיניים. ואשרי האיש אשר ישימם עטרה לראשו ולקם ושמתם את דברי אלה על לבבכם [".

[גיליון 'ליקוטי שושנים-פר' שמיני תשע"ו]

לפני שנסעתי לגור בלונדון יצ"ו קשתה עליי מאוד הפרידה מזקני הקדוש,

וממש בכיתי לפניו, מה אעשה לבד בלונדון? וכשיהיה לי איזה שאלה או הזכרה למי אפנה? ואמר לי זקני, תקח דף ותכתוב עלי את כל מה שעל ליבך, ותיתן דף וכתוב סכום צדקה לפ"ג, ואת הקוויטל תשים בתוך דפי הספר הקדוש 'תולדות אדם'. והיו כמו שנתת לי את הקוויטל ! (איני יכול לדעת אם זה הוראה לרבים, אבל לי אמר בפי' לעשות כן בפ"ק, ובמשך השנים ראיתי ע"ז ניסים ונפלאות ברוחניות ובגשמיות)

[כתבי כ"ק אדמו"ר מביאלא-לונדון שליט"א]

מנהמת ליבו הט' בשם זקנו הקדוש: אתי שיכלתם יעקב אבינו ע"ה מזהיר את בניו הק', אחד שמאבד את מידתי מידת אמת כמ"ש תיתן אמת ליעקב, ואינו שומר את פיו ומדבר שקרים ודיבורים אסורים וכד' ח"ו, וע"י שנפלו לשקר, באים ח"ו לפגם הברית-שהרי ברית המעור מכוון כנגד ברית הלשון -(ספר יצירה פ"ו מ"ד)- וזה "יוסף אינגו", שהוא בחינת שומר הברית אינגו, ומפגם הברית ח"ו

דברי אלוקים חיים

כ"ק אדמו"ר זצלה"ה אמר בשם הרה"ק מאקצ"ז זי"ע, כי אחר הקמת המשכן המתינו בני ישראל לזכות למדרגות נעלות מן השמים ואמר להם משה, זה הדבר אשר ציווה ה' תעשו היינו שתעשו מפני ציווי ה' בלבד ולא בכדי לקבל מדרגות ואז וירא אליכם כבוד השם, התגלות האש והמדרגות ממילא יבואו. והוסיף לומר כי זה הוא העניין בכפיית ההר כגיגית לקבל בקבלת התורה להורות שגם כאשר בני ישראל יהיו בדרך בדרגה נמוכה צריכים לעבוד את הבורא ללא שום מתיקות בעבודת הבורא, אפילו מתוך כפייה, ואחרי כן ואחרי זה ממילא תתגלה עליהם כבוד ה'. [בנו כ"ק אדמו"ר מביאלא בעל 'להבת דוד' צוק"ל עמוד קנ"ז]

ונקדים אמרי קודש מכ"ק אדמו"ר צוק"לה"ה, על הכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וברא על פי מאמרם ז"ל ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה. והעניין הוא, אפילו אדם הגדול בתורה אשר זכה להשלים נפשו בתורה ובעבודת השם, מכל מקום צריך לכלול את עצמו עם הכלל כי את השלמות האמתית מקבלים דווקא בכוח הכלל, ופירש בזה מאמרם ז"ל אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לבך נוצרת היינו שגם אם זכית ללמוד תורה הרבה, אל תחזיק להיות רק עם עצמך אלא תתחבר עם הרבים, וזהו וישא אהרן את ידיו אל העם. שאפילו אהרן הכהן שהיה בבחינת נשיאות ידיים המורה על מדרגות רמות היה זה בכוח העם, וכמו שנרמז זאת במאמר הכתוב ויחזק הגדול מאחיו שגדולתו של הכהן היא מכוח אחיו, וזהו אל העם שנסיעתו למעלה הייתה על ידי שהיה עם עמו יחד עד כאן דברי קודשו. [בנו כ"ק אדמו"ר מביאלא בעל 'להבת דוד' צוק"ל עמוד קנ"ד]

ויש לפרש על פי אמרי קודש אדמו"ר זצלה"ה. ע"ה וישא אהרן וגו' וירד מעשות החטאות וגו' כי צדיק הדור צריך שיהיה בו שתי דרגות ומעלות האחת להשפיע על ישראל שפע ברכה, והשנית להוכיח את עם ישראל בכדי לתקן דרכיהם. אכן בעת שהוא רואה חטאיהם ומכיתם על כך, אזי אי אפשר לו בו בעת גם להשפיע עליהם ברכה ושפע, כי באם רואה חטאם ממילא אין להם כלי מוכן לקבל הברכה, לכן שפתי כהן ישמרו דעת (מלאכי ב. ז). שיש להם דעת לצדיקים שבשעה שהם רוצים להשפיע השפעות טובות באותה עת אינם רואים כל חיסרון ודיון על בני ישראל, אלא מבינים כי טוב על ישראל ואדבריה הם ממתקים את הדינים, ורק בעת שהם צריכים להוכיח את ישראל הם מוכיחים לישראל על חסרונותיהם, ובזה פירש הכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם שכאשר בא לברך את ישראל בברכת כהנים בשפע ברכה אז וירד מעשות החטאות והשלמים, היינו שירד וסילק עצמו מלראות חטאיהם ומלחפש להשלים בני ישראל בשלמות אלא הביט אך בטוב שבהם והשפיע עליהם שפע ברכה עד כאן דברי קודשו. [בנו כ"ק אדמו"ר מביאלא בעל 'להבת דוד' צוק"ל עמוד קלב]

וישמע משה וישב בעניניו. משה הוא התורה. מרמז שעל ידי שמירת עיניו-אל יכולים לשמוע ולקבל דברי תורה.

וישא אהרן את ידיו. ויישא הוא בגלוי, [שאו נס-ישיעה יג ב], כי על חסדים נסתרים אינם מבינים כי אם בעלי מדרגה, אבל על חסדים מגולים מבינים כולם, וזה וישא אהרן את ידיו 'אל העם' ויברכם, שהשפיע חסדים מגולים שגם פשוטי העם הבינו זאת, אמן כן יהי רצון.

[חלקת יהושע עמוד קמ"ג]

שפועם אחת נתאכסן 'תולדות אדם' זי"ע, אצל אחד מהחסידים האלה, ובעל האכסניה הגיש לרבו צלחת עם תפוחי אדמה רותחים, שעליהם היו שמים חמאה רותחת מחמת הקור הגדול שהי' שם, כמובן החמאה נמסה וירדה לתחתית הצלחת, ובעל האכסניה רצה לומר לרבו התולדות אדם, שיערב את התפוחי אדמה התחתונים עם העליונים וכך תגיע החמאה לכל הצלחת, וברוב ברותו רצה להראות שיש לו איזה שהיא ידיעה בדברי תורה ופנה לרבו ואמר: דער זאָל נעמען די לעפל און אַראָפּ מיט אים אַין שאַל תחתית אינעווייניק... און ארויסברענגען דאָס פוטער... [שהרבי יקח את הכף וירד עמו לתוך השאלות תחתיות, ויוצא משם את החמאה...], זקני החלקת יהושע זי"ע שגמר לספר את הסיפור החל לצחוק צחוק בקול, שלא כהרגלו כלל, ובמשך זמן ארוך כשפניו התאדמו ממש, רמז הי' ויצא דופן שמעולם לא ראש אצלו מעין זה. והגה"צ רבי עקיבא יוסף רבינוביץ צצ"ל אדמו"ר מפוריטוב, שהיה שם נוכח, אמר לי אחרי השולחן, שברור לו שרבינו זי"ע רצה עם צחוקו לעורר המתקה לאיזה נשמה או כמה נשמות להעלותם משפל הדרגה, ומי יבוא בסוד קדושים.

[נכדו כ"ק אדמו"ר מביאלא-פשיסחה שליט"א שוה"ט כח ניסן תשע"ח ביהמדר"ר באשדוד]

מספר הרב ב.ז.ב. לא"ט: עוד בימי נערוותי זיכני הש"ת להסתופף בהיכלו להידיקות בקדושתו, של מורי ורבי החלקת יהושע זי"ע. לא ישכח מזכרוני בא' מהשבתות בסעודה שלישית, כשרבינו מצטט ווארט מגחיל מסבו הקדוש רבי יהושע מאוסטרוברג בעל התולדות אדם זי"ע, על הפסוק בפרשת מקץ: אותי שכלתם יוסף אינגו וכו'. וכך זועק רבינו

נסתם לבו ומוחו ואינו יכול להתפלל. וזהו "שמעון אינגו", כי שמעון מרמז על תפלה, על שם כי שמע ה'. ומה יכול לעשות יהודי במצב כזה? אומר יעקב אבינו ע"ה לבניו: זאת בנימין תיקחו' על התורה הק' שניתנה בימינו של הקב"ה (רש"י בראשית לה יח), העצה היחידה במצב זה, לקבל על עצמו בכל כחו את עול התורה, ואז 'עלי היו כולנה', מבטיח לנו ישראל סבא קדישא יעקב אבינו: אני ערב לכם עד סוף כל הדורות שהכל אינו: אליכם, מידות יעקב ויוסף ושמעון הנ"ל,

מרן הרה"ק ר' משה מרדכי מלעלוב זי"ע"א

בס"ד טובות זכרונות שנשמעו מפ"ק של כ"ק אדמו"ר מפניסק קארלין שליט"א (ה"א)

לא הבינו עומק דבריו, אך כנראה שהוא הבין.]

[ז] באחת משנות בחרותי [תשכ"ה] חל י"ג טבת בליל שישי, ונסעתי לבני ברק יחד עם הציבור להסתופף בשוה"ט שערך לכבוד ההילולא של זקינו הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע. את השוה"ט עצמו אי אפשר לתאר, כמו כל שוה"ט של אדמו"ר שהיו נפלאים מאד. אחר השולחן כשעברו להפרד ממנו לשלום, שאל לכל אחד אם הוא נשאר על שבת, וראיתי שכולם משיבים הן, ואני תמהתי על זה כי ידעתי שלא היה בלבם להישאר, ואמרתיו ואין מסתמא הם מתביישים ואין נאה להם לסרב, אבל אני לא אחד מאדמו"ר ואענה ואומר לאו. אולם אך הושיט לי ידו לשלום ושאל אותי אם הנני נשאר על שבת, תיכף הלהיב אותי להישאר על שבת, עד שהשבתי בקול רם הן הן.

[ח] כשאני נזכר באדמו"ר זי"ע מתעוררים בי געגועים לשולחנותיו הטהורים. בכל שולחן שהיה עורך היה מעלה ומגביה את העולם עד שהיו שוכחים באיזה עולם נמצאים, לא זכרנו כלל מכל הסובב אותנו. בליל שב"ק אחר שסיים עריכת שולחנו הטהור, לא היינו מסוגלים ללכת לישון.

דרכו של אדמו"ר זי"ע היה לעשות הכל באיחור רב, אולם ההכנה לשב"ק זה עשה מוקדם, וכבר בעת מנחה גדולה ואף בשעות הבוקר של עש"ק כבר היה מוכן לקבל פני שבת המלכה, לתפילת מנחה של עש"ק היה נכנס עם הציבור והרבה פעמים ניגש להודו לפני העמוד, באמרו בשם הבעש"ט שבהודו קודם מנחה מעלים את כל השבוע לכן רצונו להתפלל תפילה זאת בציבור, ואח"כ היה נכנס לביתו עד כחצות הלילה ופעמים שעה סמוך לו מלפניו או מלאחריו, אז היה יוצא לתפילת קבלת שבת.

והיה נוהג להיכנס לביהמ"ד כשאחז בפסוק אש לפניו תלך, ואמר אותו בנעימה מיוחדת ובהתלהבות, ובאמרו זאת היה נראה כאילו להבת אש הולכת.

[ט] אדמו"ר זי"ע בתקופה האחרונה לחייו היה בעל יסורים גדול רח"ל, ובשבת היה ניכר עליו שינוי גדול. ואמר על עצמו, שבשבת אינו מרגיש שום יסורים.

[י] שמעתי מאדמו"ר זי"ע שהמתנגדים ריבנו פעם על הרה"ק מטשארטקוב זי"ע שחילל את השבת, וכשהגיע הדבר לאוזניו חשב מעט ואמר, במעשה לא, וחשב עוד ואמר גם בדיבור לא, וחשב עוד מעט ואמר גם במחשבה לא, שמעול לא חילל את השבת לא במעשה ולא בדיבור ואפילו לא במחשבה.

ודברים. בנו כ"ק הה"צ ר' שמעלקא שליט"א אמר לי פעם, שההסתופפות בצילו היתה כמי שנכנס לרופא לניתוח, שמרדמים אותו והוא יוצא בריא בלי שידע כלל מה עשו הרופאים בגופו. כן היה בעת השוה"ט, הסתופפו בצל קדשו ויצאו מזוככים וטהורים.

כן ידוע שכל מי שחלפה בראשו מחשבה רעה או שעבר עבירה לא יכול היה לעמוד אצל השולחן, בין בחור ובין אברך, כל מי שחטא הקדושה הייתה מגרשת אותו חוצה. זאת ראו כל המסתופפים בצלו, שכל מי

דברי אלוקים חיים

והיה ביום השמיני קרא משה לאהרן וגו' ויאמר אל אהרן וגו' ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת וגו'. ולכא"צ ז"ב למה אמר משה לאהרן שידבר אל בני ישראל, ולא דבר אליהם בעצמו. והענין בזה הוא לפי שהצדיק אינו יכול להעלות עמו את מי שנמצא בשפל המדרגה אא"כ יורד אליו תחילה, ואז יכול להעלותו יחד עמו, והנה בחטא העגל כבר ירד אהרן הכהן לאותה מדרגה שהיו בה כלל ישראל ולכן נבחר הוא להעלותם עתה בעת הקמת המשכן.

זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. הענין הוא כי האדם צריך לקיים מצות ה' כפשוטה, רק משום שכך רצון ה', וכך צויה עליו לעשות, ואפילו שעדיין אינו רואה אור על ידי קיום המצוות אין זה מענינו, והוא צריך לעשות ולקיים המצוות כפשוטן. והוא "הדבר אשר צוה ה' תעשו" בלא לצפות לשום התגלות, אלא משום שכך צוה ה', אולם לבסוף "וירא אליכם כבוד ה'" תזכו גם להתגלות ה' יתברך שמו. (ברכת משה)

שנכשל ח"ו אפי' בהרהור קל, לא היה יכול לעמוד אצל שולחנו, והיה בורח משם.

[ה] בשוה"ט הראשון שערך רבינו במיוחד עבור הבחורים, ביקש אדמו"ר זי"ע שיבוא גם הגה"ח ר' חיים אשר לדרמן ז"ל, בכדי שיהיה גם אחד מהזקנים עם הבחורים.

אח"כ כשהזכרנו ירושלימה הבחנתי שהרה"ח ר' חיים אשר ז"ל נלהב מאד כל זמן הנסיעה, והחלטתי לילך אחריו, ולא ירדתי לביתי רק המשכתי בנסיעה עד שהוא ירד וירדתי גם אני ועקבתי אחריו בזהירות שלא יבחין בי, וראיתי הולך במהירות גדולה ועולה לביהמ"ד והלך במרוצה לקרן מזרחית צפונית שם עמד ארון עם ספרי קבלה, והוציא ספר אחד ועיין בו, כשגמר לעיין הבחין בי ואמר לי בהתפעלות, הרבי מדבר ואיש אינו מבין דבריו, הרבי מדבר דברים טמירים ואין כלל מי שמבין עומק דבריו [אלו היו דברים שדיבר רבינו לבחורים, שהבחורים בוודאי לא הבינו, אבל רח"א שלמד הבין, ולא היה יכול לעצור ברוחו עד שעיין זה בספר].

[ו] המקובל הרה"צ רבי יוסף וואלטהוף זצ"ל ישב פ"א במקום הראשון אצל שולחן רבינו זי"ע, וכשהתחיל אדמו"ר לומר תורה נתלהב מאד ולא היה יכול לסבול לישב במקומו אצל השולחן כ"כ בסמיכות לרבינו ונע לאחריו ונשמט מעם השולחן לאחריו מעט מעט, ואדמו"ר זי"ע היו מושכו ומקרבו שוב ושוב לשולחן, כך היה כמה פעמים, כל משך הזמן שדיבר אדמו"ר לא מצא מנוח [שאר הציבור

א] היו צדיקים שאמרו שמי שנגע בידית דלתם לא ימות בלא תשובה, ואני אומר מי שנגע בידית דלתו של אדמו"ר זי"ע לא היה יכול לחיות בלי תשובה, הוא האיר בנו ורומם אותנו.

רבינו היה יכול לישב אצל השולחן ולדבר דיבורים שנפלאים בעינינו, כגון כשדיבר מטבירא הזכיר המקוה שהיה שם שהיו שם דגים קטנים שהיו נושכים ברגלי האנשים הטובלים שם, שנראה כדברי הבל, אך ראו דברים גבוהים וממילא האיר אור עלינו. יהיו הדיבורים מה שיהיו, אע"פ שדיבר מהדגים שנשכו הרגליים היו הלבבות מאירים מאורו, כי הנשמות היו שומעין פנימיות דבריו.

[ב] פעם אמר רבינו שאינו יכול להיכנס לעריכת שוה"ט טרם מכיר בעצמו שהוא השפל והנחות ביותר מכל המסתופפים בשולחנו. [וידוע] מי הם האנשים שהיו באים אליו בין היתר, ואעפ"כ אמר אדמו"ר על עצמו שהוא אינו נכנס לטיש עד שגרמיש השפל מכולם, וזאת היתה הכנתו לעריכת השוה"ט].

ועובדא הוי, בפורים שחל בעש"ק, ולפנות ערב נכנס אדמו"ר זי"ע לעריכת השוה"ט, ואחר שישב אצל השולחן נכנס אדם אחד, ואדמו"ר לקח המטפחת והסתיר בה פניו, והיה ממש פחד נורא. אח"כ אמר, נוהג אני קודם היכנסו לערוך השולחן להתבונן בשפלות עצמי עד שהנני בטוח שאני שפל יותר מכל היושבים אצל השולחן, אבל עתה היה כאן אחד שלא הייתי יכול בשום אופן להשפיל עצמי יותר ממנו. [לימים נודע מעשי הרעים של זה האיש שהיה עושה בסתר, ובזמן ההוא עדיין היה הולך בלבוש חסידי].

[ג] אצל רבינו זי"ע ראו במוחש האיך שהוא פושט צורה ולובש צורה. טרם כניסתו לעריכת השולחן היה יכול לדבר כאדם פשוט, ולפעמים גם היה נראה שמשוחח שיחת חולין, ולעומת כן, ביושבו בשולחנותיו הטהורים היה נראה כאיש אחר ממש, ובפרט בשבתות וימים טובים.

בשעה שערך השוה"ט ראו שהוא עוסק בענינים עליונים ופועל פעולותיו, פעם אחת איקלע לשם רופא מומחה ברפואת הנפש והתבונן בו, ואמר שאין הוא יכול להתחקות אחר מוחו ולהשיגו. ואילו המסתופפים בצלו לא ראו מאומה, הוא שוחח עם כל אחד ואחד, ובשעה שרצה להתעמק בעניניו היה מצוה להכניס עוד מאכלים אל השולחן שיעסקו האנשים באכילה ויניחו לו, ואז היה עובר לעולם אחר.

[ד] בשולחנותיו הטהורים היה מרומם את הציבור שלא כדרך הטבע, ללא אומר

מרן הרה"ק האמרי חיים מויז'ניץ זיע"א

עובדות קודש - עניני מידות טובות

יש לומר כי מסכת המידות היתה לרבנו אבן היסוד בכל מהלך חייו הקדושים אשר עליה נבנתה אישיותו, פרקים רבים בהלכות המידות למדנו ולמדנים אנו עד היום מהליכות חייו ומאמרות קדשו בכל תנועה ומעשה שלו לימד אותנו ארחות חיים.

אנשים שבאו במגע אתו אינם חדלים מלספר עד כמה חדר רבנו זצ"ל למעמקי הלב ולנבכי הנפש של הבאים בצל קורתו בחכמתו הרבה ובאמרותיו הנעימות התאמץ בכל כחותיו להפיץ כל צער וכאב מידת אהבת ישראל היתה כלפיד אש המאיר לרגליו גם יהודים שהיו רחוקים מדרכו בקדוש נתקבלו על ידו בסבר פנים יפות ובחמימות של אהבה.

בעבותות אהבה משך אליו את הבאים בצל קורתו וקרבתו אל מעיני התורה והמצוות החסידות והמעשים טובים, לכל אחד מצא את השפה שלו והגישה אליו, לאחד בחיוך, ולשני בהברקה שנונה, לזה בשיחה, ולחברו במלת נוחם, וכך יצאו ממנו כולם מעודדים ושמוחים, מידת אהבת ישראל שבערה בלבו כיבוד היקוד באה לביטוי מעשי בפועל ביחסו לזולת כי מידה זו היתה נר לרגליו בכל שטחי החיים, כל פעולותיו הברוכות היו מתוך מסירות למען יהודים כל מגמת חייו היתה להטיב לבריות, כל ברכותיו היו במטרה להקל על צער וסבל האנשים, כל אלה מתוך אהבת ישראל עמוקה שהיתה חרותה בלוח לבו הטהור, את כולם אהב אהבה בלי מצרים אהבה שהיתה תלויה בדבר אחד בלבד באשר כי הוא יהודי,

אלפי יהודים באו אליו עם קוויטלך ולכולם מצא את המלה הנכונה והנבונה, התבטא יהודי החיבה והחמימות בהן קיבל אתו הרבי היו מיוחדות במינן לעתים הרגשתי כעין זרם חשמל העובר בכל גופי בשיחתי אתו, כל אחד חש שאין לרבי בעולמו אלא אותו בלבד, כל יהודי הרגיש זאת אם מתוך השתתפותו המרגשת של הרבי בשמחתו או לעתים להיפך בשעת צרה ר"ל כאשר מצא אצלו אוזן קשבת ולב פתוח ורחום למצוקותיו והרבי עודד וחיזק את רוחו הנדכא, פעמים אין ספור ארע שהיה בוכה רבנו מרירות יחד עם הבאים אליו לתנות בפניו צרתם ומצוקתם, במקרה מסויים כאשר בני משפחה שבאו לבקש ישועה בכו נוראות קם מרן מכסאו נגש לחלוץ והפנה מבטו לרחוב להסתיר מהם גודל יסוריו על צרתם.

לעתים קרובות היה שואל רבנו תחילה איך המדובר או המדוברת במידות, פעם בבוא יהודי להתעניין אודות בחור שהוצע למען בתו השיבו רבנו הוא בעל מידות טובות? זה יותר מאשר פראווען (לפעול) מופתים והראיה בבוא אליעזר עבד אברהם אל הבאר וראה את מים עולים לקראת רבקה אף על פי כן עדיין לא התרגש מהמופת הזה אלא רצה לדעת האם היא בעלת מידות טובות חיפש למצוא אצלה מעשים טובים האם אהבת לעשות חסד אזי הבין שהיא מתאימה לבית אברהם, מרן התבטא אין נכס גדול יותר מאשר ילדים טובים האוהבים ללמוד בעלי מידות והנוהגים בדרך החסידות.

מספר אברכים נכנסו פעם אל רבנו ואמרו כי רצונם להתאחד ולהתקשר לחבורה אחת לשם כך מבקשים עצתו וברכתו, יעץ להם

דברי אלוהים חיים

ויהי ביום השמיני (ט א) ויהי לשון צער עיין באוה"ח הק' דהנה בשב"ק רוחצין ומטהרין א"ע מכל המעשים הלא טובים שעשה במשך כל השבוע כי בשב"ק זמן תשובה כדאי בספה"ק כי שב"ת גוט' שבת ב'ו' תשוב וממילא מתחיל ביום א' חשבון חדש והוא יום ראשון, משא"כ לבני אדם יושבי חשך שאינם הולכין באור ה' אור שב"ק אזי יום א' הוא אצלם יום שמיני ואם אין דעת הבדלה מבין, זהו ויהי צער גדול הוא ביום השמיני אם אין מתחילין אחר השבת חשבון חדש להיות כבדו' חדשה.

**

ועשה את חטאתך ואת עולתך (ז ט) תתקן את החטאים בכך שתשוב עליהם וגם את עולותיך אלו המצוות תמשמש בהם אם נעשו כראוי (ע"ד שפי' במסילת ישרים מחז"ל יפפשו במעשיו ימשמש במעשיו).

**

וישא אהרן את ידיו (כ טב) ידיו מרמז לעניני הרשות אהרן נשא והגביה את עניני הרשות.

**

ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' (י ו) היינו שתתפללו ותתחננו שתזכו לחימום את קודש לעבודת הבורא.

**

ואת שעיר החטאת דרוש משה והנה שורף ויקצוף וגו' מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש (ט ז) שאל אותם משה איך תקנתם את חטאיכם מה תשובה עשיתם, ענו לו והנה שורף שעשו תשובה מיראה ואילו לכן החטאים ונעשו כשגגות, ויקצוף קצף עליהם משה, מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש מדוע לא עשיתם תשובה מאהבה, להפך החטאים לקדש לזכות שהרי זו היא התשובה המעולה והרצויה.

מרן שיאהבו זה את זה, ויעבדו על כך שירכשו להם מידות טובות, כדאיתא בגמרא (יבמות כא) קשה עונשן של מידות.

אגב כך העיר כי ישראל הרלינג הי"ד מתלמידי המצוינים בגרוסורדיין היה יושב עם חבורה והיה משוחח אתם עניני תכלית בעבודת השם וסיים דברי קדשו כי הוא עושה שהחיינו על חבורה רק אחרי ששה חדשים כאשר רואה שהיא בת קיימא ואיחל להם הצלחה.

בשנת תשי"ח בעת שהותו בארצות הברית שלח מכתב אל תלמידי הישיבה עם איחולים לשנה טובה ובין השאר כתב מקרב עומק לבבי אבקש ואדרוש שכלכם ילמדו תורה הקדושה בהתמדה רבה בקדושה וטהרה ותקון המדות.

הרה"ק ר' מרדכי שלמה מבוואן זי"ע התבטא קיימים צדיקים הפועלים ישועות פוקדים עקרונות ובעלי דעה בשמים, אבל לבעל מידות זה עדיין לא מגיע, בעל מידות זה הרבי מויז'ניץ.

הגה"ק ר' יודאלי הורוביץ זי"ע חרב"נ התבטא אודות מידותיו של רבנו. הוא עיבד את כל מידותיו עד גמירא. ופעם הוסיף הוא עבד קשה על המידות.

בתקופת חיי רבנו כשסיפרו לו על מופתים שהוא חולל, התבטא ר' יודאלי מופתים מספרים מהרבי מידות ילמדו ממנו. בהזדמנות שח ואמר כי מרן הגיע לתכלית השלימות בעיבוד המידות והעיר כי מעולם לא כעס רבנו ואפילו אם ראהו אי פעם לכעוס היה זה רק למראית עין. בפעם אחת התבטא הכרתי את הרבי בתור אברך הייתי עומד ומשתומם איך יכול אדם להיות כה בעל בית על מידותיו.

רבי יודאלי היה מתבטא ומציין חותני נוהג לעורר על עניני תיקון המידות באופן מיוחד ומוהיר רבות על משא ומתן באמונה עוד אמר ישנם צדיקים אשר לעת זקנותם מגיעים לידי מדרגות ומעלות נשגבות אשר ביקשו עליהן במשך זמן רב אבל לרבנו השפיעו מן השמים מדרגות נעלות אשר גם לא עלה בדעתו לבקש עליהן ומדוע רק בגלל מידותיו.

פעם באחת מהשיחות כשהפליא הרה"צ את מידות רבנו אמר, בחצר הסבא האהבת ישראל זי"ע צצו והתעוררו מפעם לפעם סוגי בעיות וענינים שונים אבל חמי הרבי לא התערב באלה ולא שמעו ממנו מאומה אף פעם, מה שהאבא אמר ציית.

ביום הסתלקות רבנו התבטא הרה"צ ר' יודלע במידות היה במדרגה יותר גבוהה מצדיקי הדור הזה והדור הקודם.

אומר היה רבנו לאחד יש הקפדה על דבר פלוני לשני יש הקפדה על דבר אלמוני אני יש לי הקפדה שלא להקפיד.

מספר נינו הרה"ג ר' ישראל ברזובסקי שליט"א כי פעמים רבות כשביקר אצל רבנו היה משוחח אתו בדבר מידות טובות בהביאו דוגמאות מנסינו האיש.

כאשר היו באים לבקש עצתו בדבר שידון

מרן הרה"ק בעל השפע חיים מצאנז זי"ע א

עבודות קודש

מדוע? והשיבו רבינו, כי צום תשעה באב היום. אם כך, המשיך ר' מרדכי ושאל, אולי יאמר גם לאחרים שלא ישתו. השיבו רבינו נחרצות: "חלילה וחס! זה פיקוח נפש! ועוד שהיום צום תשעה באב נדחה וניתן להקל". אך לעצמו המתין רבינו ולא שתה עד אחר עבור הצום. עם זאת, ביקש רבינו מר' מרדכי, כי יואיל לדאוג עבורו לעוד מעט מים, כי לאחר סיום הצום לא יוכל לשתות אם לא יהיה לו גם מים לנטיילת ידים...

[וראה ב"לפיד האש" חלק א, עמ' ר, מעדות הרה"ק ר' ברוך שוורץ שליט"א, דומ"צ דקהילתנו הק' במאנסי, כי שמע מפה קדשו של רבינו זי"ע שהגיד בזקנותו, שעושה תשובה כל ימיו ומבקש כפרה ותיקון לנפשו. על שבאותו צום תשעה באב נדחה לא המתין בערבו עד אחרי שקיעת החמה כדי שיעור ר"ת, ונזקק מרוב חולשה לטעימה כלשהי מיד אחרי צאת הכוכבים לשיטת הגאונים...]

בכל לבבך ובכל נפשך...

שמעתי מהרה"צ רבי מאיר הלברשטאם שליט"א האדמו"ר מטשאקווא בני-ברק: בביקורו הראשון של רבינו זי"ע בארץ הקודש, בשנת תשט"ו, שהה זמן מה בעיה"ק טבריה, עיר מגוריו של רבי מאיר בימים ההם. בשעת לילה מאוחרת נוכח כי האור דלוק בחדרו של רבינו ופתח את דלת החדר חרש כדי לכבות את האור (היות ומתגי טבריה בבתיה העתיקים של האור היו במקום גבוה ומוסתר וחשב כי רבינו לא יצליח לכבות את האור בכוחות עצמו).

כשאך פתח את הדלת, ראה לפניו מראה מבהיל שלא חזה מעודו; רבינו זי"ע היה שרוי על הרצפה בפישוט ידים ורגלים, כשמי הנטילה שהוכנו לו שפוכים על הרצפה, והוא קורא בלהט "ואהבת את ה' אלוהיך..."

רבי מאיר שלא היה מורגל בכגון זה, אץ מיד להזעיק את זקני הרה"ח ר' יחזקאל רייך ז"ל (שהגיע אז יחד עם רבינו לארה"ק), כדי שיבוא לראות מה שלומו של רבינו שהוא שרוי על הרצפה. אך זקני הרגיעו, שאין בכך שום דבר חריג ומעשים שבכל יום ניתן לראות זאת אצל רבינו, שבעבודתו הקדושה נופל על הרצפה מרוב הלהבות...

[מתוך דברים שנשא הנגיד הנכבד הרה"ח ר' משה רייך, בהתכנסות שנערכה באור ליום ט' תמוז, בבית המדרש צאנז שבשכונת הגפן בביתר עילית. נרשם ונשלח ע"י הר"ר יעקב מרדכי רייניץ]

המחנה הפראיים... וסיים אותו יהודי: הרי אין זה כלל בר השגה והבנה, הסוגיות העמוקות שבש"ס אלו הם שנתנו לרבינו זי"ע את הכוחות לעמוד בכל עבודות הפרך שמיררו את חיינו בעבודה קשה בחומר ובלבנים.

דברי אלוקים חיים

ויאמר משה אל אהרן קרב, ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ונקדים בביאור הכתוב ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתניו וכו' ויקריבו לפני ה' אש וזה אשר לא צוה אותם ותצא אש וכו' ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דיבר ה' לאמור בקרב אקדש ועל פני כל העם אכבד וידום אהרן ובמסורה ג' פעמים בקרבי, בקרבי אקדש, ובקרבי מרחוק עמדו, חדלו קרבי ומידוע, ועוד במסורה ב' פעמים וידום וידום אהרן וידום השמש,

והנ"ל דהרה"ק זי"ע מלובלין בספה"ק זכרון זאת פ' שמיני פי' דהוא מה שמצוה הש"ת לעשות צריך לעשות כי אין אדם פטור ממנה, אבל כשרוצים לעשות הידור מצוה אז צריך לחקור ולבדוק בשבע בדיקות אם לא מעורב בזה עצת היצר וצריך להימלך היטב אולי טוב יותר שלא לעשות זאת, ובוה אפשר אולי לפרש בנדב ואביהוא משום שהיה "אשר לא צוה אותם" לכן נעשו אף שהם רצו לעשות יחד גדול בקטורת מאהבתו ויחברו ונ"ל דהדרך האמיתי להאדם לילך בה שלא לרצות לעלות גבוה מדאי ורק כל אחד יעבוד את הש"ת כפי יכולתו,

ואת זה הדרך האיר לנו אור ישראל הבעש"ט הק' זי"ע ולא כמו השוטים שחושבים שחסידות נקרא פרומקייט ולקפץ במדריגות גדולות, הדרך האמת של הבעש"ט ה' להדר אחר כל מצוה שבתורה הוא חזק עומד של המון העם הפשוט שבעבודתם הפשוטה גורמים נח"ר גדול בשמים, וכא' כפי יכולתו אחד שעובד אדמה צריך לראות להזהר שלא לומר לשח"ר ודבר שקר וכדומה ולהגיד כמה פעמים את כל התהלים בכל יום ויתפלל בתמימות בפרוש המילות כמה שהוא מבין בלי שום חכמה וכלי שום כוונות, וכך תקרא האשה שאין ביכלתה יותר רק ללמוד את הצאינה וראינה ובתמימותם בוקעים רקיעים ותפלתם ועבודתם מגיעים עד לכסא הכבוד,

וזה ב"ל הענין של ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וכו' וירא כל העם ויראו ויפלו על פניהם: דראו אז שאין לעשות שום פעולה לבד דאם הש"ת רוצה בקרבן ישלח אש מהשמים, ולכן לא הלך אף אחד להדליק לבד כי אם הש"ת רוצה בזה צריכים לשמוע ממנו שיש לעשות זאת ואם לא אז שב ואל תעשה עדיך, אבל נדב ואביהוא פחדו שאף אחד לא יוכל לעשות כלום כי מי הוא שיזכה לשמוע משמים ולכן באו ללמד לישראל לעשות אע"פ שאין רוצים בשמים ואפי' שיהי' גם כי הרבו תפלה אינני שומע וכו' לא יסתכלו ע"ז ויעשו לכבוד ה' והם דימו זאת לשאר מצות דאורייתא שיש לעשות אפי' שיש מניעות הרבה כנגדו ולא התבוננו בזה שבמילא דחסידותא צריך מאד להשיג את ראויים למעשה זאת,

ויקריבו לפני' ה' אש וזה אשר לא צוה אתם ותעל האש וכו' נעשו ע"פ ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דיבר ה' בקרבי אקדש היינו שנקדש אני רק בקרבי אבל מי שאינו בזה המדרגה לא יעשה מעלי דחסידותא ולא כל הרצה ליטול את ה' יבוא ויטול.

(רעוא דרעין תשכ"ד)

תוספת על "נס המים"

ידוע הסיפור המופלא של "נס המים" שהתרחש בתקופה שנלפת רבינו זי"ע במלחמת הנאצים ימ"ש, עת צעד עם אלפי יהודים מעונוים במסע אכזרי מוורשה לדאנא. הצעדה בנתיב המות והיסורים האל-אנושי הזה החלה ביום שישי, ח' באב תש"ד, ולאחר שהילכו כשלושה ימים ברציפות בחום לוהט וללא מים לשתות, רבים נפלו חללים. לעיתות ערב של יום ראשון י"ב באב, כשישבו בשדה פתוח, פנה לפתע רבינו לאלו שהיו סביבו ואמר להם לחפור וימצאו מים. רבים ניצלו אז בזכותו וסיפור זה נודע ביותר (מובא באריכות בספר "לפיד האש" חלק א, פרק יב).

תוספת על כך שמעתי מהרה"ח ר' מרדכי פריי, ששהה שם יחד עם רבינו זי"ע, כי באותה עת ששתו אחרים מהמים שקלחו מהאדמה, הושיט לרבינו מעט מים כדי שילגום קמעא ויחיה נפשו. אך רבינו אמר לו שאינו יכול כעת לשתות וישתה מאוחר יותר. שאלו ר' מרדכי

הסוד כיצד הצליח רבינו זי"ע לצלול את השואה?

מעשה נורא שמעתי מיהודי שהתגורר טרם מלחמת העולם השנייה בקלויזנבורג שברומניה ושמם זכה להסתופף בצלו הקדוש של רבינו זי"ע. הלה אף שהה אחר כך יחד עם רבינו במחנה ההשמדה אושביץ וגם הועבר יחד עם רבינו לפינוי הריסות גיטו ורשה ומשם למחנה העבודה והכפייה דאכאו. שם נפרדו דרכיהם, לאחר שרבינו הובל למיחלדארף והוא הובל למחנה אחר.

יהודי זה גולל לפני, כיצד לאחר עבודות הכפייה שנמשכו על פני כל שעות היום והלילה, היו שבים למחנה מוכים וחבולים, תשושי כח ומעונוים, ואז היה שומע את רבינו זי"ע מדבר כאילו לעצמו. הישיתי את אוזני - סיפר - וגיליתי לתדהמתי כי רבינו מפלפל בעמקות ובעיון בדברי הרמב"ם והראב"ד. סברתי לתומי כי בוודאי התעורר אצל רבינו ענין מסוים ועל כן הוא משנן וחוזר לעצמו את דברי הפוסקים על כך. כלל לא הצלחתי להעלות בדעתי סיבה אחרת מדוע רבינו לומד ומפלפל במצב איום שכזה ובמציאות כה נוראה. אך למחרת שוב גיליתי כי רבינו לומד ומשנן לעצמו. גם הפעם הקשבתי ללימודו ונוכחתי כי לימודו הוא שוב בעיון ובעמקות כאילו הוא נמצא בבית מלא ספרים והוא מפלפל בתורה ביגיעה ובסברא...

היות והייתי קרוב לרבינו זי"ע גם קודם המלחמה, היו לי דבריו הקדושים בלימוד למשיב נפש. הם הזכירו לי ימים מקדם טרם פרץ המלחמה העקובה מדם, וביקשתי איפוא מרבינו, כי יאות לדבר ולשוחח בלימוד בדברים שאינם קשים ועמוקים כל כך, כדי שאף אני יוכל להשתתף בלימודו...

נענה אלי רבינו זי"ע והתנצל, שלמרות שהצדק אתי, אין ביכולתי למלאות את ביקושי, וכך הסביר אז את עצמו: "תאמין לי, כאשר אני חוזר ושב מעבודת הפרך, אינני מצליח ללכת ברגלי וכוונותי תשושים, עד כדי כך שאני לא יכול אפילו לחשוב כיצד אוכל להגיע ממקום העבודה עד למחנה עצמו וכל שכן לקום בבוקר למחרת ולחזור לעבודה. אך כשאני משקע את ראשי ורובי בפלפולה של תורה בסוגיות עמוקות שבש"ס, אני שוכח מכל זאת והדבר נותן לי כוחות וחיות להחיות את נפשי למשך זמן נוסף... וזה הסוד שאני שורר בחיים למרות העבודה המאומצת בתנאי

פאר מקדושים

פגנים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת שמייני תשפ"ה

ויקריבו אש זרה. (י א)

שמעתי כי בתיבות אש זרה רמוזים החסאים של נדב ואביהוא שאמרו רז"ל בש"ס (ערויבין ג). ובמדרשים (ויק"ר פ"ט), והם ראשי תיבות **אש זרה באופן זה, אש שתויים זרע רחוצים הוראה.**

(חומת אנך להחיד"א)

ראשיכם אל תפרעו וגו' ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה. (י ו)

ביאר מרן החתם סופר זצוק"ל, שאצל אהרן ובניו האבילות תהיה להם לנחמה על מיתת נדב ואביהו, לכן מחויבים לעצור בנפשם לכבוד ה' ולא יתאבלו, אבל כל בית ישראל אם לא יתאבלו במה יודע כי הרגישו במיתת הצדיקים האלו. ובזה ביאר מרן כי **האר"י** לוריא זצוק"ל מהאי טעמא לא שינה בגדיו בשבת חזון, כי צדיק כמותו היה לו למשיבת נפש להתאבל בשבת זה על חורבן המקדש, וע"ז באה החובה עליו שלא להתאבל, אשר יקשה עליו מהאבילות, אבל כל בית ישראל יבכו בשבת זה את השריפה אשר שרף ה' ולא ילמדו מהאר"י.

(ליקוטי חבר בן חיים ח"ג (פרעסבורג תר"מ) לרבי חזקיה פייבל פלוט)

***את זה תאכלו מכל אשר במים. (יג ט)**

באגרת אשר שלח מהר"י סג"ל (והמהר"ל) מק"מ **מגנצא** אל כל בני ברית יושבי הארץ כתוב שם בהגהות כת"י, בעיר וויזיל סמוך פרסה אחת לזנקווער, נהרגו בעו"ה [ע"י טביעה] בספינה על נהר לימ"ס שני לומדי תורה, הח"ר וויבלי (פייבלי) בן אחיהו של מהר"י סג"ל והח"ר ארון ביצבך, ועוד שתי נשים. ושמעתי מפי מהר"י סג"ל, שבאותו יום אשר נהרג בן אחיהו הח"ר וויבלין הי"ד הנ"ל, טרם שידעו מזה במגנצא שהיתה משם מרחק ד' פרסאות, היתה אשתו רוצה לשתות ממים שבקנקן לפני מטתה בלילה, **ובא אליה דג קטן מן המים לתוך פיה.** וכשתודע סיפרה המאורה אל המהר"ל והחזיקו לנס גדול, שהיה מורה על טביעת המים של בעלה.

(קובץ דברים נחמדים מתוך כתבי יד עתיקים, הוסיאטין תרס"ב)

פנינת דף היומי

וישלח את העורב ויצא יצוא ושוב, אמר ר"ל תשובה ניצחת השיב עורב לנח וכו', אם פעם כי שר תמה או צנה ואמות, נמצא העולם חסר בריה אחת, ועוד שמא לאשתי אתה צריך, אמר לו נח רשע במותר לי אסור, באסור לי לא כ"ש. (סנהדרין קה)

מקשין העולם האין מתורץ בזה קושיא הראשונה של העורב. וי"ל דבגמרא שם איתא שהעורב שימש בתיבה, וא"כ לפ"ז אף אם ימות הזכר לא יהיה בריה חסר, דזה ידוע שכן דרכן של עופות טמאים שמולידים ביצה ורובצים עליה, ולעולם ביצה ראשונה מולדת זכר. אבל איתא, דאם אדם בא על עוף עושה אותה עקרה. וא"כ י"ל דזהו שאמר העורב, שמא לאשתי אתה צריך לעשותה עקרה, ואז שוב אין בעולם בקיבה המולידה, ויהיה העולם חסר בריה. ועל זה השיב לו נח שפיר על שני טענותיו, על מה שאמר שמא יהיה עולם חסר בריה כשאמות, על זה א"ל רשע' על ששמש בתיבה, וא"כ אין העולם חסר בריה, דאשתו כבר רובצת על ביצתה. ועל שאמרת שמא לאשתי אתה צריך לעשותה עקרה, ע"ז השיב לו במותר אסור לי וכ"ש באסור.*

(ליקוטי נפתלי (פירודא תקכ"ט) לרבי נפתלי צבי הירש מפירודא)

*במסכת גיטין (מה). בעובדא דרבי עיליש שנשבה אמרו ז"ל, יומא חד הוה יתיב גביה הווא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי, אתא עורבא וקא קרי ליה, אמר ליה מאי קאמר, אמר ליה עיליש ברת עיליש ברת, אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליו. וכתב המהרש"א ז"ל שכן דרכו של עורב לשקך בשליחותיה כענין של נח עכ"ל. ותמה עליו הגאון רבי ישעיה פיק ז"ל בהגהותיו אוצר בלום על העין יעקב, לא ידעתי מאין נמצא בענין נח שהעורב היה משקר, הלא סירב בשלוחותיו בטענה שאם יפגע בו שר תמה וצינה יחסר העולם מין אחד, ומצות רבה ליתן מוכן לדבריו של גאון עכ"ל. והנה להנ"ל שהעורב שימש בתיבה ואשתו נתעברה, א"כ אף אם נח שלא רוצה לצאת בשליחותו כ"די שלא יחסר העולם מין אחד, הלא שימש בתיבה ואשתו נתעברה, ושפיר שיקך בזה לנח.

תיקון טעות

נגליין הקודם כתבתי על התולדות יעקב יוסף שנולד בשנת ת"ל ונפטר בשנת תקמ"ב, והעיוני שליפ"ז חי 112 שנים, אבל האמת הוא שנולד בשנת תנ"ה.

וידום אהרן. (י ג)

שמעתי בשם הרב הגאון מו' יצחק ז"ל אב"ד דק"ק בעלזא טעם על וידום אהרן, משום דקיי"ל בפרש"י (ע"י רמ"א סימן שע"ד ובצוואת רבי יהודה החסיד מהדורת אוצר הפוסקים סוף צוואה טו) אין מתאבלין על בן בכור ולא על בן ראשון שמת, וכיון דבני אהרן לא נטלו עצה זה מזה, א"כ היה להקטין למות תחילה שלא נתייעץ בגדול, והוי לגבי אהרן בן ראשון שמת, ואח"כ מת הבכור שגם עליו אין מתאבלים, לכך וידום אהרן, עכ"ל ודפח"ח.

(אהל יוסף על הש"ס (אלעקסניץ תקכ"ז) לרבי יוסף יוסקא אב"ד פודקאמין)

רבי יצחק אב"ד בעלזא

המאור הגדול החסיד המפורסם, זקן ויושב בישיבה, המקובל, נר ישראל פטש החזק עמוד הימני, כך מתארים בסילודין את שמו של הגאון הקדוש **רבי יצחק אב"ד בעלזא זצוק"ל.**

אמו של רבי יצחק, היתה כפי הנראה בתו של הרה"ק רבי יצחק זצוק"ל אב"ד זאסלב, שהיה גיסו של הרה"ק רבי שמשון מאוסטראפאליע זצוק"ל חתן אביו רבי פסח מקארין הי"ד, שהיה חתן הג"ר שמשון מקרעמניץ אחיו של המהר"ל מפראג ז"ע.

כשהגיע רבי יצחק לפרקו, נשא את זוגתו הרבנית הצדקנית מרת מאמלא ע"ה בת הרב הפרנס הגאון הגדול מוהר"ר צבי הירש. אשה צדקנית זו חיברה תחינה בשם "תחינה לאומרה" תשובה ותפלה וצדקה בכל ימות השנה בכוונה ובפרט בעש"ת, ונדפסה בשם עשרה מהדורות.

ותהי ראשית ממלכתו של רבי יצחק, בעיר טישוויץ שם זכה להחזיק ישיבה ולהעמיד תלמידים מפורסמים שהאירו את עולם התורה בגאונותם ובצדקתם.

בשנת תפ"ז, לאחר פטירתו של אב"ד בעלזא הג"ר משה הכהן ז"ל בעמח"ס קרן אור, נתמנה רבי יצחק למלאות את מקומו ולכהן כאב"ד העיר בעלזא, וגם שם החזיק ישיבה והעמיד תלמידים חשובים, וכפי שהעיד תלמידו רבי דוד הכהן בעמח"ס מראה כהן בהקדמה לספרו של אביו קרן אור, שם הוא מתאר בסילודין את השפעת קדושתו וצדקתו בהנהגת הישיבה ורוממות הלימוד בו וזו לשונו, מי שלא ראה ישיבה כזה והנהגות אמ"ו הגאון וצדקתו וחסידותו ויופי ישיבתו, לא ראה כבוד התורה מעולם.

המהר"ם מבילגורייא זצ"ל כותב בשם אחיו כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ע שסיפר, כי פעם בא בעלזא אחד מאנשי העיר בעלזא לביתו של רבי יצחק זצ"ל ומצאו כשהוא לומד עם זקן אחד. לא הכיר הבעה"ב את הזקן הזה, ושאל את רבי יצחק זצ"ל לזהותו, והשיב לו רבי יצחק בתמימה "צו אייך קומט ער דען נישט" (וכי אלך הוא לא בא). ולא הבין רבי יצחק ברוב תמימותו שאין אליו הגאון הנבאין מתגלה לבעה"ב זה.

לאחר הסתלקותו בסביבות שנת תקכ"א הובא למנוחות בבית החיים הישן בעיר בעלזא, ובספר דובר שלום הביא סיפור גורא בשם הג"ר יוסף אב"ד סעראצק, דבשנת תר"ו בא שר המחוז זאלקווי לבעלזא, וראה דרך מבוא העיר שיפוע גדול שהיתה סכנה, ושלת להערלים שיקחו עפר למלא העקוב למישור, והיה רשע אחד ואמר שאין עפר טוב כעפר הבית הקברות. מהרה צויה השר ליקח משם, והשליכו עצמות המתים מקברותם, אך כשבאו לגעת בקבר האב"ד רבי יצחק, תיכף נפל החופר בחולי השבץ, ובא אחר לחפור על מקומו, ותיכף נסתובב ראשו ונחפץ בנוי לאחר, ולא יאומן כי יוספר כי המגיד סיפר לי כי ראוהו כל העיר, וכן הוא בעצמו ראוהו. (גליין אור הצפון)

זכר צדיק לברכה

דא'ה יעובדין טבין מאת האי עיר וקדיש
הנה'ק רבי יהודה הורוויץ מדו'קוב זי'ע ועכ"א

עובדות קודש

קדושת האכילה

עבודת קדושת האכילה אצל כ"ק הרה"ק רבי יודאלי' צוק"ל היה נראה בעליל לכל רואה ואפילו למביט מן הצד, אם כל עבודתו בקודש היה בהסתר, הרי שעבודת האכילה היתה בבחי' הסתר בתוך הסתר, ואף היה אומר בשם קדמאי, שהיה צריך לילך לטבול במקוה כהכנה לאכילה, ולא רק להכנה לתפילה. עד כדי כך הדברים מגיעים. (הגאון רבי זאב פעלדמאן שליט"א)

ופעם אחת כשעלה המדובר מהנהגת החזון איש שאמר שמתבייש לאכול בחברת אנשים. אמר הלא כבר כתבו כן הראשונים שהאדם צריך להתבייש מענין צורך אכילתו, ואדם להבל דמה, ומותר האדם מן הבהמה אין, בצורך האכילה.

אבל האדם יש לו את הדעת והמחשבה, להתבונן קודם האכילה ולא לאכול כל מה שרואה וכל מה שחפץ, ובזה מותר האדם מן הבהמה, ואכילתו נעשה קודש, כאשר היה אומר לפעמים קודם סיום ה'תענית':

לפעמים אפשר לאבד את כל ענין התענית הצום והסיגוף, כאשר מרוב הרעבון והלהיטות אחר האכילה שוכחים לפני מי אוכלים ומה היא מטרת האכילה, וחוטפים את הברכה ראשונה ואת הברכת המזון, חס וחלילה. 'האט מען דאך גארנישט פארינט, און אדרבא חלילה פארלוירן ... (הגאון רבי זאב פעלדמאן שליט"א)

בעת ש"ק האדמו"ר האמרי חיים מוויזניץ צ"ל היה בבית החולים בשבת הגדול, ושהו עמו מעט מבני

השרץ וגו'. יאמר כי הנשמה הוא חלק אלוה ממעל ואינה מקבלת זוהמת חלאת מאכלים מתועבים כי מה לה ולמאכל המתועב, והיא עצם רוחני אורי מאת ה' מן השמים, אך הגוף מתטמס ע"י המאכלים ההמה ואינו יכול לקבל עוד המושכלות כי יעכר מוחו ולא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה. אמנם כשאדם מקדש עצמו אזי מקבלת הנפש זכוון עי"ז, כי היא חלק אלקים קדוש ומצא מין את מינו, וזהו אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם, אין כח בשרצים לשקץ ולטמא נפשכם עליונה, כי אני ה' אלקיכם והיא חלקו, לכן והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ומצא מין את מינו, אבל ולא תטמאו את נפשותיכם דייקא כנ"ל, ע"כ.

אמנם העיר בגליוני מהר"י, כי בפרשת בהעלותך כתב מרנא החת"ס באופן אחר מעט, וזה לשונו הק' שם: והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר. יש לומר על פי מה שכתב בספר לקוטי אמרים [הוא ספר תניא קדישא, ואשר פעמים בודדות מביאו מרנא החת"ס בספריו], שהאריך כי נפש החיוני אשר בקרב האדם, כשהוא רע אז מושך אחר תאוותיו גם נשמת הישראלי חלק אלוה ממעל אשר בקרבו להמשיכו גם הוא אחר תאוות הגשמיות, עי"ש, וזהו האספסוף אשר בקרב כל איש הוא מדותיו הרעות שבנפש החיוני שלו התאוה תאוה עצומה כל כך עד שישבו ויבכו גם בני ישראל, רצה לומר, נשמת הישראלי אשר בקרב כל איש מהם, עד כאן.

והמבואר בדברי החת"ס בפרשת בהעלותך, אשר פעמים פוגם החטא אף בנפש אלוקית למושכו כלפי מטה, והוא דלא כמבואר בפרשת ב' המקומות הנ"ל כי אין הנפש נפגמת לעולם יען כי הוא חלק אלוה ממעל.

ועי' עוד בדרשות חת"ס (ל. סוף ע"א) שפירש באופן נפלא מה שאנו אומרים בסליחות "הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלק, הנשמה לך והגוף שלך ה' עשה למען שמך",

גליוני מהר"י על חת"ס סופר

כתב מרנא החת"ס בפרשתו: "לא תטמאו בהם ונטמתם בהם כי אני ה' אלקיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים". יאמר כי גוף של ישראל היותו חשוב מאוד כי הוא נרתק לחלק אלוה ממעל ע"כ לרוב חשיבותו מתפער מטומאת שרצים ומאכלות מתועבים ונטמתם בהם, משא"כ גופי שאר אומות העבים אינם מתפעלים כלל מין במינו אינו חוצץ, והיינו ונטמתם בהם כי יען אני ה' אלקיכם וזהו נגד הגוף העכור, ולעומת זה "והתקדשתם" אם תרצו להתקדש עצמכם, "והייתם קדושים כי קדוש אני", מצא מין את מינו וניעור, אך בשום אופן לא תפגע הטומאה בהנשמה חלק אלוה ממעל כי היא מסתלקת מיד והוא נשאר מת בחייו חלל רשע, כי הקב"ה העלה הנשמות עם ניצוצותיהם מעומק טומאת מצרים, ע"כ לא תקבל עתה שום פגם טומאה, והיינו ולא תטמאו את נפשותיכם דייקא, בכל השרץ אע"ג שהגוף מרגיש ומתטמא ומתטמס בהם, אבל נפשותיכם לא תטמאו בהם כי אני ה' המעלה אתכם מטומאת מצרים, יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים, כנ"ל, עד כאן דבריו הק' של מרנא החת"ס זי"ע.

ובגליוני מהר"י ציין שכן אמרו בגמ' מכות (פד.) אוטם אזנו משמוע דמים - דלא שמע בזילותא דצורבא מרבנן ושתיק, כגון רבי אלעזר ברבי שמעון. ופירש"י שם בזה הלשון: כגון רבי אלעזר ברבי שמעון - בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד.) דנפק ריחשא מאודניה ואתחזי לאיתתיה בחלמא ואמר לה האי דשמעית בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדמבעי לי אלמא בחייו הוה רגיל לדקדק בכך ולפיכך הקפיד הקדוש ברוך הוא עליו על אותו הפעם שלא מיחה.

ועל זה הדרך כתב החת"ס עוד לעיל: אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם, כי אני ה' אלקיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל

גלויות מדר' על חתם סופר המשיך

כי הנה ישנם נשמות אשר אין הגוף קולטן ואף על פי כן הקב"ה מרחם עליהן, אמנם ישנם נשמות אשר הגוף קולטן. וזהו שאנו אומרים "הנשמה לך והגוף פעלך", אם הנשמה היא שלך אך הגוף מגושם ואינו קולט את הנשמה, הרי "חוסה על עמלק" אף שאינו בדיון שיהיה ניצולין אך בקשנתו שטוחה לפני יושב מרום שירחם אף על הגופים הללו. אבל אם "הנשמה לך והגוף שלך" אף הגוף קולט את הנשמה והוא עצמו נעשה חלק אלוה ממעל, הרי 'ה' עשה למען שמך" הכל הוא שלך, בין הגוף ובין הנשמה. ובזה נוסף לנו ביאור נוסף שלא נתפרש לעיל, כי לא רק שהנשמה הוא חלק אלוה ממעל, אלא אף הגוף עצמו יכול ליעשות לחלק אלוה ממעל כהנשמה עצמה.

המשפחה, בליל שבת קודש חשקרה נפשם של קבוצת בחורים לחזות פני הקודש ולשהות בצל קורתו, ויצאו לעבר בית החולים בתל אביב, אמנם מחמת שלא נערכו לקראת בואם, לא היה מה להגיש לפנייהם לאכול בצפרא דשבתא, ובפרט שזה היה שבת הגדול, ויהי בדברם מה לעשות, הגיע א' מתושבי העיר ושאל אם צריך מאכלי שבת, וכשענו שעכשיו חושבים מה לעשות עם סעודת שבת, שמח שמחה גדולה והביא להם שפע רב של חמין לכבוד שבת קודש, והוסיף ואמר להם שהוא מצווה ועושה מפי אביו שכדאי להכין הרבה לשבת ואף לא להשתמש בהם שבת אחר שבת, כדי שפעם אחת ישבעו משוב מאכלי השבת כשיצטרכו לכך. וב"ה שכך אירע לו, שבשבת זו הוצרכו לכך.

אחר השבת כשרבי יודאלי חקר ושאל את הבחורים איך עבר השבת בבית חולים אצל הרבי האמרי חיים, והם הפליאו את ההשגחה פרטית, של מאכלי השבת שהגיע להם מן השמים. אחרי ההתפעלות מההשגחה הפרטית הנפלאה, שאלם רבי יודאלי וועלכע הכשר איז דאס געווען. וכשלא ידעו מה לענות.

מיד היסב פניו אל הקיר, כדרכו בקודש, כשהתחיל להתבודד באמצע שיחה וכדו', ופתח את פיו בתפילה כלפי מעלה: רבונו של עולם, מהר שלח רפואה שלמה לרבי, געב א קוק חאניאק'ישע חסידישע בחורים,

שבירר לו מן כנגד כל ישראל. ושאלתי את רבי יודאלי איך היה יכול לאכול אכילה מרובה כ"כ כנגד כל ישראל. והשיב לי בלשון קצרה: 'דער אפטער רב האט דאך געגעסען א סאך שלא בדרך הטבע, און דאס פארשטייטו דען יא.

ואכן שמעתי פעם מרבי יודאלי, אז דער זיידע דער תורת חיים ז"ע מקאסוב, נסע פעם לשבות במחיצת קדשו של הרה"ק מאפטא ז"ע, ובערב שב"ק נתנו לפני הרה"ק מאפטא קערה גדולה מלאה דגים, כדי לקיים מנהג 'טועמיה', והרה"ק מאפטא אכל את כולם. ה'תורת חיים' חשב לעצמו, כי אחרי אכילה מרובה כזו, בוודאי יקדש הרה"ק מאפטא על היין בשעה מאוחרת בלילה קרוב לחצות, אולם לא כן היה, אלא אחרי התפילה קידש הרה"ק מאפטא כרגיל בשעה מוקדמת. אחרי עריכת השולחן, אמר ה'תורת חיים', כי על האכילה שאצל השולחן ראה, כי מה שנתנו לפניו בערב שבת קודש, אכן לא היה אלא 'טועמיה' בלבד, ולא יותר.

(מרת האדמו"ר מוויזניץ שליט"א)

לפעמים היה מביא מתורתו של מרת החתם סופר ז"ע, שבאמת התלמידי חכמים אינם צריכים לאכילה כלל, ומה שהם שבעים מאכילה גשמית אינה אלא כי כך הוא רצון הבורא החפץ בקיום העולם.

וזל"ק של מרת החתם סופר ז"ע, בדרשות חתם סופר (דף ת"ד ט"א) לפרשת חיי שרה:

ו'עפ"י טבע הענין כשם שמעט נר דוחה בית מלא חושך, כן מעט אמת דוחה כל השקר ואין העולם וטבעיו וכל מהלכיו עומדים לפני התורה כי אין קיום לשקר במקום אמת, ע"כ אין שום פלא בקריעת ים סוף וראוי ומחוייב וכל הטבעיות הנוגעים באנשי התורה הוא נס, ואלא הקב"ה רצה בקיום העולם. ומה שבעלי תורה אוכלים מאכלים גשמיים להשביע רעבונם הוא שלא בטבע, אלא הקב"ה רוצה בקיום העולם, ע"כ. (הגאון רבי זאב פעלדמאן שליט"א)

שמקפידים על קלה כבחמורה לפנים משורת הדין, ואינם אוכלים מבלי שידקדקו על הכשרות הרצוי, אך בא להם כדבר הזה שיאכלו מבלי שיבררו על הכשרות הרצוי. רבונו של עולם מען דארף דעם רבין געזונט און שטארק להשפיע על הבחורים, שישארו בדרגתם אף בעת נסיון.

רבי יודאלי תבע מהם שאף בעת נסיון כשנמצאים בשבת קודש בלא מאכלים, צריך להשליט את הדעת ולא להיות גרר אחר המצב, אלא לבדוק את הדברים ביישוב הדעת הנכון. (כתבי תלמידים)

כמה היה תובע מעורר ומלהיב את השומעים בדבריו הקדושים של מרת החתם סופר שמדרגת האדם צריכה להיות באופן נעלה ועליון שלא יהא קדימה במעלת לימוד התורה יותר ממעלת האכילה לכבוד הבורא ית"ש, ואין שום קדימה למצוות ומעשים טובים מאכילה ושתייה ההכרחיים.

עיינ בחתם סופר על התור הסוף סדר בראשית מפנקסו ולשונו של הג"מ רבי פישל סופר זצ"ל: 'דאין קדימה במעלת לימוד התורה מן מעלת האכילה לכבוד הבורא יתברך.' ע"כ

ובדרושים ואגדות חתם סופר (דף מ"ג ט"א, לפרשת ויחי): 'צריך לתת מקום גם לשניהם [לקנה, הרומוז ליעקב הקול קול יעקב, ולושט הרומוז לעשיו הלעיטני נא] ואין שום קדימה לקנה, רצונינו לומר למצות ומע"ט המרומזים בקנה. אין שום קדימה לושט, רצונינו לומר האכילה ושתייה ההכרחיים כידוע, ע"כ.

(הגאון רבי זאב פעלדמאן שליט"א)

זכורני שראיתי פעם בשעות הבוקר, איך שרבי יודאלי טעם קצת גבינה ושתה חלב, ללא נטילת ידים לסעודת פת שחרית, וקודם אכילתו המועטת אמר 'מזמור לדוד ד' רועי לא אחסר', וכן המזמור 'למנצח בנגינות', וכן המשנה 'העולה קודש קדשים שחיטתה בצפון' ואחר זה אמר 'בשם כל ישראל', 'בשם כל ישראל', ואכל קצת. (מרת האדמו"ר מוויזניץ שליט"א)

וסיפר עוד: שאלתי פעם את רבי יודאלי על דברי הגמרא (יומא ע"ה ע"ב) שאמרו, לחם אבירים אכל איש, זה יהושע

באמינותו יחיה

דברי תורה ממורינו המשגיח זיע"א

יו"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

גליון ע"ה

פרשת שמיני תשפ"ה

אמונת השבת

פר' שמיני: המשכת ישועות - מחג הפסח שלעתידי

לעולם קורין פ' שמיני אחר הפסח בשנה פשוטה. ונראה בעזה"י ענינו כי איתא בתיקון^ז (תיקון כ"א-ל"ה ע"ב) "ודא ז' ימים דפסחא דגלותא קדמא וז' ימים דפסחא דגלותא בתראה". ולפ"ז נמצא שז' ימים של פסח לעתיד מתחיל באחרון של פסח וממשיך ז' ימים. (ועיין בפרי צדיק עניני פסח אות כ"ד) **ולכן חל שבת של פ' שמיני באותם השבעה ימים של פסח בתראה.** וכמו שכמה ניסים אירעו בפסח לאבותינו הק' עוד טרם יציאת מצרים (ומוזכרים בפיוט ואמרתם זבח פסח) וגם אכלו מצות בחג הפסח על שם הנס העתידי, כן אנתנו בגלות אדום היום **נוכל להמשיך ישועות מאותה השמחה של פסח בתראה שעתידה לבוא במהרה.** וידוע מה שאמרו חז"ל (מדרש שוחר טוב תהלים פ"א) שכינור של משיח יהי' של משונה נימין כמ"ש למנצח על השמינית. כי הוא מעולם השמיני שלמעלה מז' ימי בראשית. **וכל ענין פרשה זו הוא המשכות של עולמו של משיח.**

(אמונת עתיך, שמיני)

פרשה של קדושה וטהרה - הכנה לחג השבועות

ויהי ביום השמיני וגו'. פרשה זו נקראת בשבת אחר הפסח, כי בחי' **שמיני הוא מבחי' שער הנו"ן** שהיא מקור הגאולה שבפסח, והאורים גדולים של פסח נמשכים עדיין, אשר בימי הספירה צריך להזדכך כדי לזכות מחדש בחג השבועות לבחי' האור הגדול ע"י הטבת מעשינו, והם ימים של "לקדשנו ולטהרנו". וראה זה פלא. **בפרשיות אלו של ימי הספירה מבוארים כל ההלכות שכ' הרמב"ם בס' קדושה וטהרה שביד החזקה** - כגון הל' מאכלות אסורות, וטומאה וטהרה, ואיסורי ביאה, ומקואות, דוק ותשכח - כי בשבועות אלו צריך להתקדש ולהטהר עד שמגיעים ליום החמישים שהוא המקוה טהרה (כמ"ש בזה"ק). והוא בחי' יום השמיני שהוא יום הטבילה לכל הטמאים שבעת ימים. והוא בחי' "חרות על הלוחות" שדחז"ל מל' חירות מיצה"ר וממלאך המות.

(אמונת עתיך, שמיני)

אמונת השבת

עבודת ימי הספירה: אחדות וביטול - להסרת קנאה ותחרות

ויאמר אל אהרן קח לך עגל וגו' ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת וגו'.

איתא בתורת כהנים, "וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן, אלא אמר להם אתם יש בידכם בתחילה ויש בידכם בסוף, יש בידכם בתחלה וישחטו שעיר עזים ויש בידכם בסוף עשו להם עגל מסכה, יבא שעיר עזים ויכפר על מעשה עזים יבא עגל ויכפר על מעשה עגל, משא"כ אהרן יש בידו בסוף ואין בידו בתחילה".

ותממהו המפרשים ע"ז, למה הוציא את אהרן מכלל חטא מכירת יוסף, והלא אהרן הוא משבט לוי, וא"כ אדרבא הרי לוי היה לו חלק יותר גדול במכירת יוסף, וכמ"ש רש"י בפ' ויחי עה"פ שמעון ולוי אחים, שהם היו עיקר במכירת יוסף.

עוד איתא בתנ"כ עה"פ ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, "אותו יצה"ר תעבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום", וצ"ב מה הכוונה "אותו יצה"ר", וגם מה הכוונה "בעצה אחת".

ויל' הביאור, כי הנה **תכלית הברירה היא יחוד ה'**, ה' אחד ושמו אחד, והיא תכלית האמונה ה' אלקינו ה' אחד, **ולכן ענין האחדות הוא דבר החביב ביותר,** וידיעת ההפכים בשוה, שאין דבר גרוע כפירוד, שהוא בניגוד לתכלית הברירה.

והנה ידוע שהדיבור כוחו רב מאד, ולכן נזהרים בני ישראל שלא להוציא בשפתיים ענינים רעים כדי שלא להמשיך אותם ח"ו ע"י הזכרתם בפה. כמ"ש בספר **אגרא דכלה עה"כ** ושם אלהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע עם פיך עיי"ש, ולכן אין מזכירים בשם את המחלה האיומה אלא מכנים אותה בשם "אותה מחלה" רח"ל.

ועד"ז "ל' שמשא רבינו בא להזהיר את ישראל על דבר הנשגב של האחדות, ולזה אמר אותו יצה"ר תעבירו מלבבכם, וכוונתו על היצה"ר של פירוד, ולא רצה להזכירו בשמו כי אם "אותו יצה"ר" כי קליפת הפירוד קשה מאד ולא רצה מרע"ה להזכירו בפה, ותהיו כולכם בעצה אחת לפני המקום שתחזיקו במדת האחדות, ויתבאר עוד להלן.

ודבר זה הוא עיקר תיקון ימי הספירה, ושבת זו שמבכרים בה חדש אייר נכלל בה כל ימי החדש, שבהם עיקר התיקון הוא מדת ההוד, אשר ימי ספירת ההוד תחילתו בפסח שני ואח"כ ל"ג בעומר שהוא הוד שבהוד, ומדת ההוד ענינה ביטול והכנעה, וע"ד שאמרו בגמ' מודים חכמים לר"ם, ובשמו"ע בברכת מודים משתחיים לפי שבזה מראים ההכנעה והביטול וזה שיין לענין ההודאה.

ודבר זה הוא התיקון של ימי הספירה שבהם מתו תלמידי ר"ע על שלא נהגו כבוד זה בזה, ותיקון זה הוא ההכנעה והביטול זה לזה ולהסיר מהלב כל מיני קנאה ותחרות.

והנה שורש ענין הקנאה הוא בראשית הברירה אשר מיאנה הלבנה לבטל עצמה, ובקנאתה אמרה א"א לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, וזוהו פגמת הלבנה, ותיקונה הוא במה שנאמר לה לכי ומעטי את עצמך, שהוא הביטול וההכנעה. ובעולם התיקון יתמלא פגמת הלבנה להיות כאור החמה, אך כעת עדיין לא נתקן הפגם.

וזהו השורש לכל סוגי הקנאה שנמשכו אח"כ בברירה וגרמו לקלקל את תכלית הברירה, כגון קנאת הנחש באדם וחווה שעל כן בא לפתותם לאכול מעץ הדעת כמו שפירש"י בפ' בראשית, וכן חטא קין שרשו מקנאה בהבל אחיו, וכן קנאת השבטים ביוסף שסבבה גלות מצרים, וחטא המרגלים היה שרשו מחמת הקנאה כי ידעו המרגלים שבכניסתם לא"י יאבדו את נשיאורם כמ"ש בזה"ק וחסא זה גרם את הגלות, וכן קנאת ירבעם בן נבט במלכי בית דוד גרמה לעשיית העגלים של ע"ז ונמשך מזה החורבן.

ויסוד הדבר נעוץ בחסרון אמונה, כי כאשר ישים האדם אל לבו שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו והכל מדוד וקצוב בגזירת עליון, אין מקום לקנאה ותחרות, ואמנם **קשה הוא ביותר לעקור לגמרי מדת הקנאה.**

אמונת השבת

שנתעכב תיקון הירח שהיה ראוי להיות בגימ' ר"ח ניסן, ולכן נסתבב פגם בשעיר ר"ח המיועד לכפרת מיעוט הירח והנה שורף.

ולכן דרש משה בדבר שעיר החטאת, כי היה דואג שיתקיים כהלכתו כדי להשלים על ידו כפרת מיעוט הירח, שהוא כפרה כביכול על הקב"ה שמיטע את הלבנה, וע"י שכהנים אוכלים בעלים מתכפרים ובזה יושלם תיקון הלבנה. ולכן דרש משה, שהוא אמצע התורה, ענינו שדרש משה בענין שעיר ר"ח לניסן, שהוא תיקון הלבנה, ורצה לדעת אם אמנם הוקרב כהלכתו ונאכל כחוקתו וממילא יהיה אותו יום תיקון השלם, ולכן **דר"ש דר"ש משה** בגימ' **התקין צור"ת הלבנה**, אמנם בעוה"ר לא זכינו והנה שרף.

וימי הספירה מיועדים לתיקון פגם ההוד, שהוא אשר תלמיד ר"ע פגמו בו ע"י שלא נהגו כבוד זה בזה, וכאמור זהו הפגם של נדו"א שלקחו איש מחתתו ולא נטלו עצה זה מזה, ולכן **ע"ל ספיר"ת העמר** בגימ' **אי"ש מחתת"ל**, שתיקון הספירה הוא לטהר המדות ולתקן הפגם של איש מחתתו.

וזהו מ"ש המדרש הנ"ל שהזהיר משה לישראל **שהיה כולכם בעצה אחת**, כי נתירא מרע"ה שביום נשגב זה המיועד לזמן התיקון יתגבר אותו יצו"ר המבטל את האחדות הנמשכת מההכנעה והביטול, וכאשר אירע לבסוף שהגיע מכשול לנדו"א בפגם זה, ומעתה בימי הספירה האלו, הזמן לתיקון פגם ההוד, לנהוג כבוד זה בזה ביראה אחת ובעצה אחת.

ועיקר השלמת התיקון הוא ל"ג בעומר, ספירת הוד שבהוד, יומו של **רבי שמעון בן יוחאי** בגימ' **ספיר"ת הוד**, והוא היום של בית המקדש הנקרא הוד, בבית הודי ישרורו, ובימים אלו של הכנה למתן תורה צריך לטהר הלב מקנאה ותחרות.

ומדת הקנאה קשה ביותר לשרש אחריה, והיא מדה דקה מן הדקה, **וכל אחד יש לו נסיונות בענין זה לפי ערכו**, ולא שייך להשתדל בפעולות ולכפות היצר, כי אין מדת הקנאה כשאר מדות כגון אהבת הבטלה או ההתגרות בשינה שייך לאדם לכוף יצרו בפעולות נגדיות היפוך טבעו, אבל **מדת הקנאה אחוזה היא במעמקי הלב** ואין שייך שום פעולה כנגדה.

אכן אי אתה בן חורין להיבטל ממנה, וצריך **להתייגע לעקור מלבו קנאה** זו ולקבוע בלב האמונה שאין אדם נוגע בהמוכן לחבירו, וזאת ע"י **העסק בספרי מוסר** כגון **בחיבת הלבבות** שער הבטחון, או בספר **שומר אמונים** מאמר הבטחון וההתחזקות, ולחזור ולשנות ולשלוש דבריהם הרבה פעמים.

ונוסף לזה צריך **לשפוף שיח ולהתפלל להש"ת** שיחוס על דל ואביון ויציל עני מחזק ממנו, ועיקרו מלבו מדת הקנאה, **ויתבודד עם קונו וישפוף דמעות על כך** שלא תעלה קנאת אדם עלי ולא קנאתי על אחרים, ולא די ביום או יומיים ולא חדש ימים אלא זמנים טובא צריך להרבות בתפילה על כך, **והוא בדוק ומונע להועיל לעקור את מדת הקנאה**. ונזכר שהקב"ה יטהרנו ויקדשנו מכל סג' ופגם, ונזכר במהרה לקיים וכל רואי ישרון בבית הודי ישרורו, והיה אור הלבנה כאור החמה ובקש את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אמן.

(פ' שמיני רעוא רדעוא תשס"א)

אכן אחד היה אהרן, שהתורה העידה עליו וראק ושמו בלבו, שלא נתקנא במעלת אחיו הצעיר אלא שמח על גדולתו. ואהרן הוא שלימות מדת ההוד, שענינו ההכנעה והביטול כנ"ל, והוא החמישי בסדר האשפזין המכוון למדת ההוד.

ולכן זכה לעבודת המקדש, שהוא מקום האחדות, שירושלים הוא המקום שישארל מתאחדים בו, שירושלים לא נתחלקה לשבטים כי שם כל השבטים מאוחדים, וע"ד שאמרה"כ ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדו ששם עלו שבטים שבטי י-ה, והיונו שבחי' "חדוד" הוא מחובר לירושלים, ששם מתעלים השבטים להיות לאחדים.

ובזה מיושב שאהרן לא היה צריך כפרה על מכירת יוסף ששורשו הוא "ויקנאו בו אחיו", **שהרי הוא מצד שורש נפשו כבר נודרך כולו ממדת הקנאה** ואין צריך כפרה על זה כי פוקד עונן אבות על בנים הוא דוקא כשמעשה אבותיהם בידיהם כמו שפרש"י שם בפ' כי תשא.

והנה ביום ר"ח ניסן, שבו הוקם המשכן, היה יום מיועד לתיקון פגם הלבנה, שהמשכן הוא מקום האחדות כבחי' ירושלים, וכמ"ש האריז"ל בענין שהקריבו ישראל קרבנות במדבר שזה ע"י שנעתקה קדושת ירושלים ובאה למדבר. ומעתה, יום הקמת המשכן שחל להיות ברח"ח ניסן היה יום ראוי לתיקון פגם הלבנה, שהוא פגם חסרון הביטול וההכנעה, ואם היה היום מצליח היה ראוי להיות עולם התיקון תיכף כמ"ש בספר"ק.

וביום זה של ר"ח ניסן נתכנה אהרן לעבודתו, אשר הוא הגבר אשר זכה לחשן המשפט על לבו בזכות וראק ושמו בלבו שהוא ענין שלמותו במדת ההוד, שזה ענין תיקון פגם הלבנה.

ולכן **חוש"ן משפ"ט בגימ' עשה יר"ח למועדי"ם** שרומז על תיקון הלבנה, כי הירח שנברא ביום רביעי עיקר תפקידו הוא למועדים, דהיינו ליום ר"ח שבו נקבעו המועדים שענינו תיקון פגם הלבנה, וזה"ש עשה ירח למועדים, ונמצא שפסוק זה רומז על תיקון הלבנה ולכן עולה כמספר חוש"ן משפ"ט. ובחשן המשפט נתנו את האורים ותומים, **א"ל האורים וא"ל התמים** בגימ' **רא"ה והתקין צור"ת הלבנה**.

וביום זה הקריבו את שעיר ר"ח הראשון שבה לכפרת מיעוט הירח, כמ"ש חז"ל עה"פ לחטאת לה', הביאו עלי כפרה על שמייעטתי את הירח, ואילו זכינו היה קרב ככל משפטו וחוקתו והיינו זוכים לעולם התיקון, אך לא זכינו לכך ונתקלקל השעיר של ר"ח ונשרף בסביבת האגנינות על נדב ואבירו, וע"ז נתקלקל תיקון הלבנה ולא היה אז עולם התיקון.

ולדרכנו ביאור הענין בזה, כי אף שאהרן שנתכנה באותו יום הוא תיקון הירח, דהיינו תיקון פגם הקנאה ע"י שלמותו במדת ההוד כמו שהעיד הכתוב וראק ושמו בלבו, מ"מ נדב ואבירו קלקלו במדת ההוד. וכמ"ש חז"ל (סנהדרין נב.) שהיו שפסוק זה מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור, שזהו פגם במדת ההכנעה והביטול, וכן גם הא דאחז"ל (ת"כ אחרי פרשה א) עה"פ איש מחתתו שלא נטלו נדו"א עצה ממשוה וגם לא נטלו עצה זה מזה, שכל אחד מהם עשה על דעת עצמו ולא נהגו כבוד זה בזה לטיול עצה זה מזה, וזהו פגם הלבנה שהוא חסרון הביטול, ודין גרמא

פנינים

ספירת העומר בצוותא

יש לעודר על מה שהיה נהוג אצלנו לבוא להתקבץ לספירת העומר בצוותא אשר הוא תיקון גדול כדא"י מהרה"ק ר"פ **מקאריץ** שבימי הספירה התיקון יותר מבניי מלשון אורה שרומז לאור הגנוז, ובחדש זה הוא ל"ג בעומר שמאיר בו האור ספירת העומר, ונהגו צדיקים לספור בכח ובקול רם, וע"י הספירה מתקנים כל העולמות להשפיע בהם שפע רב ולטהרנו ולקדשנו מכל סג' ופגם.

(תזריע מצורע תש"ג)

ראש חודש אייר

והנה בחודש אייר מופיע האור הגנוז כמבוא בבני **יששכר** שחדש זה הוא החדש המיועד להשגת החכמה, והוא חדש מיועד לעיין בתורה ולהאיר את אור החכמה, ולהמשיך את האור הגנוז בתורה ולחדש חידושי תורה. וזה הוראת השם 'אייר' מלשון אורה שרומז לאור הגנוז, ובחדש זה הוא ל"ג בעומר שמאיר בו האור של רשבי' הנקרא בוצינא קדישא, והמנהג להדליק בו נרות ולהרבות האורה. ולכן בחדש זה הזמן ליחל על עצמו עול התורה ולעמול בדברי תורה ולחדש בה, ולהמשיך בחי' אליהו השייך לאור הגנוז. ועל כן **רא"ש חד"ש אייר** בגימ' **אנכי של"ח לכ"ח א"ל אליהו הנביא**, ובחדש זה המוכן לתורה נזכה ע"י זכות התורה לביאת אליהו הנביא ומלך המשיח.

(שמיני תשנ"ד)

חשיבות ימי הספירה

וגדולה ביותר מעלת וחשיבות הימים האלה **וכל יום הוא תיקון בפני עצמו**, ומבוא **שכל השנה תלויה בימים אלה**, ולכן נראה בחוש היאך שהבעל דבר מתאמץ ביותר בימים אלה, ודייקא בימים אלה יש להתעורר בתפילה שמתאחרים מלבוש בזמן והדבר צריך חיזוק, גם יש להתעורר לתקן את **ערכי השבבות** שהם ארוכים ביותר, ואותם הפנויים שאינם טרודים על המחיה ועל הכלכלה, ובני הישיבות, ראוי שיקדימו עצמם לבית המדרש ללמוד ולהתכונן לביאת השבת.

(קדושים תשנ"ז)

ימי הספירה - עת רצון

ימי הספירה הם ימים מקודשים ואפשר לפעול בהם הרבה. ואי מהרה"ק **ר"פ מקאריץ** ז"ע שבימי הספירה זנים יותר מבעש"ת, אלא שההנהגה היא של חסד. ובימים אלה אפשר לתקן יותר מבשאר השנה, ע"ד שבארץ ישראל אפשר לתקן יותר מבשאר מקומות. ובודאי לא ישקוט הבע"ז ולא יניח שילמדו כדבעי, ושיבאו להתפלל ביחד כראוי, כי אם להתאחר ולבוא מנומנם אל התפלה. כי ימים אלה מסוגלים יותר כנ"ל, וצריכים להתחזק ולאחוז באמונה יתירה.

(אמונת עתיר שמיני)

להשתמש שלא יקח את כובעם, כי כשלקח כובע היה יכול להרגיש בו את כל מה שהחסידי עשה, ואם היה מרגיש בכובע את העבירות שעשה החסיד, היה מחזיר את הכובע, ולוקח כובע של חסיד אחר, אמנם אם החזיק את הכובע אצלו, היה זה סימן טוב, כי כשהלביש את הכובע ידעו הכל, כי בעל הכובע הוא אדם הגון ויכולים להלוות לו מעות, שיכולים להאמינו.

(שבת אחים פרשת שמני תשס"ט)

*

בין חסידי פולין לחסידי גאליציה, היו מחלוקת הרבה, כי חסידי פולין היו רובם תלמידי הרה"ק הרבי ר' שמחה בונים מפרשיסחא זי"ע, ואילו חסידי גאליציה היו רובם תלמידי הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, וחסידי גאליציה לא אחזו מהדרק של פרשיסחא, שהייתה בחריפות גדולה, ועל כן היו ביניהם הרבה וויכוחים.

אכן בין הרה"ק הדברי חיים זי"ע והרה"ק החידושי הרי"ם מגור זי"ע שררה ידידות גדולה, אף שהרה"ק הדברי חיים זי"ע היה תלמיד הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, ואילו הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע היה תלמיד הרה"ק הרבי ר' שמחה בונים מפרשיסחא זי"ע, מכל מקום היו אוהבים זה לזה עד מאד.

פעם אחת כאשר היה הרה"ק הדברי חיים זי"ע בווארשא, עיר מגורי הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע טרם עלתו להנהיג את עדתו, נכנס הרה"ק הדברי חיים זי"ע אל הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע ודיברו ביניהם בדברי תורה, וכמובן היה זה מעמד נפלא, איך ששני הגאונים הללו התפלפלו בדברי תורה. תוך כדי שיחתם, כאשר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע עוד לא ידע מי הוא הרה"ק הדברי חיים זי"ע, תפס הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע בגאונותו, כי דרך לימודו של הגאון שהוא מדבר עמו, דומה הוא לסגנון התשובות של ה'דברי חיים', ותכף שאל אותו, וכי אינכם הצאנזער רב, וכאשר השיב בחיוב, שמח מאד, והתחילו לרקוד, ורקדו יחד כל הלילה.

(שבת אחים פרשת בא תשפ"ג)

*

אין מעבירין על המצוות - בשעת עשיית מצוה אסור לזכור את העבירות

כתב התפארת שלמה (פרשת שמני בדיה וירד): "וירד מעשות החטאת" (ויקרא ט, כב), הנראה לי על פי מאמר הגמרא (פסחים סד:) אין מעבירין על המצוות, כי כן דרך היצר לקרר את האדם בגשתו אל העבודה זו תפלה, לומר לו הלא אתה מלא עוון, ואין ימלא לבבך לגשת אל הקודש. אולם האמת אינו כן, כי הקדוש ברוך הוא שומע תפלה כל פה ומרחם על הבריות לקבל ברחמים תפלתו. וזה שאמר, אין מעבירין על המצוות, בל יעלה על זכרונם העבירות בעת עשיית המצוה. 'סור מרע ועשה טוב' (תהלים לד, טו), בשעה שאתה עושה טוב, תסיר הרע מקרב לבבך, אל תזכור עוון. וזה 'וירד מעשות החטאת' וגו', בשעה שאהרן היה מברך את ישראל, לא היה זוכר החטאת שלהם. וזהו פירוש 'ואני תפילתי לך' ה' עת רצון' (תהלים סט, יד), פירוש שאני מתפלל תמיד אל ה', ובטוח אני שיקבל תפילתי ויהיה עת רצון. מאשר ידעתי שהקדוש ברוך הוא מרחם על עמו ומקבל תפלתם ברחמים".

*

לכך נבחרת - הצדיק נכשל בדבר חטא בכדי להביא כפרה לחטאי בני ישראל

כתוב בספרים הקדושים, כי היצר הרע מביא פעמים אל הצדיק דבר חטא ואון, בכדי לכפר על ידי זה ליהודים, שיביא להם על ידי זה כפרה על עוונותיהם.

לכן אהרן נכשל בחטא העגל, בכדי להביא כפרה על בני ישראל, וזה כוונת דברי רש"י (ויקרא ט, יז) 'שהיה אהרן בוש', 'אמר לו לכך נבחרת', היינו לכך שאתה תיכשל ותביא כפרה על בני ישראל, 'לכך נבחרת', כי אתה צדיק, ותביא על ידי זה כפרה לבני ישראל.

(שבת אחים פרשת שמני תשס"ט)

העומדים בבית ה' בלילות - העבודה בסידור ענייני הפסח בשעות המאוחרות של הלילה

כתוב בתהלים (קלד, א) 'הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות', יש לכוון את דברי הכתוב 'העומדים את ה' בלילות' על זה היום, בו היהודים היו ערים בכל הלילה שאחרי אחרון של פסח להכין את הבית לקראת ליל שבת קודש, וכן להעלות את כל הדברים של פסח, על זה משבח הכתוב 'העומדים בבית ה' בלילות'.

*

קומם קהל עדת מי מנה - יתגלה אליהו הנביא ויאמר למי הוא המנה שיהא מונח עד שיבא

אומרים בסדר ההגדה של פסח 'זך שוכן מעונה קומם קהל עדת מי מנה', אמרו לפרש בזה הכוונה 'מי מנה', אשר מנה זו הכוונה למנה שדינו היא מונח עד שיבא אליהו, שיראה ויאמר של מי הוא המנה, וזהו 'קהל עדת' שיבא כבר אליהו הנביא ויאמר למי 'שייך המנה'.

*

הרה"ק רבי חיים ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע - כ"ה ניסן תרל"ו

פעם אחת אמרו לפני הרה"ק מקאמארא זי"ע, בשם אחד שאמר על הרה"ק הדברי חיים זי"ע שיש לו שורש נשמה של אחד מן הראשונים, כך אמרו לו. אמר להם הרה"ק מקאמארא זי"ע, כי הרה"ק הדברי חיים זי"ע, אפילו מלאכים ושופרים אין יודעים את שורש נשמתו, כי בכל יום יש לו שורש נשמה אחר.

ואכן ראו אצלו דבר זה בענייני המנהגים שלו, בכל רגל ויום טוב היה אומר מה המנהג, ולפעמים ראו סתירות אצלו, וגם בתשובות יש סתירות בין תשובה לתשובה, אשר זה בא גם כן משנייהם אלו בשורש נשמתו. פעם דיבר כן ופעם אחרת, וגם הרה"ק הדברי חיים זי"ע היה אצלו סתירות בענייני ההתנהגות בדרכי החסידות.

*

הרה"ק הבעל התניא זי"ע קיבל מתנה קופסת טאבאק, ובהיות שמנהגו היה שלא להריח טאבאק, על כן השתמש בקופסת זו כמראה לתפילין.

פעם התאכסן הגאון הבריסקע רב זצ"ל אצל אחד מחסידי צאנז, והחסיד ראה שהוא משתמש עם מראה עבור הנחת התפילין, כשהגיע הגאון הבריסקע רב זצ"ל לאכול ארוחת בוקר, החסיד בעל האכסניא הביא לו תשובות דברי חיים, והראה לו שם מה שכתוב, כי המסתכל במראה עבור דקדוק מקום הנחת התפילין הרי זה מנהג בורות. אמר לו הגאון הבריסקע רב זצ"ל, האם יושב אתה בסוכה כשיוירדים גשמים, אמר לו החסיד, בוודאי, כי יהודים חסידים מוכנים להיות הדיוט כפי הכתוב במשנה על המקיים מצות סוכה בעת ירידת הגשמים שהוא פטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, ובלבד לקיים מצות סוכה, אמר לו הגאון הבריסקע רב זצ"ל, כי אף הוא מוכן להיקרא בור, והעיקר לקיים מצות תפילין כראוי.

*

פעם הרבנית של הרה"ק הדברי חיים זי"ע הלכה לקנות אוזן לשבת, שהיה זה מאכל יקר, והייתה שם אשה אחרת שהיא רצתה לשלם סכום כסף גדול יותר על האוזן, והרבנית ידעה כי אשה זו שרצתה ליתן יותר כסף עבור האוזן, רגילה לבוא לבעלה הרה"ק הדברי חיים זי"ע לקבל צדקה, והתפללה על כך שהיא לוקחת צדקה מבעלה וקונה עם כספי צדקה אלו אוזן יקר, על כן הלכה ואמרה על הדבר לבעלה הרה"ק הדברי חיים זי"ע, אשר לשמע הדברים נענה ואמר, אה, היא צריכה גם אוזניים, ואמר, כי משבוע זה והלאה יתן לה תוספת דמים, שתוכל לקנות לעצמה את האוזן.

*

דרכו של הרה"ק הדברי חיים זי"ע הייתה, כאשר רצה לעשות ברכה ולא היה לו כובע, שהיה לוקח כובע מאחד מחסידיו, אך החסידים היו מבקשים

וצדיק באמונתו

הרה"ק רבי חיים ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע

כ"ה ניסן תרל"ו

א) הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע נישא לנכדת הרה"ק הדברי חיים זי"ע, כשעוד היה צעיר מאד לימים, והנה המנהג בבית הרה"ק הדברי חיים זי"ע היה, שלפני חג הסוכות היה מחלק לכל אנשי ביתו אתרוגים, ובהיות שהרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע היה מן הצעירים, היה מקבל את האתרוג תמיד מבין האחרונים.

שנה אחת החליט הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע, כי אינו חפץ להיות תמיד מן האחרונים, על כן החליט לעמוד בהתחלה בשורה, כך שיהיה לו אתרוג נאה ומהודר יותר מכל שנה. אכן הרה"ק הדברי חיים זי"ע הבחין בזה, והתכעס על כך מאד, עד שלא אבה יותר לדבר עם הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע.

הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע שלח שלוחים לפייס את זקינו הרה"ק הדברי חיים זי"ע, אמנם הדבר לא עלה בידו, ואף כאשר נכנסה הרבנית של הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע לזקניה הרה"ק הדברי חיים זי"ע, לא עלה בידה להשיב את חן בעלה בעיניו. בלית ברירה, התחזק הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע בעצמו, ונכנס אל זקינו הרה"ק הדברי חיים זי"ע, ואמר, אני כבר רוצה להיות טוב. תכף כשאמר כן, רץ אליו הרה"ק הדברי חיים זי"ע מתוך חבה יתירה, כשהוא אומר לו, אני גם כן רוצה להיות טוב, אם כן בוא ונהיה יחד יחד טובים.

(שבת אחים פרשת אמור תשנ"ט)

ב) פעם אחת נסע הרה"ק הדברי חיים זי"ע עם בנו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע לוויה לטובת איזה עניין, ולפני הנסיעה הלך הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע לקבץ הסכום הנצרך עבור הוצאות הנסיעה, אמנם מאחר וידע כי הרה"ק הדברי חיים זי"ע מחלק את כל הכספים הנמצאים תחת ידו לצדקה, לכן החליט הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע שלא ליתן את אמתחת המעות ליד אביו עד שיצאו כבר לדרך.

אכן בהיותם בדרך לא השגיח הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע על כך במשך כל הדרך, ותוך כדי נסיעתם, הגיעו שני בחורים נכדי הגאון הנודע ביהודה ואמרו להרה"ק הדברי חיים זי"ע כי עליהם ליסע לוויה לקבץ מעות על איזה סיבה, ותכף ומיד הוציא הרה"ק הדברי חיים זי"ע את כל המעות שהיו אצלו, ונתנם להם.

כאשר הגיעו לוויה, אמר הרה"ק הדברי חיים זי"ע לבנו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע, כי מאחר ואין להם איפה לילך, שאין להם את הכספים עבור הוצאות האכסניא, כי כבר הוציא את כל המעות בדרך, לכן מוטב שילכו לבית המדרש. ואכן כשהגיעו לבית המדרש, הגיע גביר גדול נכד של הגאון הברוך טעם זי"ע חותנו של הרה"ק הדברי חיים זי"ע, אשר הכיר משנים קדמונים, וכיון שראוהו אמר, אה, רבי חיים, מה אתה מחפש כאן, סיפר לו הרה"ק הדברי חיים זי"ע את הדברים, תכף ומיד הוציא הגביר מכיסו את כל הסכום שהיה ביד הרה"ק הדברי חיים זי"ע מתחילה ונתנו לו.

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע התפלל על הדבר, ואמר לאביו הרה"ק הדברי חיים זי"ע איך שייך כדבר הזה, שכל הסכום ממש יחזור להם תכף ומיד. אמר לו הרה"ק הדברי חיים זי"ע, וכי מה חשבת, שהרבונו של עולם נמצא רק בצאנז... (שבת אחים פרשת קורח תש"ע)

ג) הרה"ק רבי אלעזר מדזיקוב זי"ע היה תובע מחסידי, אשר הגם אומנם בזמנים שונים היו מסתופפים גם כן בצל צדיקי הדור, מכל מקום על חג השבועות ביקש שיבואו אצלו. פעם אחת אחד מחסידי דזיקוב נפל למשכב, ולא היה יכול ליסע לשבועות לדזיקוב, והנה שכנו שהיה מחסידי צאנז, ביקש ממנו, כי מאחר ואין לו שטריימל יפה כל כך, האם יוכל להשאל לו את השטריימל על הנסיעה לצאנז, ואכן מאחר שלא היה בדעתו ליסע לדזיקוב, נתן את השטריימל לחבירו שנסע על שבועות לצאנז.

לאחר זמן כאשר הבריא החסיד הגיע פעם אחת אל רבו הרה"ק רבי אלעזר מדזיקוב זי"ע, אשר לנוכח מראוהו שאל אותו, הכיצד זה היה על חג השבועות בצאנז. השיב החסיד ואמר, כי הוא כלל לא היה בצאנז, שכן שכב על מיטתו בחוליו. אמר לו הרה"ק רבי אלעזר מדזיקוב זי"ע, כי השטריימל שלו היה בצאנז.

אחד הצדיקים הפליא את הדבר, כי הנה זה שהרה"ק רבי אלעזר מדזיקוב זי"ע הכיר על השטריימל שהיה על חג השבועות צאנז, זה אכן פלא אמיתי ודבר של רוח הקודש, אמנם הפלא היותר גדול הוא, כי הקדושה בצאנז היה כל כך גדולה, אשר אפלו שטריימל שהיה בצאנז, כבר האיר עליו ההארה של צאנז. (לחיים כ"ה ניסן תשפ"ב)

שבת אחר פסח

שבת געלע מצות

והנה יש מנהג בישראל לקרוא לשבת אחר פסח "שבת געלע מצות", ויש הטוענים שהוא טעות, אלא הוא "גאולה מצות". וי"ל הענין בזה, דהנה כבר אמרנו שבמצה יש בחי' גאולה, וכמ"ש במהר"ל והאריה"ק אומר שבמצה יש ג' שמות הו"ה במליו אלפין, אשר יו"ד-ה"א-ו"א-ו"ה-א הוא בגימ' מ"ה, וג' פעמים מ"ה הוא מנין מצ"ה. [וכבר רמזנו באחרון של פסח, ששם מ"ה הוא בגימ' גאול"ה, שהוא השם הנ"ל שבמצה].

וי"ל במה שנהגו ישראל לאכול מצות בסעודות השבתות שבימי הספירה עד שבועות, אשר לכאורה יש לתמוה שבכללות הפסח הרי כבר פרחו ועברו מן המצה כל השמות הק', וכבר חזרו להיות סתם לחם, אמנם יש לבאר שהוא ע"ד ענין השתטחות על קברי הצדיקים [אשר מצינו כבר בכלל שהלך והשתטח לקברי האבות], אשר לכאורה מהו הדבר שהולכים לציון של הצדיק להוושע שם, והרי אין הצדיק שם, שכבר עלתה נשמתו לגני מרומים. אכן, כיון שגופו ה' לבוש נשמתו בהיותו בחיים, ע"כ אף שנשמתו כבר נסתלקה מקרבו, מ"מ נשאר עוד קוסטא דחיותא והבלא דגרמי וניצוצי הנפש על גופו במקום קברו, כמבואר בזה"ק.

ועד"ז בענין המצה, שע"י שבימי הפסח היתה מצה זו [שנשמרה לשם מצת מצוה או לשם מצת החג] כלי לקבלת האורות הרוחניים ושמות הקודש כנ"ל, ע"כ אף לאחר הפסח כשכבר מסתלקים ממנה השמות הקדושים, מ"מ עדיין נשאר בה איזה רושם ויש בה עדיין מבחי' הגאולה שבתוך המצה כנ"ל. וע"כ אוכלים המצה עד שבועות ומחיים הנפש ע"י שנזכרים שאכלו בפסח מצה של גאול"ה, ועדיין נמשכת בחי' זו. וכמו שנרמז בר"ת "חסל סדור פסח" הם "פסח" - להורות שאף כשנגמר הפסח, מ"מ עדיין נמשך להלך בחי' הפסח. וזה ענין "געלע מצה" - שאף שהמצה כבר הוריקה פניה כמו בר מינן, דהיינו שנתרוקנה מבחי' הקדושה שהיתה בה, אעפ"כ עדיין היא "גאולה מצה", שנמשכת בה בחי' הגאולה. ואוכלים המצה בשבתות של הספירה, שעיקר תיקון הספירה הוא בשבת כמ"ש "שבע בשבת" תמימות" (כמשי"כ בספה"ק).

ובשבוע ראשון של חודש אייר היא ספירת תפארת שהיא בחי' מדת אמת של יעקב, וצריך האדם להתפלל ולהתחנן לפני השי"ת בכל מיני בקשות שיזכה לתקן את אשר פגם במדת האמת, ולזכות לנקודה של אמת ולהיות מחובר עם צדיקי אמת וחברים אמיתיים, אנשי אמונה. ובפרט בדור זה שהאמת נעדרת, כאשר נבאו חז"ל על הדור של עיקבתא דמשיחא. ואנו אין לנו אלא לידבק במנהיגי אמת אשר ממשיכים את מסורת הדורות הקודמים, וכמו שלמדנו היום בפרקי אבות: "משה קבל תורה מסיני ומסרה וכו'", ואנו בעיקבתא דמשיחא כולנו "געלע מצה" - שאנו מרוקנים מכל וכל, ואף זאת נחמתנו שנשאר בנו רושם מדורות הקודמים שאנו ממשיכים בדרכם, וכמו שאה"ר "צאי לך בעקבי הצאן". (אמונת עתיד, שמיני)

הגליון נתנדב

לע"נ מרת עלקא בת ר' גור אריה הלוי

נלב"ע כ"ו ניסן

הנוצח ע"י בנה הר"ר גור אריה הרציג הי"ו

ניתן לשמוע שיעורי מורה זצ"ל בפרשה השבוע ומעשרים חמנים במערכת השיעורים שתי
בית מדרש אמונת ישראל באר"ה: 718-559-6665 בארץ ישראל: 079-704-0046

לקבלת הגליון בקביעות: 917-602-0226/0548476309

ע"פ ההחלטה אשר לענין גליון בעת אמונת קריש מ"ב ס' ט פ"א, חזרת חש"ן
מ"ב ס' קבר מקויות-חברת בדונט קבר פ"א ס' כ, מן קריאת התורה ס' קבר פ"א
ב, וכן בעת ששקם בתפלה או ברכת מ"ב ס' קרא סק"ה

הדו"ה לנדב הנצחה לגליון לרגל שמוחה או י"א ובדור
יפנה להר"ר יוסף שמוחה גאלדנער י"ו 1872-486-347

מחשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת שמיני - שנה י"ב גליון ת"מ (כ"ה)

באוצר חיים

בענין קיבל במתנה וויסקי ב' שבועות אחר פסח מאינו שומר תומ"צ

מחשבת חיים לפסח, מדור השו"ת (סימן י"ח)

בס"ד, יום כ"ד אדר ב' תשד"מ, ציריך יצ"ו
לכבוד הרה"ג שליט"א בעי"ת ב"ב
אחדשה"ט ראוי, נתפנית עתה לענות על שאלתו.
ע"ד מי שקיבל במתנה מא' שאינו שומר תורה
ומצוות, בקבוק וויסקי" כשבועיים אחרי חג הפסח,
והנותן מתנה בודאי לא מכר את חמצו לנכרי קודם
הפסח, אם הוויסקי" מותר בשתי' ובהנאה, כי אפשר
קנאו מגוי אחר הפסח, או נחשוש להחמיר.

והבאת מדברי המג"א (סימן תמ"ט סק"ב) דבספק חמץ
שעבר עליו הפסח מחמירין באכילה. ועיי"ש בחק
יעקב (סק"א) שחולק עליו דהוי ככל ספק דרבנן לקולא.
ומש"ש המג"א דיש לתלות דמאחר הפסח הוא, אינו
ענין לנידון זה בדודאי היה כבר בפסח, והספק הוא אם
היה ברשות גוי בפסח או לא. ובשו"ע"ר (סימן תמ"ח ס"ל)
הקיל במקום הפסד מרובה, כי חושש להמג"א דמחמת
חומרא דחמת מחמירין לגבי אכילה. ועי"ע בחק יעקב
(ס"ס תמ"ח) דהיתיר של חמצן של ע"ע מותר משום
דלא שביק היתרא וכו', לא שייך בזמן הזה כי מומרים
האידינא רובם להכעיס עיי"ש, ולכן יש לדון טובא
בנידון"ד, עכת"ד השאלה.

והנה ברמ"א ביו"ד (סימן קי"ד ס"י) מבואר דבאיסור
דרבנן תולין אם יש מוכר אחד שאצלו בודאי שרי
ושאר המוכרין הם ספק, אבל אם ידוע שמקצתן בודאי
אסורים אזלינן בתר רובא עיין היטב בנו"כ השו"ע שם.
וא"כ גם בנידון השאלה אם יש בודאי יהודים מוכרי
וויסקי" בעיר שידוע שהוויסקי" הוא מלפני הפסח,
והם בודאי אין מוכרין החמץ [והיינו שהם הרוב], יש
לילך בתר רוב האפשרויות.

אבל אם גם אצלם הוא רק ספק, אולי כבר קנו
חדשים אחרי הפסח, ויש גם אפשרות לתלות שקנה
אצל אחד שמכר חמצו, או שקנה אצל נכרי, אם
ידוע יש כזה בעיר, או אולי קנה בדרך בעייראפלא"ן
בחברה של עכו"ם, אם במציאות שייך לתלות שנשע
בעייראפלא"ן, והכל לפי הענין, ודו"ק.

והנני דוש"ה ומברך בחג כשר שמח וכל מילי
דמיטב, ושנשמע ונתבשר תמיד אך בשורות טובות
וכט"ס

משה חיים שמרלר

מבאר החיים

ע"י אלעזר ואיתמר זכו ישראל לקבל התורה מפי משה שקיבל מהקב"ה וכן המלאך

לישראל שמבואר בגמ'.

והנה הטעם שמאכלות אסורות
נאמרו לישראל הוא גם מפני הקדושה
וכח המלאכים שישראל קבלו על ידם את
התורה, והדרגה של ואתם תהיו לי ממלכת
כהנים וגוי קדוש, וזהו על ידי הקדושה
שהם משיגים ע"י התורה, רק לכן נאסרו
המאכלות אסורות, והאיך השיגו ישראל
את כל המדרגות האלו מפי משה רבינו
שהיה מעולה במדרגות, והאיך מסרם
להם, וצ"ל דזהו ע"י הקשר של אלעזר
ואיתמר שהם הם המקשרים את ישראל
למדרגת הכהונה של ממלכת כהנים.

ובזה יבואר שפיר, וידבר ה' אל משה
לאמר, היינו שהמלאך אמר למשה כפי'
האזה"ח הק', ועי"ז יש האפשרות של
לאמר לכלל ישראל, ע"י מסירת כח
המלאך, אבל היאך מקשרים את כלל
ישראל לזה, והיינו ע"י הלאמר לאלעזר
ואיתמר, שהם מקשרים את כלל ישראל
למדרגת הכהונה, ורק על ידם אפשר
הדבר, אל כל עדת בני ישראל כפי' רש"י.
ולפי"ז מובן שפיר גם מה שייכות יש
לפרשת מאכלות אסורות לתורת כהנים,
כי כל המדרגה של מאכלות אסורות
שיאסרו, הוא על ידי הענוה שנשתרשה
בישראל ע"י הכהנים, ודו"ק.

והנה לפי זה יש להסביר מה ששגור
בפי העולם (עיין שדי חמד כללים מערכת ס' אות
ד"ו, ואמרי פנחס, ופרי צדיק שמות לפדה"ב אות
א') שסעודת פדיון הבן הוא דמי לתעניות.
דהנה התעניות הם מכפרים, אבל יש רק
אכילה אחת שהיא ג"כ מכפרת, והיינו
אכילת הכהנים של הקרבן, והוא ענין
כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, כתוב
(שמות כ"ב ל"ג) ואכלו אותם אשר כופר בהם
וגו'. והוא מכפר כמו הקרבת הקרבן. והנה
הקשר של הכהנים עם כלל ישראל הוא
על ידי הפדיון, שע"י הכהן משפיע על
ישראל, ועל כל משפחתו, ועל כל יצ"ח,
וזהו הקשר המביא את ישראל לבחינת
הכהנים שיש להם, ולכן דוקא הסעודה
הזאת דמי לאכילת הכהנים דהוי כפרה כמו
תעניות, שזהו הכפרה שלנו היום, ודו"ק.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר
אלהם. דברו אל בני ישראל לאמר זאת
החיה אשר תאכלו מכל בהמה אשר על
הארץ (ויקרא י"א א' - ב').

ידוע קו' הרמב"ן (ויקרא י"א א') מה
שייכות יש לפרשת מאכלות אסורות
לספר תורת כהנים וע"ש מה שתי' שענינו
שמירה מטומאה שיהיו יכולים להכנס
למקדש ע"ש.

והנה רש"י פ' מה שאמר הכתוב
לאמר אליהם, וז"ל, אמר שיאמר לאלעזר
ולאיתמר או אינו אלא לאמר לישראל
כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי
דבור אמור לישראל הא מה אני מקיים
לאמר אליהם לבניו לאלעזר ולאיתמר,
ע"כ. והיינו לפי פירושו בכל מקום כפי'
הגמ' שלאמר היינו לאמר לאחר. אמנם
צריך להבין איפה מרומז כאן אלעזר
ואיתמר.

והנה הרשב"ם מוכיח מכאן שכל מקום
שנאמר לאמר היינו לאמר לו, כיון שכתבי'
כאן לאמר, ודברו אל כל עדת בני ישראל,
אבל זה נגד הגמ'. ולמה צריך באמת את
תיבת לאמר.

והנה באזה"ח הק' מבאר בזה"ל, עוד
יתבאר אומרו לאמר אליהם, לפי מה
שפירשתי במקומות אחרים כי טעם
אומרו לאמר, כי הדיבור היוצא מפי אל
עליון היה נוצר ממנו מלאך, והוא היה
מדבר עם משה, ופירוש לאמר הוא
הדיבור יאמר למשה וכו', ע"כ.

ולפי"ז מובן שפיר המשנה (ריש מס'
אבות) משה קבל תורה מסיני ומסרה
ליהושע. מה הלשון ומסרה, והאיך שייך
למסור את התורה מסיני לישראל. ועי"ז
מובן שפיר שמסר את כח המלאך שעל
ידו קבל את התורה, ועל ידו השיגו כולם
את התורה.

ולפי"ז י"ל דפירוש הרשב"ם אינו
סותר להגמ', כי הפשט הוא באמת
לאמר לישראל כמבואר בגמ', אבל היאך
שייך זה, על ידי הלאמר למשה רבינו,
ע"י המלאך שקבל את המלאך, ואת כח
המלאך הזה מוסר לישראל, וזהו ה'לאמר'

מבאר החיים

ו"ל עוד כמה שנוהגין לקשט את התינוק בפדין הבן בעדיי זהב, ושמועת' אומרים שהוא כמו ביכורים, שהיו עשירים מביאין בקלתות של זהב (ביכורים פ"ג מ"ג). ואולי יש להוסיף רמז דאמרין (שבת פ"ה ע"א) דבחובר קשרו לכל אחד מישראל שני כתרים, וכשחטאו ישראל בעגל פירקום שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, ועתידי הקב"ה להחזירין לנו שנאמר ופדויה' ישובו ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם,

וד"ק, (פרשת שמני ופדין הבן)

ענינא דיומא

אחר הפסח

א. חמץ שעבר עליו הפסח, (אפילו רק מקצת יום אחרון ש"פ בחו"ל), קנסו חז"ל שאסור באכילה ובהנאה וטעון ביעור, ואין מבטלין אותו לכתחילה.
ב. למנהגינו במכירת חמץ שמוכרים את כל החמץ, אף מי שנוהג להקפיד שלא למכור חמץ גמור, אם אתרמי שהניח חמץ בשגגה, הרי זה בכלל המכירה, ומותר לאכלו אחר הפסח.
ג. נהגו לנקד את החלות במפתח בשבת שלאחר הפסח, ועיין בהערה העם שאין בזה חשש מוחק צורה בשבת.

א. וביתר יש ליהדר בהי במי שנוסע למי חג הפסח למדינה אחרת, שהשעות שם מאוחרות יותר, ובשעה שנשעה מוצאי י"ט במקום מגוריו, עדיין הוא י"ט במקום הימצאו. ומעשה שהיה בבית אופה שבעל' נסע לימי החג למדינה אחרת, ומינה איש אחר לנהל את בית האופה במקומו, ובמוצאי החג החליטו מיד לאפות חמץ. והורה רבינו זצ"ל שיש לשרוף את כל מה שנאפה בשעות הראשונות, עד שברר נעשה מוצאי י"ט במקום הימצאו של בעה"ב, כי בזה שמיה איש אחר במקומו, אין זה כהנחת בעלות וכמי שהשכירו, שהוא רק לצורך ניהול וסידור עניני האפי' והמכירה, וא"כ הרי הוא עדיין הבעלים, וכיון שבמקום הימצאו עדיין ה' חג הפסח, הרי דין החמץ שנאפו, בחמץ שעבר עליו הפסח. (רשימות כתבי תלמידים)

ב. חג הרמ"ם (פס' מהלכות מאכלות אסורות ה"ה) בדין אין מבטלין איסור לכתחילה, שאם עבר וביטל קנסוהו חכמים, דיון שקנס חכמים הוא לא אסוריה אלא על מי שעבר, ולאחרים הכל מותר. וכבר הקשו ע"ז מדין חמץ שעבר עליו הפסח דאסור משום קנסא, ואם גם לאחרים. ובפ"ג י"ד (ספן ש"ט שפ"ד סק"ב ב"ה רה"ח) כתב דאין מדיון קנסיה חז"ל לא לזה.

ובספ"ד י' יהודה הקשה עליו דא"ר דאגו מגדירות חז"ל א"כ מ"ל להרמ"ם דבר זה, דהא אין לזה מקור מפורש בגמ', וע"כ דהוא מסביר, וכתב לבאר דסברת הרמ"ם דלא קנסו לאחרים הוא רק במה דלא קנסינן בעבר בשוגג, ומשום דאחרים דלא עברו לא עדיף משוגגים, אבל בחמץ שעבר עליו הפסח שקנסו גם בעבר בשוגג ליכא טעם זה, ומש"ה אסור גם לאחרים.

אולם יש לעיין דלדבריו נמצא דטעם החילוק בין הוא עצמו לאחרים שהוא מיד אחרים כשנוגים. ועיין בנור ובית יוסף (ספן ש"ט) דאם לא נתכונן לבטל בשביל עצמו הרי זה מותר לו, אף שהיה מיד. וע"כ במטה יהונתן (י"ד ספן ש"ט ס"ה) דבאמת היה ראוי לאסור במבטל איסור גם בשוגג, אלא דכל האיסור הוא משום כוונתו, ובשוגג ליכא איסור ולא שייך קנס, וא"כ אין כאן קולא מיוחדת, וכל שביטלו האיסור במיד שפיר היה לנו לאסור גם לאחרים השוגגים. ונראה לבאר, דת"ר גונו קנס איכא, דחמץ שעבר עליו הפסח, שאם לא היה עובר הרי היה שורף אותו, גדר הקנס בזה הוא שלא ליהנות ממעשה איסור, ולכן יש לאסור בין לו ובין לאחרים, משא"כ במבטל איסור לכתחילה, שדנים לאסור כל מה שתערובת כולל רוב היתר, בזה לא היה נהנה ממעשה איסור כיון שרוב היתר מותר בלא"ה, וגדר הקנס בזה שונה, שלא יהא אהנו מעשי הרעים, ובזה ראוי לקנס רק למי שביטלוהו בשבילו (או למבטל עצמו, או דמבטל לאחרים לאותו אהנו). (ש"ת מחשבת חיים י"ד ספן כ"ה)

ג. כ"כ הרא"ש (פ"ב דפסחים ה"ה), ונחלק בזה על רבינו יונה שסובר שמוטר לבטל לכתחילה, והביאו הפוסקים שיטת הרא"ש לזניא, אולם עינין באבן העזר (ספן תמ"ד ס"א) שכתב בגידון הפוסקים אי חמץ שעבר עליו הפסח בטל בשישים כשאר אסורים, או דקול טפי ובטל ברוב, דנידון זה תלוי במחלוקת הרא"ש ורבינו יונה, דאם בטל ברוב בע"כ דרדיו דומה לחלת חז"ל, וא"כ ה"ה דמותר לבטל בע"כ דרדיו דומה לחלת חז"ל, וא"כ ה"ה דמותר לבטלו לכתחילה כביתרומת חז"ל, דמותר לבטלו לכתחילה, ולפ"ה היה ממשע דלשיטות הפוסקים דא"ש שישים מותר לבטל אותו לכתחילה.

אמנם נראה לדלינו נקטינן דאין הדינים תלויים זב", ועיין בזה באורכה מחשבת חיים לפסח מדור הש"ת סימן י"ד. (ש"ת מחשבת חיים א"ה)

ד. הריב"ש כעס רבינו זצ"ל: "נ"ע מי שסבך חמץ כהנו ושכח לבטל חמץ גמור כמתנהו. הדבר ברור שפיו ולבו שוין שמוכר כל חמץ שברשותו שישכח לבערו, ואני משתמש על הסובר שבלבו אינו חפץ למכור חמץ גמור שנשאר בשגגה ברשותו, וכי משום שמחזירי לבער, אינו חפץ למכור כששכח לבער, אתמהא.

והדבר פשוט שהחמץ מוכר, ונשטנולו בידו בפסח על מנת לבערו או ברעז זה שולח יד וחיוב באחריותו ועובר בכל דיאה עד שיעברו, עכ"ל.

והוא כעס רבינו זצ"ל: "נ"ע מי שסבך חמץ כהנו ושכח לבטל חמץ גמור כמתנהו. הדבר ברור שפיו ולבו שוין שמוכר כל חמץ שברשותו שישכח לבערו, ואני משתמש על הסובר שבלבו אינו חפץ למכור חמץ גמור שנשאר בשגגה ברשותו, וכי משום שמחזירי לבער, אינו חפץ למכור כששכח לבער, אתמהא.

דק"ל (ספן תמ"ד ס"ה) דאף אם ביטלו אסור, מ"מ כאן דהדבר ספק דאפשר שהיה גם מכירה כשירה, יש להחיר בהנאה. וכעין מש"כ בבאור הלכה (ספן תמ"ד ס"ה ב"ה אפילו וכו') בכמה ספיקות בדין מי שביטל את חמצו, שיש להחיר בהנאה במקום הפסח מיהו.

אולם בכל זאת לא רצה רבינו להכריע בעצמו, *מוביך משליח להפנות את השאלה קדם מורו ורבו שה"ה הגאון מטשעבין זצ"ל *ז, וכשבא השליח לפני הרב מטשעבין זצ"ל הציע השאלה, והתחיל להצות את הנימוקים שזכר לו רבינו, ואמר הגם שספד פלוג... *מהפסיקו הרב מטשעבין זצ"ל ונענה אומר: מסתמא מחמיר בזה, אבל למעשה אפשר להקל *ז. (תשובה כתב, רשימות כתבי תלמידים)

ה. כתב בספ"ק אורה ישראל (לשבת שאחר הפסח) טעם למה שמנקדין אז הלחם משנה במפתח דוקא, מנהג אבותינו דאי הוא תורה, ות"ל אמרתי בזה כמה טעמים נפלאים... (ובמקום אחר (ליקוטים חרשים, לשבת שלאחר הפסח) כתב עוד: "המנהג הוא מימינו קדמונים לנקוב את החלות בשבת שלאחר הפסח במפתחות ונעשה על החלה צורת מפתח, ומנהג ישראל תורה הוא". וגם בשאר ספרי חסידות הביאו מנהג זה ונתנו טעם לשלבו, וכן המנהג נפוץ כהיום בהרבה מקומות.

ונשאל רבינו זצ"ל מוכח"א, דלארי יש לזון דיאה בזה חשש איסור מוחק בשבת, דכשחזתין את החלה בשבת במקום צורת המפתח, הרי שזכרים ומבטלים את הצורה, והרי זה כמחוק את הצורה, וי"ל טעם לא חששו לזה הקדמונים.

והנה בבלי חשש מחוקה בשבית מאלל, כתב הרמ"א (ספן ש"ט ס"ה) אסור לשבור עוגה שכתוב עליה אותיות, אע"פ שאינו מכין דק לאכילה דהוי כמחוק, ע"כ. ובגדול מרבבה (שם) העיר דאז מפורש בגמ' פסחים (י"ד וי"ז ע"ב)

דיצאין בסינין המצוריה בפסח, היינו שמצור צורת עופות ודגים, ויצאין בה מצות אכילת מצה, ומבאר דמותר לאכול בל"ט מאלל שיש עליו ציור ואין בזה חשש מוחק. ובגמ' אברכים (שם סק"ה) כתב על דברי הרמ"א, צ"ע דא"כ אפילו כתבין על צורה יהא אסור, ובמהמשך דבריו הביא מהר"ש הלוי דנהגין בזה לחתיר.

והפוסקים ישיבו בכמה אופנים לחלק בין הדברים, דיש מקום לחלק בין אותיות לצורה, דדוקא בשביתות אותיות החמירו, ואם בשבית צורה. אולם בגמ' א דחה חילוק זה, דאין שם חילוק בין אותיות לצורה, וכן כתב בחזון איש

(ספן ס"א ס"א), ומר"ש הלוי כתב לחלק בין אופן שנעשה האותיות או הצורה מהעוגה עצמה, לבין אופן שנעשה במדבר אחר, דכשנעשה מהעוגה עצמה הרי זה מותר, דהער צורה בכלי חייב משום מכח בפטיש. וכתב הר"ח דאי מרבבה הסכים לזה הלכה. וכן במשנה בורה (סק"ה). ובחז"א נחלק ע"ז, כיון דהנחת כן הרי ודאי דחשיב כתב, וא"כ גם בשביתת חשיב מוחק, וכן תמה כבר בתהלה לרדו (סק"ה).

ובש"ת מחשבת חיים (א"ח ספן ק"ה) נתבאר לחלק בזה, דתלוי לאיזה כונה נעשת הצורה, דאם נעשו כדי לקשט ולפיתות את המאכל, ותכלית עשייתן הוא כדי שתתראה המאכל בפינו מצוייר בצורות יפות, באופן זה הרי זה מותר, אבל אם נעשו כדי לתכלית שיהיה נקרא לעצמו, [אף שגם המאכל מתייפה על ידו], בזה יש איסור מוחק, ויסוד דמדבר רבינו הנזל במס' שבת (דף ע"ה ע"ב) על הגמ' דהער צורה בכלי חייב משום מכח בפטיש. וכתב הר"ח דאי איתא בה אותיות דמקור חייב משום כתב, ואם לאו משום מכח בפטיש. ומצונו ברש"י שם דחייב מכח בפטיש הוא משום שהכלי עומד לכך לאותו, ויש ללמוד מכאן חילוק זה, דתלוי אם יש אותיות העשויות לקרוא יש לה שם כתב, וכשאין עשוי לקרוא ונעשה לקישוט ופיו הכלי אין שם כתב על זה, ונתבאר שם במסקנת הדברים, דאותיות הרי הם לעולם נעשים במטרה שיהיו נקראים בעצמם, ולא לשם קישוט המאכל, ובזה יש לאסור, אבל בצורה הרי הדבר תלוי לאיזה כונה נעשת, ובסמכתא דמילתא נעשתה הצורה כדי לייפות העוגה, ולא כדי שתיראה בפני עצמה.

וע"ש שם בשם מהחזון איש שכתב, דצורה על הלחם לא יליף עליה שם צורה, אלא זה הוא מנתנת הפת. וביאר דבריו, דפת צריך לערכו בצורות שונות, הרי לא צורה שעושה על הלחם זהו מנתנת הפת.

ואחר כל האמור י"ל בחלות שיש עליהן צורת מפתח, דשבלמא לשיטת הדגול מרבבה והמשנ"ב דהתיר בצורה הנעשית מגוף המאכל, יש להחיר, אולם למשנ"ב בחילוק הדברים עפ"י הר"ח, י"ל ביישוב המנהג.

והנה יש העושין החלות לשבת אחר חג הפסח, באופן של החלה עצמה קלועה ועשויה בצורת מפתח, ובאין ישיאל יש כמה בתי אפי' העושין כן. ובאופן זה לא תראה דאין בה חשש כלל, דאין בזה שום צורה, כיון שהוא אופן של קליעת החלה, ומשום כן אין בביכוריה משום מוחק כלל. [והוא מבטל החזון איש שהוא לעל]. אולם העיר רבינו ולא הגו לעשות את כל החלה בצורת מפתח, אלא עשו חלה בצורתה הרגילה מדי שבת בשבת, וניקדו החלה עם מפתח. וזה לשון קדשו של האורח ישראל ע"ש.

ונראה ליישב, דהנה בספ"ק אורה ישראל כתב בעצם המנהג עפ"י סוד, ולחם משנה הם בסוד תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ומפתח הוא בחינת פתח, ואנו מנקדין במפתחות להמשיך אליהם על ידי בחינת פתח. ומתבאר מלשון חק, דניקדו המפתח לא נעשה במטרה לראות ולקרות את הצורה בשבת, אלא דניקדו המפתח יש בה פעולה בעלייתו, וכיון שאינו נעשה לקרות, אין בה משום איסור מוחק, וא"ש.

ובספ"ק הנ"ל כתב עוד טעמים, דבפסח היו כל העשירים ומוחין עילאין פתוחין, ואח"כ נעלעל התרגיש, ועצרינן לאן לפתוח, ואנו מנקדין להלחם הקדושים משבת זו במפתחות, לרמוז בזה שאנו פתוחין מעט על ידי מצות שבת. וע"כ כתב באמרי פנחס להר"ח מ"ר פקארין זצ"ל. ובמקום אחר (ליקוטים חרשים, לשבת שלאחר הפסח) כתב עוד דאין לשיטתנו לזו הש"ת שצרי פרנסה. וכן כתב שם עוד טעמים. וע"כ בספ"ד ישימו ישראל מש"כ בזה.

וכל הטעמים שזוין בזה שבת במפתח ענינים הרמזים, אבל אינם עשויים לקרות, ולכן אין בזה חשש דמוחק, (רשימות כתבי תלמידים)

סמוך לציון קודש הקדשים
רבי שלמה מקארלין ז"ע

| גליון 228 |

פרשת שמייני תשפ"ה

לודמיר

מקושרים לצדיק מאז ועד היום

להפצת משנתו ותורתו הבהירה של
הרה"ק רבי שלמה מקארלין ז"ע
טיפורים ותולדותיו, ותולדות זרעו אחריו

שבוע של חיים

מתורתו של רבינו ותלמידיו הק'

פרשת שמייני

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח
(ט, ז). פירש רש"י ז"ל: אמר לו, משה
למה אתה בוש? לכך נבחרת! פירוש
הרה"ק רבי משה מקוברין ז"ל: בעבור
שיש לך בוש מהשם יתברך, ואתה
אינך רוצה לגשת אל המזבח מפני פחד
ה' ומהדר גאונו - **לכך נבחרת.**

(אמרת משה)

זאת החיה אשר תאכלו (יא, ב).
החיות מזה תאכלו. הבעלי מחקר
חתרו לתת סיבה לחיבור הנפש עם
הגוף על ידי אכילה ולא עלתה בידם,
וחכמי האמת אומרים שבכל נברא יש
חיות השם יתברך המחיה את הדבר
ומקיימו. והאדם האוכלו הגוף הגשמי
נהנה מגשמיית המאכל, והנפש נהנה
מרוחניות המאכל, ועל ידי זה יש עליה
לכל דבר, שכאשר האוכל יאכל בכוונה
הוגנת, או שיהיה לו כח לעבוד את
השם יתברך אז יש להמאכל עליה.
וזהו 'זאת החיה אשר תאכלו' - תראו
לאכול את החיות של כל דבר.

(בית אהרן צו א)

והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש
אני ה' (יא, מד). אמר כי כל אחד ואחד
יכול להתקדש ולהמשיך עליו קדושה,
למה 'כי קדוש אני' כי כאשר תדעו
שהקדושה נמשכת מאתי אזי תוכלו
להתקדש.

(בית אהרן עד ד)

קדושת הקדוש

אמרים מובחרים, יקרים ומאירים, מתוך הספר
'קדושת הקדוש' הנמצא בשלבי עריכה

כל כבודה בת מלך פנימה (תהלים מה, יד). בת מלך היא הנשמה, עיקר הכבוד שלה לפנים. טוב ויפה
שהפנימיות של אדם יהיה יותר טוב ממה שרואים החיצוניות. וכמו שפירש רבינו רבי שלמה קארלינער
זיע"א.

(כתבי קודש להרה"ק רבי יעקב לייזער מפשעווארסק, מכתב לח)

עיסורי קודש

הנשמה היא פנימיותו של האדם, ועליו לדאוג למזונה
ולפרנסתה. זאת נעשה על ידי עבודת ה'. לפעמים,
עבודה זו באה על חשבון צרכיו הגשמיים של האדם.
על כן, יש לשים לב שההשקעה בפנימיות תהיה
גדולה וחשובה יותר מההשקעה בחיצוניות, כלומר
בצרכי הגוף.

ובכך מבואר דברי הכתוב "כל כבודה בת מלך
פנימה": העבודה על הפנימיות, על ענייני הנשמה
והרוחניות, צריכה להיות נעלה וחשובה יותר
מהעיסוק בחיצוניות, בענייני הגוף והגשמיים.

דברי הרה"ק ר' יענקל'ה זצוק"ל

המאמר הנזכר מובא בתוך דבריו של הרב הקדוש
רבי יענקל'ה, שם הוא מביא מספר פירושים על
הפסוק "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל".
באחד הפירושים הללו, הוא נוקט בביאור הידוע כי
"יעקב" רומז לגוף ו"ישראל" רומז לנשמה (וראה על
כך בספר "מגיד משרים" לבית יוסף).
מאחר שלא ברור כל כך בדבריו אלו הם דברי עצמו,
ומה הוא מצטט בשם רבינו, נביא את הדברים
כלשונם:

"עוד ראיתי פירוש, דהנה טוב ויפה שהפנימיות של
אדם, יהיה יותר טוב ממה שרואים החיצוניות, וכמו
שפירש רבינו רבי שלמה קארלינער זיע"א. הפסוק
"כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה, יד). "בת
מלך" היא הנשמה, שעיקר הכבוד שלה לפני הבית
הוא כמו אוהל, והחדר הפנימי הקבוע הוא
משכן, ומה טוב שהחיצוניות היינו האוהל
היה יעקב, אמנם משכנותיך ישראל".

הצנע לכת

בעבודת ה' קיימות שתי דרכים עיקריות: האחת
- היא עבודה גלויה, עבודת ה' בכל הגוף והנפש,
ללא הסתרה מבני אדם. השנייה - היא דרך ההסתר,
כאשר העבודה מתרחשת בפנימיות, עד כדי כך
שלמראית עין היא אינה ניכרת כלל. עבודה זו יכולה
להיות גם בעת תפילה בציבור, כאשר האדם מתפלל
בלי שום תנועות חיצוניות. כך גם הדבר אמור בכל
ענייני עבודת ה', שהכל נעשה בהצנע ובהרחקה
מעין רואים.

ובזה ביאר רבינו את הפסוק "כל כבודה בת מלך
פנימה": בת מלך היא הנשמה, ועיקר כבודה הוא
"פנימה" שהעבודה תתבצע בהסתר ובפנימיות, יותר
מאשר נראה בחיצוניות הגלויה.
יש לציין כי בקובץ "שס"ה סעיפים" - כתב ידי ישן
נושן שנכתב על ידי זקני חסידי קארלין מהדורות
הראשונים, ומכיל את תורתם של האדמו"רים
הראשונים לבית קארלין - מופיע מאמר דומה מאוד
לכך.

אמנם, שם המאמר אינו מובא בשם רבינו. ייתכן
שהרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זצוק"ל ציטט את
הדברים מקובץ זה בלשונו שלו, והיה מקובל בידו
שמאמר זה אכן נאמר בשם רבינו. וכך מובא שם:
"כל כבודה בת מלך פנימה" - שעושה מעשים טובים
בהצנע, אז - "ממבצות זה לבושה".

להשקיע בעיקר

אפשר להסביר מאמר זה גם בדרך נוספת:

על הציון של הקדוש הזה, הוא ממש כמו שעומדים לפניו בחיים חיותו. (רבי אשר מסמאליו)

קחו שותפות בבניית בית הרבי,
ושלחו קוויטל על הציון הקדוש.

התקשרו עכשיו 04-30-10-900

הקמיע

בימים הבאים ניסה יענקל לשאוב עידוד מברכת הצדיק ומהקמיע ששיגר לו, אף שידע היטב כי מתחריו וזוממים דבר-מה. שני האיטלקים החליטו לפעול. הם גייסו צעיר שחור בעל עבר שלילי, והבטיחו לו מאתיים דולרים תמורת שריפת המכבסה של היהודי. הצעיר הסכים וקיבל מן השניים הכוונה מפורטת ובכללה שם הרחוב, תיאור חלון-הראווה של המכבסה והחנויות הסמוכות לה. הם תחבו לידו שטר של מאה דולרים. "את היתרה תקבל לאחר הביצוע", אמרו. בשעת לילה מאוחרת יצא הצעיר למשימה. בידו נשא מיכל דלק גדול ובכיסו גפרורים. הוא חיפש אחר המכבסה, על-פי ההנחיות שקיבל, אך לא הצליח לזהות את המקום. כעבור שעה קלה החלו צעצעי להתרופף. החשכה הסתירה מעיניו את מכונות-הכביסה שמעבר לזכוכית. מדקה לדקה גברה עצבנותו. בלית-ברירה טמן את המיכל בפניה נסתרת והמתין לעובר-אורח. "אינך מכיר את המכבסה?!", תמה הלה, והצביע על מקומה המדויק. התפלא הצעיר על שלא הבחין בה קודם-לכן. אך הסתלק האיש מיהר הצעיר אל המיכל. הוא רץ אל המכבסה, ניפץ במהומה עזה את השמשה הקדמית, והתזין את הדלק על מכונות הכביסה. בתוך שניות הייתה המכבסה למאכלת-אש.

למחרת בבוקר הלך יענקל, כדרכו, להתפלל שחרית. לאחר התפילה, בלי לדעת על אירועי הלילה, פנה אל מכבסתו. ממרחק הבחין בכבאים ובשוטרים שמיאלא את הרחוב. הוא רץ לעבר המכבסה. יענקל התקשה להאמין למראה עיניו. המכבסה המפוארת של צמד האיטלקים הייתה לאפר. השניים התרצצו בחוץ, חיוורים ועצבניים. יענקל מיהר לפתוח את המכבסה שלו, שללה כבר המתנים קבוצת לקוחות.

הסיפור המלא נחשף רק כעבור יומיים, לאחר שהמשרה תפסה את המציא. הוא סיפר: "התכוונתי להצית את המכבסה ממול וטעיתי בדיחוי המטרה", הודה, הוא, הסגיר גם את מזמיני ההצתה - בעלי המכבסה השרופה.

בבית-אחת חזרו כל הלקוחות והותיקים למכבסה של יענקל. מצבו הכלכלי שב ועלה מעלה. גם תרומותיו חזרו להיות נדיבות כבומנים הטובים. מאז חלפו שנים ועדיין לא מש הקמיע מחיקו. יום אחד התבשר בצער על פטירת רבינו. יענקל סבר כי זהו "המועד המתאים" שעליו רמז הצדיק. כשפתח את הקמיע נתתה נשימתו. על רצועת קלף זעירה הופיע הפסוק (בראשית ט, יא): "ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנוורים, מקטון ועד גדול, וילאו למצוא הפתח".

לרגל מלאות מאה שנים להסתלקות פועל הישועות רבי ישעיה ב"ר משה מקרעסטיר ז"ע - ג' אייר תרפ"ה - תשפ"ה.

הרה"ק רבי ישעיה'לה מקרעסטיר זצוק"ל, ציון קדשו

הפרידה של יענקל מהוריו, בדרכו לנסות את מזלו באמריקה הגדולה, היתה קשה ומרגשת. צפירת הרכבת קטעה אותה באכזריות. יענקל נופף להוריו לשלום ונבלע בין הנוסעים. כשהגיע לאמריקה הצטרף לקהילת יראים ושלמים. הוא שכר דירת-חדר קטנה באיטלי-סייד היהודית במנהטן. עד מהרה גם מצא עבודה שפירסה אותו בכבוד. כעבור זמן נשא לאשה בת-שנים גדולה, האיגרת ששלח להוריו אשר בהונגריה על סידורו הטוב ועל נישואיו, הסבה להם אושר עד אין-קץ.

יענקל התברך בחריצות ובתפיסה מהירה, הוא ידע לזהות הזדמנויות ולתפוס אותן ברגע הנכון. ואכן יום אחד קנה מהמגר סיני קשיש מכבסה גדולה, ששכנה ברחוב המרכזי של השכונה. הוא הפעיל את המכבסה שעות נוספות והתאמץ לרצות את לקוחותיו. עד מהרה הפך המקום לעסק משגשג. ההצלחה לא סיחררה את ראשו. הוא הוסיף לדבוק בדרך התורה והמצוות והכיר תודה לה' על הצלחתו. נזקקים ידעו כי בביתו יזכו לתרומה הגונה.

חיי של יענקל התנהלו על מי-מנוחות. נולדו לו ילדים והוא ניהל בית יהודי לתפארת. עד ליום שבו החלו העניינים להשתבש. מול המכבסה שלו פתחו שני איטלקים צעירים מכבסה מתחרה. השניים שכרו אולם רחב-ידיים ומילאו אותו במכונות-כביסה משוכללות וממירות. רשימת לקוחותיו של יענקל החלה להצטמק.

הוא חש כי ציביותו הכלכלית מתערערת והולכת. כעבור זמן רמזו לו האיטלקים כי מוטב לו לסגור את מכבסתו. עניינים היו צרות בפרנסה המועטת שעדיין הניבה לו המכבסה ויענקל היה אובד-עצות. היהודי שהתפעל על דלת ביתו, השכיח ממנו לשעה קלה את צרותיו. הוא נשא עמו דרישת-שלום חמה וטריה מהונגריה. השיחה התגלגלה עד שהגיעה גם לסיפור מצוקתו של יענקל. "שמע-נא", הציע הלה, "וידי שמעת על הצדיק רבי ישעיה'לה מקרעסטיר, שאליז אני קשור. בעוד כמה שבועות אשוב לפקוד את חצרו. כתוב 'פדיון-נפש' לצדיק ואני אמסרהו לך".

הרעיון קסם ליענקל, שעשה מיד כעצת אורחו. חצי שנה חלפה מאז. הפרנסה הוסיפה להיות דחוקה והאיזמים תכפו וגברו. בוקר בהיר אחד שב מיועדו והופיע בביתו של יענקל. "ברוך שובך לצל קורתי הרעועה", הכריז יענקל בחיוך עגום, שהבהיר את מצבו. "יש לי בשורות טובות בשבילך", הכריז האורח, והוציא כיס בד קטן. "הצדיק שלח לך קמיע. שמור בכיסך, לשמירה והצלחה. הצדיק הורה שלא תפתח את הקמיע עד שתחוש כי בא המועד המתאים".

ילדי רבינו שלמה

חידת השבוע

החיים בלודמיר בעבר ובהווה

החיים בלודמיר

לודמיר פינת קרעסטיר

היה זה לפני שנים מספר, הרבה לפני שקמו להם ברוב פאר והדר מתחמים השונים בעיר לודמיר. עומד היה הרה"ק ר' פינחס שפר י"ד הכנסת האורחים, בעיירה קרעסטיר ההונגרית, על ציון קדשו של רבי ישעיה'לה הקדוש, ונושא תפילה ובקשה חרישית, כלשפת נח מבטו על מצבת הרבנית הצדקנית מרת שרה [בת ר' יונת], אשת הצדיק מקרעסטיר, ונשמתו כמו נעתקה ממנו.

יום היארצייט של הרבנית הוא לא אחר מהתאריך כב תמוז! יום ילולת רבינו שלמה!

בהחלטת מיידית ונחושה נשא הרב שפר תפילה ולודמיר, יקים בעזיה אגף מיוחד שייקרא 'אוהל שרה' על שמה ולזכרה של הרבנית הצדקנית, עליה התבטא בעלה הגדול שמחצית מכל מעשיו בזכותה הם. חלפו השנים, ובדרך ניסית רצופה השגחה פרטית על כל צעד ושעל, נבנו מפעלי הקודש בלודמיר ונרכש המלון בשעה טובה, ובי"ת רבינו' (שברחוב דראמונוב 6) הסמוך ונראה לציון רבינו שלמה, הוקם האגף הייחודי ב'בית רבינו' - 'אוהל שרה' ובו מקום אירוח מפואר ומאובזר היטב עבור ציבור הגנשים הבאות אל לודמיר.

זהו אפוא סיפורו של 'אוהל שרה' הלודמיראי, כך נוצר הקשר האיתן המחבר בין שני הצדיקים, ובין שני עולמות.

חידה: בזכות מה זכה דוקא אהרן הכהן לגשת להקריב על המזבח?

הפתרון לחידה מופיע בעלון זה.

כדי לענות על החידה יש לחג' לקו לודמיר 02-3011122,

להכנס לשלוחת הילדים - שלוחה מספר 0,

ולפעל לפי ההוראות. הזוכה יקבל זמין לרישית מתנה בסך 50 ש"ח.

את התשובה יש להקליט עד ליום ראשון פרשת תזריע מצרע

הזוכה לפרשת ויקרא: ידידיה השבוגר חיפה

אוצרות ומשגים

רבי ישעיה מקרעסטיר

משבחים, ותמונים היו באים לחסות בצל קדשו בשעה זו, שנמשכה כמעט עד אור הבוקר. רבי ישעיה'לה היה מחלק כספים רבים לצדקה וכל ימיו דאג למען פרנסתם של ישראל ברחבות ובשפע, ועלמים רבות אף היה משפיע פרנסה ועשירות בדרך נסית ומופתית. כשהיה הרבי הקדוש מטאוש ז"ע (שנפטר לפני כ-10 שנים) משוחזר אודות גדולתו וצדקתו של הרבי - סים ואמר לפני תלמידו הישיבה: "מה נראה לך להקריב? רבי ישעיה שתמיד היה בביתו השפע הגדול והעצום באופן כה פלא, והנסים הגדולים אשר חולל - אין זאת רק בזכות שהיה קדוש ה', שלצד כל מעשיו הצדקה והחסד, היה רבי ישעיה קדוש וטהור מאוד בכל מעשיו".

רבי ישעיה נפטר בג' איר שנת תרפ"ה לפני מאה שנים בדיוק! זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

הצדיק פועל הישועות רבי ישעיה שטיינר, הידוע ומפורסם בכל קצוות תבל בשמו רבי ישעיה'לה מקרעסטיר, נולד בשנת ה'תר"ב בכפר זבארי שליד סלובקיה. אביו נפטר בהיותו בן שלוש. ובהיותו בגיל שנים-עשר שקלה אותו אמו לבית הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא, אשר בהמשך מנה אותו למשמשו ונאמן ביתו. לאחר פטירת רבו החל להתפרסם רבי ישעיה כמשוען של ישראל, ורחבות חסידים נהרו אליו. רבי ישעיה נודע כאוהבן של ישראל בכל לבו ונפשו. ביתו היה פתוח לכל, ותמיד היו בו ארחות וסעודות לרב להשביע רעבונם של ישראל, כשהרבי הקדוש מפנק כל העת בדרגה רבה על כל האוהבים והבאים שלא יחסר להם מאומה, ממש כאברהם אבינו. גלת הכותרת היתה סעודת מלח מלכה בכל מוצאי שבת, אז היה הרבי הקדוש עורך סעודה גדולה ועשירה במאכלים

אמרי דוד

משיחות כ"ק רבי דוד מאיר ווייס בעל ה"אמרי דוד" זי"ע
שנכתבו ע"י שומעי לקחו והמסתופפים בציון

דודאי מאיר

יום הוצאה

שהאמריקאים דקרו חזירים ועשו מרק מהם ועוד הכניסו הרבה חומס ונתנו לאסירים והיות והדבר אחר יל שר שמן מאוד, ולכן הרבה מהו מזה, ובמו עיני ראינו איך לאחר השחרור מאות רבות של אסירים שזכו לשחרור את מיתת הנאצים במיתות משונות, אבל כיון שהתקן לא היה יכול לסבול בשר שמן זה, מהו מיד מהשני הדרסטי הזה. אני ב"ה לא אכלתי מזה כלל ובה ניצלתו ממות.

אפילו שבעצם ראינו שאנחנו משוחררים אבל האמריקאים לא נתנו להרוג גרמנים וגם עוד פחדו לעשות במחנה שפטים בפועל, כי אולי נשארו עוד גרמנים באזור, הם רק פתחו את שערי המחנה ונכנסו, היה שם קצין אמריקאי שהיה יהודי, וכשראה איך את גרמנים ואת מצב היהודים הנורא - כחוש בשר והעצמות בלעו מתוך העור, והענינים שלנו היה גרמנים כמו לא יכלו ללכת לבד מרוב תשישות אלא בעזרה עם אחריהם, אז הוא קיבל מעשה קנאות והתחיל לדרוך אחר איש אחד מהאס, שנשאר מחוץ למחנה הוא התחיל לרוץ אחר האס אס וזין עם כזה התלהבות יותר ממה שצריך, וקיבל כדור בראש מאחד הגרמנים שעוד הסתובב שם מחוץ למחנה, ראיתי את הקצין אמריקאי מת ה"ד.

ב"ה אידי ארנו מנין בתוך המחנה ואמרנו הלל בשמחה ודיעה - הלל ויהודה שלא אסרנו בחיי, החזן היה גערד בחור (שא"כ) התגורר בשווייץ שנישא לבת ר' יוסף פלדמן חסיד גור מפולין שעלה לארץ והתגורר ביפו (שליש) ולאחר התפילה הלכתי בפעם הראשונה לטייל בכך אדם חופשי אחרי שנה שלמה שהייתי משעבדים לעומדים מעלי היכן ללכת והיכן לבוא, יצאתי עם הבהור לנאון ר' מנשה הקטן לכפר ערפוד שהיה ליד ביכנוואלד, נפגשנו בחורבות בתי כנסת נכנעת לבית מדרש אחד שכולו נחרב רק. ראיתי שנשאר עוד שלט של שני לוחות הבית על הארון קודש תלוי, הסתובבנו ומצאנו תרגול נכנסנו לאיזה חצר, ר' מנשה חיפש איזה סכין ולא מצא ולקח אבן חד וכן שחטנו בדיעבד, הגענו חזרה לחברנו למחנה ואמרנו שחטנו תרגול לכבוד סעודת ר"ח עם עוד כמה יהודים. בפסח שני הביאו לנו מעט האמריקאים לבחורים החרדים מצות - לא עבודת יד כמו בביתנו בסאטמר אבל 'מאשין' מצות זה פעם הראשונה שאכלתי אבל זה היה במקום המצות שלא אכלנו באותה שנה בבכנוואלד בפסח ראשון שהייתי עוד עבדים לגרמניה ועכשיו שחררנו המקום.

עד תג השבועות היינו שם בבכנוואלד. היה עימנו רב צבאי - אמריקאי שהתפלל עימנו התפילות היו במנין אבל ספר תורה לא היה לנו לקרוא עשרת הדברות. כל הזמן חשבתי שבחג השבועות לפני שנה בדיק נשרפו אימי ובניי וכל עירנו סטאמר באושוויץ, עיקר הגם שנשארו יהודי חרד וחרתי כל האלכות ומגנהנו וחוקי תורתנו הק', על אף שבדרך הטבע אחרי שנה מרובה כזאת, לא רק שהיה אפשר לדעת מדרך היהודי אלא גם מדרך בני אנוש, ואני נשארו ב"ה גם 'מענטש', וגם 'ערליכער איד', בעניי זה בזכות אבותי הק'.

(מכתבי האמרי דוד זי"ע בספרו 'אתה עמד' פרק ג - השחרור)

נכנסו לתוך המשרד של ההאס אס והלכתי אחריהם לראות מה יש במשרד, והנה דבר מעניין מאוד קרה - התלפון לצלצל הרימו את השופרת ורופא גרמני אחד מברלין מדבר ואומר פקודה בגרמנית - אני מצוה לאנשי ההאס אס שידעו בכל מצב - שלפני שעוזבים את המחנה להפעיל את המוקשים שהטינו מסביב לכל המחנה, כדי להפיל עוד יהודים וגם להכשיל את החיילים האמריקאים הנכנסים למחנה, הרשע סבר שעדיין הוא מדבר עם ההאס אס ימ"ש, ולא ידעו שבזמן זה הם ברחו כבר, והוסף בסוף השיחה חשוב לראות שיחסלו את כל היהודים שנשארו עוד במחנה. כמובן שמשיחת תלפון זו נזרנה כלנו ממוקשים שלא נרגז אחרי כל השחרור ואחרי שזכינו לניצל מגיא הרופת, וניצלנו ממות.

וכידוע שהיו מחנות שלפני בריחתם הם הדליק את הצריפים עם האנשים חיים ששכבו שם באין אונים ולא טוח לבדות, וכשהאמריקאים הגיעו עוד ראו את האש הבערת עם אנשים. אחרי שעה הזאת אחרי השחרור כשהגרמנים ברחו, והייתי בטוח שהרשעים כבר היו בחוץ ולא נשארו אנשי האס אס במחנה ששומרים עלינו, התחלתי להתחבב בין הצריפים שלהם והמחסנים שלהם כאיש חופשי, לראשונה מיד לאחר השחרור פרצנו לתוך המטבח ולמסכן האוכל ולקחנו מכל הבא ליד. ואח"כ ראיתי במו עיני שבחן הקרקע הם בקרו 2 תיבות ענקיות עם כלי כסף הזהב, שעניי זהב ותכשיטים התיבות היו בגודל של התיבות המרובעות ענקיות שמביאים אביטחים ותפ"א וכו'. חיילים אמריקאים שמרו על זה שלא נבוא שום דבר משם - אפילו שהרכוש הזה היה של היהודים הנספים.

אנחנו ידענו שלרשעים יש מרתפים מתחת לאדמה, וכיון שהשלה היה מאוד גבוה אז הם עשו מעשה קונדס לעצמם באדמה למעלה היו להם ארובות כמין חלונות שהיה מתכסה עם השלג, ומדי פעם שמענו על אחד היהודים שהלך על הארובות המסכות ונפל לחתוך, והרשעים תפסו את האנשים שנפלו בפנים, ועינו אותו ענויים קשים, כגון שהם תחבו את צפירי האנשים שהיו די ארוכות (שהרי לא גזזו שם שנים את הצפיריים) ותלו אותם בדיים ורגלים בתוך קירות המרתף. אחר השחרור ראיתי מעשה הוועדה, כשהרשעים ברחו לנפשם נכנסתי למרתף הזה ראיתי עוד סימנים של מעשה ההתעללות שלהם, ראיתי את הסימנים - צפירי אנשים שהיו נעוצות בחלק מהקירות.

אח"כ ראיתי במו עיני את הקומטרס שהיה המעבדה להריגה ולשריפת הגופות, ליד המשרפה עמדה צמוד לה ערימה גבוהה של אפר מאנשים שנשרפו שהרשעים לא הפסיקו להטמין אותם או להשליך למים, לטשטש את עקבותיהם.

כן נכסתי לבנין ששם אמרו לה הומו שעושים נסויים רפואיים על אנשים חיים, ראיתי חדר אחד ששם לקחו זכוכית טחון הדק הטוב דק דק והוריקו את זאת לתוך וריד של איש כדי לבדוק מה יהא התגובה שלו, ראיתי עוד מונח שם זכוכית טחון. בחדר אחר ראיתי צלחות עם מים שבתוכם ישן אברי אדם שתלשו בחיותם, ראיתי לב שלם ועוד אברים פנימים שגנבו מאשים בחיותם כדי לבדוק כל מיני נסויים, האנשים היו להם רכוש שלהם כהפקך ממש, בחייהם ובמותם.

מסביב לבכנוואלד היו מגדלים גרמנים חזירים, וחכרונ

בסוף חודש ניסן תש"ה שהגיעו האמריקאים כבר סמוך לאזור ביכנוואלד, אז הרשעים רצו לקחת אותנו למקום אחר להרוג אותנו שהם לא יבחנו ולקחו אותנו עד השער הגדול, ועוד פעם פתאום נרדף אונקא והם הרשעים ברחו וחזרו לצריפים וכן ניצלנו ממות.

ממש עד לרגע האחרון רצו הרוצחים להמשיך לקחת אותנו יחד איתם, ולא היה אפשרות בידם כאמור מפני המטוסים האמריקאים שחגו מעליהם, לילה של אור לל"ה ניסן תש"ה היה אסור לנו לצאת מהצריפים ובמשך כל הלילה שמר עלינו האס אס שלא נצא, וכך גם בבוקר היה לנו פחד אם יצליחו לקחת אותנו, שמצד אחד כבר ראיתי שהשחרור קרוב אבל כל הומו ראיתי שרועים לחטוף עוד יהודי ולהשמיד אפילו שהיו כבר ממש בכניעה הם לא היו שבעים מהמליוני אנשים ששפכו את דמם והיפשו עוד ועוד.

זכור לי אפיזודה מעניינת, בסוף המלחמה ניגש אלי חייל גרמני ואומר לי בגרמנית אני חייל מה ורמאכט (הכוונה "כוח הגנר") אני מאנשי הטיול פושיע המלחמה של הנאצים, שנקראים האס.אס. אנא אל תזכור אותי לדעתי, הוא רצה להתנצל בפניי שכל מעשי הוועדה שהיו כאן זה היה מן המטורפים על שיטתו של הטיול ימ"ש.

בלילה האחרון ישבתי לעצמי ומרהרר מה שעובר עלינו ואומר מכאן לא אצא על פי דרך הטבע רק מלאכים צריכים להשלה מלמעלה להשחיל אותו מגיא התופת, באותו הלילה עוד עמדו האסס על המגדל שמירה שלא יצא אף אחד מהמחנה, כי היינו קרים כאישון עיננו - כל יהודי עולם מלא ויוכל אפילו בסוף המלחמה ולינצל ואולי להקים דור חדש לכן אפי' בסוף ובתוסס איננו מוותרים על שום בריה, אבל למחרת ביום פתאום אני רואה שהם נעלמים ובורחים מהמגדל שמירה, כיון שהאמריקאים התחילו לירות לכיון תוככי המחנה, אני יודע איך הגיעו הרי יכלו גם להרוג אותנו החפים מפשע אבל זה לא עניין אותם כנראה.

בשעה 12 בצהריים הגיעו האמריקאים ליד המחנה ובשעה 4 אח"כ ראיתי האק האס אס בורחים מן שערי המחנה, ראיתי איך שחיילים אמריקאים תופסים האס אס אחד ולוקחים מהם לשבי בצריף של הבית חולים. כבר מיד בשעה 5 אח"כ נתנו לנו החיילים האמריקאים תפיס שוקלד וסטיגריות.

בתוך בית החולים שכבו אסירים מכל האומות וכשראו את האמריקאים אז הם תלו סדין לבן גדול סימן לכניעה. מיד לאחר השחרור פצחת עם עוד כמה מהיהודים השיר העילי "על אש שבתו אהבים וכו'... חלק מהשטות שזכרנו שרקדו עימי ה"ה רבי מנשה הקטן, רבי צבי הירש מקרעטשניץ, רבי מיכאל מכלוביץ, ר' אליעזר שיף ואחרי ר' חנינא שיף ז"ל, ועוד. עם הומו הצטרפו עמנו ביחד בשיר עוד ועוד יהודים להודות לה על השחרור. אצין בכלל את החסידישער חברים שהתחננו עימם במשך שהותי בבכנוואלד, אייזיק הברפלד, משה פישנורסקי, הרב רובנסקי, וידעל קליינהדער, עקלע קליינהדער,

זכור לי כשהאמריקאים ראו אותנו הם נבהלו לראות את פנינו שהיינו גרמנים כמו ששלי מרמס מתהלכים ללא צורת אדם, לאחר שההאס אס עזבו בחיפון את בכנוואלד אז האמריקאים

הגליון נדבת הרה"ח הרב אהרן יוסף כהנא שליט"א - בית שמש
לרגל יום הצלה - השמונים לשחרור רבינו כ"ק ה"אמרי דוד" זי"ע
כ"ח ניסן תש"ה - ש"ק כ"ח ניסן תשפ"ה

אבן יהושע

פנינים מאוצרותיו של מורנו הגה"ח ר' יוסף מרדכי ווייס זצ"ל בעמח"ס 'אבן יהושע'

עניני הפרשה

זמן הקרבת שעיר ראש חודש

(ג) **מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד,** וכתב אח"כ דמוסף של ראש חודש שוה לשבת לענין זה שמקריבין אותו בשעה שישית ולא בבוקר עם עולת התמיד, וביד אפרים ולבושי שרד השיגו עליו דכיון דלא כתיב בראש חודש **וביום** היה ראוי לדמותו לרגלים שזמנם בבוקר עיי"ש באורך.

ולפ"ז י"ל דרש"י סובר כהמגן אברהם דקרנן מוסף ראש חודש זמנו רק בשעה שישית, ועל כן לא הקריבו אותו בבוקר יחד עם שאר הקרבנות, ואדהכי והכי מתו נדב ואביהוא, ולכן כתב שזריקת דם שעיר של ר"ח היה לאחר אנינות, משא"כ הרמב"ן סובר כהיד אפרים והלבו"ש ששעיר ר"ח שוה לרגלים שזמן הקרבתו הוא עם התמיד, היה פשוט אצלו שהקריבוהו עם שאר הקרבנות לפני מיתת נדב ואביהוא.

עליהם וז"ל וקשיא לי מנא לן הא הלא לא נתפרשו בפרשה [לפני מיתת נדב ואביהוא] אלא עבודות של קרבנות שמיני אבל קרבנות של ר"ח לא נתפרשו בה, ועוד מדקא מהדר ליה אהרן וכי הן הקריבו והלא אני הקרבתו מכלל דקודם זריקה [של שעיר ר"ח] הוא אנינות עכ"ל. והיינו דשעיר זה של ראש חודש הקריבו באמת לאחר מיתת נדב ואביהוא, וכן כתב הטור כאן בפירושו הארוך בשם אביו הרא"ש, ואמנם טעמא בעי למה באמת לא הקריבו קרבן זה מיד יחד עם שאר הקרבנות.

ונ"ל עפ"י מה שכתב המגן אברהם בסימן רפ"א סק"ב שיש חילוק בין קרבן מוסף שבת למוסף דרגלים, דמוסף של שבת קרב בשעה שישית משום דכתיב ביה **וביום** דמשמע איחור משא"כ מוסף דרגלים קרב עם התמיד משום דכתיב ביה (במדבר כח,

וידבר אהרן אל משה היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' וגו' (י, יט) ופירש רש"י אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים, שהאונן שעבד חילל, אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיטות אני הקרבתו שאני כהן גדול ומקריב אותן, והקשה הרמב"ן וז"ל ואני תמה שהרי קודם האנינות נעשו כל הקרבנות, דכתיב (לעיל ט, כב) וירד מעשיות החטאת והעולה והשלמים ואח"כ נכנסו לאוהל מועד והתפללו ואח"כ ירדה האש מן השמים לקרבנות, ואז הקריבו נדב ואביהוא קטורת זרה ועיי"ש שדחק ליישב.

ומצאתי שרש"י עצמו מיישב הקושיא, והוא במסכת פסחים (דף פב: ד"ה והא אנינות) שכתב שם בשם יש ספרים שלא נעשו אוננים עד לאחר זריקת הדם של שעיר ר"ח, והשיג

בלשון הבדלה מזכירין את המועט לפני המרובה

יותר מועט מבהמה שנשחט רובו של קנה דמסתמא כשבא לשחוט שוחט כל צרכו ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, משא"כ לפני טריפות יש יותר טריפות פסולות מטריות כשירות, וכמבואר במשנה (חולין דף מב.) שמנה התנא אלו טריפות, ואח"כ מנה (בדף נד.) ואלו כשירות, והפסולות שנמנו מרובים מן הכשירות.

ומעתה אתי שפיר דברישא דקרא נקט הפסוק תחלה **בין הטמא ואח"כ בין הטהור** ולכן פירש רש"י דהכונה בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו דנשחט חציו הוא המועט ונשחט רובו הוא המרובה, אבל בסיפא דנקט הפסוק תחלה **בין החיה הנאכלת ואח"כ בין החיה אשר לא תאכל** לכן מפרש רש"י דהכונה בין נולדו בו סימני טריפה כשירה לנולדו בו סימני טריפה פסולה, דנולדו בו סימני טריפה כשירה הוא המועט ונולדו בו סימני טריפה פסולה הוא המרובה וכאמור.

כמבואר בחולין (דף ט.) אמנם י"ל עוד דהנה מצינו בכמה מקומות דבלשון הבדלה מקדימים תמיד את המועט ואח"כ את המרובה, וכמו שאומרים בנוסח ההבדלה בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה **<1>**, שזהו ענין ההבדלה שמבדילים בין המועט מתוך המרובה.

וכן נראה מבואר מלשון הפסוק בפרשת קדושים (ויקרא כ, כה) **והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור**, הרי שבבהמה הקדים הטהורה לטמאה, לפי שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות כמבואר בגמרא (חולין סג.) משא"כ בעוף הקדים הטמא לטהור לפי שעופות טהורים מרובים מן הטמאים כמבואר בגמרא (חולין שם), נמצא דלשון הבדלה שייך תמיד כלפי המיעוט להבדילו מן המרובה.

והנה בהמה שנשחט חציו של קנה הוא

להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל (יא, מז) ופירש"י **בין הטמא ובין הטהור** בין טמאה לך לטהורה לך בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו, **ובין החיה הנאכלת וגו'** בין שנולדו בה סימני טריפה כשירה לנולדו בה סימני טריפה פסולה.

ויש להתבונן מנא לן דרישא דקרא דבין הטמא ובין הטהור איירי בשחיטא וסיפא דקרא בין החיה הנאכלת וגו' איירי בטריות, ולא להיפך.

ובפשטות יש לומר דהא קיימא לן (חולין קכח:) דשחיטת טריפה מטהרתה מטומאת נבילה, וממילא לא שייך לדרוש הפסוק **בין הטמא ובין הטהור** על טריפות דאף הטרפה טהורה היא אלא שאסורה באכילה, משא"כ בנשחט חציו של קנה שנפסלה בשחיטתה שפיר קרי ליה הפסוק **טמא** דכיון שלא נשחטה כהלכה הרי היא מטמאה כנבילה

שולחנות מנחה

פניני תורה וחסידיות מאת כ"ק הרב הצדיק
רבי מנחם מוירדער אדמו"ר מקאסוב זצוק"ל

פרשת
שמיני
תשפ"ד

קרב אל המזבח

פירש"י שהיה אהרן בוש וירא

לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת

(רש"י), ב'דגל מנחה אפרים' מביא בשם זקינו הרה"ק מורנא הבעל שם טוב הקדוש ז"ע וזה לשון קדשו, שמעתי מן אא"ז זללה"ה, מפני שיש לך יראה ובושה מן השי"ת 'לכך נבחרת', כי 'זבחי אלקים רוח נשברה' (תהלים נא, יט), וכבר נזכר זה בכתבי האר"י ז"ל, היינו שאהרן הכהן זכה להיות כהן גדול מפני ענוותנותו, שהיה סובר שאינו ראוי לגשת אל הקודש.¹

והתקדשתם והייתם קדושים

מדרכי החסידים לאחד במים ראשונים ומים אחרונים

דרשו חז"ל בגמ' (ברכות נג, ב) 'והתקדשתם' אלו מים ראשונים, 'והייתם קדושים' אלו מים אחרונים, וחז"ל הק' אמרו (סוטה ד, ב) כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם, ומתגלגל במים ל"ע (שעה"ג סוף הקדמה כב, דף כג, א),² ובזה"ק (זו"ח מדרש רות, דף פז, א) ובכתבי האר"י ז"ל (שעה"מ פרשת עקב, דף לט, א) הפליגו בגודל חשיבות ענין טהרת השולחן אשר לפני ה', שבזה מגרש את החיצונים שלא יאחזו במאכלו. ועל כן הקפידו ודקדקו בהלכות אלו הצדיקים הבעש"ט הק' ותלמידיו ביותר, והיו צדיקים מתלמידי הבעש"ט הק' שהידרו עד כדי כמה מאות חומרות בנטילת ידיים,³ וכגון שהכלי שנטילים בו ידים יהיה בו שני ידות דוקא כדי שכאשר יגע הכלי ביד לא יירטב מהמים, ושלא יגע בידו שנטל במה שכבר נגע בו, ושהכלי יהיה שלם, וסמוך לשולחנו וכו' וכו'.⁴

הידור בנטילת

ידיים סימן ליראת שמים

מספרים שכאשר הרה"ק רבי לייבל אייגר ז"ע

נהפך לחסיד בצל הרה"ק השרף מקאצק ז"ע, כשחזר לראשונה לבית אביו הגאון רבי שלמה אייגר ז"ע, חששו והסתפקו איך לקבלו ולהתנהג עמו, כי עדיין חששו אז שדרך החסידים אינו מצד הקדושה, שאל אביו את אביו הגרעק"א ז"ע כיצד לנהוג עמו, אמר לו לבדוק אחריו כיצד מקיים מצוות נטילת ידים קודם האכילה ובכך ידעו מידת היראת שמים שלו, ובדקו אחריו ומצאו שהוא מדקדק ביותר על שלמות הכלי ועל נקיון הידים וכו', אמר הגרעק"א, אם כן הניחו לו כי בודאי הולך בדרך התורה והקדושה. וסמך לדבר כבר מצינו בגמ' (בבא מציעא כד, א) מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא מאושפיזא, חזיא להווא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה, אמר היינו האי וכו'.

וכן הקפידו ביותר גם על מים אחרונים, וכמובא בגמ' (סימן קפא, ס"ק י) דכתבו המקובלים דכל אדם יזהר במים אחרונים, ובברכי יוסף (אות ז) כתב בשם זקינו מוהר"א אזולאי ז"ע שעל פי קבלה צריך ליהרר מאד במים אחרונים והמקל במים אחרונים מקלין לו ימיו ושנותיו. וראה עוד בשולחן הטהור להרה"ק מקאמרנא ז"ע (סימן קפא סעיף א בור זהב) שם שכל רבוה"ק תלמידי הבעש"ט הק' הקפידו ליטול בתוך כלי דכתבו המקובלים (קב הישר פרק יז, בשם רבינו ישעיה סג"ל).

פניני מנחה

א. הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע הורה להרה"ק העטרת צבי מוירדער ז"ע ללבוש בגדי לבן בשבת וכשלבש בגדי הלבן לראשונה כבדו החוזה לומר במקומו תורה בעת הסעודה, ואמר אז בדרך צחות על הפסוק (קהלת ט, ח) 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן אל ראשך אל יחסר', 'שמן' בהברת לשון אידיש הוא בושא 'שעמנען', שעם לבישת הלבנים לא יחדל מליבוש מלפני המקום ב"ה.

ב. רבות עמלו החסידים על מידת הבושה, וכמו שזכרנו בספה"ק שפת אמת בפרשתנו על פסוק זה שהיה אהרן בוש, אמר לו למה אתה בוש לכך נבחרת, פירשו המפרשים, בשביל הבושה שהיית לו נבחר, ומוסיף בספה"ק שם אדרבא, תכלית הבחירה לזכות לבוא לידי בושה, כמו שכתוב (שמות כ, יז) במתן תורה ולמען יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, ואמרו חז"ל (מכילתא שם פרשה ט) יראתו - זה בושת פנים, וכבר אמרו (נדרים כ.) מי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני, הרי תכלית קירבת בני ישראל להר סיני היה לזכות לבושה, והקב"ה כל מעשיו מזה במדה, ובאמת על ידי הבושה יכולין להתקרב לכל מצוה, כשמתבייש באמת בלב, איך יוכל גוש עפר לעשות רצון הבורא ית"ש בזה כול לעשות המצוה, וכמו כן אחר המצוה אם הוא בשלימות חלה עוד בושה על האדם, וזו עדות על שלימות המעשה הרה"ק בעל ה'אמרי ברוך' מוויניץ ז"ע לבנו הרה"ק בעל ה'אהבת ישראל' ז"ע מאז שעליתי על כסא הרה"ק קבלתי על עצמי - שכל הכבוד שינחילו לי הוא בשביל כבוד אבותי הקדושים, ואילו הביונות הם בגלל מעשי...

ג. ידוע גדול וזירותו של הרה"ק ר' יהודה'לע ז"ע לפני אכילתו שלא יפול מדרגתו הרה"ק ח"ו, ולפני נטילת ידים לסעודה היה משנן את הפסוק 'והתקדשתם והייתם קדושים' בלהבת אש, פעם שאלוהו מדוע הוא בוכה כל כך. השיב: הלא האכילה היא אחד הדברים שהאדם דומה בהם לבהמה. וא"כ הרי צריך לבקש רחמים על כך, שלא יפול ממדרגתו ח"ו. והוסיף, אנשים מרבים בהכנות לתפילה, ברם עיקר עבודת ההכנה היא לפני האכילה, כי הרי עוסקים עם ענינים גשמיים כ"כ ועולו האדם ליפול ממדרגתו, והוסיף כי לדעתו היה ראוי לטבול לפני האכילה במקומו טהרה, להכין את נפשנו לעבודה זו.

ד. וראה בספר כתבי קודש רמ"מ (דף קלו, אות תשנ"ד): סיפר הרה"ק בעל יסוד העבודה ז"ע, שהבעש"ט ראה פעם צפרדע אחת גדולה שהיה מגולגל בה נפש של תלמיד חכם, ואמר לו שעוונות הראשון היה על שפקפק בנטילת ידים ועל ידי זה נדחה ויצא בכמה דברים ר"ל, ולפי שהכל נמשך מהשורש שנפגם בו מתחילתו שהיה בנטילת ידים לכך גילגולו עתה בצפרדע שבמים, וביקש ממנו שיתקן, אמר לו הבעש"ט הלא אתה מדורות הראשונים מכמה וכמה בשנים וכבר היה במשך הזמן האר"י ז"ל ועוד צדיקים שהיו יכולין לתקן אותי ולמה לא תקנו אותי, והשיב "מיהאט מיך פארווארפין" - [זרקו אותי] שלא יראו אותי הצדיקים לתקן, מפני שהיה ת"ח גדול מתחילה היה צדיק תמור מאוד, והשליכוהו למקום סתום עד עתה, וסיים נכדו הרה"ק ברוכ"ל [הרה"ק מנחם מוירדער] ז"ע "איר מיינט א פראסטע פרוש? א פרוש פון הימעל ביז דער ערד!" [הנכם חושבים פרוש פשוט? פרוש מן השמים עד לארץ!].

ה. ראה בספר ארחות חיים (ספינקא, סימן ד, סעיף י, ס"ק י) שהביא כמה חומרות וגיוני קדושה ומסיים שם "וכן שמעתי מוכ"ק אדמו"ח [הרה"ק האמרי יוסף מסינקא ז"ע] שליט"א אשר שמע מפיו הקדוש של מרן אדמו"ר מהר"ח [הדברי חיים] מסאנץ, אשר רבינו הקדוש רבי ר' שמעלקי מניקלשפורג היה לו שלוש מאות חומרות בנטילת ידיים לאכילה וחשב גם אחד מהם מים ששאבו עכו"ם."

ו. זכורני כאשר הגיע הגר"צ ר' משה בטלן זצ"ל המכונה ר' משה בטלן לאחר המלחמה והתאכסן בין הבחורים בישיבה, הזמינו אותו הבחורים ליטול ידיו ולאכול, אך לא היה שם כלי עם שני ידות, אמר שאינו יכול ליטול ידיו כך, ואחר שחפשו כלי עם שני ידיים שוב לא אבה ליטול בו ידיו כי היה בו סדק, אז ראינו בעינינו דוגמא של חסיד מן הדור הקודם (עוד זכה להסתופף בצל הרה"ק מושטפנשט ז"ע).

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הר"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת שמייני

פניני הכהן

|| פרי צדיק סוף את א' ||

ורצונו יתברך שיעשה האדם בעצמו פעולה ומעשה להשראת שכינתו יתברך. ולזה כתיב ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו היינו שיהיה הוא ובניו עושים הפעולה להמשכת שכינתו יתברך שמו תיכף בהתחלת ימי המעשה שאחר שבעת הימים והוא יום השמיני, ועד יום השמיני לא שרתה השכינה משום דאז התחיל הפעולה והתעוררות שמצד האדם דלתת באוהל מועד,

ועכשיו שאין לנו לא אוהל מועד ולא בית המקדש השכינה שורה בארבע אמות של הלכה כמו שאמרו (ברכות ז' א') מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה ואמרו (שם ר' א') אפילו יחיד העוסק בתורה שכינה עמו שנאמר (שמות כ', י"א) בכל המקום וגו'. ועל כן עיקר קדושת שבת הוא לפעול בזה על ימי המעשה שאחריו דאז אדם לעמל יולד לעמל תורה להיות דרופתקי דאורייתא (כדאיתא בסנהדרין צ"ט ב') ולהביא השראת השכינה על ידי עמלו בתורה. ובשבת הוא רק מה דאני ה' מקדישכם ולא באלה חפץ ה' יתברך מהאדם בעולם הזה רק בהשתדלות האדם וביגיעתו ועמלו:

|| פרי צדיק את ח' ||

ואמר אחר כך ומואן בדעי יומיו וכו' ונטר פומיה ממילא וממשיא דמסאב לנפשיה ונטר פומיה ממילא בישין דלא יסתאב בהו וכו' אף שהפסוק אומר רק נצור לשונך וכו' ואמר ינטר פומיה ממילא וממשיא הכוונה שזה תליא בזה שאם רוצה לקדש הלשון צריך לשמור הפה ממאכלות שאינם בקדושה. ומשום הכי מביא הוזה"ק הפסוק שומר פיו ולשונו ששם גם כן עיקר הכוונה לשמירת הלשון חזר פיו דזה תלוי בזה.

וכן אמר אחר כך תא חזי פומא ולשון אתר אחרא עילאה הכי איקרי נראה הכוונה דמלכות פה תורה שבעל פה קרינו לה (תקינו זוהר פתח אליהו) ואיתא בזה"ק (ח"א ל"ב א') והאי דיבור איקרי שבת וכיון דשבת איקרי דיבור וכו' ובספר יצירה איתא (פרק ד') דבשבת בשנה פה בנפש ופה כולל שניהם. מפרש פה על אכילה בקדושה שבשבת אכילת האדם בקדושה ודיבור היינו דבשבת הוא תורה שבעל פה וזהו לשון, וכמו שמואב בזה"ק (ח"א מ"ז ב') ביום השביעי דא תורה שבעל פה וכו' וזה שאמרו אתר אחרא עילאה הכי איקרי, היינו מלכות והוא שתלוי זה בזה על דרך מה שכתבו בתוס' (כתובות ק"ד, ד"ה לא) בשם המדרש עד שאדם מתפלל שיתכנס תורה לתוך פיו יתפלל שלא יכנסו מעידים לתוך גופו. וכעין זה איתא בתנא דבי אליהו רבה (פרק כ"ב) ועיקר החיים הוא דברי תורה שנקרא חיי עולם כמו שנאמר (דברים ל', ט"ו - ט"ז) ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו' ובחרת בחיים וגו'.

וזהו ענין מה שאמרו במכילתא (בשלח הקדמה וזבאב בתחומא בשלח כ') לא ניתנה תורה אלא לאוכלי ומשניים להם אוכלי תרומה, ואם על הכוונה הפשוטה מפני שלבם פנוי לתורה ואינם טרודים בפנסתם הא יש ממי רבי אלעזר בן חרסום וכדומה שהיו עשירים. וגם למה לא זכרו אוכלי מעשר שהלויים שבת אחד משנים עשר והיו במספר מועט משבט אחר וביתן להם חלק אחד מעשר מכל ישראל והיו פנים לתורה, אף הכוונה כמו שאמרו שצריך לדברי תורה שיתכנס לתוך לבו להשתדל שיהיה האכילה בקדושה, ומשום הכי זכרו אוכלי המן שהיה לחם מן השמים וכמו שמואב בזה"ק

|| פרי צדיק - את ה' ||

דבאיר היה ההכנה למתן תורה שאו פנים בפנים דבר' ה' עמכם, ובאיר היה הכנה על ידי המן דאיתא (תחומא בשלח א') ויאכלו את המן וישו מן באר והתורה מתישבת בגופן וכן היה באיר מחיית עמלק דכתיב (שמות י"ז, ג') ויחלש יחישו וגו' והיא הכנה למתן תורה על ידי שביעור היצר הרע. עמלק הוא יצרא בישא (זוהר ח"ג ק"ס א') וזה הכנה למתן תורה, שבאיר המליך אות ו' מלוכה וממשלה, ה' לא יעזבו בידו ויחלש הישוע וגו', ובסיון היה היחוד הו"ה"ה שכן בתוך כך ישרא' אהפני מתמן יצר הרע אינו אומץ אליהם אתם.

(ח"ב ט"א ב') דעילל יתיר לנפשא מכולא ומתפרש יתיר מגופא וכו', ואחר כך מזכיר שניים להם אוכלי תרומה שגם כן איקרי קודש כמו שאמרו (מועד קטן כ"ח א') ולא קודש איקרי, ונקרא עבודה כמו שאמרו (פסחים ע"ג א') עשו אכילת תרומה בבבלין כעבודת בית המקדש. ומשום הכי שבת שהאכילה בקדושה דיבור איקרי, שהוא תורה שבעל פה שאז זמן שיהלע דברי תורה בתוך לבו, וזה שהביא בזה"ק כאן פסוק שומר פיו ולשונו פיו ממילא וכו' ולשונו ממליל בישין, שהוא לראיה שזה תלוי בזה להזכיר לשמירת הלשון שמירת הפה:

|| פרי צדיק את י"א ||

בתורת כהנים (פיסקא ל"ב) ויקחו בני אהרן אף הם בשמחתם כיון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה ויקחו אין קיחה אלא שמחה, הא דדרש לשון שמחה נראה שהוא על פי מה שאמרו (ויקרא רבה י"א, ז') אין קיחה אלא שמחה ואמר אם שמחה אין שמחה כיצא בה ולהיפוך להיפוך ואמרו (מאמר ב') ששניהם אמת שלהם היה שמחה שלימה וזה שנאמר ויהי שהיה להם והיה ולאומות העולם היה וי, וכן בכולם לצדיקים ויהי אור שמחה ולרשעים שנמנע מהם האורה וי, כך דרש לשון ויקחו, וי שלא היתה שמחה שלימה שטעו וסברו שכבר נשלמו שזכו לראות אש חדשה, אור מחודש כמו לעתיד דכתיב (יחזקאל ל"ו, כ"ו) ורוח חדשה אתן בקרבכם, וזכו ליישר הלב לישרי לב שמחה, אבל לא היתה השמחה בשלימות שבו ביום מתו.

ואמר מה תלמוד לומר בני אהרן שלא חלקו כבוד לאהרן, הענין על פי מה שאמרו בתורת כהנים (למעלה פיסקא כ"ד) נכנס משה וכו' עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית נתקדש. כיון ששמע אהרן כך צידק עליו את הדין ושתק וכו' ולמודים צדיקים שמצדיקים עליהם את הדין, אברהם צידק עליו הדין שנאמר (בראשית י"ח, כ"ו) ואנכי עפר ואפר, יעקב צידק עליו את הדין שנאמר (שם ל"ב, י') קטונתי מכל החסידים וגו'. ואין לו פירוש כלל דבאהרן שנענש יתכן לשון שצידק עליו את הדין, אבל באברהם ויעקב שלא מצינו עונש כלל יפלא לשון צידק עליו את הדין שאמר בתורת כהנים.

ונראה פירושו וכו' וכן אהרן הכהן אף שכבר נשלם בכל השלימות, ומכל מקום חשב עצמו לחוטא והצדיק דין שמים עליו וכמו שאמרו (תורת כהנים פיסקא כ"ג) אוי לי כך עבייה ביי וביד בני שכן הגענתי. וכן בשמן המשחה אף שעשה משה מפי הגבורה נרתע אהרן ונפל לאחוריו ואמר אוי לי שמעלתי בשמן המשחה וכמו שאמרו בתורת כהנים (פיסקא ל"ד). אבל הם כיון שזכו לראות אש חדשה וראו שנשלמו בקשו להוסיף אהבה על אהבה. ולא חשדו עצמן שטועים ושלא לא נשלמו. וזהו לא חלקו כבוד לאהרן לומר אבינו בודאי טוב ונשלם ומכל מקום חושד את עצמו לחוטא ומועל וכדומה. וזה העיקר שידע האדם שאין לו כלום אצל בוראו. ואף כשסובר שנשלם בשלימות יחשוד את עצמו פן טעות הוא בידו.

זה העיקר להיות האדם דורש ומבקש תמיד שמו לא יצא ידי חובת נפשו וזה כל האדם ואלי יסמוך על דעתו רק ישאל ותשובה ברוב יונו, וזה שדרש אחר כך לא נטלו עצה ממושה ולא נטלו עצה זה מזה ואף על פי שהיו גדולים ושלמים וכמו שאמרו גדולים ממני וממך. מכל מקום בזה טעו שסכמו על דעתם ועל קדושתם. ובא להורות שאל יסמוך אדם על תבונתו ואף כשידע בנפשו שצדיק גמור הוא יחשוד עצמו תמיד ויקשם דברי תורה כספך וכמטמונים וכמו שנאמר (תהלים ק"ה, ד') בקשו פניו תמיד:

ראש חודש אייר

ועל זה בא חודש אייר אותיות יירא לבער היצר הרע ולהרגו. ועל ידי זה יזכו בסיון למתן תורה שיזכו לחכמה ללב חכם מצד ה' יתברך מסיטרא דעץ החיים:

ועיקר תוקף ימי הספירה בחודש אייר, שבניסן יש קדושת החג שבא מצד החסד ואהבה, ובסיון יש קדושה מחג הבא, ועיקר ימי הספירה באייר שאז זמן ההשתדלות מצד האדם ביראה כדי להטהר ולהתקדש, והוא מדת יצחק פחד יצחק דרועא שמאלא,

מיניש ונפש

מעייני חיזוק וזמנונה מאוצרו של מרן הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

קול "אודיע אמונתך"
בארה"ק - 08-30-20-666
בארה"ב - 605-477-7011
בלאנדאן - 44-3003730634

קרבה
אל נפשי
פנימיות הפרשה
במשנת מו"ר שליט"א

נפשי
בשאלתי
שאלות המוגשות
לפני מו"ר שליט"א

נקראים אל הדגל

לעומת זאת מתהלכים להם בני ישראל בגווי שחוח, אמנם שמעו גם המה את קול הקריאה, אך בושם הם; מי אני בכלל, האם כשהקב"ה אמר "אתה בחרת" הוא אמנם התכוין אלי, האם אני ראוי בכלל להיות שר בלשכתו של המלך, האם עלי נאמר "ישראל ממשלותיו?"

"ידוע הטייטש בדברי חכמינו ז"ל (הובא ברש"י, שמיני) על הפסוק 'ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח' - שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה, למה אתה בוש, לכך נבחרת, ע"כ, כלומר, דייקא בשביל שאתה בוש ומחזיק עצמך שאינך ראוי לעבוד את עבודת הכהונה, דייקא מפני סיבה זו נבחרת להיות כהן לא-ל עליון יותר מאחרים, כי מידת הענוה והשפלות הוא יסוד היסודות בכל מעלות ומדרגות האדם" (אוסף אמרים, מידות, מאמר א.).

בייטנות הינה אחד מסימני ההיכר של העם הנבחר, אם הנך מתבייש, סימן שאתה הוא "הנבחר" - נש אל המזבח - עסוק בעבודת התפילה בחיות ובשמחה, כי לכך נבחרת, דווקא בגלל שאתה מרגיש בלתי ראוי, הרי שאתה הוא הנבחר.

צריך לחרות
היטב במוח
ובלב שזה עולה
על כ"א ואחד
מישראל בלי
יוצא מהכלל

"עתה בהתקרב אלינו חג השבועות הקדוש, וכדי שלא תשכח מעמנו עצם קדושת היום, כדאי לזכור את הנוסחאות הפשוטות של התפילות שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה ברוח קדשם כגון, "אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו" - צריך לחרות היטב במוח ובלב שזה עולה על כל אחד ואחד מישראל בלי יוצא מהכלל, כי כל פרט הוא חלק מהכלל, וכמו שאמרנו חז"ל (סנהדרין מד.) לגבי עכן "אע"פ שחטא ישראל הוא", כל אחד ואחד מישראל נאמר עליו "אהבת אותנו ורצית בנו", ויותר האדם לא להיות מושפע מהבעל דבר ושלא יצליח לרמות אותו שאין הכונה אליו חז"ל (או"א, שבעות, מאמר ט.).

ואדרבא, ממנו ניקח לעבוד את ה', כי אמנם אכן לא נבחרנו כדי לנפנף מנגל לרוח הדגל ביערות ישראל, אבל כן נבחרנו להיות נושאי דגלה של תורה, לעבודתך מתאוה המלך בסור מרע ועשה טוב - כי לכך נבחרת!

ביום גוסיא דמלכא, בשיאו של המעמד, התנשא קולו של המלך בנוכחות מקורביו שהוכו בתדהמה למול דברי החיבה אותם הרעיף המלך על אחד מעבדיו הזוטרים, אותו מינה זה עתה לשר בכיר ונכבד בממשלתו.

למחרת היה קשה עד בלתי אפשרי להכיר את השניים. ולמה שניים. כי את השם עליו הכריז המלך נשאו שניים מעבדיו ששמותיהם זהים היו.

אלא שהדמיון ביניהם רחוק היה כמטחוי קשת, בעוד האחד הלך והתנפח מרוב גאוה על השבחים העצומים שייחס לעצמו באומרו למי יחפוץ המלך לתת יקר יותר ממני, הרי שבשני לא חלו שום שינויים, אדרבא היה בטוח הוא בכל לבו שמי שראוי לשבחים אלו בודאי אינו הוא, וכאשר היו משמיעים בפניו את אותם שבחים היה בוש ונכלם, שהרי לבזיון ייחשב למלך לטעות בטעות כה חמורה ולחשוב שיש בו את כל המעלות אותם בטוח היה שאין בו.

והגם שהמתרווח על הכורסא בלשכת השר היה לא אחר מאשר אותו שחצן שנשא את השם הנבחר, הרי שלכל העם היה ברור שלא לעולם חוסן, כלם הבינו היטב במי יחפוץ המלך, דוקא אותה צניעות, אותה ענוה, הן אלו המעלות אותם מנה המלך, זה הוא הראוי אל החיבה ולא אחר, הנה עוד מעט ישלח המלך את עושי דברו. ומה יאמרוד?

הבה נתבונן: הלא גם אנחנו שמענו, שבוע שלם של שבחים גדולים ועצומים אותם הרעיף המלך על עם ישראל, אתה בחרתנו... אהבת אותנו... רצית בנו... רוממתנו... קדשתנו...

דא עקא, שממצרים יצאו שניים, עם ישראל כמובן ו... וגם ערב רב עלה אתם... ושניהם שומעים את השבחים הללו, את האהבה, את הרוממות, את ה"אתה בחרתנו"...

וראה זה פלא, כבר למחרת הפסח מונפים להם דגלי האלומנות של אותו שחצן בכל רחבי לשכת העם הנבחר...

• שאלה • ידוע שבביל הסדר יש אינצירותא דלעילא ואח"כ מסתלקין המוחין, וצריכים להתחזק לבד כביכול במשך מ"ט יום, ויש לדעת איך מחזיקים מעמד כשמוצא את עצמו לפתע בהעלמה בימים שאחר הפסח?

תשובה: החכמה של היהודי זה להיות תמיד מקושר להש"ת. אותו הש"ת שנתן לך את מצוות הלילה של ליל הסדר, שהאדם מרגיש בזה התרוממות והתעלות, הוא אותו הש"ת שנותן לך כל יום את המצוות של אותו יום; ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם! אינו שונה ממצות 'ולא יראה לך חמץ וגו'.' 'קריאת שמע' ותלמוד תורה! אינם שונים ממצות 'אכילת מצה', זה הכל מאותו בורא שנתן לך את ההתרוממות בביל הסדר, וכמו גם עבודת המידות של ימי הספירה, הכל ממנו יתברך, וע"י שיודעים זאת ומתקשרים ע"י להש"ת יכולים להחזיק מעמד בכל מצב.

• שאלה • מה העצה כשאין מרגישים התעוררות בהתבודדות?

תשובה: ההשאלה היא לא רק בהתבודדות, השאלה היא גם בלימוד, גם בתפילה. אמנם יש לדעת שאצלנו אין כוונות מציאות של 'לא הולך', אם לא הולך עושים באופן הקשה, מתאמצים עד שכן הולך, לא מתאשים ולא מפרים חלילה, אפשר למשל לבחור דיבור אחד ולחזור עליו כמה וכמה פעמים...

פעם אמר אחד לרבי אפרים, שהוא רוצה ללכת לכותל המערבי להשיח לבו להש"ת, ואמר לו שלבו אטום ואין לו דיבורים. אמר לו רבי אפרים, אמור "זבנונו של עולם ווארף מיר נישט אוועק, ווארף מיר נישט אוועק" (רבוש"ע אל תזרוק אותי, אל תזרוק אותי). הרי עוברים על האדם כאלו עניינים שנדמה לו שמשמים זורקים אותו, אז תצחק להש"ת: "אל תזרוק אותי", זהו דיבור.

ה' יזכנו שנוזה להבין איזה קשר אלקי יש בתוכנו

דא"ח שנאמר בכינוס חג הפסח תשפ"ה
בהיכל ביהמ"ד נעם ה' ירושלים תובב"א

הרע"ב מפרש שם ש"נוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה" עכ"ל. והיינו שהאדם קם בבוקר ואוכל לארוחתו סלט וביצה כמו ביום רגיל. במועד צריכין לבשל ולאכול אוכל מיוחד לכבוד יו"ט, אוכל ערב ומחודש לכבוד יו"ט, כדי לאכול באושר ושמחת לב, ובאמצע הסעודה יבא מתוק שמחתו לזמר ולרקוד לכבוד ה'. אם אינו עושה כן, הרי הוא מבזה את המועדות שאינו מעריך את גדולת שמחת יו"ט.

והרי זה דבר נורא שאנו עושים שמחה משותפת, אנחנו עם ה' יתברך ביחד.

אין גבול ואין שיעור להסביר את הדבר הזה, שאנו חוגגים יו"ט קודש ביחד עם הקדוש ברוך הוא. ה' יזכנו שנוזה להבין איזה קשר אלקי יש בתוכנו בכך שאנו אוזנים לקיים המצוה ולא לבזות את המועדות.

לאחר מכן החל לזמר בהתלהבות ושמחת בחג וגו' והיתה השמחה בוקעת רקיעים.

הודו לה' כי טוב, נתקבצו כאן ערליכער אידן צדיקים וחסידים, להמליכו ולייחדו, לשמוח ביו"ט קודש.

אין שיעור ואין גבול במדת השמחה שאדם צריך לשמוח ביו"ט, שהקב"ה בכבודו ובעצמו אומר לנו 'ושמחת בחגך', ולמדו מפסוק זה על כל הימים טובים.

אשרינו מה טוב חלקינו שאנו מחנכים את בנינו לעבודת השם, את בנינו ואת בני בנינו, ואנו מזמרים לה' יתברך ורוקדים לה' יתברך, אשרינו מה טוב חלקינו.

מכלל לאו אתה שומע הן

חכמנו זכרונם לברכה אמרו (אבות ג יא) "המבזה את המועדות אין לו חלק לעוה"ב". זהו עונש נורא על מי שמבזה את המועדות. מכאן אנו לומדים מהו שמחת יו"ט, שכל העולם הבא מושרש בשמחת יו"ט.

ברכת קודש

מלאכים ושרפים אין להם רשות להיות בשמחה גדולה כל כך

ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ, באתערותא דלתתא אתער לעילא, השמחה שזכינו לעשות עכשיו, היא שמחה נוראה מאד, מלאכים ושרפים אין להם השגה, אין להם רשות להיות בשמחה גדולה כל כך, רק באתערותא דלתתא, על ידי השמחה שלנו כאן.

בלי ספק שבעבור זה ממליצים הם טוב על בני ישראל שיומשך עליהם כל הרפאות והישועות, ויתבטלו כל הצרות ועוגמות הנפש, ורק נתחזק כל אחד בכלליות ובפרטיות, בין ברבים ובין ביחידות בבית, לשמח את נפשנו בניגוני דביקות, שזהו קשר נפלא לשמחת הקב"ה איתנו לבד, אין שום נברא שיש לו את הכח הזה.

אשרינו מה טוב חלקינו שאנו מזמרים להש"ת בכבודו ובעצמו. אנחנו נקראים 'בנים אתם לה' אלקיכם', יותר גבוה משרפים וחיות הקודש, בנים אנחנו לה' אלקינו.

עלינו להתחדש בקדושת היהדות, בתמימות נפלאה, ה' יעזור לנו בוודאי שנוזה לעלות ולבא למדרגות גבוהות בעולם הזה ולעתידי לבא. אנו ובנינו ובני בנינו נזכה להמליך את ה' יתברך לעד ולנצח נצחים.

ידום אהרן

הנה בפרשתינו פרשת שמיני הנאמר בו מיתת בני אהרן נדב ואביהוא, אשר היו שרעליכע גרויסע מענטשן [אנשים גדולים מאד], ויש להם שייכות עם הגאולה העתידה שנתעברו בנשמת אליהו הנביא, וכמובן שהצער של אהרן הכהן היה נורא אבל "ידום אהרן" כתיב, ושמעתי כי לשון ידום הוא מלשון 'אבן דומם', ולא הרהר אחר מידותיו אפילו כזו כלשהו, כי ידע בכל כך בהירות שהלא הקב"ה גדול, ומאד עמקו מחשבותיו יודע מה שהוא עושה, והסימן שלא התעצב אהרן הכהן כלל, דהוי ליה השראת השכינה, ובלי שמחה א"א שיהיה השראת השכינה.

(צפרא דשבתא שמיני תשע"ד)

עבודת ימי הספירה

עבודת ימי הספירה הוא כי ידועה גודל מעלתו של הלילה הראשון של פסח, שהקב"ה הוציא את ישראל ממצ"ט שערי טומאה והביאם לגילוי הנפלא של ליל הפסח, כמו שאומרים בהגדה "אשר גאלנו וכו' והגיענו הלילה הזה וכו' וגודל לך שיר חדש" ובכלל זה הגיעם לידי גילוי כזה של פסח שהוא פה-סה, חירות הדיבור (ע"י שער הכוונות ענין ספירת העומר דרוש י"א). כי מצרים מכונה בכתבי האר"י "מצר הגרון" (ע"י שער הפסוקים שיע' ד' מד ע"א, ובלק"ת כ"ב ע"ב) משום כששהדעת היא בגלות תחת יד "פרעה" שהוא בגמטריא "עורף" (עם הכולל) שווה הדעת של הסט"א הנקראת עורף המקיפה את האדם מכל צדדיו ומסתירה את האמונה הקדושה, וסותמת את הדיבור, היינו שדיבורי התורה והתפילה אינם מאירים. אולם, כשהקב"ה עוזר, והצדיק שהיא בחינת משה, מאיר את הדעת, כמ"ש "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ" (שמות ד' יח), וגדולת קליפת פרעה, או נפתחים שערי הדיבור, בסוד "מפיו דעת ותבונה" (משלי ב' ו'). ודיבורי התורה ותפילה מאירים.

אולם מיד לאחר מכן, לאחר הגילוי נפלא של ליל הסדר, מופיעה שוב ההעלמה, כמובא (ענין שער הכוונות ענין פסח דרוש ד' ועוד), והם ימי ספירת העומר, שאו מוטל על האדם לעמוד ולתקן בכוחות עצמו את הפה - סה, עד שמגיעים לקבל התורה, שזוכים לה בכח האור שקבלנו ע"י עבודת ימי הספירה, וזה הענין המובא בספרי חסידות (ענין לקריה אורח מנחה אות מא ומב), שקרבן העומר היה מן השעורים, שהם מאכל בהמה, החי בעל חי, העדר הדעת, והולכים מדרגה לדרגה עד קבלת התורה, שהוא דיבור בדעה, כמ"ש (דברים ד' ל"ה) "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו" שמכונן למעמד הר סיני. ואז, כנה השבועות, מקריבים שני הלחם מחיטים, שהוא מאכל אדם, שעולים מחי למדבר. ועיקר הדיבור הוא דיבור של תורה, ושל תפילה, דיבורים מאמונה הקדושה, שהם חיים נצחיים, שרק זה נקרא דיבור. וזאת היא העבודה עכשיו ליטול את ההארה מפסח שנמשכה עלינו באתערותא דלעילא, ולעסוק ביציאה ממצ"ט שערי טומאה בעצמנו, לצאת ממצרים, לעבור ממצר הגרון לפה - סה ע"י אתערותא דלתתא, עד שמגיעים למתן תורה.

(חג הפסח)

הם אמרו שלשה דברים

אור זה, וזהו הדבר הראשון שהיה חסר בבית שני - "הארון והכרובים".

עוד זאת היה חסר "אש". שאכן ירדה אש מן השמים, אך בבית ראשון היה האש מכלה לחים ויבשים והיה אוכל את הקרבנות, והיתה רבוצה כארי, משא"כ בבית שני לא היתה מסייעת לשריפת הקרבנות [היתה רבוצה ככלב], והיו צריכים להוסיף עצים תמיד.

גם "רוח נבואה" חסרה בבית שני, ו"אורים ותומים" שהוא גם כן ענין של נבואה, וחסרה "השראת השכינה", ואם כי היתה בחינה של השראת השכינה אך לא כמו בבית ראשון, ולכן נקרא חסרה.

על כל פנים, על כן הזהירו אנשי כנסת הגדולה להיות מתונים בדין, לעיין היטב טרם הפסק דין כדי לא לעוות משפט חלילה.

והעמידו תלמידים הרבה

וכמו כן "והעמידו תלמידים הרבה", כי בשעה שאין השראת השכינה כדבעי צריכים להמשיך הארה מהשי"ת על ידי ריבוי לימוד התורה. ורביה"ק מבאר (ליקו"מ סי' כ"ו) שהתורה נקראת "פנים" כי היא פני ה'. גם מובא (מסכת סופרים, ט"ו, ב) ש'מקרא' הוא פנים של אימה, 'משנה' הוא פנים של בינוניות, 'אגדה' הוא פנים מסבירות, 'תלמוד' הוא פנים שחוקות. רואים מזה שהתורה הק' היא פנים של השי"ת כביכול, ולכן כדי להמשיך פני ה' והשראת השכינה צריך להרבות בלימוד התורה.

ועשו סיג לתורה

ושבו הזהירו "ועשו סיג לתורה". כי בשעה שיש אימה ופחד מלעבור על איסור תורה, אין צריך לעשות גדרים וסייגים, שהרי חומר האיסור של העבירה מאיר בחזקה ובהירות, הפחד מה' ומהדור גאון ברור וגלוי, על כן אין צריכים גדרים וסייגים, אמנם כאשר הטמטום הלב מתגבר ובקל יכולים להיכשל באיסורי תורה, אז צריכים לעשות גדרים וסייגים.

ולכן אכן רואים שבבית המקדש היו מאחזיזין את האור - בערב שבת - במדורת אש המוקד' ואין צריך שיאחזו האור ברובו מבעוד יום (שבת פרק א' משנה י"א), כי בבית המקדש כהנים ורזיין הן והיה שורה שם ראות שמם בהירות נפלאה עד שלא היו צריכים כלל לגדרים וסייגים.

דווקא מפני שרחוקים מבית המקדש וקודשתו, רחוקים מהשראת השכינה, לכן צריך לעשות ולהעמיד גדרים וסייגים, והיינו שהזהירו "ועשו סיג לתורה". ונמצא שלשה דברי הללו הם יסודות שהעמידו לדורות.

מדריגות הנבואה לעשר מדריגות באמונה (ראה ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ח' אות ז).

וכיוצא בזה כאשר יושבים בדין, אוי בשעה שיש נביאים בעולם היו הבית דין מבינים בבהירות טענתו של כל בעל דין, והיו מבינים מתוך דבריהם במה הם צודקים ובמה לא, דיני תורה היו מאירים והיו יכולים להוציא את המשפט הנכון "לאור".

היו מתונים בדין

אמנם מעת שנגמרה תקופת הנבואה ישנה ירידה בכל העניינים, ובכל יסודי היהדות חסר בהירות. ולכן היו אנשי כנסת הגדולה מזהירים את הדיונים, שהיות שהנבואה נסתמה "היו

בהירות חזקה ואיתנה; דביקות עילאה בהשי"ת; א שטארקע קלארקייט; א שטארקע התדבקות צו השי"ת

מתונים בדין" - שתדעו נכוחה שעתה צריכים הרבה לעיין ולהמתין עם פסק הדין, לשמוע שוב את הטענות ולחשוב הדק היטב עד שיתבהר הדין על מכונו. כי עכשיו אין כבר את הסייעתא דשמיא המיוחדת שהדין יהיה בהיר וברור שהדיינים יבינו תיכף מי מבין הבעלי דינים צודק בטענותיו, מהו ההלכה הברורה בזה ומהו הפסק דין, ולכן צריך להיות מתון בדין ולהמתין מלפסוק עד שיהיה הכל בהיר וברור.

ובגמרא (יומא כ"א ע"ב) "חמשה דברים היו בין מקדש ראשון למקדש שני -] שהיו בבית ראשון וחסרו בבית שני], ואלו הן ארון וכפורת וכתובים אש ושכינה ורוח הקודש ואורים ותומים". ואכן בבית ראשון כשהיה ארון הקודש בבית קודש הקדשים, היה העולם מאיר בדעת תורה באור נפלא, דעת תורה איז געווען ליכטיג! וכי אנו יודעים ומשיגים מה היה אז...

ואכן איתא בירושלמי (יומא פרק ה' הלכה א) שבבית ראשון כאשר הכהן גדול נכנס לפני ולפנים בקודש הקדשים ביום הכיפורים, והרי אין חלונות שמה ואין ראה איך לעשות את העבודה, אלא הארון והכתובים והכפורת היו מאירים באור רוחני מופלא כזה, שעל ידו היה הכהן גדול רואה את מעשיו, אמנם בבית שני "היה מגשש וגכנס מגשש ויוצא", כי היה חסר

לעתיד יהיה האדם נמשך אל הטוב בטבעו

באיתא בגמרא (נדה ס"א ע"ב): "מצוות בטילות לעתיד", ומובא בשם הבעל שם טוב הק' (ראה ספח"ק דגל מחנה אפרים לפסח י"ה ועתה נבוא) פירושם של דברים, שיהיה נועם ותענוג גדול כל כך בקיום המצוות, עד שהאדם יהיה נגועל ביותר מהרע, הרע יהיה ממש 'גועל נפש', ובמצב כזה לא שייך 'מצוה', כי ההסתכלות על הרע יהיה כמו מי שמצוים עליו לשתות דבר מר וסורו, סם המות, ויחשוב האדם: 'וכי צריך לצוות אותי על כך? לפרוש מהרע ולדבוק בטוב? הלא זה פשוט וברור!' כך יאירו המוחין באור גדול, ממילא יהיה נועם גדול כל כך בעשה טוב וגועל גדול כל כך מה'סור מרע' שלא יהיה שייך ענין 'מצוה'.

וכי צריך להזהיר מאן דהוא שכאשר הוא צמא ישתה קאו"ע עם חלב להרות צמאנו? וכי צריך להזהיר את האדם שלא ילך בתוך הבוץ המגיע עד קרסוליו? לא שייך כלל ציווי כזה! והיינו מה שאמרו חז"ל "מצוות בטילות לעתיד" שכן יהיו המצוות מאירים לעתיד שיהיה הכל גילוי אלקות ולא יהיה שייך ענין ציווי על המצוות.

הבהירות שורשה בהשפעת הנבואה

לפי זה מבאר מה ששינו באבות (פרק א' משנה א'): "הם אמרו שלשה דברים" אנשי כנסת הגדולה אמרו שלשה דברים - "היו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סיג לתורה".

אנשי כנסת הגדולה היו בתקופת מעבר, כי אצלם נגמרה תקופת הנביאים והתחילה התקופה של בית שני, וידוע הכלל של "כל העולם כולו ניוון בשביל תנינא בני" (ברכות י"ז ע"ב) 'בשביל' היינו צינור (ראה ספח"ק תולדות יעקב יוסף פרשת צו אות ג), שישנם צדיקים שהם הצינור שעל ידם עוברת השפע וההארה לכלל ישראל.

כי אין בהירות יותר מנבואה; הנבואה הינה בהירות חזקה ואיתנה; דביקות עילאה בהשי"ת; א שטארקע קלארקייט; א שטארקע התדבקות צו השי"ת; ובשעה שהיו נביאים בעולם אוי כל תלמיד חכם שהיה לומד היו דברי תורה מאירים לפניו במלוא אורם, וכמ"ש אצל בועז (רות, א, י) 'לאכל בצו וישת וישב לבו' ודרשו חז"ל (ראה רות רבה, ח טו) "ששותה ותרנו בלי קשות", כי ע"י הנבואה היתה שפע של בהירות. כמו כן, בעת התפילה היתה התפילה מאירה בבהירות, הרגישו בהירות באמונה, א קלארקייט אין אמונה! ומדומני שרביה"ק בעצמו מקשר עשר

משיב דבר

מכתבים ממור
בעניני הזמן

בפלפול התורה שורפין הקליפות

יום ג' [שופטים] א' דר"ה אלול [תשל"ל] פעה"ק ירושלם ת"ו בב"א

יגן עלינו ידע שיש לו כוונה בזה, ושאל אותנו על כך, והשיב לו, שעל ידי זה שורפין את הקליפות.

ובהקדמת ספר 'קול אריה מביא על זה רמז נפלא מהתורה, כי הרי ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. הכתוב אומר "וְאֵת שְׂעִיר הַחֲטָאתָ דָּרַשׁ מִשֶּׁה וְהִנֵּה שָׂרָף" (ויקרא י, טו), 'שעיר החטאת' הם הש-דים, כמו "לְשָׁעִירִים אֲשֶׁר הֵם זִנִּים אֲחֵרֵיהֶם" (ויקרא יז, ז) שזה מכוון לש-דים. 'דרוש דרש משה' - היינו בפלפול התורה שמויעין, 'והנה שורף' - שעל ידי זה שורף את הקליפות.

ובסימן יט בליקוטי מוהר"ן מקשר רבינו את הענין של לשון הקודש (היינו דיבורי תורה ותפילה) ושמירת הברית, שהם תלויים זה בזה. ורבינו מתבטא שם בלשון "שזה (תפילה) בלא זה (שמירת הברית) אי אפשר להיות", היינו שמירת הברית ולשון הקודש, וכל מה שנוקמים ביצר הרע יותר, נפתח הפה יותר לדיבורי תורה ותפילה. וכן כל מה שעוסקין יותר בלשון הקודש - נתקדשין יותר הדמים וזוכין יותר לקדושה.

ומובא מרבינו ז"ל שצריכים כל כך לעסוק בדיבורים קדושים עד שלא תשאר סיפת דם שלא עבד בה את השי"ת (לק"מ סי' עה). ואנ"ש נוהגים להרבות באמירות בחודש אלול (ראה בספר כוכבי אור 'אנשי מוהר"ן אות כה): ספר התיקונים, תהלים וספרי רבינו, וכן יש אומרים את כל התורה, היינו תנ"ך מתחילה ועד סוף. ומובא מרבינו (לק"מ ח"ב סי' פ"ו) שחודש אלול או מסוגל לתיקון היסוד, וגם למצוא זיווג ההגות.

אכן טוב לאדם שיהיה לו שיעור באמירה לבד, כי זה מקדש את הדמים, ורואים בזה תועלת רבה.

ואסיים בברכת כתיבה וחתימה טובה בגוף ובנפש לנו ולכל

יעקב מאיר שכטער

בסליחות לפני ר"ה אנו מתחילין "כדלים וכרשים דפקנו דלתין". ורבינו הק' כותב בליקוטי מוהר"ן בסימן ק"ב, שעיקר שלימות התפילה היא על ידי אמת, כשאדם מרגיש באמת את מוצבו האמיתי - אז דייקא יוצא הדיבור באמת, ואז מאירה לו התפילה, ע"ש הביאור על הפסוק "צַהֵר תַּעֲשֶׂה לְתַבְּחָה" (בראשית ו, טו).

וכשמתבוננים רואים שע"ז יכולים לזכות גם לשמחה, כי אז יכולין לשמוח עם כל מה שזוכה לחטוף בזה העולם, כי אין הגאווה מפריעה לו. וכשמאמינים בקדושת התורה והמצוות, ושכל תנועה קטנה שעושים למען שמו יתברך בזה העולם השפל היא מגיעה עד אין קץ לנחת רוח לפניו יתברך - שאמר ועשו רצונו. וכל מה שהשי"ת מוכה לו, זה הכל ריחן גדול רוחני, וכן בגשמיית אין חסר לו כלום, כי מה שיש לו הוא מסתפק בו, כי גאווה הוא היפך ההסתפקות, והיא עלולה להביא לו חיות אפילו מהסטרא אחרא. ולכן אומר רבינו הק' שגיאות וגיאות תלויים זה בזה.

ונזכרתי שבקשת גם שאכתוב על כך התמדת הלימוד. הנה הלא על התורה נאמר כי הם חיינו, ואם שיש די לאלקותו לכל בריה, אבל התורה הקדושה היא עצם החיות של כל העולמות, כמובא בליקוטי מוהר"ן סימן נו (אות ג). לכן צריכין לחפש חיות רק מצד הקדושה, כל-שכן מהתורה הק' שזה עיקר החיים נצחיים, ואין חיים אחרים כלל.

ומה שמרגישין לפעמים מרידות וכבדות בעת לימוד התורה או קודם, זה מחמת הקליפות והרע, ועל ידי שמשברין את המניעות, זה ממש הכנעת הקליפות, כמובא מהאריז"ל, שהיה מויע בעת לימוד התורה. ורי' חיים וויטאל תלמידו הק' זכותם

סיפורים ולקחיהם | מאת מור' שליט"א

נפשות חסידיו

השלך על ה' קהב

לרכו לעצמו כל הצרכי שבת שהיו חסדים לו, ובטרם שילם עליהם המשיך בדרכו לכותל המערבי.

ואכן, הנס קרה; תוך כדי שהוא עומד ומתפלל נגיש אליו מאן-דהו ותחת בידו סכום מעות נכבד.

רבי שמואל סיים את תפילתו וחזר לאותה חנות. וכשנגיש לשלם על המצרכים שהניח שם לצורך שבת קודש התברר שדמי הקניה שווים בדיוק כסכום הכסף שזה עתה קיבל בכותל המערבי, ויהי לפלא.

יש לציין להפליא את גודל בטחונו העצום בה; של דודי היקר הגה"צ המפורסם הרה"צ רבי שמואל תפלינסקי זצ"ל אשר היה מוחשי מאוד ללא שום ספיקות.

כל כך סמך על השי"ת עד שקרה בערב שבת אחד שביתו היה ריקן מכל, ורבי שמואל מרוב בטחונו פנה לעבר הכותל המערבי להתפלל ולבקש מהשי"ת שיתן לו את צרכי שבת.

בעודו בבאטראק (= השוק של העיר העתיקה) נכנס לאחת החנויות והחל

ניצוץ אחד! | ניצוץ קודש ממאמרי ומכתבי מוריני שליט"א

מחשבה שהטבע עושה משהו, היא ע"ז ממש - האמת היא אך ורק 'אין עוד מלבדו'!

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

הארת עולם התיקון ביום השמיני למילואים

האורחות חיים ועוד ראשונים ש'שעיר ר"ח זכרון לפני ה' להנצל מן היצר הרע', שהוא החסרון השרשי שיש באדם, והוא שאומרים בתפלת מוסף דר"ח - 'בהיותם מקריבים... ושעירי דצון... ותשועת נפשם מיד שונא' דהיינו היצר הרע.

ביום השמיני האיר אור הגנוז כעולם התיקון

ומשה רבינו סבר שבאותו היום אחר שהקריבו את כל הקרבנות יבוא העולם על תיקונו השלם ויושלם מיעוט הירח כמו שיהיה לעתיד 'והיה אור הלבנה כאור החמה' (ישעיה ל, כו), ואם כן לא יצטרך עוד לשעיר ר"ח. ואכן האיר באותו היום הארה דלעתיד, והוא כמבואר בדברי חז"ל (מגילה י) 'אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ', וענינו הוא שביים שנבראו שמים וארץ האיר האור הגדול שהאיר מסוף העולם ועד סופו, עד שגנוז הקב"ה, ובדברי הרמב"ן בפר' בראשית מבואר שעד יום רביעי האיר האור הגנוז, והיינו עד מיעוט הירח, וביום השמיני למילואים האיר אור זה ועל כן היתה שמחה כיום בריאת העולם, והשמחה באה דייקא על גילוי האור, כי אורה ושמחה כאחד הן באות כדאיתא במדרש תנחומא (פר' בהעלותך) 'מנעה השמחה מן הרשעים' ומבואר שם שניתל כח האור מן הרשעים ונתנה לצדיקים וכמו שדרשו בגמ' חגיגה (יב.) בפסוק (איוב לח, טו) 'וימנע מרשעים אורם' שמנע הקב"ה את האור הגנוז מן הרשעים וגנוז לצדיקים לעתיד לבוא, והשמחה הנשפעת על ידי הארת האור הגנוז היא השמחה שתהיה לעתיד לבוא שישמח ה' במעשיו. ומהארת אור הגנוז באותו היום הסיק משה רבינו ע"ה שהנה בא תיקון העולם ושוב לא יהא צורך בקרבן לתיקון מיעוט הלבנה, ושפי' הוי קדשי שעה.

אך טען אהרן לפניו 'ותקראנה אותי כאלה' שמתו נדב ואביהוא ולא בא העולם על תיקונו, שאף שבתחילה האיר האור הגנוז כעולם התיקון הרי שחזר ונגנז עם גניית נשמות נדב ואביהוא שהיו הגדולים בכל עם ישראל ושקולים כמשה ואהרן.

אהרן הקריב השעיר קדשי שעה אך האור פסק

מעתה יש לפרש דברי רש"י בחלוקת הקרבת הקרבנות ביום השמיני כפירוש המהר"ל שהקרבתו שקרבו קודם השראת השכינה הקריב משה רבינו, אמנם אף ששעיר ר"ח היה קודם השראת השכינה אך משה רבינו בדעתו שקרבן זה הוא קדשי שעה ומהקרבתו המיוחדים לאותו היום נתן לאהרן הכהן שיקריבו ובאותה שעה עוד האיר האור הגנוז ועל כן הקריבו אהרן כדן קרבנות אותו היום, אך לאחר שמתו נדב ואביהוא הבין שפסקה הארת עולם התיקון ומעתה דין השעיר קדשי דורות ואינו נאכל באנינות וכתבאור.

בימי המילואים עלה וידר אור הגנוז כבו המלכים

והנה ידוע מהספד"ק שעולם התיקון בא אחר עולם התורה, ונרמזו ענינים אלו בפרשת 'ואלה המלכים' שבסוף פרשת וישלח בשבעה מלכי אדום שמלכו ומתו והיינו עולם התורה שלא היה קיום לעולמות, וענין המיתה נאמר במלכי אדום שהם מכוח של עשיו שהוא עיקר כח המיתה בעולם ועליו נאמר 'ועל חרבך תחיה', הוא כח הבעל דבר - מלאך המות המביא מיתה לעולם שהוא כח החושך שהוא מחשיך את העולם כאמור בזוה"ק (ח"א מ.) 'דאיהו מחשיך אנפיהו דבריתא', וכמו שמתאנו שעל ידי עשיו נגרם חושך ליצחק אבינו 'ותכהנה עיני מראות' (בראשית כ, א), והיינו שעל ידו נפסקה הארת האור הגנוז, ומכח מיתה זו האמורה במלכי אדום נמשכו כל החסרונות שישנם בעולם כידוע.

יום השמיני - המשך לימי המילואים

"והיה ביום השמיני" דקדקו הכלי יקר ושאר המפרשים מדוע נקרא יום זה - יום ראש חודש ניסן - 'שמיני' ואינו יום ראשון למנוח חדש, והלא יום זה לא היה המשך לימי המילואים שקדמו לו שכן נאמר (ח, ג) 'כי שבעת ימים ימלא את ידכם' ואם כן היה לו להחשיב היום השמיני בפני עצמו ולא למנותו כהמשך לשבעת הימים שלפניו.

בני הקריבו שעיר לתקן מכירת יוסף ואהרן לא

ובאותו היום הקריבו בני ישראל שעיר עיזים אחד לחטאת, והרמב"ן הביא דברים מופלאים מהמדרש בתורת כהנים (מכילתא דמילואים אות ג) שאותו שעיר עיזים בא לכפר על מעשה מכירת יוסף בו שחטו השבטים הק' שעיר עיזים וטבלו את כתנות יוסף בדמו (וכ"ה בתרגום יונתן), וצריך ביאור מדוע דוקא ביום זה באו לכפר על מכירת יוסף.

ועוד יש לדקדק מדוע אהרן הכהן בקרבנותיו הפרטיים לא הוצרך להקריב שעיר, וכמו שדקדק הקרבן אהרן על התנ"כ. ולפי פשוטם של דברים הביאור הוא שהשבטים הק' כבר לא היו בחיי העולם הזה בזמן הקמת המשכן והיה דין קרבן כפרתם כחטאת שמתו בעליה שאין מקריבים אותה, אמנם לגבי השבטים אין נוהג דין זה שכן חטאת הציבור לא שייך בה חטאת שמתו בעליה שכן אין מיתה בציבור, ועל כן לא הביא אהרן שעיר ורק בני ישראל בכללות הביאו שעיר עיזים לכפר על מעשה מכירת יוסף.

שעיר ר"ח הקריב אהרן ולא משה

והנה בפר' פקודי (שמות מ, כט) כתב רש"י שביים השמיני למילואים שימש משה רבינו ככהן גדול והקריב את קרבנות הציבור, מלבד אותם הקרבנות שנגזטו בו ביום והיו מיוחדים לאותו היום, אותם הקריב אהרן הכהן. והקשו עליו המפרשים (ר"א מזרחי, המהר"ל בנ"א והלבוש בלבוש האורה) שהרי קרבן שעיר ראש חודש הקריב אהרן כמפורש בקרא (ט, טו) אף שהוא קרבן ציבור כדקדקו במתני' בזבחים (יב.), ותרצו כל אחד לדרכו, ורבינו המהר"ל יישב דכונת רש"י שכל הקרבנות שבאו קודם ששרתה השכינה על המשכן הקריב משה רבינו והקרבנות שהקריבו אחר שירדה האש על המשכן ושרתה שכינה - הקריב אהרן, והלבוש דחה דבריו בראיות מוכחות שהקרבנות השעיר היתה קודם השראת השכינה. ולפנינו אנפין בעומק הדברים.

פלוטת משה ואהרן אם ללמוד קדשי דורות מקדשי שעה

משה רבינו קצף על שלא אכלו אהרן הכהן ובניו את שעיר החטאת ושרפוהו בטענו שחטאת חיצונה היא ומדוע לא אכלוהו, ואהרן הכהן השיב לו שמחמת אנינותו לא אכלוהו ואמר לו למשה רבינו "אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות" כלשון רש"י, דהיינו שאין ללמוד דין שעיר ראש חודש משאר הקרבנות שהקריבו באותו היום שכן שעיר ראש חודש הוא קרבן שעתידי להקרב בכל הדורות. אך לא נתבארה טענת משה רבינו ע"ה כנגדו וכי סבירא ליה דלמדין קדשי דורות מקדשי שעה.

שעיר ר"ח הוא תיקון למיעוט הירח - שורש כל הפגמים

ומרן החתם סופר (בחת"ס עה"ת) פירש הענין שודאי לא יתכן שיסבור משה רבינו כן, אלא שמשם רבינו סבר שאף שעיר ר"ח מקדשי שעה הוא. כי הנה קרבן זה בא לתקן הפגם שנוצר במיעוט הירח כמו שאמרו חז"ל (שבועות ט.) שאמר הקב"ה "הביאו עלי כפרה על שמעתי את הירח". והענין בזה הוא שכל החסרונות השרשיים שישנם בעולם הזה ובבראיה כולה נמשכים כולם מן החסרון הגדול שנפגם במיעוט הירח ושעיר ראש חודש בא לתקן את כל הפגמים השרשיים שיש בעולם, וכמו שמביא הבית יוסף (א"ח סי' תכג) בשם

יוסף הצדיק – עולם התיקון

מטעם זה בא הקרבן לתקן פגם מכירת יוסף, כי כחו של יוסף הצדיק הוא כח עולם התיקון כנרמז בברכת משה רבינו לשבט יוסף (דברים לז, יז) 'בכור שורו הדר לו, וכאומר 'הדר' מרמז על כח התיקון וכידוע ש'הדר' רומז על מדת היסוד וכדאיתא בספרי"ק על האתרוג שהוא מכוון כנגד עטרת היסוד ומכונה 'פרי עץ הדר'. וכיון שעתה בא עולם התיקון על כן בא תיקון בייחוד על חטא מכירת יוסף.

אהרן בנה עולם התיקון ללא קרבן

אף אהרן הכהן בא לתקן תיקון זה, אך אף שבני ישראל היו נצרכים לקרבן כדי לתקן ענינו של יוסף ולגלות את אור עולם התיקון, אהרן הכהן תיקן ענין זה ללא קרבן, כיון שכחו של אהרן הוא 'אוהב שלום ורודף שלום', דהיינו שהוא בעבודתו הפרטית היה מתקן את כח האחדות האמיתית, וכיון שכל הפגם של מלכי אדום הוא שלא היו מתמזגים זה עם זה ועל כן מלכו ומתו, הרי כיון שאהרן הכהן תיקן את השלום בעבודתו לא הוצרך לקרבן, ורק בני ישראל בכללותם הוצרכו לקרבן לתקן ענין זה.

(מתוך ש"ס ה'תשפג)

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (קא)

בעלי התוספות האחרונים (א)

תוספות מסכת זבחים

נ"ע, לעומת כינויים אחרים 'מורי רבינו' או 'מורי רבינו יצחק בן שמואל' המוזכרים בספר רבות. והנה משוגה הייתה אתם על המעשים שם, כי עוד כמה פעמים הוזכר כינוי זה בספר התרומה (הלכות איסור והיתר סי' כ"ז, הלכות נדה סי' צ"ה; הלכות גיטין סי' ק"ל; הלכות חליצה סי' ק"ג; הלכות ענינים סי' קמ"ד; הלכות ספר תורה סי' קצ"ב), כאשר פעם אחת (הלכות איסור והיתר סי' כ"ז) אף מוכרח שהוא הר"י, שמזכירו 'ב' אחותי' ביחס ל'רבינו יעקב' הוא רבינו תם, ואף בצירוף שמו הוזכר פעם נוספת (הלכות ענינים סי' קמ"ד) 'זה מפי מורי הקדוש ר"י בר שמואל', ולא מצאנו אינו ראיה, שכן לא ראו בעיניהם, והרי הוא לפנינו, עניינו ראו ולא זר. אך זאת הפליאו להביא שם את דברי המהר"ק (שו"ש ר"ב): 'והנה דבר ידוע הוא וברור, שכל מקום שהביא רבינו אלחנן דברי אבי רבינו יצחק, אומר כך כתב ר"י או כך מפרש ר"י, כאשר עשו לו כל תלמידיו שהזכירוהו בלשון רבים, וגם רבינו ברוך בספר התרומה מזכירו בלשון רבינו הקדוש, מפני שרוב מוסכם וגדול הוא וקדוש הוא', ועדיין צריך תלמוד, וייתכן שהוא משינויי עריכת העורך הסופר, אשר צריך לחיבור גם כן מדברי הריצב"א, כמבואר בהמשך דברינו]

הוכחה אחת להיצמדות חיבור התוספות למסכת זבחים לספר התרומה, הוא דבריו של רש"י בזבחים (סו. בטעם הדין שמלק בסכין פסול מפני שהוא מחליד, אשר בדברי רש"י שלפנינו (סו. ב"ה מלך הא') כתב הטעם לפי שהוא דורס, ואילו התוספות סו. ב"ה מלך) הביאו בשם רש"י את הטעם 'לפי שנועץ ראשו של סכין משום דאין רוצה לחתוך רוב בשר קודם הסימנין', כשהענין מגיה הש"ס, שאינו נמצא כן לפנינו בדברי רש"י. אכן, רבינו ברוך בספר התרומה (הלכות שחיטה סי' ה') מביא כדברים האלו בשם רש"י, מה שמצביע על קשר בין מחברם הכללי של דברי התוספות, אף שאין בהם חתימת 'ברוך', לרבינו ברוך בעל ספר התרומה, כך שניתן לומר, כי חלקים נרחבים ביותר של תוספות מסכת זבחים, הן אלו החתומים, והן אלו שאינם חתומים, הינם מפרי חיבורו של רבינו ברוך בעל ספר התרומה, אשר מידי הייתה זאת לנו.

חלקו של הריצב"א בתוספות זבחים

עם זאת, ניכר כי חלקים מתוך חיבור התוספות, כוללים גם כן מתוספותיו של הריצב"א, אשר אף הוא תלמיד נאמן היה לר"י, כשכמעט ברור שהוא החתום על דיבורים רבים בתוך חיבור התוספות על זבחים.

פעם אחת הוזכר בשמו (ב"ה לא נצרכא) 'כן פירש רבינו יצחק ברבי אברהם צ"ל' [אולי גם (קד: ב"ה לא) 'רבינו יצחק'], אמנם באוצר הגדולים (ח"א, עמ' קט"ט) הוכיח בגאונותו, כי מובאות רבות המובאים בתוספות במקומות אחרים בשם ריצב"א, מופיעים בתוספות זבחים שלפנינו בסתמא, כך שניכר כי רישומו של הריצב"א ניכר היטב בתוספות הנדפסים למסכת זבחים, ורוב חלקו בחיבור זה.

כך שניתן לומר, שחיבור התוספות למסכת זבחים מבוסס הוא על תורת תלמידי הר"י, כשחלקו הגדול הינו מחיבור רבינו ברוך בעל ספר התרומה, כשבעיבוד החיבור נוספו קטעים רבים מתורת הריצב"א, חבירו של רבינו ברוך בבית מדרשו של הר"י הזקן, ומינה ומינה תסתייעא שמעתתא.

הענין זה נפעל בשבעת ימי המילואים בו היה משה רבינו מעמיד את המשכן בכל יום וחוזר ומפרקו בבוקר ובערב כמ"ש חז"ל הובא דבריהם ברש"י פר' נשא (במדבר ז, א), ומבואר בכתבי האר"י ז"ל שהיה זה ככח 'ימי התורה שקדמו לעולם התיקון שבו היה הקב"ה בונה עולמות ומחריבם, והיינו שהיו עולמות אך לא היו מתקיימים מפני שלא היו מתחברות המדות זו לזו אלא כל עולם התנהג לפי מדתו ועל כן נחרב.

יום השמיני כנגד עולם התיקון בו האיר האור

ואחר כל בא המלך "הדר" שמלך ולא נאמרה בו מיתה כיון שהוא מרמז על עולם התיקון שיש לו קיום, ועל זה בא יום השמיני ולא נמנה לעצמו כיון שהוא בא דייקא אחר ה' ימים הראשונים ימי המילואים, כי עולם התיקון אין לו קיום לולא העולמות שלפניו שלא היה להם קיום כי מהלך הבונה וסותר נצרך לבנין האחרון המתקיים, כי 'שבע יפול צדיק' דוקא ואז 'קום'.

על כן סבר משה רבינו ביום זה שבא העולם לתיקונו השלם, כיון שבאותו היום אכן האירה הארת עולם התיקון אחר שבעת ימי המילואים.

התוספות הנדפסים על מסכת זבחים, אין ספק בכך שמדובר בחיבור תוספות קדום, שלא כתוספות טוך או תוספות תלמידי רבינו פרץ, אלא מדובר בתוספות תלמידי הר"י, אם כי יש בהם כמה חלקים, וכאשר נוכיח בהמשך הדברים, אמנם כל החלקים כולם שווים לטובה בכך שהינם תוספות תלמידי הר"י בדור ראשון.

רוב החכמים הנזכרים בו, הינם חכמי התוספות שבדורות הראשונים, הרשב"ם ורבינו תם, כך גם הריב"א הלוי (סו. ב"ה דישון), וגדולי תלמידי רבינו תם, רבינו חיים (ד: ב"ה שקולים; יז: ב"ה קסבר; יז: ב"ה ואימא; נא: ב"ה תן; סא: ב"ה מא; נג: ב"ה מה חטאת; טז: ב"ה אי טריפה; פז: ב"ה כלי; ב"ה איר; פח: ב"ה אלא; ב"ה מן המדומע), רבי מנחם מיינו (פז: ב"ה מה חטאת), רבינו פטר (פז: ב"ה כלי), רבי יוסף מאורליינוש (עט: ב"ה אמור [ואולי גם יב: ב"ה לילה; כז: ב"ה לאו]), רבי יצחק הלבן (עג: ב"ה רבן), הריב"ם (עג: ב"ה אפילו [ואולי גם עג: ב"ה אפילו]) ורבינו אפרים מורעגנשבורג (טז: ב"ה מה לישב; יח: ב"ה ואימא עמור; לא: ב"ה ובטמאים; לג: ב"ה תניא; לד: ב"ה פסול; מז: ב"ה איזה; עא: ב"ה ובטריפה; קד: ב"ה א"ר עקיבא), רבי יום טוב מיינו (טז: ב"ה אלא; כט: ב"ה למקום; סד: ב"ה דישון), רבינו תם מאורליינוש (יז: ב"ה אין בגדיהם; כד: ב"ה והרי זדיקה; כח: ב"ה תניא; לו: ב"ה הא מני; מט: ב"ה לפי; נ: ב"ה אם על; פב: ב"ה לא) רבי שמואל מוורדום (עג: ב"ה רואין).

רבינו ברוך מגרמיזא

בתוך חיבור התוספות הנדפס, מופיע קרוב לשבעים פעמים חתימה 'ברוך' או 'ברוך', דבר המעיד על מחבר התוספות ששמו 'ברוך' היה, כשמתוכן הדברים אנו למדים כי מדובר בתלמיד הר"י, אשר התלמיד הגדול והידוע ששמו ברוך, הוא רבינו ברוך מגרמיזא מחבר ספר התרומה, אשר כעדות המהרש"ל (י"ם של שלמה חולין פ"ח סי' ס"ה) 'ושור' ליה מריה לרב הגדול רמב"ן, שיכתוב על בעל התרומה שאישיתש, הלא כל דבריו בנויים על יסוד דברי ר"י בעל התוספות, ואם לא נראו לו דבריו, היה לו לכתוב לא נהירא לי כלל דבריו, כי אין נפל לשון שיבוש אלא כי שטעה טעות גמור ההכרח, ואינו כן, כך שהוא מחבר התוספות הנדפסים על מסכת זבחים, וכן כתב בפשיטות הרב חיד"א בשם הגדולים (גדולים, אות ב' ערך ל"ח).

את רבו הר"י מביא רבינו ברוך באופנים שונים, 'רבינו הקדוש' (ג: ב"ה שכן; נט: ב"ה עד) או 'רבינו הקדוש צצוק' (יב: ב"ה וש"מ) או 'רבינו הקדוש נ"ע' (סח: ב"ה אמר) או 'רבינו' (ד: ב"ה וישנן; יג: ב"ה על מנת; כא: ב"ה מא; כג: ב"ה טומאת; מה: ב"ה דומיא; ס: ב"ה ואומר; פז: ב"ה אתיא; ב"ה ופליגא; פז: ב"ה משום; פז: ב"ה לא) או 'רבינו ש"י' (ה: ב"ה מיעט; ח: ב"ה לשמו; ח: ב"ה ואם; יב: ב"ה וש"מ; יב: ב"ה וש"מ) או 'רבינו צצ"ל' (טז: ב"ה אלא), כשאחת ההוכחות לכך שכינויים אלו הינם מכינויי הר"י, מצל"ה הרגילות האופיינית להבאת הר"י בפי תלמידיו בהערצת 'קדוש' זו, הוא ההצמדה של 'והקשה לו בנו הרב רבי אלחנן' (מה: ב"ה דומיא) לאחדו ממובאות אלו, הוא רבינו אלחנן בן הר"י.

[אם כי העירו (ר"י לפישין, סנהדרין גדולה ח"ו עמ' 39 ה' 342) כי בספר התרומה, לא מצאנו לכינוי זה של הר"י בתואר 'הקדוש' בפי רבינו ברוך זולת פעם אחת (הלכות שחיטה, הקדמה) 'יעוד אומר מורנו רבינו הקדוש רבינו יצחק ברבי שמואל

מבי מדרשא

פסקים והוראות מבית מדרשו של
מרן הגאון הגדול רבי משה שאול קליין שליט"א

שמיני
תשפ"ה

אכילת חמץ שנמכר לגוי בפסח

יש הנוהגין שלא לאכול חמץ גמור שנמכר לנכרי בפסח^א, וכתב מורינו הרב שליט"א^ב דרוב האנשים הנוהגים להחמיר בזה הוא מחוסר הבנה באיסור חמץ שעבר עליו הפסח, דהרי כל האיסור של חמץ אחר הפסח אינו אלא משום קנס שהשהה חמץ ברשותו ועבר על כל יראה וכל ימצא^ג, ובדאי זה שמכר כדין אין חשש לקנוס אותו, ולדעתו עדיף שלא להחמיר, דבזה שמחמיר הרי הוא גורם שמי שמוכר חמץ קודם פסח אינו מתכוין למכירה גמורה, דהרי רואה שאחר הפסח אין סומכין ע"ז^ד. אלא שמ"מ צריך לקנות רק במקום שיודעים שנמכר כדין^ה,

ומה שמצינו לגדולי ישראל^ו שהחמירו בזה, שמעתי ממורינו הרב שליט"א^ז שהם חששו שמא לא מכרו כלל את החמץ, ואז יש איסור על החמץ, אבל בזמנינו שיודעים אם מכרו או לא, ויש רק חשש האם המכירה חלה, או אם המכירה נעשית בלב שלם, בכהאי גוונא לא שייך לקנוס, שהרי עשה מה שצריכים לעשות^ח.

וכן חנות שידוע שהם מכרו כדת וכדין, אין לחשוש שמא הגיעו מוצרים חדשים ממחסנים של משווקים פרטיים שלא מכרו את החמץ, כיון שכהיום כמעט ולא מצוי מחסנים של פרטיים והכל בא ישר מהמפעל ורוב המפעלים מוכרים את החמץ כדת וכדין^ט.

אמנם קיוסקים וחניות בתחנות דלק וכדומה שלא מכרו את החמץ (רח"ל) בודאי שאין לסמוך על מה שבמפעל מכרו לגוי כיון שבדרך כלל במקומות אלו מחזיקים את המוצרים עוד מלפני פסח ואין תדירות גבוהה בהחלפת המוצרים ולכן אין לקנות מהם חמץ^י.

א. בקונטרס דרכי ההוראה - פסח (פ"ג סעי' כח), בענין מכירת חמץ גמור לנכרי, כתב מורינו הרב שליט"א וז"ל, מן הדין אפשר למכור חמץ גמור לנכרי, וכן נהגו גדולי ישראל, ויש הנוהגים שלא למכור חמץ גמור, לנכרי שחוששים שמא אין המכירה נעשית בלב שלם, דהיינו שאין דעת הנכרי הקונה לקנותו בקנין גמור, ולהלכה ההוראה היא שאפשר למכור חמץ גמור לנכרי, ומ"מ אף להמחמירים לעצמם שלא למכור חמץ גמור, מ"מ בחשש חמץ שאינו חמץ גמור אפשר למכור, וכ"ד מור' מרן רבינו בעל שבת הלוי זצ"ל שאפשר למכור קמח לנכרי, כיון שאין זה חמץ גמור, אלא חשש חמץ, עכ"ל.

ב. בקונטרס דרכי ההוראה (שם סעי' כ"ט) כתב וז"ל, אף להמחמירים שלא למכור קודם הפסח חמץ לנכרי, מ"מ אחר הפסח אין להחמיר שלא לאכול חמץ שנמכר כדין לנכרי, דכיון דכל איסור חמץ אחר הפסח אינו אלא משום קנס שהשהה חמץ, ובדאי זה שמכר כדין אין חשש קנס, [ורוב האנשים הנוהגים להחמיר בזה הוא בא מחוסר הבנה באיסור זה], ולדעתי עדיף שלא להחמיר, דבזה שמחמיר הרי גורם שמי שמוכר חמץ קודם פסח אינו מתכוין למכירה גמורה, דהרי רואה שאחר הפסח אין סומכין ע"ז, ומ"מ כשקונים חמץ אחר הפסח צריך לקנות רק במקום שיודעים שנמכר כדין, עכ"ל.

ג. כמבואר במתני' (פסחים דף כח.) דחמץ של ישראל אסור בהנאה שנאמר לא יראה לך שאור. ובגמ' (דף נט.) מבואר דהוא קנס הואיל ועבר עליה בכל יראה וכל ימצא, וכן נפסק להלכה בסימן תמ"ח סעי' ג'^י.

ד. ומקום שנמכר לגוי ע"י הכשר שאינו אוכל ממנו כל השנה, יש מקום לחשוש על עצם המכירה ולא לאכול מחמץ זו (שמעתי ממורינו הרב שליט"א).

ה. מעשה רב (קפ"א), שכן נהג הגר"א זי"ע, ואיגרות סופרים (ס"ח מוח), בשם הגר"א זי"ע, וארחות רבינו (ח"ב עמ' כה) בשם החזו"א, והגר"י קניבסקי זצ"ל, שר"ת קנין תורה (ח"ד סי' ט), תשובות ונהגות (ח"א סי' שט) וכן הוא בעדות ביהוסף (ניסן) שלפעמים היה המנהג אצל אדמו"ר בית ויזניץ לדורותיהם להחמיר בזה. [ואפשר דלפי מה שביאר הרב שליט"א בחומרת גדולי ישראל, אפשר להבין אמאי החמירו רק לפעמים, דבמקומות שידעו שנמכר לא החמירו כלל אע"פ שאולי לא חלה המכירה ורק במקומות שחששו אולי לא עשו מכירה החמירו]

ו. והנה יש הנוהגין בחומרא זו שלא לאכול חמץ שנמכר לנכרי רק עד חג שבועות ומורינו הרב שליט"א ביאר המנהג כיון שבדרך כלל עד שבועות כבר אין חמץ מלפני פסח. אמנם גם על זה אמר שזה לא מצוי כל כך דבזמננו עד שבועות הם מוכרים את הסחורה של אחרי פסח, ואחרי כמה חודשים הם מביאים את הסחורה של לפני פסח שכתוב עליהם שזה נטחן לאחר פסח.

אמנם בספר משכונות הרועים (עת מצוא דף י' אות ז') הביא בשם הרה"ק מסטרעטין זי"ע שהטעם שמקפידים רק עד שבועות כיון שבימי הספירה הם ימים קדושים ויש בהם כעין קדושת חול המועד כמבואר ברמב"ן (ויקרא כ"ג ל"ו) וכמו שבעש"ת כתב בתוב בשו"ע ס' תר"ג שמחמת קדושת הימים יש לנוע מלאכול פת פלטר של עכו"ם כמו"כ בימים אלו החמירו יותר בעניני מאכלים.

והנה גם על טעם של הרה"ק מסטרעטין זי"ע אפשר לומר שכל זה בזמניהם כשהיה איזהו חשש על עצם עשית המכירה משא"כ במקום שאין שום חשש על עשית המכירה אלא על חלות המכירה בזה אין שום מקום להחמיר.

ז. שמעתי ממורינו הרב שליט"א

ח. שמעתי ממורינו הרב שליט"א

בסייעתא דשמיא הופיע ויצא לאור
כרך חדש נוסף בסדרת הספרים הנודעים

אשד הנחלים מסכת עירובין

פרק שלישי חלק ב'

מעוטר בהסכמותיהם של גדולי ראשי הישיבות שליט"א

להשיג בחנויות הספרים ובטל: 053-310-6620

הספר שכוּבש את עולם ההלכה

אוצר שבת כהלכתו הלכה למעשה

**ספר חובה בבית יהודי
ספר יסוד ללומדי הלכות שבת**

**ספר מיוחד במינו מאוד, אשר לא
היה עדיין כבושם הזה!**

אוצר גדול של תוכן עשיר החל מהראשונים
עד האחרונים ופוסקי דור האחרון, הלכות
נחיצות ושכיחות ואקטואליות הלכה
למעשה בבית.

פסקי הלכה למעשה על הלכות שבת,
הלכות נחיצות ושכיחות בבית היהודי
בשפה נעימה וברורה, השווה לכל נפש,
מיועד להשתמש בו בעת התעוררות שאלה
כדי לדעת את המעשה אשר יעשון, וללימוד
קבוע תמידן כסדרן.

משולב עם פסקי הלכות שטרם ראו אור
הדפוס של הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל
והגר"ח קניבסקי זצ"ל והגאון ר' אברהם
גנחובסקי זצ"ל

כל כרך למעלה מ-800 עמודים מלאים
בתוכן עשיר!

**ספר אקטואלי הלכה למעשה ללימוד קבוע
ומענה לשאלות שכיחות**

להשיג בחניות הספרים

הפצה ראשית הפצת הספר

לפרטים ולכמויות: **037221845** (שלוחה 1)

על ההסידים

סיפורי חוד מדינת חייזר הטהורים והליכותו בקודש

של רבינו הגה"צ רבי יוסף זאב פיינשטיין זצ"ל

מייסד וראש ישיבת "עמלה של תורה"

כפי אשר נשמעו ונרשמו מפי בנו הציבור הרב"ג בנימין פיינשטיין שליט"א

ראש כולל "אור אריה" בישיבת ח"ק.

לרגל כלות ימי השלושים נרשמת מסכת חיים מופלאה של עבודת הש"ת, עמל ויגיעת התורה עד כלות הנפש.

שליט"א, בהקשר לדידו זה מעניין לציין כי רבינו בשנותיו נעדרו הוציא ספר שלם על קבלה, ולא הביאו למכש הדפוס ע"פ הראת האדמו"ר דוד אביצורא. וכעת, במהלך ימי השבעה שאל רבי דוד לבני המשפחה, האם הספר עדין נמצא. כן ידועה התקשרותו לחצר בית קרעטשניץ אשר מנעוריו היה קרוב אל להבח"ח האדמו"ר שליט"א, בקשר חזק מאוד. ועוד מצדיק הדור אליהם התבטל בביטול גמור.

בעת שחנכו את הדימו"ד שבת הליכי ב-א אמו את הרב וואזנער זצ"ל כי זכות וכוונתו הוא לנו שיהיה כמו הרב פיינשטיין קובע מקום לתפילתו בבית מדרשו. ועוד התבטא עליו כי כל מעשיו הם לשם שמים.

איזוהי עבודה שבלב זו תפילה

מגיל צעיר מאוד היה רבינו מתפלל במשך שעות ארוכות, בכונה רבה, ובדיקות עצומה. שגור היה על לשונו מה שאמרו צדיקים "בא אל התורה" – כי יש להכנס אל תוך תיבות התפילה, ואכן, הוא היה אומר אנשים רבים היו אזהבים לבוא ולהתפלל יחד עמו במנין בו התלכלל. כל תפילה היתה אצלו בחיות מיוחדת ובהתעוררות רבה, כאילו הווי היה תפילה היחידה בחייו. פעמים רבות, לאחר התפילה היה משתף את הסובבים אותו בהארה מיוחדת, ביאור חדש שהתחדש לו תוך כדי תפילתו היום.

תפילתו היתה נבחיית "כל עצמותי תאמרנה" כשכל כולו עומד לפני בוראו ומשבח ומקלס ומתחנן לפני יוצרו, בפרט בתפילות השבת והמועדים בהם היה מאריך בתפילתו מתוך כבי ותשוקה עצומה לזכות לחיות ב"תולדות" עליו מהרה כי מחכים אנו לו. מי שמע את תפילתו היחידה רתנו לו "ק"ב קבועת מפיו, לא שוכח זאת לעולם.

הרבעת התורה

מובא במדרש כי אין לו חביב לפני הקב"ה כשליח שמשלתה לעשות מצוה ומסור נפשו כדי שיעלה בשליחותו (מדר"ד, נראה כי דברי המדרש הללו מתאימים מאוד לרבינו זצ"ל. בגיל צעיר מאוד, עוד טרם מלא לו ל' שנים נכנס רבינו בעיני הקדוש כדי להגשים את החלום הגדול שפעם בקרבו עוד משנות בחרותו, לייצר מצב בו בחור חסידי שמוענין בכך יוכל למצות את כשרונותיו ולרכוש את דרכי עמל התורה ועיון התורה, בד בבד עם עבודת ה' בקדושה וטהרה בדרך החסידות. לשם כך, בשנת תש"ס הוא הקים את בית היוצר הגדול, הישיבה הגדולה "עמלה של תורה". בישיבה היה מוסר שיעור כללי בהתלהבות עצומה מדי שבוע, וכן היה מוסר מספר שיעורים וחברות במהלך השבוע לבחורי הקיבוץ. אמת מה נהדר היה מראה ראש הישיבה בעת מוסרו את השרעו, כאשר היה מניע לעומק הסוגיה היה קולו עולה, פניו להוטו באש התורה, ידיו מתנופפות והוא לוחם מלחמתו של תורה להגיע לביתו האמת בסוגיה. גם בתקופה האחרונה, בעת חוליו, היה מגיע מבית החולים חלוש מתוקף הטיפולים שעבר לצורך בריאותו והיה מאוחר למר את דבריו בקול חלש עד שחששו כי בהוראות לא יוכלו לשמוע ולהבין את דיבוריו, אך כאשר הגיע לקדושת העומק בסוגיה, עלה קולו בתענוגות, וכל פניו נגון אדום, קולו נישא סביבה, עלה סער בנושא הנידון. כאשר סיים את השיעור, שוב ניכרה עליו אותה החולשה שנעלמה כאשר עסק בלימוד התורה. אכן, חיים הם למצואה.

ביום תענית אסתר עלה רבינו בסערה לישיבה של מעלה למינת לב משפחתו, תלמידיו ומכיריו, וכל בית ישראל יבנו את השרפה אשר שרף ה'.

דוונבים ז"ל מהעיר ליקוד, שמע"ר מאיד על העובדה שרבינו נבחן על כל הש"ס במפעל החזרה והשינון "ושנתנו", פנה הוא למשרדי "ושנתנו" ושאלו פניו: האם רשום במערכת בחור העונה לשם זאב פיינשטיין, בארגון ענו לו בשלילה. ר' מאיר רצה לברר שוב וניגש אפוא לרבי עזריאל טאבור ז"ל מנהל הארגון בבקשה לבדוק את העניין. אחרי בדיקה מעמיקה התברר דבר מזהים, בישיבתו של רבינו היה בחור נצרך ורבינו ערך את המבחנים ע"ש בחור הנצרך בכדי שחבריו יקבל את המענק הכספי.

התמדה שאין בלתי

בישיבה גדולה נהג רבינו ללמוד 17 שעות ביממה! שעות ע"ג שעות היה יושב ועמל בתורה בריכוז מופלא ובשקידה נוראה. גם לאחר נישואיו המשיך רבינו לשקוד על התורה בכל מקום תורה בו שהה בין בליקוד, בין בבורו פארק אצל האגון רבי בנימין פאללער זצ"ל, וכן כאשר התגורר בארץ ישראל ולמד בישיבת בריסק המעטירה. עד מחרה הוא הפך לשם דבר, כשהכל מצביעים על

האברך המתמיד והשקדן. המעלה המיוחדת ברבינו היתה שהוא היה גם מפלפל ומקשה וגם מחשב, וישר בהבנה. בימי השבעה התגלה לעיניו אוצר בלום, חין חריא הגיש לו ספר שכתב רבינו בעודו צעיר בזמן לימודו בבריסק, נקרא "טהרת הקודש" ע"מ בכורות, וספר נוסף ע"מ תמורה. הפלא הגדול בזה הוא שרבינו לא ציין את שמו על הספר, ולא עוד אלא שרבינו ביקש מידידי הקרובים לכל יגלו לאיש שהוא המחבר. בימי השבעה עלה הגר"י סולוביצ'יק שליט"א ר"י בריסק לנחם את בני משפחת רבינו, בני רבינו אמרו לו שמסתמא מכיר את רבינו מזמן לימודו בבריסק, אך ר"י בריסק התפעם באומרו היה לו כבר הכרות עם אבינם עוד בשנות בחרותו.

התקשרות לצדיקים והקרבה לגדולי ישראל

רבינו זכה לקרבה יתרה אצל גדולי ישראל שחיבתו עד מאוד. בשנות אברכותו, היתה לו בחירתו עם הגר"ש אויבאך זצ"ל בכל ליל שיש, ואף זכה לקרבה עזה אצל פוסק הדור הגר"ש אויבאך זצ"ל, שעל שולחנו זכה לטעום מספר פעמים. כאמור לעיל, כל רבותיו החשיבוהו ביותר וביניהם הגר"י רחן שליט"א, הגר"ב פאללער זצ"ל מבורו פארק, הגר"י סולוביצ'יק ועוד.

התקשרות לצדיקים לא ידעה גבולות, כבר משהר נעוריו היה הולך להסתופף בצל צדיקי הדור, ביניהם הרמ"מ מלעלוב, והאדמו"ר מבוה"ז ז"ע, התקשרות מיוחדת וידידות אמיצה ומופלאה נקשרה בין רבינו להבח"ח האדמו"ר דוד אבוחצירא

לא קלה המלאכה לבוא ולשרטט קיים לדמותו הגדולה של ענק הרוח ה"ה רבינו זצ"ל שעבד את בוראו כל חייו בסלידון, בקדושה ובטהרה עד כלות הנפש.

בעמל ויגיעת התורה במושגים בלתי נתפסים. תוך שהוא מתמסר בלב ונפש לתלמידיו בישיבת "עמלה של תורה" למנו ימצא כל בחור ויעלה בתורה ועבודת ה'.

במאמרו זה ננסה להביא ריב מעט מזעיר מלהבת האש הגדולה ויגיעתו בתור"א אשר פרצו ויצאו חוצה, למנו נוכל להדבק בדרכו וללמוד מאורחותיו.

רבינו נולד בשנת תשל"א לאביו הרב"ח ר' אריה זכרון לברכה, איש עסקים היה ר' אריה אבא בד בבד עם קב חומשין של יראת שמים טהורה ורוביות והתמסרות לצדיקים, בעיקר היה דבוק בהר"ק רבי דוד משה מקרעטשניץ ז"ע ואף התמסר לרבי ולמוסדותיו ללא לאות בגופו ובמנוחו. רבו ברכו שיזכה לבנים ת"ח, ברכה שמושה במלואה.

הילד השגון

בילדותו נסעו הוריו רבות לח"ל לתקופות ממושכות לצורך עסקים, כתוצאה מכך, שהה רבות במחיצת גיסיו הגדולים היושבים בבית המדרש של תלמידי החכמים הלא המה הגר"י ליבוביץ שליט"א והגר"א פוסטבסקי שליט"א ר"י ברכת יצחק.

לימים סיפר רבינו שמהם קיבל את ההשראה בלימוד התורה וביגיעת התורה ובידיעת התורה ובאהבת התורה. בכל יום ויום אחרי שגמר את חוק לימודו בת"ת לא פנה רבינו לנטלה ולא פנה לשחק בדרך הילדים, אלא חיש מהר שם את פעמיו לליוון כולל מפעל הש"ס ללמוד בצוואת נעם גיסו הגר"א פוסטבסקי. שם למד וידו את כל סדר מועד גפ"ת, ובעת כניסתו לעול התורה והמוצות, סיים רבינו את כל סדר מועד.

הבחור השקדן

ימי הבחורות היו מסכת מופלאה עד מאוד של יגיעת התורה, ואהבת התורה,

והאיפה אין סופית לגדלות בתורה ובעבודה, רבינו למד בשנותיו הצעירות בישיבת תפארת ציון, שם למד וסיים, בנוסף לסדרי הישיבה, גם את כל ששת חלקי ה"משנה" ב"ב. ובשנים המאוחרות יותר בישיבת אור ישראל בראשות הגר"י רחן שחיבתו עד מאוד, ואף למד עמו בחברותא בתולית הסדר.

על רבינו ראוי להמליץ את דברי הגמ' (סוטה כא) א"ר יוחנן אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו. רבינו ביטל את כל מציאות בשביל התורה"ק, כפי שספרו חבריו לספסל הלימודים במהלך ימי השבעה שלא היה שייך למצוא את רבינו מבלי את זמנו בדברי חולין, אלא כל כולו היה שקוע בלימוד. מהישיבה כמעט ולא היה יוצא במשך הזמן, ואפילו הוריו שבאו לבקרו נפגשו עימו בחצר הישיבה. כך זכה רבינו ותורתו התקיימה כבר בימי חורפו כאשר זכה לסיים את כל הש"ס במעמד קבלת הפנים טרם צאתו לחופה, זאת בנוסף לסיימם שערן בשנות הישיבה על ספרי קצוה"ח, תנ"כות, אבני מילואים, שב שמעתא, ומנחת חינוך. בימי הש"ב עלה מסר בכל יום תבונה על סדר אחר מסדרי הש"ס החל מזמרים מועד וכו'.

ואם כבר הזכרנו את סיום הש"ס, כדאי להזכיר את המעשה שהתפרסם לאחרונה, מעשה מיוחד עם מוסר השלל כביר.

בעת שדיברו נכבדות על שידוך לרבינו עם בת הנח"ח ר' מאיר

מעיינות החיים

שיעור חיצוני
רש"י

אמרים נעימים מפז ומפנינים ממעיין מים חיים
בעל שם טוב הקדוש ותלמידיו זי"ע ועכ"ל
שנאמרו בנעימה מפ"ה מפיק מוגליות
כ"ק אדמו"ר מטעמם שזוהר שליט"א

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולקני ישראל (ויקרא ט, א)

שמחתו של משה רבינו בכהונתו של אהרן אף שהיה לו להצטער בזה

ורצו אחריו, רץ לבית המלך ורצו אחריו, כל הרואה אותו, אומר, זה הוא, הלך לאלכסנדריה של מצרים, ובנה שם מזבח, והעלה עליו לשם שמים, הרי עד כמה הוא הצער שהצטער חונוי על כך שוויתר לשמעי את הכהונה הגדולה, עד שעשה את מה שעשה, וכך גם מה שמשה רבינו מינה את אהרן אחיו להיות כהן, אף שמתחילה ראויה משה רבינו להיות כהן גדול בעצמו, הרי יש בזה צער גדול על שלא זכה לשמש בכהונה גדולה בעצמו.

אם כי יש להתפלא בזה, שכן על נשיאותו של משה רבינו, אשר סירב בדבר מתחילה בטוענו (שמות ד, יג) 'שלח נא ביד תשלח וברש': 'הוא אהרן', שלא רצה ליטול גדולה במקום אהרן אחיו שגדול היה ממנו, ואמר לו הקדוש ברוך הוא על זה (שמות ד, יד) 'הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמו בלבו, וברש': 'לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה', הרי שאהרן הכהן שמה היה בגדולת אחיו, ומה שייך לומר על משה רבינו שהיה לו צער על כך שלא זכה למידה זו.

והאמת הוא, כי הנה שמעתי מהר"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק זי"ע שאמר בשם הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע, כי לשמוח בכך שאהרן הצעיר עולה לנשיאות, זה ייתכן להיות רק אהרן הכהן, שהוא היחיד שהעידה עליו תורה 'וראך ושמו בלבו' (שמות ד, יד), ואות הוא כי אין כל בני אדם יכולים להיות בדרגה זו, על כן ניתן להבין כי משה רבינו היה בלבו צער על כך.

עוד ייתכן, כי הרי כדברי הכתוב 'הלא אהרן אחיך הלוי', שדרשו חכמינו ז"ל (נחמ"ס קב) כי מתחילה אמור היה אהרן הכהן להיות לוי ואילו משה רבינו אמור היה להיות כהן גדול, ועל ידי שסירב לילך בשליחות המקום לגאול את בני ישראל ממצרים, נעשה אהרן לכהן הגדול ואילו משה רבינו נעשה רק ללוי, הרי בזה היה תוספת צער מאשר ביחס לאהרן שראה בגדולת אחיו, כי כאן מתחילה היה אמור להיות הוא הכהן הגדול, ולכן היה לו הרגשת צער בזה, וכן מדויק בלשון האור החיים הקדוש.

בהמשך כותב האור החיים הקדוש: "ביום וגו' קרא משה לאהרן וגו' (ויקרא ט, א). דע כי העושה דבר כזה שיתן גדולה הנודעת לו לזולתו, לא יהיה אחיו, כאשר יתחייב לעשותה, לא ישלוט בנפשו עשותה בשלושה שלמות, הראשון, שיעשנה במהירות. והשנית, בצירוף בחינת ההדרגות שישנה בדבר. השלישית, עשיית הדבר בפרסום לפני רבים. והודיע הכתוב, כי שלשתם יחד שלט משה בנפשו ושגשג. כנגד המהירות אמר 'ביום השמיני', פירוש בהיות הבקר טהור לב לא עכב, אלא תיכף קרא לאהרן לתת לו הכהונה, ולא נתעצל. שנית, עשה הדבר בצירוף בחינת ההדרגות שנתן הכהונה 'לאהרן ולבניו יחד', הגם כי בזה יגדל העצבון בלבו, שיראה גדולה מושכת לאהרן ובניו, ואשר יעצב אל לבו יעשה הדבר בהדרגות, בתחילה יקרא לאהרן, ואחר כך לבניו, לא היה הכרח בקריאת הבנים אז עם אהרן. השלישית, במצב כל הזקנים דתית 'ולוקני ישראל', לעשות הדבר בפומבי בפני רבים ונכבדים, וזה יורה על שלימות הרצון לעשות רצונו יתברך, וכפה הרגשותיו."

ולכאורה דברי האור החיים הקדוש כאן סותרים את דבריו הנזכרים, שסיבת אמרו 'ויהי' בלשון צער, הוא לפי שהצטער משה רבינו על שבערה הכהונה ממנו לאהרן, הכהן, ואין זה האריך כאן כי עשה משה רבינו את הדבר בשליחות חלקי העניינים המורים על גודל שמחת לבבו לעשות כן לאהרן אחיו.

ויש לבאר בזה, כי אדרבה אין כאן כל סתירה בדבר, כי אמת נכון הדבר אשר העניין מצד עצמו מעורר צער עמוק בלב האדם, אשר על כן נאמר 'ויהי' בלשון צער, כי אין צער רב יש בדבר, אמנם כלשון האור החיים הקדוש

כתב האור החיים הקדוש (ויקרא ט, א): "צריך לדעת, מה טעם אמר 'ויהי', ובמסכת מגילה (י) אמר רבי לוי, דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא לשון צער, ומקשה והכתיב (ויקרא ט, א) 'ויהי ביום השמיני', ותיא אותו היום הייתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום בריאת שמים וארץ, כתיב הכא 'ויהי וגו', וכתב התם (בראשית א, ה) 'ויהי ערב ויהי בקר' וגו', ומתוך האמת נדב ואביהוא. ומקשה עוד, 'ויהי בשמונים שנה' (מלכים א, ג, א), 'ויהי כאשר ראה יעקב' (בראשית כ, י) וגו', 'ויהי ערב ויהי בקר' וגו' (בראשית א, ה), ומתוך רב אש, כל 'ויהי', איכא הכי ואיכא הכי, 'ויהי בימי', אינו אלא לשון צער, עד כאן".

הגר"א (אדרת אליהו פרשת בראשית ב"ה) ויארר אלקים יהי אור) אמר לבאר, מה טעם באמת לשון 'ויהי' הוא לשון שמחה, לעומת לשון 'ויהי' שהוא לשון צער, מה משמעות יש לדברים. וביאר בזה, כי הנה תיבת 'יהי' עניינה לשון עתיד, ועל ידי הוספת ו' ההיפוך, היא נהפכת להיות ללשון עבר, 'ויהי', לעומת זאת תיבת 'יהי' עניינה לשון עבר, ועל ידי הוספת ו' ההיפוך, היא נהפכת להיות ללשון עתיד, 'ויהי'.

ובזה מובן, כי הנה בננוג לעניין צער, כאשר אדם יודע שממתי לו איזה משפט חמור ביותר, הרי הוא רוצה וחפץ שמה שמעודת להיות עליו, שהוא עמידתו במשפט לעתיד, כבר יהיה שייך לנחלת העבר, שכבר היה אחר המשפט, ובה מבקש הוא שיתהפך אצלו העתיד לעבר. לעומת זאת, אדם העומד להשיא את בנו, הרי שמבחינתו שמחת הנישואין חלפה ועברה אצלו במהירות גדולה, עד כי מבקש הוא שהעבר, היינו נישואי בנו שכבר נערך זה מכבר, יתהפך להיות עתיד, שעוד יזכה לשמוח בשנית בשמחה זו, לגדול הנאות וכבודו מעריכת השמחה.

לכן תיבת 'ויהי' שעניינה התהפכות לשון עתיד ללשון עבר, הוא המורה על לשון צער, כי עניין של צער מבקשים כי הצער המעודת לבוא יתהפך להיות כבר לנחת העבר, לעומת זאת תיבת 'ויהי' שעניינה התהפכות לשון עתיד ללשון עבר, הוא המורה על לשון שמחה, כי עניין של שמחה חפצים שהעבר יתהפך להיות עתיד, לשמוח שנית בשמחה זו.

וכתב האור החיים הקדוש: "ואולי נראה עוד, כי הצער שיגיד הכתוב הוא של משה המוזכר בכתוב, כי ראה גדולתו וגדולתו ורעו ביד אהרן ובניו, וצא ולמד צער הקנאה מדבר טוב מה עושה, ממעשה בניו של שמעון הצדיק (מנחות ט), וישתנה מה שלפנינו שהיתה לו ולזרעו אחריו, ולצד שהפציר בשליחות פריה חרה אפו בו ביום ההוא ועזבו מהיות כהן לעולם, וכשהגיע יום הכהונה נצטער על אשר פרח ממנו עוז תפארת כהונת עולם, והגם כי עצם מאוד בצדקות ובענוה, הלא כל לב חי מרגיש ובפרט בדבר מצוה יקרת הערך ומפלאה כזאת. ואולי כי צער זה רמזו הכתוב בפסוק (ויקרא ג, א) 'ויהי ביום כלות משה', שהוא עצמו יום זה, ומיתת נדב ואביהוא רמז כאן בפסוק 'ויהי ביום השמיני'."

ציין האור החיים הקדוש לדברי חכמינו ז"ל (מנחות ט): אודות קנאת חונוי בשמעי אחיו: "לא קיבל עליו חונוי, שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה, ואף על פי כן נתקנה בו חונוי בשמעי אחיו. אמר לו, בא ואלמד מד עבודה, והלבישו באונקלי וחגרו בצילצול, והעמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הכהנים, ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, אותו היום שישמש בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליכי ואחגור בצילצול שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, סח להם כל המאורע, בקשו להרוג את חונוי, רגש מפנינים

א. במאמר המוסגר יש להעיר, כי לכאורה מורגל הוא בפי ספרים וסופרים הלשון 'אין ויהי אלא לשון צער', ולכאורה לפי מסקנת הגמרא אין זה כלל חתום וברור בכל מקום, כי איכא הכי ואיכא הכי, ואין זה נקבע הלשון בפי כל העם כנגד מסקנת הגמרא שאין 'ויהי' בהכרח לשון צער.

ויתכן ליישב בזה, כי שיעור דברי הגמרא 'איכא הכי ואיכא הכי', אינו כפשוטו, לומר שיש מקומות בהם לשון 'ויהי' הוא לשון שמחה, ויש מקומות בהם לשון 'ויהי' הוא לשון צער, אלא הכוונה היא כי שניהם יחד נכללים בחיבת 'ויהי', 'איכא הכי ואיכא הכי', אשר יש במעשה זה עניין של צער ועניין של שמחה, דוגמת יום השמיני למילואים, שמצד אחד היה בו עניין של שמחה, שבימים הקמת המשכן הייתה שמחה גדולה לפניו יתברך, וברב היה בו גם כן עניין צער, לפי שבוה היום מתו נדב ואביהו, לכן נאמר לשון 'ויהי' שהוא לשון הכולל שני העניינים גם יחד, צער שעל ידי שמחה, לעומת זאת לשון 'ויהי' בימי אינו אלא צער, בלא כל שמחה.

השיעור חודש"י מתקיים מדי ליל שישי בשעה 10:30 המלווה מלכה מתקיים מדי מוצש"ק בשעה 9:00

בבידום"ד רח" סוקולוב בני ברק

לשמיעת שיעורים בקול הלשון יחסי 073-3718539 ובקו השירותים 072-3181833

אלא משה מעצמו מינה אותם, וזוהי צאצא לחלוק על משה רבינו. והעיר בזה הרמב"ן, כי הנה נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל כבר הייתה בתנוכת המשכן שהייתה בחודש ניסן, ואם כן היה לו לקורח לחלוק על משה ואהרן תחף ומיד סומך ונראה לאותו מעשה, ואילו בפועל אמרו חכמינו ז"ל (ר' במדבר רבה י"ז) שמחלקות של קורח לא הייתה רק אחר שילוח המרגלים, שהיה בחודש אב, ומדוע זה המתין מחודש ניסן עד חודש אב, מלצאת לחלוק על משה רבינו.

רק ביאר בזה הרמב"ן, כי כן היא דרכם של המסיתים והמדיחים מדור דור, שאינם באים לומר את דעתם כאשר עיתם של ישראל צלחה, כי אז מי פתי יאזין לדבריהם ויקבל את שגינותיהם, אמנם רק בזמנים בהם בני ישראל הוכו במאורעות הזמנים, אז מצאו אל נכון לומר את אשר על ליבם, כביכול באו להושיע את בני ישראל ממצותם. ולכן קורח, על אף שהתקנא כבר בנשיאותו של אליצפן תחף בחודש ניסן בתנוכת המשכן, מכל מקום ידע כי עתה בני ישראל רואים את האש הגדולה, ואת השראת הכהונה על האהלה, על כן לא עת ראוי הוא לקום ולחלוק על משה רבינו, כי מי בער יסיים לדבריו, אמנם אחר שילוח המרגלים, כאשר נגזר על בני ישראל גזירת במדבר הזה יתמו ושם ימותו, ונעשו בני ישראל מנודים למקום (ירושלמי תענית פ"ג ה"ד), אז הבין קורח כי כשרה השעה להשמיע את דבריו, וכי לו עדת ישראל יקבלו את דברי מחלקותו נגד משה ואהרן, ועל כן המתין עם מחלקותו עד לשעה זו, כביכול בא להיות לעזר ולאחיסמך לבני ישראל בשעתם הקשה.

זוהי ביאר הרמב"ן רבי יואל סמאטאמר זצ"ל (דברי יואל חלק ח' שבת הגדול אות י"א), מה שמצאנו בגמרא (סוכה נ"ז): "תנו רבנן, מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיט אחד ממלכי יוונים, כשנכנסו יוונים להיכל הייתה מבועטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה, לוקוס, לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממנו של ישראל, ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק, וכששמעו חכמים בדבר, קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה כו', משום ברית קנסין ליה לדידיה, אמר אביי, איך, כדאמרי אינשי, שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה. ומשום אבוה ואימיה קנסין לכולה משמרה, אמר אביי, אוי לרשע אוי לשכינן, טוב לדיק טוב לשכינן", ולכאורה גם בזה יש לתמוה, שאם משום מעשה זה קנסו החכמים את כל המשמר, מה המתין עד שאמרה כן על גבי המזבח, הרי עצם הדבר שבת כהן הולכת וממירה את דתה ונישאת לסרדיט מלכי יוונים, כבר מצדיק את קנסו לא על המשמר כולו כי בודאי שהדבר נעשה בהשפעת בני אביה, וכמו שאמרו על דבריה שאמרה על גבי המזבח, ומדוע לא קנסוה בתחילה.

וביאר בזה ברעיון הדברים הנזכרים, כי לעולם עצם הדבר שבת כהן ממירה את דתה, עדיין אינו דבר המצדיק קנסו את כל בני המשמר, ומה שקנסו בסופו של דבר את כל בני המשמר כולו, הוא משום שדבר לומר את דבריה בשעה שנכנסו אויבים למזבח, כביכול ביקשה להיות עוזרת ומושיעה לכלל ישראל, לומר למזבח עד מתי הוא מכלה את ממונם של ישראל ואינו מושיע להם, ועל כן מאחר ובאה לומר דברים אלו בשעת דוחקם של ישראל, זה הוא הנהגה רעה שראוי לקנסו עבורה את כל בני המשמר, כי זה הוא הנהגת המסיתים והמדיחים, המצליח את זמני הקושי אצל בני ישראל, כביכול להביע את דעתם בכדי להיות למושיעים עבורם בעת צרתם.

ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימים והקרב לפני ה' ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה
(ויקרא ט, ב - ג)

כפרותו של אהרן על חלק המעשה וכפרתם של ישראל אף על חלק המחשבה

כתב רש"י, קח לך עגל, להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא על ידי עגל זה, על מעשה העגל שעשה, עד כאן.

הנה יש לדקדק, כי קרבנו של אהרן הכהן היה עגל לחטאת ואיל לעולה, ואילו קרבנם של בני ישראל היה שעיר עזים לחטאת ועגל לעולה, ומה טעם החילוק בזה בין קרבנו של אהרן הכהן לקרבנו של כל העם.

ביאר בזה המהר"ל בספרו גור אריה (ויקרא ט, ב), על פי הכלל שאמרו חכמינו ז"ל (ירושלמי יומא פ"ח ה"ח) כי העולה באה לכפר על מחשבתו והרהורו שבלב, והנה בחטא העגל מצאנו שאהרן הכהן עשה בפועל את קיבוץ הזהב והשלתו אל האש, אמנם כל מחשבתו לא הייתה בכדי להביא לידי עשיית העגל, אלא כמבואר בדברי חכמינו ז"ל (סנהדרין יז) שהיה חושש שמא ירהגוהו כדרך שהרגו את חור, עוד זאת היה מקומו למושכם ולמונעם מלמחר לעשות את העגל, ועוד סיבות שונות שהיה בדעתו במחשבתו לעשות כן לטובה, אלא שלמעשה נעשה על ידי פעולותיו העגל, וזוהי נמצא כי אהרן לא חטא העגל רק במעשה ולא במחשבה, לעומת זאת בני ישראל היה חטאם גם כן במחשבה, ולכן כפרתו של אהרן הייתה עגל לחטאת, כי העגל שבא לכפר על מעשה העגל לא הוצרך לכפר על המחשבה רק על המעשה, לכן הביא רק חטאת, ואילו את העולה הביא מאיל, לפי שלא הוזקק לכפרת העגל בעניין המחשבה, מה שאין כן בני ישראל שפגמו הן במעשה והן במחשבה, הם

'וכפה הגרשותיו', שמשה רבינו העגבר על טבע הדברים שאמרו היה להתעצב אל לבבו על הדבר, אלא שיהיה לעשות הדבר בשמחה רבה וגדולה בתכלית השלימות, שינוי שמן הקצה להקצה, ולכן בדבר שהיה אמור להיות צער עבורו בשלושת בחינות אלו שהזכיר האור החיים הקדוש, הלך ומיהר את עצמו לעשותו בתכלית השלימות, וזה הוא עיקר השבח של משה רבינו, שבדבר שמצד הטבע יש בו צער גדול, עד שצינו הכתוב בחינת 'ויחי', שהוא לשון צער, עם כל זה התעלה משה רבינו להפך עצמו בתכלית, לעשות העניין בתכלית השמחה בגדולתו של אחיו.

ואכן זה הוא עיקר מעלת האדם, כאשר הוא מהפך לעשות הפך העניין, מן הקצה להקצה, וזוהי הוא עיקר המעלה והשלימות, וכדברי חזונו הקדוש (ח"א ו'ג) על מה שמצאנו שנקרא ניסיון העקידה על שמו של אברהם, כמו שנאמר (בראשית כ"ב א) **'והאלקים נסה את אברהם'**, ולכאורה הרי עיקר הניסיון היה ליצחק אבינו, שהצטווה אברהם אבינו לעקוד על גבי המזבח, רק הביאור הוא, כי אברהם אבינו הייתה מידתו מידת החסד, לעומת זאת יצחק אבינו כל עבודתו הייתה במידת הגבורה, ולכן יצחק אבינו לפי עניין עבודתו, לא נדרש ממנו לשנות את עבודתו כבואו לעקוד את עצמו קרבן לפני השם יתברך, כי אדרבה ניסיון זה עניינו מצד תגבורת הדינים והגבורות, מה שאין כן אברהם אבינו שהייתה מידתו מידת החסד והאהבה, הרי שבתגבורתו לעקוד את יצחק בנו יחידו אשר אהב, היה זה שינוי מן הקצה להקצה מהנהגתו בתמידותו, ולכן עיקר השבח בעמידה בניסיון העקידה הוא לאברהם אבינו, שהוצרך לשבר את מידתו בכדי לעמוד בניסיון, לעומת יצחק אבינו שניסיון זה היה מצד בחינת עבודתו, ולא הוצרך על זה לשבר את מהות עבודתו.

זוהי כתב **הכתב סופר** (פרשת פנחס ב"ה לכן אמרו ח"א) לכאורה מה שמצאנו על פנחס, שאמרו חכמינו ז"ל (סוכה ג') שהיה השבטים מבזים אותו והארים בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה והלך והרג נשיא ישראל, על כן בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, שהוא בן אלעזר בן אהרן הכהן, ולכאורה אינו מובן, מה ראו השבטים לזלזל במעשהו של פנחס, כלום לא ראו איך נעצה המפיצה בזכות מעשיו של פנחס, ומה באו לזלזל במעשיו.

רק ביאר בזה, כי בודאי ידעו השבטים כי דבר גדול עשה פנחס בהרגת הנשיא, אלא שסברו כי איש יהודי באשר הוא קשה הדבר אצלו להרוג אדם מיישראל, כי בני ישראל בטבע רחמנים הם (יבמות ט"ז), ועל כן טענו, כי לכן נמנעו כל עדת בני ישראל מלעשות כן להרוג את זמרי, הריחמנות הטבעה בקרבם מנעה אותם מלעשות כן, ומה שעשה כן פנחס, היה מצד זקינו אבי אמו, שהוא יתרו, אשר כידוע יתרו נקרא שמו קיני, כמו שנאמר (שופטים א, טו) **'ובני קיני חותן משה'**, וכמבואר (לקוטי תורה פרשת בלק ב"ה וירא את חב'ו) שהיה לגלגל של קין, שהוא התחיל בריצחה בעולם, על כן הרציחה מוטבעת בדמו של פנחס, ולכן יכול היה לבוא להרוג את זמרי, וזה היה טענת בני ישראל, בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה, הוא יתרו, אשר בסיבת ייחוסו לא יכול היה לעשות כדבר הזה, להרוג נשיא מיישראל.

לזה בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, להורות כי לא היה מעשהו זה לצד היותו נכדו של יתרו, אלא שיחסו הכתוב אחר אהרן הכהן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ועורר בקרב בית ישראל שלום ואוהב וריועות, ועם כל זה מצד ההתעורר לעשות אשר מעשה הריגת זמרי, אף שהיה הדבר שינוי גדול מן הקצה להקצה, שהוצרך לעשות ההיפך מצד מידתו שמייחוסו אחר אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ולכן אמרו חכמינו ז"ל (במדבר רבה כא, א) כי פנחס בדין הוא שיטול שכרו, כי יען אשר עשה את מעשהו זה מייסוד לעצם מחותנו, שהיה נכדו של אהרן הכהן שהריב שלום ואהבה בין בני ישראל, ועל אף זאת התגבר להתנהג במעין אכזריות להרוג נשיא מיישראל, ולכן בדין הוא שיקבל שכרו משולם על מעשהו זה.

כדבר הזה היה גם כן מעלתו הגדולה של משה רבינו, אשר על אף שהדבר מצד עצמו אמור היה להיות לצער גדול עבורו, שלא זכה בעצמו לשמש בכהונה גדולה, אלא ניטלה ממנו הכהונה הגדולה וניתנה לאהרן אחיו, מכל מקום עשה את הדבר בשלימות השמחה, כדברי האור החיים הקדוש, שבשלושה העניינים הראה לעין לא את שלמות שמחתו בכהונתו של אהרן אחיו, וזה הוא מעלה גדולה למשה רבינו.

המערערים על כהונתו של אהרן מפי הגבורה ביום תנוכת המשכן

כתב רש"י, ולזקני ישראל, להשמיעים שעל פי הדבור אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה, ולא יאמרו מאליהם נכנס, עד כאן.

לכאורה צריך להבין, מדוע זה ראה משה רבינו צורך לקרוא לזקני ישראל עבור צורך זה, וכי מה חשש היה בדבר שכבר עתה ביום הקמת המשכן, בו כל ישראל היו שרויים בשמחה רבה, יהיו כאלו שיקומו לערער על כהונתו של אהרן הכהן.

אכן האמת הוא, שמשה היה בזה חכם הרואה את הנולד, וכמבואר בארוכה בדברי הרמב"ן (במדבר טו, א), מה שאמרו חכמינו ז"ל (במדבר רבה י"ז, ב) בסיבת מחלקותו של קורח על משה ואהרן, שהיה זה מאחר שראה איך משה רבינו נעשה נשיא על ישראל, ומינה את אהרן אחיו לכהן בכהונה גדולה, ואחר כך מינה את אליצפן בן עוזיאל כראש בית אב לבני קהל, התקנא בכל אלו שלא נעשה הוא עצמו נשיא עם כן, ובזוהי צאצא לומר שאלו לא נעשו על פי ה',

רק ביאר בזה, בהקדמו את מאמר הגמרא (פסחים קטז - קטז): 'רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן, פסח, מצה, ומרור. פסח, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים, שנאמר (שמות יב, כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו', מצה, על שום שנגאלו אבותינו ממרור, שנאמר (שמות יב, לט) 'ויאמר את הבצק אשר הוציאו ממצרים' וגו', מרור, על שום שמרור המצרים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר (שמות יד, י) 'וימררו את חייהם' וגו', והעירו בזה, כי לכאורה אם כי ענין פסח הוזכר בדברי הכתוב כחובה לאמרו בלשון 'ואמרתם זבח פסח הוא', אמנם שאר הדברים כי הוזכר בתורה חובת אמירתם, ומהיכן לרבן גמליאל להוציא חובתו אלו.

וכתב לבאר בזה (בפצרה, ובאורכה במאמר חודש ניסן מאמר ה' אות יח), על פי סוגיית הגמרא (קידושין ה) במקור קידוש שטר: 'אמר קרא (דברים כד, א) 'ויצאה והייתה', מקיש הויה ליציאה, מה יציאה בשטר, אף הויה נמי בשטר. ואקיש נמי יציאה להויה, מה הויה בכסף, אף יציאה בכסף. אמר אביי, יאמרו כסף מכניס, כסף מוציא, סניגור יעשה קטיגור. אי הכי, שטר נמי, יאמרו שטר מוציא, שטר מכניס, קטיגור יעשה סניגור. מילי דהאי שטרא לחוד, ומילי דהאי שטרא לחוד', הרי שעל ידי הדיבור שאומרים על ענין הדבר, שוב אין בו משום קטיגור נעשה סניגור.

והנה אמרו חכמינו ז"ל (מכילתא פרשת בא מסכתא דפסחא פרשה י"א) כי בני ישראל בהיותם בגלות מצרים היו עובדי עבודה זרה, אשר עבודה זרה של מצרים היה הצאן, ואם כן יש לתמוה, כיצד זה נצטוו להביא קרבן פסח מן הצאן, והרי אין קטיגור נעשה סניגור, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ראש השנה כז, טעם שאין כהן גדול עובד עבודתו בקודש הקדשים ביום הכיפורים עם בגדי זהב, כי מאחר וחטאו בני ישראל בעגל הזהב, אין קטיגור נעשה סניגור, ומדוע הצטוו בני ישראל להביא קרבן פסח מן הצאן, שהוא העבודה זרה שעבדו במצרים.

על זה אמרה תורה, 'ואמרתם זבח פסח הוא לה', היינו שיאמרו בני ישראל על הצאן שהוא מיוחד לקרבן פסח, ובהו הוא כדברי הגמרא הנ"ל גבי גירושיו שטר, דמילתא דהאי שטרא לחוד ומילתא דהאי שטרא לחוד, כי על ידי האמירה על הצאן שפסח לה, אין בזה משום אין קטיגור נעשה סניגור, כי על ידי הדיבור הובדל ענין הצאן שהקריבו בני ישראל, מן הצאן שעבדו כעבודה זרה.²

בזה ביאר את דברי רבן גמליאל, שבא להוסיף, כי לא רק בקרבן פסח עליו נצרך לומר אמירה זו מאחר ויש לחוש לקטיגור נעשה סניגור, אלא אף לענין מצה ומרור, צריכים גם כן לומר על זה אמירה, בכדי שלא יהיה בזה משום קטיגור נעשה סניגור, כי המצה אין סביבתה היא משום שלא יכלו להתמחה, אמנם יש בזה משום גירענות לכלל ישראל, כמבואר בדברי המקובלים (סידור אריז"ל קול יעקב, כוונת סדר של פסח ב"ה מצה) כי טעם שלא יכלו להתמחה עוד רגע, הוא משום שעוד רגע היו נשקעים במ"ש שערי הטומאה, ובה לא יכלו עוד להיחלץ מקליפת הטומאה, ועל כן יש בזה משום חסרון כבוד כלפי כלל ישראל, ולכן אמר רבן גמליאל שצריכים לומר על זה 'על שום שנגאלו אבותינו ממצרים', וכהמשך דברי הכתוב (שמות יב, לט) 'וגם צידה לא עשו להם', כדברי חכמינו ז"ל (מכילתא פרשת בא מסכתא דפסחא פרשה י"א) שבני ישראל בטחו בהשם יתברך לא לקחו עמם צידה בדרכם אלא משארותם צוררים עליהם, וזה הוא שבח גדול לבני ישראל, כדברי הכתוב (וימיה ב, ג) 'זכרת לך חסד ועוירך אהבת כלולותיך לכתך אחי במדבר בארץ לא זרועה', ולכן נדרש לומר את דברי הכתוב על אכילת המצה, שלא יהיה בזה משום קטיגור נעשה סניגור.

כך הוא גם לענין אכילת המרור, אשר המרור מורה על חוסר מעלה לישראל, כמבואר בדברי האריז"ל (שערי הכוונות ענין הפסח ודרוש א') על הכתוב (שמות יד, י) 'וימררו את חייהם בחומר ובלבנים', כי היו אלו שלוש שמות של דור הפלגה שאמרו (בראשית יא, א) 'לבלנה לבנים וגו' והחמרו היה להם לחמר', ועל כן הוצרכו לתקן את עצמם בגלות מצרים, ועל כן יש בזה משום התעוררות חסא דור ההפלגה, אמנם על שיש לומר 'על שום שמרור המצרים את חיי אבותינו במצרים', היינו שאנשי דור הפלגה לא היו אבותינו, כי רק אברהם אבינו ויצחק אבינו ויעקב אבינו הם הנקראים אבותינו, ובהו חסא ופגם דור הפלגה אינו שייך אלינו, ורק שהאבות הקדושים ביקשו לתקן חטא זה, אף שלא היה החטא נוגע אליהם בפועל, ולכן אין בהזכרת המרור משום התעוררות קטיגור נעשה סניגור על בני ישראל, ועל כן הדגיש רבן גמליאל מה שצריכים לומר גם כן על המרור, שלא יהיה קטיגור נעשה סניגור.

על פי זה ביאר הבני יששכר את דברי הכתוב 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו', 'הדבר' היינו דיבור, שציוה להם משה רבינו לומר הדיבור על הקרבת העגל, כי כזכור היה הקרבת העגל על חטא העגל, אמנם בכדי שלא יהיה בזה משום קטיגור נעשה סניגור, צריכים לומר בדיבור כי אנו עושים כן כי צוה ה' ואתנו לעשות כן, ולכן הדגיש הכתוב 'הדבר' שידיבור ויאמרו דיבור זה, ובהו לא יהיה בהקרבת העגל לכפר על חטא העגל משום אין קטיגור נעשה סניגור, כי מילתא דהאי עגל לחוד, ומילתא דהאי עגל לחוד.

הוצרכו להביא גם כן עגל לעולה, כי הוצרכו לכפר על מחשבת הלב, בנוסף לכפרה על המעשה שהביא אחרן הכהן.

כי היום ה' נראה אליכם (ויקרא ט, ד)

הקרבת הקרבנות במזבח של מעלה על ידי מיכאל

כתב התפארת שלמה (פרשת שמני ב"ה כי היום) בשם המגלה עמוקות (פרשת שמני ב"ה היום הזה) לרמז בדברי הכתוב, מה שמבואר בדברי חכמינו ז"ל (מנחות ק) כי כשם שאהרן הכהן הוא העומד ומקריב על המזבח בבית המקדש למטה, כן המלאך מיכאל עומד ומקריב על המזבח בבית המקדש של מעלה, וזה מרומז בדברי הכתוב 'נראה ה' הוא אותיות אהרן', 'אליכ' הוא אותיות מיכאל, להורות על שני העבודות בשני המזבחות, של מטה ושל מעלה, על ידי אהרן הכהן, ועל ידי המלאך מיכאל.

שנה אחת סיפר הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע בליל התקדש חג הפסח, לפני שהתחיל לאכול את מצת האפיקומן, כי הנה איתא מהרמ"ם מפאנז (שערי מאורות, מאמר אה כל ח' חלק ג' פרק כ"א, 'שהרי אמרו במשנה (ערכין יג) כי תמיד היו עומדים בלשכת הטלאים שבבית המקדש שש טלאים מבוקרים ממום שיוכלו להקריבם על גבי המזבח, ובהו כשנכנסו אויבים לבית המקדש ושרפו את בית המקדש, עוד היו גם כן ששה טלאים העומדים מבוקרים בלשכת הטלאים, ומה נעשה עם טלאים אלו, על זה אמר הרמ"ם מפאנז, כי אליהו הנביא לקח את הטלאים ורכש להם שש נקיבות, ובהו הולידו הטלאים כבשים רבים, ואילו הכבשים מקריב המלאך מיכאל המשמש בכהונה גדולה יחד עם אליהו הנביא המשמש ככהן הדיוט, בכל יום בבית המקדש של מעלה כשני תמיד, אחד של שחר ואחד של בין הערבים. ואמר עוד, כי הרה"ק הישמש משה זי"ע רצה לראות את הדבר, ואכן פעל בתפלתו לראות אין מיכאל עומד ומקריב על גבי המזבח את קרבן התמיד.³

והוסיף על זה הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע, כי כן מקריבים עוד מכבשים אלו גם כן קרבן פסח, אשר המלאך מיכאל עומד ומקריבו בבית המקדש של מעלה. אכן בהיות ואין יכולים להקריב קרבן פסח שלא לאוכליו, על כן מקריב מיכאל את קרבן הפסח בבית המקדש של מעלה על דעת להביאו לאכול לצדיקי הדור, ובהו הוא מביא לצדיקי הדור חתיכת בשר מקרבן הפסח שהוקרב בשמי השמים. והוסיף עוד, כי על אף שאין אוכלים את קרבן הפסח חוץ לירושלים, הרי שהמלאכים מביאים אווירא דירושלים לכל צדיק וצדיק, שיוכלו לאכול את קרבן הפסח בירושלים.

והמשיך הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע ואמר, שמא תחשבו כי אין הכוונה כפשוטו ממש, אלא הכוונה לחתיכת בשר רוחנית, לא כן הוא, אלא הכוונה כפשוטו ממש לחתיכת בשר ממש גשמית ומוחשית, והסמך בזה מעשה שהיה אצל הרה"ק הרבי ר' זושא מהאנפאלי זי"ע, שפעם אחת שהה כמה ימים בתענית, והרגיש כי כמעט שיצאה נפשו מקרבן לגדול רעבוננו, על כן התפלל לפני השם יתברך כשהוא אומר, וכי זושא יתענה ויצום. ותכף הגיע המלאך מיכאל והביא לפניו חתיכת דג מן הלויתן, וכוס יין מהיין הממושמר. ואמר על זה הרה"ק החוזה מנבליץ זי"ע, כי לא היה זה בחינה רוחנית של דג או בחינה רוחנית של יין, אלא בשר אמיתי וכוס יין של ממש. כך אמר גם כן הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע, כי מביאים חתיכת בשר של ממש מקרבן פסח אל הצדיקים שבדור, שעליהם שוחטים את הפסח.

סיים הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע ואמר, כי אף האנשים שאינם במדרגה זו, ולא זכו להיות מצדיקי הדור, מכל מקום מי שהוא דבוק בצדיקים אלו, ומאמין לכן שצדיקים אלו אוכלים מקרבן הפסח, זוכים על ידי זה להיות נחשב להם גם כן כאילו אכלו מקרבן הפסח בירושלים.

אחר שאמר את דבריו, אכל הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע בהתלהבות גדולה את האפיקומן, והעידו המסובים, כי ראו על זקנו איך שנוזל מעל שומן רוטב של בשר, ואף שאנו לא זכינו לראות בעינינו את הדבר, מכל מקום מאמינים אנו בזה.

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (ויקרא ט, ו)

כח הדיבור שאומרים על דבר המעורר קטרגו שלא יהיה בכחינת אין קטיגור נעשה סניגור

הבני יששכר (מאמר חודש ניסן מאמר ב' אות ג) כתב לדקדק בדברי הכתוב, מהו שאמר 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו', כי לכאורה היה יכול לומר 'ואשר צוה ה' תעשו', וממאמר אחרון.

ב. כן הביא גם כן חייטב לב"ש (פרשת אמור ב"ה אות ב' בני ישראל) על זקנו הרה"ק הישמש משה זי"ע, שאמר לו, כי פעם אחת אחר שסיים תפילת שמונה עשרה, כי אולי קיימא ליה שעתא ויוכה לראות אין מיכאל עומד ומקריב על גבי המזבח, ואכן התפלל על זה, והראה לו אין מיכאל עומד ומקריב על גבי המזבח, ואליהו הנביא משמש ככהן הדיוט ועומד על ידו.

ג. פעם אחת העיר לי אחד על דברי הבני יששכר, כי אין הנידון דומה לעיקר דברי הגמרא גבי שטר, כי בשטר האמירה היא אמירה של גירושין לעומת אמירה של קידושין, אמנם באמירה זו של 'זבח פסח', אין ענין שיש מהותי להיות השם מן השם של העבודה זרה.

ואמרי לתרץ בזה, כי מאחר ואמרו חכמינו ז"ל (קידושין כח) אשר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, הרי שעל ידי אמירה זו נחשב כאילו נמסר כבר השם ונעשה קרבן פסח.

הרה"ק הרבי ד' שמואל שמעלקא מנהלשבורג ז"ע א' אייר תתק"ה

במערת שינה

ידוע כי הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע ואחיו הרה"ק **ההפלאה** ז"ע, שקדו יחד מילדותם בדברי התורה, והיו לומדים ימים ולילות עד כלות כוחם, כשהרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע היה לו עבודה מיוחדת בכך שלא היה נותן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, יכול היה משעין את ראשו על צצנת מים וכך היה מנמנם, וכאשר הרגיש שאינו יכול ללמוד עוד לגודל עייפותו היה משכיב את עצמו על הספסל, ואילו הרה"ק ההפלאה ז"ע היה לו עבודה מיוחדת בכך שלא היה אוכל מאומה, וזלת ההכרח לקיום גופו.

והייתה אימנם אומרת עליהם בילדותם, כי יש לה שני ילדים, האחד אינו רוצה לברך, והשני אינו רוצה לקרוא קריאת שמע, כי הרה"ק ההפלאה ז"ע לגודל מיעוט אכילתו, אינו רוצה לאכול, וממילא אינו רוצה לברך, ואילו הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע על ידי שאינו הולך לישון, אין הוא רוצה לקרוא קריאת שמע שעל המיטה.

יש להסמך בזה מה שהביא הרה"ק **רבי נחמן כהנא ז"ע**^א חתנו של הרה"ק האמרי יוסף **בספיקא ז"ע** בספרו **אורות חיים** (סי' ד אות י'), כי שמע מחותנו הרה"ק האמרי יוסף ז"ע שמע מהרה"ק **הדברי חיים מצאנא ז"ע** שאמר, כי הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע אמר על עצמו, שהיו לו שלוש מאות חומרות בהלכות נטילת ידיים, והביא כי אחד החומרות היה, שלא היה משתמש לנטילת ידיים במים ששאב בכרי מן הבאר.

כך שאפשר להבין, כי על אף שהרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע לא מיעט באכילה כאחיו הרה"ק ההפלאה ז"ע, עם זאת לא היה רץ לאכול, אלא גם כאשר היה ניגש לאכול, היה לו תחילה שלוש מאות חומרות בהלכות נטילת ידיים.

הרה"ק העבודות עבודה מטאשה ז"ע מביא (עבודת עבודה שיתוח קודש ח"א עמ' שט"ו), כי בעיר מאהליב התגוררה אחות של הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע אשה צדקנית ושמה מרים, ופעם אחת אירע שהגיע הרה"ק **האזהב ישראל מאפסא ז"ע** למאהליב, וכנס לבקר אצלה בביתה לשמוע ממנה על גדלות אחיה הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, וכמוכן שריבם מבני העיר באו לביתה לראות בבקורו, והיה שם רעש גדול מהקהל העצום שהתאסף בבית.

שאל אותה הרה"ק האזהב ישראל מאפסא ז"ע, שתספר לו איזה דבר על אחיה הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, ואכן פתחה וסיפרה, כי הנה ידוע שהרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע כבר מקטנות היה לומד בכל שעות היום והלילה מתוך התמדה גדולה, והנה פעם אחת כאשר תוך לימודו הפיל את עצמו לנמנם מעט על הספסל, הרי כשכהתעורר מנמנומו נתקע בשרוהיה דלוק על השולחן, ועל ידי זה נכבה נר.

הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע הצטער מאד על כך, שלא יוכל עוד ללמוד בהעדר נר להאיר את חשכת הלילה, ותוך כדי צער, החליט לצאת למרפסת הבית שהייתה בקומה הגבוהה של הבית, ולנסות לראות האם יעבור אדם עם אי שיוכל להדליק את הנר, ואכן תכף עם צאתו למרפסת, עבר על ידי הבית אדם שהחזיק בידו נר, ונתן לו את הנר שיוכל להדליק את הנר בחדרו, ואכן כך עשה.

לאחר מכן התבונן הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע שחלף דבר הוא, כי הרי מרפסת הבית כאמור הייתה בקומה העליונה של הבית, ואף כי אדם המהלך ברחובות העיר הגיע עד לגובה המרפסת, ומזה הבין כי אינו לא שאליו הנביא נשלח אליו מן השמים להביא לו אש לתלכך את נרו שיוכל ללמוד. ועל כך היה לבו דוה עליו, שהטריחו עבורו את אליהו הנביא לשלחו אליו להדליק את הנר, וסיגף את עצמו על כך בתעניות וסיוגופים לרוב.

וסיפר הרה"ק העבודות עבודה מטאשה ז"ע, כי אחרי שסיימה הרבנית מרים לספר סיפור זה, התלבב הרה"ק האזהב ישראל מאפסא ז"ע, והצטעק ואמר, געוואלט, השמעטעל על איזה חסד סיגף הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע את עצמו, על כך שהטריחו עבורו את אליהו הנביא מן השמים, ותוך כדי דבריו נפל על הארץ מתוך כביה רבה בפייטו ידיים ורגליים, והיה מצעק ואומר, אם הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע עשה תשובה על טעם חסד, איפה אנו עומדים בעולם הזה, אנו יכולים לשוב בתשובה על רוב חטאינו, אנו כלל אנו נראים כלפיו, וזה אמר מתוך גודלותו, וכל הנוגחים בבית התעוררו גם כן לכבייה לשמע הדברים, עד שנעשה התעוררות גדולה לתשובה בין כל הקהל.

בהיות ועומדים אנו אחרי ימי הפסח, בפרט אף יום שביעי של פסח, בו נקרע הים לאבותינו, הזמן גרמא להזכיר מעשה השידך לקריעת ים סוף.

פעם אחת בשנות זקנותו של הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע נחלש בכך, ולא היה בו כח כבשנותיו הצעירות, וכאשר היה אצלו הרה"ק **הר"א מליצנסק ז"ע**, ניסה להביא על לבו כי בשנים אלו שכב אין כוחו מן כבתחילה, וכן יעשה אם יתן בלילה שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, כי בזה יהיה בו תוספת הכח לעבוד את השם יתברך בכל שעות היום.

ואכן הלילה שלאחר מכן ציית הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע לדברי הרה"ק הר"א ז"ע, והלך לישון על מיטתו כאחד האדם, ואכן ליום המחרת בעת התפילה, היה העבודה האחרת, והיה לשכב אלא היה מתנמנם על הספסל, ובאר בזה, כי הנה לכאורה בלילה הוא אשר שכב אחר חלום בו מלאכי אלקים התגלו אליו, ומה היה לנו ללמוד עד כמה חשובה היה השנה, שבה זוכים לראות מראות כאלו, אםנם על ידי אחר חכמינו ד"ל שכל אותן י"ד שנים לא שכב בלילה, היינו שעל ידי זה וזה לראות את החלום בלילה שישן לאחר מכן, סיבות ההכנה ביד שנים אלו שלא ראה שינה בעיניו.

אכן עם כל זה אמר, כי הוא אינו הולך לעשות כן עוד פעם, לילך לישון על מיטתו, אלא ימשיך בהנהגתו הראשונה שמתחילה, להיות עומד בבית ה' בלילות על התורה ועל העבודה, כי עדיין לימוד התורה בלילה עולה יותר על עבודה זו, כך שמעתי כבירסא זו מאדמו"ר ז"ע.^ב

מהרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק ז"ע שמעתי מעשה זה, והוסיף בזה עוד, כי הרה"ק **השר שלום מבעלזא ז"ע** סיפר פעם מעשה זה, והסמך ואמר, כאשר ידוע שכל דברי הרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק ז"ע מהיננים היו איש מפי איש עד למקורם המוסמך, כי מכאן רואים עד כמה גדולה השפעת המקום שהאדם גר בו להשפיע עליו, כי הנה הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע התגורר בניקלשבורג שהייתה בארצות אשכנז, אשר בני אשכנז היו מקפידים ביותר על הנקיון מכל רבב, ולכן היה לכן השפעה על הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, אשר אף בהיותו עומד במדרגה גדולה כל כך, שהרגיש את עצמו עומד על שפת הים, מכל מקום עוד היה בו הרגש זה לזכור להרים את שריו בלדיו שלא יתרטבו במים, והתבטא הרה"ק הר"ר שלום ז"ע ואמר, וואלט איך געהאלטן מיט מיינע קאטשעלאבעס אין אוא מדרגה וואלטן זיי געדראלעט אין די וואסער, היינו שלא היו זוכרים להקפיד על נקיון מלבושיהם.

מהרה"ק רבי יעקב יוסף ב"ר מנחם מנחם ז"ע שמעתי עוד הוספה למעשה זה (שי"ח יעקב יוסף פרשת ויחי ד"ה ויחלום), כי אחרי כך שאל אותו הרה"ק הר"א ז"ע מדוע לא ירצה לעשות כן בשנית, והשיב לו הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, כי אין זו חכמה, כי לאחר כל כך הרבה לילות שלא ראה שינה בעיניו, אז והעיל לו מה שישן לילה אחת, להתעלות כל כך לאחר מכן, אך אין זה שום שנת אותו לילה בלבד.^ג

התקרבותו אל הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע

הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע היה תחילה תלמיד הגר"א **מווילנא ז"ע**, וכפי שאכן היה נאמן עולם. אכן הרה"ק **המגיד ממעזריטש ז"ע** היה לו חוש היריה, והוא הרגיש שנמצא אצל תלמידי הגר"א תלמידים נעלים צעירים למשכב לדרך החסידות, על כן שלח את תלמידיו ליסע לוויילנא, ואמר להם, כי כאשר יגיעו לוויילנא יכנסו לשיעורו של הגר"א, וכאשר יתעמק באיזה קושיא גדולה בדברי התוספות, יאמרו הם תירוצ משלהם על קושיא זו. ואכן כך היה, שנסעו תלמידי הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע לוויילנא, וכשנכנסו אל השיעור התעמק הגר"א באמצע קושיא גדולה בדברי התוספות, והם ביקשו רשות לענות ולתורץ את הקושיא, ואכן אחר קבלת הרשות אמרו לתורץ קושיא זו באופן פשוט, כשהגה"א נהנה מאד מתירוציהם.

כאשר חזרו התלמידים למעזריטש, נסעו עמהם גם כן הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע עם אחיו הרה"ק **ההפלאה ז"ע** שישבו שבת אחים בשיעורו של הגר"א, וכשבו למעזריטש, אמר עליהם הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע, הם כבר נרות מוכנים, צריכים רק להדליק אותם.

מסופר, אשר שאלו את הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע כאשר חזר ממעזריטש, מה קנה אצל הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע, השיב הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע ואמר, כי עד לנסיעתו למעזריטש היה מתפלל על כך שגופו תוכל לסבול את הנעשה, כי חשש שמא גופו לא תוכל לסבול את נשמתו, ואילו עתה אחר שהגיע הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, הרי הוא מתפלל שנשמתו לא תברח מגופו.

השפעת הקדושה במקום תפילתו

הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע כיהן ברבנות בעיר ניקלשבורג שנים רבות, ואף שם פנמתו כבוד, שם הסתכל לבית עולמו, ושם מנוחתו כבוד, וכאשר זכיתי זה כמה פעמים להיות על ציון קדשו במקום מנוחתו.

לפני רבנותו ניקלשבורג, כיהן ברבנות בשנינאוא, והביא הרה"ק **הייטב לב ז"ע** (ייטב פנים, ראש השנה, אבני זכרון אות ע"ב) מה שמעמ מזקינו הרה"ק **הישמח משה ז"ע**, אשר אף הוא לפני שעלה לכהן כרבה של איזעל, כיהן מתחילה כרבה של שנינאוא, והיה זה אחר רבנותו של הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, ואמר לו הרה"ק הישמח משה ז"ע, כי בשבוע הראשון כשהגיע להתפלל בבית מדרשו של הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, ואף התפלל בחדר בו היה מתפלל, התעורר אצלו הרגשת אהבה עצומה, אהבת השם יתברך ואהבת התורה, והכריז בו שאין לו מכוונות עצמו, אלא מציאה כשירה היא לו מכך שבאותו המקום עבד הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע את בוראו באהבה עצומה. ומכך המשתכת אהבה זו, התעורר במשך כל השבוע כולו, לעבוד את השם יתברך כראוי.

שבוע לאחר מכן, כאשר התפלל גם כן באותו החדר בו התפלל הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, התעורר אצלו הרגשת ריאה עצומה, מתוך התלהבות גדולה, עד כי נעשה להיות אף להבה, ואף לא ידע בו שהוא מכוון של הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע, כידיע מצדיקים ז"ע, שהיו מרגישים על מקום בו עבד הצדיק את עבודתו, שנותר בזה המקום כח עצום, וכשצדיק אחר עובר באותו המקום, הרי הוא נאחו בקדושת המקום.

ז"ע ועכ"א

א. ממנו תוצאות חיים, אדמו"ר' בית ספיקא בבני ברק (ד"ר רבי יחיאל), צאצאי נכדו הרה"ק רבי נחמן מנחם מנחם יוסף מאיר מנחם יוסף יוסף.
ב. ידוע היה שחשוב (פ"ד ע"ד חיים) שער קריאת שמע על השיתוף בזה (א) על הרה"ק המגיד ז"ע שראה פעם את האדמו"ר הקדוש ז"ע בעת שנתו בשבת אחר התגלותו אף שהוא ממלל בפיו תוך כדי שנתו, ושלא אותו אחר כך על זה, ואמר לו הרה"ק הקדוש ז"ע, כי אף ששומעים שנה לא יספיקו לו לגלות את כל מה שהגלה לו בשנתו. אך שאן קולו כל השנה בשבת התגלו, מה יכלו התגלו לפעול בעוד שנתם, והוא לא היה הרבה לילות שהתגלו נעורים וטעמים בתורה ובעבודה.
ג. אמארו"ר היה מספר זה רבות בפעמים, והיה מספר זה גם כן אחר אמירת השירה בליל שביעי של פסח במיתות פסוק אחר פסוק, ואז היה רגיל לפרש על פי זה את דברי הכתוב (שמות ט"ו) 'וצני ישראל חלבו בישח בזה' חיים, בתוך חיים, כאשר הרגיש ברוב קדושת הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע.

לאחר שנים יאירתי כי כן הובא ורבי הישר חובב ד"ר (לח) על הרה"ק רבי יצחק מליצנסק ז"ע שאמר כן לפרש מדרשית, וכיוון בזה אמארו"ר ז"ע לדבריו.
ד. הרה"ק הרה"ק הר"ר שמעלקא ז"ע לפרש מה שמצאנו אצל יעקב אביו, שאמרה עליו תורה (בבאית טז, טז) 'וישכב במקום הזה', ודרשו חכמינו (ד"ה) 'בבאית טז, טז' כי לאותו לילה שכב, אמנם י"ד שנים לפני כן נטמן בבית שם עבר שם על הלך לשכב אלא היה מתנמנם על הספסל, ובאר בזה, כי הנה לכאורה בלילה הוא אשר שכב אחר חלום בו מלאכי אלקים התגלו אליו, ומה היה לנו ללמוד עד כמה חשובה היה השנה, שבה זוכים לראות מראות כאלו, אםנם על ידי אחר חכמינו ד"ל שכל אותן י"ד שנים לא שכב בלילה, היינו שעל ידי זה וזה לראות את החלום בלילה שישן לאחר מכן, סיבות ההכנה ביד שנים אלו שלא ראה שינה בעיניו.

בניני הרמב"ן

מאת הגאון הרב ישראל קעניג שליט"א
אבדק"ק יאקע (ארה"ב)
דאב"ד ביד"צ אורח מישור לדיני ממונות ואישות

מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש וכו' וכו' וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם (ויקרא י', ט"ז י"ז י"ט) ופרש"י בשם חז"ל, הן היום הקריבו, מהו אומר, אלא אמר להם משה, שמא זרקתם דמה אונגין שאונג שעבד חלל, אמר לו אהרן, וכי הם הקריבו, הם הדיוטות אני הקרבותי שאני כהן גדול ומקריב אונג (זבחים ק"א, ע"א) ע"כ, והקשה מרן הגר"ז זצלה"ה בספרו על התורה, דברשי פרשתן גבי חטאת ועולת אהרן (ויקרא ט', ט"ז) כתיבי, ויקריבו בני אהרן את הדם, וימציאו בני אהרן את הדם אליו, והרי זה עבודת ההולכה (נעשית בבני אהרן) והרי גם הולכה עבודה היא דפוסלת בה אנינות, עיי"ש שנשא בצ"ע.

(ולא אמנע מלכתוב בכאן מה ששמענו מאזמור"ל הגאון המובהק אבדק"ק יאקע זצלה"ה בעל חק חיים, נוקבת היא ויורדת עד התהום, ההערה ויישובה גם שניהם, וכדלהלן, כמעט שלא מצינו פרשה בתורה, כפרשה זו, ה"ה פרשה דיוכוח משה ואהרן אודות שיעור הנשרף ביום הקמת המשכן-ר"ח ניסן, כי כל הכתובים בענין הזה, כמעט שאין לה פירוש בפשוטו של מקרא, ולולי קבלת חז"ל בפירושו של שפראות אלו, לא ידענו בין ימין לשמאל, טענת משה לאהרן, מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש וכו', אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאה ונפסלה וכו', ומה שהשיב לו אהרן, הן היום הקריבו את חטאתם, וכי הם הקריבו וכו', ראה כל זה בפרי"ש שם, בשם חז"ל, צאו ולמדו עוה"פ כל הפרשה הנ"ל בפרוטרוט, ותוכחו בנכונות דברים כנ"ל, וזה צ"ב מדוע פרש זה סתומה.

ואמר הוא ז"ל, עפ"י רש"י דלהלן על קרא וישמע משה ויטב בעיניו-פסוק כ', ופרש"י בשם חז"ל, הורה ולא בוש לומר לא שמעתי, ובהוספת המפורשים ז"ל, אלא כך שמעתי ושכחתי עיי"ש, וכיון שכן פני הדברים שכתובה כאן בתורה"ק שמרעה"ה טעה ושגה, ע"כ חסה בזה על כבוד רבש"י מרעה"ה, מלפרסם שכחתו לכל מאן דהוא, במה היתה, ורק מי שילמד דברי חז"ל ופרש"י ויתעמק בסוגיא עמומה זו על בור"י, רק לו לבדו יודע שגגה זו דמרעה"ה, אבל אין זו נחלת הכלל להתרועע ולהגלות, ודפח"ח).

(ה) אמנם אי נימא דקרבנות שמיני (חטאת אהרן והעם) כקרבנות מילואים תחשב (לדעת רש"י ודלא כהרמב"ן, כנ"ל אות א') אין כאן קושיא (לענין דכ"ז"ל שלא נתכנהו אהרן ובניו עד אחר קרבנות מילואיהם משלם, עד אז, אין כאן כהונה עדיין וכזרים חשיבי, ע"כ גם פסול דאנינות אין כאן וכי היכי דאין כאן פסול דהיות) ומה שאמר אהרן למשה וכי הם הקריבו וכו' אני הקרבותי וכהן גדול מקריב אונג (הרי דהטעם דאין כאן פסול דאנינות הוא משום דאהרן הוא שהקריב) הרי בשעיר של ראש קא מיירי (מכאבאר בפרש"י, בקרא ויקרא י' י"ז) ושעיר של ר"ח אינה קרבן מילואים, משא"כ שאר הקרבנות דכתיב בהו הולכת הדם בבני אהרן, בקרבנות שמיני מיירי, דהם קרבנות המילואים, לדעת רש"י, וכנ"ל, ודו"ק.

שם, ה"ה במזרחי (ראה שם בשפתי חכמים, אות י') וביתר בספר משכיל לדוד, דהוקשה לרש"י, על מה דכתיב בהאי קרא, דשריפת חטאת אהרן היתה "כאשר צוה ה' את משה", והרי חטאת זו חיצונה היא דאינה נשרפת, וע"ז קא מתרץ רש"י, דחטאת זו ושל מילואים נשרפת, וטעמא דמילתא בזה, דחטאת זו של שמיני גם הוא של מילואים היא, וכיון דכ"כ בפר דשבעת ימי המילואים בציווי השי"ת למשה, דינה בשריפה, גם חטאת זו (דשמיני) דשל מילואים היא נשרפת.

ובפרשת תצוה על הקרא דשם, ואת בשר הפר ואת עורו ואת פרשו תשרף באש מחוץ למחנה וכו' (שמות כ"ט, י"ד) פרש"י, תשרף באש, לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו, וע"ע בשפתי חכמים אות י' שהביא עוה"פ מפ"י המזרחי, דחטאת זו של אהרן של יום השמיני, גם היא של מילואים יתחב לדעת רש"י זה, והרי זה דלא כדברי הרמב"ן, דחטאת זו של אהרן לאו חטאת מילואים, וכנ"ל דבריו הק'.

(ב) וא"ש בזה סוף דברי הרמב"ן בכאן, במש"כ (ראה לעיל אות ד', בהערת הדברים) כי בעבור היות טעם חטאת של אהרן כטעמו ביום הכפורים, שרף אותו כאשר ישרף של יום הכפורים, אף על פי שהי' זה חטאת חיצונה, כי לא פירש משה שיעשה כן, ואולי נצטוה בכך, והכתוב לא חשש להאריך, כי לא יעשה רק מה שיאמר משה, ולא יאמר משה רק מה שצוה ה' (וכנ"ל, העתקת לשוננו) כתב הרמב"ן בזה ב' מהלכים איך ידע משה דחטאת של אהרן דינה בשריפה, או משום דדמי לחטאת יוה"כ דינה בשריפה, או שנצטוה בזה מפי השי"ת, והרמב"ן לשיטתו אזיל בזה בריש דבריו דאין קרבנות אלו (דאהרן, והעם) קרבנות מילואים, ע"כ אין ללמוד קרבן זה שתהא נשרפת משום דהוא קרבן המילואים (וכנ"ל פרש"י, אות הקדום) והרי צ"צ למה נשרף חטאת אהרן, ע"כ כתב הרמב"ן כאן ב' פ' אחרים כנ"ל, צצרנו קצת, גם אולי יש כאן דברים פשוטים, אמנם כבר כתבנו כמה פעמים, ולא נלאה לכתוב דבר זה עוד ועוד, כי אף דברים פשוטים ניתנו ליכתב, ובפרט לאדם כמוני.

(ג) ובענין הזה, אם יום השמיני וקרבנותיו, של מילואים חשיבי, יש להביא בזה דברי הגאון ז"ל במשך חכמה שהביא שם דברי הירושלמי ריש מסכת יומא, ובזה"ל, ירושלמי יומא (פרק א') הלה א', בשמיני, אית תנא תני נמשח ואית תנא תני לא נמשח, אית תנא תני נמשח ואית תנא תני לא נמשח, א"ר חנין פשט הוא לן מאן דאמר נמשח נתפרק, ומאן דאמר לא נמשח לא נתפרק, מאן דאמר נמשח ניהא דכתיב וימשחם (במדבר ד', א') ומאן דאמר לא נמשח מה מקיים וימשחם, מעלה אני עליכם כאילו שהוא מחוסר משיחה ומשחתם אותו עיי"ש כל המדובר בזה.

(ד) ואי נימא דיום השמיני וקרבנותיו, כשל מילואים המה (כנ"ל דעת רש"י, אות א') יש ליישב כדלהלן, קרא כתיב בפרשתן לאחר מיתת נדב ואביהוא, ואת שעיר חטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלוה ואל איתמר בני אהרן וכו' וימציאו בני אהרן את הדם אליו, והרי זה עבודת ההולכה (נעשית בבני אהרן) והרי גם הולכה עבודה היא דפוסלת בה אנינות, עיי"ש שנשא בצ"ע.

ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים והקרב לפני ה', ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעולה (ויקרא ט', כ"ג).

(א) וכתב על זה הרמב"ן ז"ל, והנה הקרבנות האלו לא הוזכרו בפרשת וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי (שמות כ"ט, א') כי שם לא צוה רק על המילואים, ובשבעת הימים וקרבנותיהם מילוא ימי מילואיהם, כי עתה ביום השמיני הם עצמם יקריבו הקרבנות, והנה הקרבנות הללו תנוכה להם, כענין מנחת חביתים לדורות ביום המשח אותו (לעיל י', י"ג י"ד).

(ב) ויתכן כי לכפר על מעשה העגל הוסיף להם עתה הקרבנות הללו, כי כאשר צוה וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם, עדיין לא נעשה העגל, כאשר פירשתי (שם ח', ב') לכך לא הוזכרים שם, ולא כדברי רש"י שאמר שם (שמות כ"ט, א') כי הבר לכפר על מעשה העגל, אבל היו הפרים היום לחטאת על המזבח ועל אהרן ועל בניו לקדש אותם, והעגל הזה ביום השמיני, לכפר על מעשה העגל.

(ג) והנה קרבן אהרן קרבנו ביום הכפורים בשוה, וחטאת העם כחטאתם ביום הכפורים, שעיר עזים אחד לחטאת, וכך אמר בתוספתא של פרשת מילואים בתורת כהנים (שמיני, מילואים ד') שהעגל הזה לכפר על מעשה העגל, ודרשו, וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן, אלא אמר להם יש בידכם בתחילה ויש בידכם בסוף, כי בידכם בתחילה שנאמר (בראשית ל"ו, י"א) וישחטו שעיר עזים, ויש בידיכם בסוף, שנאמר (שמות ל"ב, ח') עשו להם עגל מסכה, יבא שעיר ויכפר על מעשה שעיר, יבא עגל ויכפר על מעשה עגל.

(ד) ונראה כי בעבור היות טעם חטאת של אהרן כטעמו ביום הכפורים, שרף אותו כאשר ישרף של יום הכפורים, אף על פי שהי' זה חטאת חיצונה, כי לא פירש משה שיעשה כן, ואולי נצטוה בכך, והכתוב לא חשש להאריך, כי לא יעשה רק מה שיאמר משה, ולא יאמר משה רק מה שצוה ה', ע"כ מדברי הרמב"ן.

דברי הרמב"ן הללו, יש לעיין ולהתעמק בהם רבות, ונביא מה שיש אתנו בזה בכתובים בע"ה, קמא קמא דמטי לידן (ריש דברי הרמב"ן בהאי פסקא, כבר כתבנו והעלינו עלי גליון הערות והארות, בגליון דאשתקד, קחנו משם) ידענו שיש לפלפל בדברינו דלהלן, ולומר אחרת, אבל כאמור כמ"פ, לא באנו כל דברינו מאז ועד עתה ובתמך, בעזרת השי"ת, רק לעורר המחשבה בדברי רבינו הרמב"ן ז"ל, והמסתעף, ובדי הבוחר לביחור.

(א) מה שכתב רבינו הרמב"ן ז"ל, כי הקרבנות האלו שהוזכרו כאן בפרשת שמיני, אין הם קרבנות מילואים, וקרבנות המילואים הם רק המוזכרים בשבעת ימים המילואים בפרשת וזה הדבר וכו' (שמות כ"ט, א') דבר זה לאו דכו"ע, כי לדעת רש"י גם יום השמיני, יום שהוקם בו המשכן, וקרבנותיו, מילואים הם, ראה בפרש"י על הקרא דלהלן, ואת הבשר ואת העור שרף באש מחוץ למחנה (ויקרא ט', י"א) ז"ל, לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו, ושל מילואים (לעיל ח', י"ז) וכולן על פי הדיבור ע"כ, וכפי מה שנתבאר ביאור הדברים במפורשים ז"ל

העקתנו לעיל המשך דברי הרמב"ן (אות ב, ויראה הלומד ערוכה לפניו, פלוגתת רש"י והרמב"ן איזה קרבן באה לכפר על העגל דעם ישראל, לדעת רש"י ה"ה הפר של שבעת ימי מילואים, ולדעת הרמב"ן רק חטאת דאהרן (העגל שלו המזכיר בפרשתן כאן) באה לכפר על מעשה העגל, אבל פר של שבעת ימי המילואים, למילואים היא באה ולא לכפרה.

והנה אבחנו שרונים בגולה בחור"ל, אחוזים מנהג אבותינו בדיניו ביום שני של גליות, וביום שני של יום פסח, אמרו בפיוטיו חזרת הש"ן, פיוט הקליד (מתחלת בדיה ובכן שור או כשב או עז כי יולד, וע"פ בתוס' מסכת מנילה כ"ה ע"א ד"ה מפני, מה שהביאו הקשו מפיוט זה דירוס שני דפסח, גם ידוע מה שנתקש "חוקי הזמן", דהרי לכרע חי הקליד ביום שני ישראל דאין יום שני נהגת בל, ראה במחזור המפורש לר"ה במבוא שהביא כל הלקוטים בענין"ו, ולמה עשה הקליד פיוטיו ליום שני, ואכמ"ל, וז"ל שם, שור ימן מעשה שור בו להציל כונו השור ימן ה' לקרבן, כדי להציל בו את ישראל ממעשה העגל) כגון במילואים פסחים בו להציל (והכינו להקריבו בשנינו למילואים, כדי להציל בו את עם ישראל שנחמלו ע"י הקב"ה במצרים, כל אלו מפרוש המחזור עיי"ש).

ולתאמור (תחלת אות זה) הרי זה אתיא רק לשיטת רש"י, לדרידו' ה' כאן פר של מילואים באה לכפר על מעשה העגל, והיא פר המילואים, אמנם לדעת הרמב"ן דסבירא ליה דפר של שבעת ימי המילואים לא באה לכפרת העגל, ורק היא היתה של מילואים למלאות יד אהרן ויד בניו, ועגל דכפרת אהרן היא דבאה לכפר על חטא העגל, לא א"ש דברי הפיוט, כיון דלא מציינו "שור" של "מילואים", שבאה לכפר על מעשה העגל (וע"כ ג"כ אין לומר דכונת הפיוטין לעגל דשנינו דגם היא משפחת השור, ובאה לכפרת העגל כנ"ל רמב"ן, דזה לא יתכן, כיון דאין יום השמיני-יום הקמת המשכן, יום מילואים לפי הרמב"ן, וכנ"ל אות א' ודו"ק).

בעמדינו בזה, כאנו בהשלמת הדברים, עוד שם בפיוט, שור מכפר בעשור משוחים בו כחיבו (השור-פר, מכפר בעשירי בתשרי-יום הכיפורים, על הכהנים הגדולים המשוחים בשמן המשה, אם נתחייבו בו, ראה תחלת פרשת אחרי מות) נעלם דבר בעדה בו יאהבו (וכן אם נעלם דבר מעיני העדה, בפר יהי אוהבים לה' שיתכפר על ידו, כדאיתא בויקרא י' י"ג, כל זה מפרוש המחזור) וצריך ביאור על שלא חישוב הפיוטין גם פר כהן המשוש, דמביא פר-שור (ונחשב לגמרי, כגם פר כהן המשוש, ויקרא י' לכפרה על חטאו, ולא ראינו למפורשי המחזור שיעירו בזה ההערה, הלא דבר הוא.

ז) ולפי דברי הרמב"ן הידועים, בפרשת ויקרא (ויקרא י' ב') שכתב שם בזה"ל, ולא הזכיר בחטאת כהן המשיח "וכפר עליו ונסלח לו", כאשר הזכיר בשאר הכהנים, בעקל ובנשיא ובהדיט, אזלי לרוב מעלתו לא יתכפר ונסלח לו לגמרי עד שיתפלל ויתחנן לא-להיו כי מלאך ה' צבאות הוא, וצריך להיות נקי וטהר ידים, ע"כ דבריו, יש ליישב, כיון דאין הפר דקהן המשוש, מכפר עליו לגמרי, ע"כ לא חשבו הקהני בין מעלות כפרות השור בפיוטא דא, גם פר כהן המשוש שחטא לאשמת העם, כיון דאין כאן כפרה לגמרי בפר זה, ודו"ק.

(וכשהענין דברים אלו לפני אחד מגדולי הדור נ"ע, אמרנו בזה המצאה נפלאה בעושה"ת, כי יש לפרש פיוט אף לפי דברי הרמב"ן, ודרי מילי קאמר הפיוטין, וכזה, שור מכפר בעשור משוחים בו, את חדא, זה קאי על פר כה"ג ביהיכ"ה, ומה שאמר א"ח"כ הפיוטין, כחיבו, הא תרתי, זה קאי על פר כהן המשיח, דמביא פר, בשבתות, וז"ל כשחטא, וא"ש פר זה, דאם נימא דהכל קאי על פר כה"ג דיוה"פ, מהו "כחיבו", הרי גם בלי חיוב (חטא) צריך להביא הנהיג' לפר זה דיוה"פ, עיי"ן בזה, ואולי האמת באי (פ"י) וע"ע בהגליון פרשת ויקרא שנה שעל"ט, שהארכנו בדברי הרמב"ן האלו, כל הצורך כמעט.

ח) נחזור להמשך דברי הרמב"ן (לעיל אות ג, בהעקתה) הביא הרמב"ן דברי המד"ר דשעיר עזים של העם דיום השמיני, באתה לכפר על חטאת מכירת יוסף, וצריך ביאור למאד, איזה שייכות יש כאן ביום הקמת המשכן לחטא מכירת יוסף דמים ימימה, דהוצרכו העם כעת דייקא להביא קרבן שעיר לכפר על זה, וכבר עמדו בזה רבים מרבותינו נ"ע, ואחת נזכירה, ראה בספר כלי יקר ד"ה קחו שעיר עזים לחטאת, מה שכתב בזה, ואע"ג גם אני חלקי בזה בעושה"ת.

ז"ל הרמב"ן בהקדמה לספר שמות, והנה הגלות (מצרים) איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו מצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי הוי בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו בנייהם אז שבו אל מעלת אבותם, שה' סוד א-לוה על אהליהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה (ספר שמות) בהשלימו ענין המשכן, ובהיות כבוד ה' מלא אותה תמיד, ע"כ דב"ק של הרמב"ן.

היוצא מדברי הרמב"ן האלו (וכבר הבאנו מדברי הרמב"ן אלו, ונר"י בזה, בגליון דהאי שחא, פרשת שמות, ע"ע) דגלות מצרים לא נסתיימה עד יום הקמת המשכן, דאז שבה שכינה והשראתה לישראל, ושבו בזה למעלת אבותם קודם הגלות-שכינה היתה שורה עלי אהליהם, ובזה א"ש מה שהביאו בני ישראל ביום הקמת המשכן, קרבן שעיר לכפר על חטאת מכירת יוסף, כיון דחטא זה גרמה להם הגלות ובכללה סילוק השכינה, ונשלמה רק כעת יום זה הקמת המשכן "יום שיבת השכינה לישראל" (והיא "השלמת הגלות" להרמב"ן, כנ"ל) והיא העת הנכון להביא קרבן על זה החטא, ועד אז גם כן לא הביאו קרבן על מכירת יוסף, כיון דלא נצרפו עדיין מגזרת עבירה זו, על שאין השכינה שורה בתוכם עדיין מאז שחטאו וביטאו זה דמכירת יוסף, ברם ביום הקמת המשכן, ושכינה קמה על מקומה, כעת הזמן מוכשר ומדויק להביא קרבן על חטאם זה דמכירת יוסף, והגזרותיה דעד הנה, וזו פנינה נכבדה בעזר עליון.

ט) מה שכתב הרמב"ן עוד בדבדב"ק ובשלשון, והנה קרבן אהרן קרבתו ביום הכפורים בשוה, וחטאת העם כחטאתם ביום הכיפורים (כנ"ל אות ג, בהעקת לשון הרמב"ן) ונראה כי בעבור היות טעם החטאת של אהרן כטעמו ביום הכפורים, שרף אותו כאשר ישרף של יום הכפורים וכו' (כנ"ל אות ד, בהעקתה) יל"ע, אם אכן ה' בקרבתו אלו דיום זה דהקמת המשכן, "דיני קרבתו" יום הכיפורים ממש, ביום זה, ר"ל מה דקיימא לן דאין עבודות יום הכיפורים כשורה כי אם ככה"ג, (וכמבואר בפרש"י ריש יומא בשם חז"ל, וע"ע שם בהגהות היש"ש) דין זה ה' גם בקרבתו אלו דשמיני, ואי דילמא רק טעם הקרבן ה' שוה ליום הכיפורים, ולא דיני הקרבתו.

י) והנני בזה להביא דברי הרה"ק בספר שם משמואל בפרשתן, ובדבדב"ק מצאנו פתרון להנ"ל, גם כתב בזה דברים נלהבים ועמוקים (דף קס"א, מדפי הספר) וזל"ק שם, וימצאנו בני אהרן את היום האלו, הנה כל העבודות היו באהרן בעצמו, ובדאי הטעם, על פי מה שכתב באהרן שיקרבם שוה ליום הכיפורים, וכמו ביום הכיפורים שכל העבודות אינן כשורות אלא ככהן גדול, כן ה' במילואים, ולפי זה יש להבין מה נשתנה ההולכה שכשרה בבני אהרן, ונראה, דאף דדינם ככהנים הדיוטים שהרי אם עבדו אונגין היו מחללים הקרבן כדלקמן, מכל מקום ה' להם דין כהן גדול במקצת כדכתיב (ויקרא י' ר) ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו, והי'

אסור להם להטמא לקרובים כמו שכתב הרמב"ן (שם) ויש לומר, דבחיצוניות נאסרו, אבל ההקרה שהיא פנימיות ענין הקרבן, בזה לא ה' דינם ככהן גדול, ועל כן הולכה שהיא עבודה שאפשר לבטלה כבש"ס (סוף פרק קמא דזבחים) שוחט בצד המזבח וזורק, הנה שאין זה מעיקר פנימיות הקרבן, ובזה שוב דינם ה' ככהן גדול, ע"כ דבה"ק.

מבואר מזה דעתו ז"ל לדעת הרמב"ן ז"ל, דכל העבודות דיום זה דיום השמיני-יום הקמת המשכן, לא היתה כשורה כי אם אך ורק באהרן הכהן הגדול, וסמך גדול לדבריו יש להביא, מדכתיב באהי פרשתא, ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו (ויקרא ט, ח') והרי קיי"ל בכל דוכתי דשחיטה בור כשירה (ראה פרש"י ויקרא א, ה') ולמ"ל כאן שחיטת אהרן דייקא, וע"כ כיון דקרבתו יומא דא דהקמת המשכן, כיום הכיפורים דמיא, כל "דיני ההקרה דיוה"פ" נהוגות בו, וביום הכיפורים הרי קיי"ל דאף עבודת השחיטה בעי כהן גדול (אף דבכל השנה, שחיטה בור כשירה כנ"ל) ובחפשי בספרים הלום ראיתי בספר המפורסם שערי אהרן שפירא בשם ספר הנפלא על סדר ויקרא, קרוי בשם "שם עולם" (שם המחבר, הג"ר ליפמאן ליטענשטיין, תלמידו של הגה"ק מהר"ל מפלאנץ זצ"ל, יצא"ש שבועות הבאה, י"ג אדר) שזייק כן מקרא הנ"ל וישחט את עגל החטאת אשר לו, כדברינו הנ"ל, ואיפשט חקירתן תחלת אות זה.

י"א ועל פי זה יש לומר דבר נחמד בעושה"ת, דהנה דין מסדרי הקרבתו ביום זה, ר"ח ניסן יום הקמת המשכן, היתה קרבתו נחשון בן עמינדב (ע"ע בפרש"י בכמה מקומות מפרשה הדין וכן הוא בפי' הרמב"ן להלן ויקרא י' ט"ז) וקרבתו הלא הם כתובים בפרשת נשא (במדבר ד, י"ב) ובקרבתו נחשון כתיב קרבן הלשון, "וקרבנו" קצרת כסף אחת וכו', וביאוש השני (נשיא יששכר) כתיב לישנא דאת, "תקריב את קרבנו" קצרת כסף אחת וכו', ועמד שם בזה בפרש"י, עיי"ש מה שהביא בשם חז"ל.

ולהנ"ל י"ל, כיון דבינו הראשון דהקמת המשכן ה' כל הקרבתו כשרין רק בהקרבת כהן גדול, דוגמת יום הכיפורים (כנ"ל דברי הרמב"ן, ספ"ה"ש שם משמואל וספר שם עולם, לפי דרך הרמב"ן, וכנ"ל אות י') הרי ג"כ קרבתו נחשון ביום זה, בכלל זה, דהכל נעשה רק ע"י אהרן, דכיוה"פ דמי, דכל הקרבתו כולן בלי יוצא מן הכלל, לא היו כשרין (למצוה ע"כ, ואכמ"ל בזה) רק על ידי הכהן גדול, כידוע לכל באי שערי מסכת יומא, ע"כ לא ה' יכול נחשון להקריב את קרבנו בעצמו (אף בשחיטה וכו"ב, דכשרה בור) כיון דביים זה דהקמת המשכן, בעי רק הקרבה דכהן גדול, אמנם ביום השני, ב' ניסן, ה' הנשיא שלו (נחנאל בן צוהר) יכול להקריב את קרבנו, דבדרים הכשרים בור ע"כ, בעצמו ובגופו, ע"כ כתיב ביה קרא בלישנא, "תקריב את קרבנו", להשמיענו להנשיא בעצמו עשה כן (ע"ע בפרש"י פסחים ד' ע"ב ד"ה פסחים וקדשים, דלכתחלה מצוה שהבעלים ישתחו הקרבן שלהם) ובשאר הנשיאים לא הוצרך קרא לכתוב כן, דמיא נשא שאר הימים מיום השני, אבל ביום השני הוצרך למיכתב כן (הקריב את קרבנו) לאשמיענו דבר זה (דה"ל כאן שינוי מיום שלפניו, יום הראשון-הקמת המשכן, דלא התקיים בה האי מילתא שחיטתא, "תקריב את קרבנו", בגוף הנשיא עצמו, וכמכ"ת) וזה נחמד בעושה"ת.

יש להאריך הרבה עוד בדברי הרמב"ן אלו, כאמור בהקדמת דברינו, אמנם הגליון נגמר והזמן אפס כעת מיד לאחר התג שצעל"ט, אי"ה עובר על פרשתא דא ונתיב, ברוב עוז ותעצמות וברבי' והמשכה, בסיוע הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה.

חמידא דאודיזיתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

דיני ברכת השלמות ההזכרות אחר ובנה ירושלים בסעודה שלישית; ראש חודש; וחול המועד

ביאור דעת הרי"ף והרמב"ם מצד דין 'להאריך אינו רשאי לקצר'

ה. אם כי יש להעיר בזה, שהרי כלל הוא בדינו (ברכות יא.) מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, ועל כן מאחר ויכול להיות שברכת ראש חודש נתקנה עם אריכות החתימה, איך זה יכולים לצאת בה ידי חובה אם קיצרה? ולכאורה צריך לומר בזה, כדברי הרמב"ן במלחמות (ברכות ו: מדהריף ב"ה אמר הכותב) שכתב, שאם שאמרו שאינו רשאי לקצר, מכל מקום אם קיצר יצא, וכתב הרמב"ן 'והכי נמי מוכח בפרק כיצד מברכין', וביאר הגרעק"א (ברכות יא. ב"ה ע"י רמב"ן) כוונתו, להוכיח זה מדין הגמרא (ברכות מ:) דאם אמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא, יצא ידי חובתו, אף שלא האריך בזה, ועל כן יש לומר אף לעניין זה, שגם אם אינו מזכיר את החתימה אף במקום שתיקנו לחתום, מכל מקום יצא ידי חובה, ועל כן מספק ברכות אין לחתום בראש חודש, כי בלא הכי יוצא ידי חובתו.

ב. דין ברכת השלמות ההזכרות בסעודה שלישית חול המועד וראש השנה

זמנים נוספים המוגדרים כראש חודש – חובת הזכרה ואין חובת אכילה

ו. והנה הגדרת ראש חודש לעומת שבת ויום טוב הוא כנזכר, שיש חיוב הזכרה, אך אין חיוב אכילה, כדברי הגמרא הנ"ל שאם רצה אינו חייב לאכול, מה שאין כן בשבת ויום טוב שחייב לאכול. ומצאנו בזה עוד שלושה זמנים, הדומים להגדרה זו של ראש חודש במובן זה, והם סעודה שלישית, חול המועד, וראש השנה, אשר בשלושתם יש חיוב הזכרה, אך אין חיוב אכילה [לכל הפחות לחלק מן השיטות, כמו שנבאר להלן], ועל כן יש לדון האם בהם נאמרה דין ברכת ההשלמה, ואיך נאמרה.

דין שכח להזכיר בסעודה שלישית שאינו צריך לחזור

ז. דין סעודה שלישית הביאו התוספות (ברכות מט: ב"ה אי בעי) בשם הרי"ף, שהיה מסופק האם השוכח להזכיר של שבת בסעודה שלישית חייב לחזור, כשצדדי הספק לפי שיטת רבינו תם (ספר הישר סי' ס"ט) שיכולים לצאת ידי חובת סעודה שלישית במיני תרגימא, ובזה אין חיוב לאכול פת, ולכן אינו חייב להזכיר.

להלכה, אף שקיימא לן (סי' רצ"א סי"ה) כי יש לעשותה בפת, ואין יכולים לקיימה במיני תרגימא, מכל מקום לעניין חובת ברכת השלמות ההזכרות, מבואר בשולחן ערוך (סי' קפ"ח סי"ח) כי סעודה שלישית דינה כראש חודש, כי לעניין חיוב החזרה חוששים לשיטה שיכולים לצאת ידי חובת סעודה שלישית במיני תרגימא.

דין שכח להזכיר בחול המועד שאינו צריך לחזור

ח. דין חול המועד, רבינו ירוחם (תולדות אדם וחוה נתיב ח' חלק ב', נז:) דייק מלשון רש"י (סוכה כז. ב"ה במיני) הרמב"ם (פ"ז מסוכה ה"ז) שיכולים לקיים סעודות החג במיני פירות, לפי זה כתב הבית יוסף (אורח סי' קפ"ח) כי דין החזרה על שכחת חול המועד כדין ראש חודש, והביא כן בשם הסמ"ג (עשין כ"ז) והכלבו (סי' כ"ה), וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (סי' קפ"ח סי"ז).

א. דין ברכת השלמות ההזכרות לגבי שבת ויום טוב וראש חודש

דברי הגמרא ביסוד ברכת השלמות הזכרה בשבת יום טוב וראש חודש

א. מבואר בגמרא (ברכות מט:) כי השוכח להזכיר של שבת או של יום טוב בברכת המזון, אם נזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב, הרי הוא מוסיף ברכה מיוחדת מעין המאורע, בשבת הרי הוא מברך 'ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך מקדש השבת', וביום טוב הוא מברך 'ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון ברוך מקדש ישראל והזמנים', ואילו בראש חודש מברכים 'ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון, וקא מספקא ליה אי חתים ביה כביום טוב או לא.

דין חזרה בלא הזכיר בשבת ויום טוב לעומת ראש חודש

ב. עוד מבואר בגמרא (ברכות מט:) בעצם דין שכחת ההזכרות בשבת וביום טוב, אשר בימים אלו השוכח להזכיר מחזירים אותו, כי בימים אלו חובה לאכול, ולכן אם לא הזכיר בברכת המזון שבת או יום טוב עליו לחזור לראש, ואילו בראש חודש, מאחר ואם רצה אינו צריך לאכול כלל, אם שכח מלהזכיר אינו חוזר לראש.

העולה מזה, כי דין ברכת השלמות ההזכרה אחר ובנה ירושלים בראש חודש, חידוש יש בה יותר מברכת ההשלמה בשבת וביום טוב, כי בימים אלו אם שכח להזכיר חוזר לראש, ועל כן מובן שצריך להשלים ההזכרה, ולכן תיקנו ברכה זו בה הוא כביכול משלים את הזכרת שבת או יום טוב, אמנם ראש חודש, על אף שאין צריכים לחזור בה אם שכח מלהזכיר את של ראש חודש, מכל מקום תיקנו ברכה להשלים ההזכרה אחר ובנה ירושלים, הואיל ועדיין נחשב כמקום אמירתה, ועל כן אינו מוגדר כחוזר על שכחתו, אלא כמוצא מקום להשלים את אשר שכח, ולכן בראש חודש יש לו לברך גם כן ברכה זו.

דעת הרא"ש לחתום בראש חודש

ג. כאמור, בברכת ההשלמה בראש חודש, הסתפקה הגמרא האם יש לחתום בה 'ברוך מקדש ראשי חדשים' או שאין חותמים בה כלל. להלכה, דעת הרא"ש (ברכות פ"ז סי' כ"ג) בשם הרי"ף, כי יש לחתום בה 'דאין לשנותה משבת ויום טוב', היינו שלא יהיה בבלבול בין ברכת שבת ויום טוב שחותמין בה, לברכת ראש חודש שאין חותמין בה, ועל כן יש לחתום בה 'ברוך מקדש ראשי חדשים'.

דעת הרי"ף והרמב"ם שלא לחתום בראש חודש מספק

ד. אמנם דעת רוב הפוסקים, כדעת הרי"ף (ברכות לו: מדהריף) והרמב"ם (פ"ב מברכות ה"ג) שאין לחתום בברכת ראש חודש, הואיל וספק הוא בגמרא אם צריכים לחתום בה, הרי מספק אין לחתום בה, וכך נפסק להלכה בשולחן ערוך (סי' קפ"ח סי"ז) שאין חותמים בברכת ההשלמה בראש חודש.

א. ראה הרחבת הדברים בדברי הרא"ש בתוספותיו (ברכות מט: ב"ה אי חתים): "מילתא דתמיהא היא, היאך נסתפק בזה, כיון שתקנו ברכה זו לאומרה בראשי חדשים כמו בשבת ויום טוב, למה לא יחתום בה כמו בשבת ויום טוב. ואפשר דהנך שני ספקות הא בהא תליא, דבשבת דקאמר לאות ולברית הוי מטבע ארוך כיון שמזכיר בה אות וברית וחזותה בה, וכן ביום טוב שמזכיר שמחה וזכרון. ונראה, דאף על גב דתלמודא לא קא פשיט לה, נראה שאין לשנותה משבת ויום טוב, ויש לחתום בה".

ב. וכן דעת המאירי (ברכות יא. ב"ה אמר המאירי בשחר), וכתב להדיא כי ברכת מאריה דהאי פיתא הייתה אפילו לכתחילה, ומיירי שפתח וסיים, ורק האמצע קיצר, ע"ש.

דין שכה בראש השנה שאינו צריך לחזור

ט. דין ראש השנה, הנה הובא בשולחן ערוך (סי' תקצ"ז ס"ג) על מי שהיה מתענה בראש השנה, והביא הרמ"א שם את דברי התרומת הדשן (ח"א סי' רע"ח) שיש מצוה להתענות בראש השנה, משכך מאחר ואין חיוב אכילה לפי דעה זו ביום ראש השנה, השוכח להזכיר של יום טוב בברכת המזון בראש השנה, אינו חוזר, וכך היא דעת המגן אברהם (סי' קפ"ח ס"ק ז').

דין ברכת השלמת ההזכרה בסעודה שלישית

י. בשלושה זמנים אלו, מבואר באחרונים, כי אף לענין ברכת השלמת ההזכרות, דינם שוה לדין ראש חודש.

לגבי סעודה שלישית, כתב המגן אברהם (סי' קפ"ח ס"ק ט"ז) כי ממשמעות לשון התוספות (ברכות מט: ב"ה א' בע) נראה, כי אם נזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב, יש לו לברך ברכת השלמת ההזכרות גם בסעודה שלישית.

דין ברכת השלמת ההזכרה בחול המועד

יא. לגבי חול המועד, הביא המשנה ברורה (סי' קפ"ח ס"ק כ"ז) כי הנוזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב, יש לו לברך ברכת 'שנתן מועדים' פעמו ישראל לששון ולשמחה, כדין ראש חודש. הגרעק"א (סי' קפ"ח ס"ח) הביא כי כן כתב הלחם משנה (פ"ב מברכות י"ג), וציין גם כן לדברי האליה רבה (סי' קפ"ח אות י"ד) שהביא כן בשם שייירי כנסת הגדולה (סי' קפ"ח הנהגות הטור אות ט').

דין ברכת השלמת ההזכרה בראש השנה

יב. לגבי ראש השנה, כותב המגן אברהם (סי' קפ"ח ס"ק ז'), כי הנוזכר קודם ברכת הטוב והמטיב שלא הזכיר של יום טוב, צריך לברך כמו ראש חודש.

דין ברכת השלמת ההזכרה ביום הכיפורים

יג. ציין, כי המגן אברהם (סי' קפ"ח ס"ק ז') כתב בזה בפשיטות, כי הוא הדין ליום הכיפורים, אשר נחלקו בזה אם יש חובה להזכיר של יום הכיפורים לחולה או זקן שהותר להם לאכול ביום הכיפורים, דעת השולחן ערוך (סי' תרי"ח ס"י) שיש חובת הזכרה, ואילו השבלי' הלקט (סי' ש"ב) הביא דעת רבינו אביגדור כהן צדק שאין להזכיר בו, וכתב המגן אברהם (סי' תרי"ח ס"ק י') כי להלכה יש חובת הזכרה לחולה או זקן ביום הכיפורים שאין להקל נגד הכרעת המחבר, אמנם אם שכח אינו חוזר מאחר והוא תלוי במחלוקת הנ"ל, אך בכל זאת, אם נזכר קודם ברכת הטוב והמטיב, יש לו לברך ברכת 'שנתן מים קדושים' לישראל את יום הכיפורים.

ג. דברי האחרונים בדין החתימה בסעודה שלישית וחול המועד וראש השנה

דברי המגן אברהם שאין חותמים בברכת השלמת ההזכרה בזמנים אלו שאין חובת אכילה

יד. בכל המקומות הנזכרים, מבואר כי דין ברכה זו באלו הזמנים הנוספים, הוא כדין ראש חודש שאין חותמים בה, וכן הזכיר המגן אברהם להדיא בדבריו (סי' קפ"ח ס"ק ז') לגבי ראש השנה ויום הכיפורים, לגבי סעודה שלישית ולגבי חול המועד, לא הזכיר להדיא שאין לחתום בה, אמנם מסתבר כי מאחר ומקור הדין הוא מדין ברכת השלמת ההזכרות בראש חודש, אם כן אין חותמים בהם, כדין הברכה בראש חודש.

דעת הנהר שלום שהטעם שלא לחתום בראש חודש הוא משום שאין בו כל כך קדושה

טו. המשנה ברורה בשער הציון (סי' קפ"ח ס"ק ט"ו) הביא דברי הנהר שלום (סי' קפ"ח אות ד') שכתב להשיג על יסוד דברי המגן אברהם גבי ראש השנה, כי כאמור יסוד הדברים בהבנת המגן אברהם, שהסיבה שהסתפקו בגמרא על ראש חודש אם חותמים בה, הוא משום שאין חיוב לאכול בה פת, אמנם בדברי הגמרא לא הוזכר כלל כי זו היא סיבת הספק, אלא ייתכן מאד לבאר את ספק הגמרא, משום שהסתפקו אם יום ראש חודש יש בו קדושה בכדי לתקן ברכה ארוכה עם פתיחה וחתימה, ולעולם אין צד הספק משום שאין חובה לאכול ביום ראש חודש, ועל כן ביום ראש השנה, שאין להסתפק בקדושת היום, בוודאי שיש לחתום בה.

טעם נוסף משום ספק ספיקא שמא בראש חודש חותמים ושמא בראש השנה יש חובת אכילה

טז. אפשר להוסיף עוד בדעת הנהר שלום, כי אף לפי הבנת המגן אברהם שספק הגמרא הוא משום חיוב אכילה, עדיין יש מקום לעשות ספק ספיקא לחתום בראש השנה, שהרי עצם הדין בראש חודש ספק הוא, וכאמור דעת הרא"ש שיש לחתום בראש חודש גם כן, ואף ראש השנה עצמו תלוי במחלוקת אם מותר להתענות בו או שחייבים לאכול בו, על כן יש להצריך לחתום ביום ראש השנה, כי ייתכן שאף בראש חודש יש לחתום, ואף ייתכן שראש השנה אינו דומה לראש חודש, לפי שיש בו חיוב אכילה שאסור להתענות בו.

טעם נוסף משום ספק ספיקא שמא בראש חודש חותמים ושמא בסעודה שלישית יש חובת אכילה

יז. ספק ספיקא זה יש לומר גם כן לגבי סעודה שלישית, לפי שאף בסעודה שלישית יש צד לומר שחייבים לאכול פת דווקא ואין יוצאים באכילת מיני תרגימא, ועוד זאת ייתכן כי אף בראש חודש שאין בו חיוב אכילה חייבים לחתום, על כן יש לומר ספק ספיקא להצריך לחתום בסעודה שלישית.

ספק שלישי מה הטעם שאין חותמים בראש השנה כדעת המגן אברהם או הנהר שלום

יח. לכל זה יש להוסיף גם כן ספק שלישי, והוא באופן ההבנה בעצם הספק לגבי ראש חודש, אם ההבנה הוא כדעת המגן אברהם או כדעת הנהר שלום, שכן אם ההבנה כדעת המגן אברהם, אם כן אין הכי נמי אין להצריך לחתום בסעודה שלישית ובראש השנה, אמנם אם ההבנה היא כדעת הנהר שלום, אם כן לגבי סעודה שלישית וראש השנה יש להצריך לחתום בהם, לפי שיש בהם קדושה יותר מראש חודש.

דברי השולחן ערוך הרב שיש לחתום כי אין משנים מטבע הברכות וגם משום קדושת הזמנים

יט. השולחן ערוך הרב (סי' קפ"ח סעיף י"א) במוסגר², הביא את טענת החולקים על המגן אברהם, כשלעצמם אין שייכות בין העדר חובת האכילה לבין אי החתימה בברכת השלמת ההזכרות, וכתב: "ואף על פי שאין ברכת המזון חובה להם, אין זה מונע החתימה, כמו שאינו מונע הפתיחה מטעם שנתבאר, ולא מנעו החתימה בראש חודש אלא מפני שכיון שאין בו קדושה לאסור עשיית מלאכה, וכן שאר מצות הנהגות בכל מקרא קדש אין נהוגות בו, אלא קרבן מוסף בלבד, יש לומר שאין לחתום בו מקדש ישראל וראשי חדשים אלא בתפלת מוסף בלבד, אבל בברכת המזון די בהזכרתו לבד כמו בשאר תפלות. מה שאין כן בראש השנה ויום הכיפורים שהם מקראי קדש, ובכל התפלות חותמין בהן מקדש, חותם גם כן בברכת המזון. ואינו צריך לומר, בסעודה שלישית או רביעית של שבת שחותם, אף על פי שאין חובה לאכול פת, כמו שיתבאר."

וכתב עוד: "ולענין הלכה, אף על פי שספק ברכות להקל, הסומך על סברה אחרונה וחותר, לא הפסיד. שאף בראש חודש יש אומרים לחתום, ואין אומרים ספק ברכות להקל, לפי שמן הסתם אין לשנותה מבשבת ויום טוב. ובראש השנה יש לומר שהכל מודים שאין לשנותה משאר יום טוב, שלא חלקו חכמים בברכה אחת לומר פעם כולה ופעם מקצתה, שמשמע זה פותחת ברכת הקידוש בברוך אף על פי שהיא סמוכה לברכת הין, לפי שלפעמים אין צריך לברך על הין, כגון שיושב בסעודה מבעוד יום, לכך הצריכו לעולם לפתוח הקידוש בברכה, שלא לחלק בברכה אחת, אבל בראש חודש אינו מברך אותה ברכה שמברך בשבת ויום טוב, שהרי פותח אשר נתן ראשי חדשים בו, מה שאין כן בראש השנה, שפותח אשר נתן ימים טובים וכו' כבשאר יום טוב, ושאר הנוסח אינו מעכב כלל כמו שנתבאר למעלה בסעיף ח', ואין צריך לומר בסעודה שלישית או רביעית של שבת ויום טוב, שפותח באותו נוסח ממש שבסעודות ראשונות."

מבואר דעת השולחן ערוך הרב בזה, כי הכל תלוי בקדושת היום, אם כי הוסיף גם כן שאין ראוי לשנות מטבע ברכה, שפעם אחת יברכה בלא חתימה, ופעם אחרת עם חתימה, כי נוסח הברכה אחד הוא.

ג. אם כי כנודע דברי השו"ע הרב במוסגר נתונים לנידונים שונים, האם יצאו כלל תחת ידי השו"ע הרב, מכל מקום לחיובות הדברים נעסוק בהם.

חילוק בין הזכרת רצה ויעלה ויבוא אחר שקיעת החמה שאין בהם ברכה לברכת השלמת ההזכרה שיש בה ברכה

כד. והנה לגבי עצם הזכרת שבת ויום טוב, כתב המגן אברהם (סי' רע"א ס"ק י"ד), כי מאחר ואין דבר משום חשש ברכה לבטלה, על כן מה לנו שלא להזכיר, ולכן יש להזכיר של שבת ושל יום טוב גם אחר שקיעת החמה, כי אף אם אין חיוב להזכיר, מכל מקום המזכיר לא הפסיד. ברם, כל זה לגבי עצם ההזכרה שאין בה ברכה, אמנם לגבי ברכת השלמת ההזכרה, שבזה כבר אומרים ברכה, על כן אין להכריע בזה להקל לברך ברכה זו, כי יש לחוש שמא אין צריכים כלל לומר ברכה זו, ולכן בזה חידש השולחן ערוך הרב, שאחר שקיעת החמה אין לברך את ברכת ההשלמה.

מעתה, לפי מנהג רוב החסידים בזמנינו שמברכים ברכת המזון של סעודה שלישית במוצאי שבת ולא ביום השבת, אם כן מאחר ומאחרים לצאת אחר יציאת השבת, אין יכולים לברך כלל ברכת השלמת ההזכרות בסעודה שלישית.

חילוק בהזכרת שם ומלכות בברכת השלמת ההזכרה בין שבת ויום טוב לראש חודש

כה. אכן לגבי ברכת השלמת ההזכרה בראש חודש, מבואר בדברי האחרונים (פרי מגדים סי' קפ"ח משבצות זהב סי' ו'; ערוך השולחן סי' קפ"ח סעיף ט"ז) שאומרים אותה בלא שם ומלכות כפשטות לשון השולחן ערוך (סי' קפ"ח ס"ז), אמנם לגבי ברכת הזכרת ההשלמה בשבת ויום טוב, הזכיר בשולחן ערוך (סי' קפ"ח ס"ז) לאומרה בשם ומלכות, וביאר בזה הפרי מגדים (סי' קפ"ח משבצות זהב סי' ו'), שמאחר ובשבת ויום טוב אם לא הזכיר עליו לחזור לראש, על כן תיקנו גם כן לברך ברכת השלמת ההזכרה בשם ומלכות, אמנם בראש חודש שאם לא הזכיר אינו חוזר, על כן אף כשתיקנו ברכה זו, לא תיקנו לאומרה בשם ומלכות.

ומעתה, לגבי ברכת השלמת ההזכרה ראש חודש, מאחר ואין אומרים בה שם ומלכות, אם כן יכולים לאומרה גם אחר שקיעת החמה, אמנם לגבי ברכת השלמת ההזכרה בשבת ויום טוב, שאומרים בה בשם ומלכות, אם כן לכאורה ראוי באמת להימנע מלאומרה משום דעת הרא"ש שאין לברך ברכת המזון של שבת במוצאי שבת, כזכור.

אכן דעת הלבוש (סי' קפ"ח ס"ח) שיש לומר בראש חודש גם כן שם ומלכות, וכן הוא הכרעת המשנה ברורה (סי' קפ"ח ס"ק כ"ה ובביאור"ל ס"ז ב"ה אומר), על כן למעשה אף בראש חודש אין לומר ברכת השלמת ההזכרה אחר שקיעת החמה.

האם לברך ברכת השלמת ההזכרה בשבת ויום טוב אחר שקיעת החמה שלא בשם ומלכות

כו. ולברך ברכה זו במוצאי שבת בלא שם ומלכות, על זה יש לומר שאין לנו להמציא מעצמינו ברכה חדשה, בלא הזכרת שם ומלכות, וכסגנון דברי השולחן ערוך הרב גופיה הנוכחים לעניין חובת החתימה בברכת השלמת ההזכרה בסעודה שלישית, לפי שאין לנו לשנות מנוסח הברכה בשאר סעודות, על כן הוא הדין שאין לנו לשנות נוסח הברכה, ולאומרה בלא שם ומלכות, כך מסתבר.¹

בבין השמשות יכולים לברך ברכת השלמת ההזכרה מספק ספיקא שמא אף בלילה יש להזכיר ושמא עדיין יום

כז. אמנם יש להדגיש, כי ככל שעדיין בין השמשות, ואינו וודאי לילה, אם כן יש להקל לסמוך ולברך ברכת השלמת ההזכרה, כי יש בזה ספק ספיקא להצריך ולברך, כי שמא עדיין יום הוא וצריכים להזכיר ברכה זו, ושמא אף בלילה יש לברך ברכת המזון של שבת כדעת הגהות מיימוניות הנ"ל, ועל כן ככל שעדיין אינו וודאי לילה, יש לברך במוצאי שבת גם כן, ולא נאמרו דברי השולחן ערוך הרב, רק במבדק כאשר בוודאי לילה [אך] שלשנו הוא 'אחר שקיעת החמה', מכל מקום לפי הביאור הנ"ל, בהכרח כוונתו לוודאי לילה].

דין קדושה בחול המועד

כח. לפי זה יש לדון בדעת השולחן ערוך הרב לגבי חול המועד, כי בחול המועד מצד אחד ייתכן ויש גם כן איזה עניין של כסות נקיה, כי השולחן ערוך הרב בלשונו הזכיר 'שאין בו קדושה לאסור עשיית מלאכה, וכן שאר מצוות הנהוגות בכל מקרא קודש אין נהוגות בו', הרי יש להזכיר, כי אם איזה עניין של מקרא קודש נוהג בימי חול המועד, יש לומר ששייך לחתום בו.

ובזה מצאנו דעת הראשונים, תנאי רבתי (סי' נ"ב) ושבלי הלקט (השלם, סי' ר"ב) יראים (השלם, סי' ת"ז), שיש בחול המועד חיוב מקרא קודש לכל הפחות לעניין כסות נקיה, והביא דבריהם המגן אברהם (סי' תק"ל ס"ק א'), על כן יש לומר כי חול המועד נחשב שיש בו קדושה לעניין חובת החתימה.

שינוי לשון 'מועדים' בחול המועד אם נקרא שינוי לעניין שלא יחתמו

כא. כך גם יש לדון, לפי מה שכתבו האחרונים, האליה רבה (סי' קפ"ח ס"ק י"ד), וכן הדגיש המשנה ברורה (סי' קפ"ח ס"ק כ"ז ושעה"צ ס"ק י"ט), כי אין להזכיר בברכת השלמת ההזכרה בחול המועד 'ימים טובים', לפי שאין בו קדושת יום טוב, אלא יש להזכיר בו 'מועדים', ובהו היה מקום לומר כי הוא נחשב כבר שינוי לעניין שאין מחייב לחתום בה משום שאין משנים ברכה אחת כטענת השולחן ערוך הנ"ל.

אכן נראה כי שינוי בין 'ימים טובים' ל'מועדים', אינו שינוי המגדיר את מהות הברכה כבכרה אחרת, ומה גם שלא מצאנו כי אם אמר בחול המועד 'ימים טובים' לא יצא ידי חובתו, אלא שכתחילה אין לומר כן, ועל כן אף לעניין ימי חול המועד, אין ראוי לשנות מטבע ברכה זו מפעם לפעם, אלא אף בימי חול המועד יש לחתום בה, ונמצא כי שני טענותיו של השולחן ערוך הרב לגבי ראש השנה וסעודה שלישית, שייכים גם כן לעניין חול המועד.

ד. ברכת השלמת ההזכרות אחר שקיעת החמה

דברי השו"ע הרב שלא לברך ברכת השלמת ההזכרה אחר שקיעת החמה

כב. אכן יש להוסיף טענה נוספת, לפיה בסעודה שלישית יש מקום לומר, שאין צריכים כלל לברך ברכת ההשלמה, שכן כתב השולחן ערוך הרב בפסקי השירור (אות קי"ז) כי ברכת השלמת ההזכרה שאומרים בסעודה שלישית הוא רק קודם שקיעת החמה, אמנם אחר שקיעת החמה אין לומר ברכה זו.

מחלוקת הראשונים אם להזכיר של שבת במבדק במוצאי שבת

כג. בביאור דין זה כתב הגר"א נ"ח צ"ל בספרו קצות השולחן (סי' מ"ז בדי השולחן ס"ק ט'), כי הרי בעיקר דין הזכרת שבת במבדק במוצאי שבת, נחלקו בזה הראשונים, דעת הרא"ש בתשובה (כלל כ"ז ס"ב) כי העיקר תלוי בזמן ברכת המזון, שאם מברך כבר במוצאי שבת, אין לו להזכיר של שבת בברכת המזון, אף שאכילתו הייתה בשבת, והוכיח זה מדין תפילת תשלומין, שאם משלים תפילת מנחה של שבת במוצאי שבת, אינו מתפלל של שבת אלא מתפלל של חול (ברכות כו:), אף שתפילה זו משלימה תפילה של שבת. ואם כי היה מקום להעיר בזה, כי בתפילת תשלומין, הרי הוא מתפלל תחילה תפילה הראשונה של מוצאי שבת, ולכן פשוט שאינו יכול אחר כך להתפלל תפילה של שבת, מכל מקום דעת הרא"ש להזכיר מזה שאין לברך ברכת המזון של שבת במוצאי שבת.

לעומת זאת, בהגהות מיימוניות (פ"ב ממגילה ה"ד אות א') הביא בשם המהר"ם, לגבי הזכרת על הניסים בסעודת פורים שאכלה ביום ומברך בלילה, שצריך להזכיר בה על הניסים, והוכיח מדברי הגמרא על רב שהתפלל תפילת שבת במוצאי שבת, אכן כבר העיר בזה המג"ה, שלא מצאנו בגמרא (ברכות כו:) רק שרב התפלל של שבת בערב שבת, אמנם לא מצאנו שרב התפלל תפילת שבת במוצאי שבת², בכל אופן, נחלקו בדבר הרא"ש והגהות מיימוניות.

ד. יש שתדעו, כי כוונתו להזכיר שיכולים להתפלל תפילה עם עניין המיוחד לזמן התפילה, גם אם אינו מתפלל את התפילה בזמנה, ודוחק.

ה. אם כי הפרי מגדים (סי' קפ"ח משבצות זהב ס"ק ז') כתב שבמוצאי שבת 'בירך ברכת השלמת ההזכרה בלא שם ומלכות, אכן כבר העיר התהלה לדוד (סי' קפ"ח אות ז') כי כפשטות לשון השו"ע הרב נראה שאין לומר כלל אף בלא שם ומלכות, וכמו שנתבאר בדברינו מעלה.

שיעורי הלכה

הרה"ג רבי מנחם מענדל גייגר שליט"א

שנאמר בברך חסדי ישיעה אשרך

פרשת שמיי תשפ"ה

עניני ספירת העומר

עניני ספירת העומר קדימת תפילת ערבית לספירת העומר

יעקב סעיף קטן ט"ז כתב דמוינא צריך להקדים קריאת שמע ותפלה שהיא תדיר עכ"ל הביאור הלכה, והמעין במור וקציעה יראה שמבאר דמוינא היה ראוי להקדים הספירה לתפילת ערבית דמזוט ספירה הוא גם בזמן הזה מן התורה ותפילת ערבית היו רק מדרבנן, ואף לסוברים שהיא בזה"ז רק מדרבנן, אבל מכיון שמעיקרה היא חיוב מה"ת, לכן הוא כמקודש כלפי תפילת ערבית ולכן היה ראוי להקדימה לתפילת ערבית.

כתב המחבר בסימן תפ"ט סעיף א' "בליל שני אחר תפלת ערבית מתחילין לספר העומר" וכתב המ"ב בסק"ב "וקודם עלינו דכל מה דאפשר לאקדמי מקדמינן כדי שיתקיים יותר מה כתוב תמימות תהייה" עכ"ל, וכתב הביאור הלכה וז"ל "כתב בספר מור וקציעה בטעם דסופרין אחר התפלה משום דבדורות הראשונים היה המנהג להתפלל ערבית קודם הלילה ובסיום המעריב התחיל הלילה ואז היו סופרין דין בתחילת הלילה, אכן בחק

מי שעדיין לא התפלל ונכנס לבית הכנסת משהציבור סופרים העומר מה יעשה?

בנימוקי או"ח בסימן זה דגם תפלה יש לה סמך מה"ת, ועוד דמכיון שעדיין לא התפלל עדיין לא קראו ק"ש שהוא מה"ת, ועוד דתדיר ומקודש לא הוכרע בגמרא זבחים צ"א מה קודם, ומעתה לכאורה קשה לסמוך בזה על המור וקציעה, וא"כ יש להתבונן בסברת הפוסקים שכתבו דאם הגיע לביהכ"נ כשהציבור סופרים יספור עמהם אע"פ שעדיין לא התפלל, וקשה הלא תדיר קודם.

האם יש ענין מיוחד להודיר במצות הספירה

ד. ולכן נראה לבאר סברת הפוסקים הנ"ל דלמדו דין קדימת התדיר נאמרה רק באופן שלא יפסיד ע"ז מעלה שהיא מעיקר המצוה, ולכן מכיון שאם יצטרך לדחות הספירה עד אחר תפילת ערבית, מחמת דין קדימת התדיר, בכה"ג לא נאמרה שחייב להקדים התדיר, ולכן כדי שיוכל לספור יותר מוקדם סמוך לתחילת הלילה דע"ז תתקיים יותר מה שכתוב תמימות תהייה, אדרבה ראוי יותר שיעשה כן ויספור קודם תפילת ערבית אע"פ שע"ז נמצא שמקדים המצוה שאינה תדירה לתדירה, ולכן באופן שנכנס לבית הכנסת ומצא את הציבור עומדים לספור העומר יספור עמהם, אע"פ שעדיין לא התפלל, מכיון שע"ז מרויח שתתקיים יותר ענין התמימות ע"י שיהיה סמוך יותר לתחילת הלילה, ולכן אע"פ שיש לו מנין אף אח"כ ולא יפסיד את הספירה ברב עם ע"י שימתין למנין השני.

א. דנו אחרוני זמנינו במי שבא לבית הכנסת ועדיין לא התפלל והציבור עומדים כעת לספור העומר האם יספור עמהם אע"פ שעדיין לא התפלל, או שמו עדיף להתמין בספירה עד שיתפלל קודם, באורחות רבינו ח"ב סימן צ"ד מביא שהחזון איש הורה דבכה"ג יש לספור עם הציבור ובספר ספירת העומר פ"ג הערה י"ט מביא בשם הגר"ח קנייבסקי דאפשר דדברי החזו"א נאמרו רק במי שעדיין אינו עומד לקרות ק"ש באותו זמן, אבל במי שעמד לקרות ק"ש באותו זמן ודאי יקדים לקרות ק"ש ואח"כ לספור.

ב. אלא שבספר הנ"ל מעיר ע"ז דמדברי הילקוט מעם לועז (ויקרא עמוד רע"ה) וספר מועד לכל חי ודברי הגאונים בשם הדרך החיים שכתבו שהבא לבית הכנסת ומצא שהציבור עומדים לספור יספור עמהם, משמע דבכל גווי כן הדין. וכ"כ להלכה בשו"ת מנחת יצחק ח"ט סימן נ"ו דשי"ך בזה גם משום אל תפלוש מן הציבור, ובצירוף שיטת המור וקציעה דליכא בספירה לפני ק"ש משום עקירת הדין דתדיר קודם, אולם בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' ו"ב סי' רמ"ח) כתב דמעלת תדיר עדיף על מעלת רוב עם ולכן לא יספור לפני מעריב אף אם יצטרך לספור אח"כ ביחידות.

ג. והנה יש להתבונן בסברת הפוסקים שכתבו שאם נכנס לביהכ"נ יספור עם הציבור אע"פ שעדיין לא התפלל הלא תדיר קודם, וא"כ באופן שעומד לקרות ק"ש כעת למה יספור קודם ק"ש ותפילה, ומה שכתב במנח"י דיש לצרף דברי המור וקציעה דספירה נחשב למקודש כלפי תפילת מעריב, מכיון שספירת המ"ת ומועריב דרבנן, כבר הקשה עליו

ברין מי שמתפלל מעריב מאוחר בלילה האם עדיף שיספור קודם

ב. ונראה שמדברי השבט הלוי יש סליעתא לדברינו, דבאמת מעיקר הדין היו צריכים לתקן שיספור כל אחד ביחידות בתחילת הלילה, אע"פ שע"ז שיעומד להתפלל כעת מעריב נמצא שאינו מקדים התדיר וכן יפסיד את מעלת הספירה ברוב עם, ונראה בביאור סברתו כדברינו דהמעלה שיספור כמה שיותר סמוך לתחילת הלילה שהיא מעלה בעיקר המצוה, דוחה את דין קדימת התדיר ואת מעלת הספירה ברוב עם, ומה שתיקנו להתפלל ואח"כ לספור בתפילה בציבור היא מחשש שכחה, ולפי"ז פשוט דמי שנכנס לביהכ"נ בשעה סופרים עדיף שיספור עמהם אע"פ שעדיין לא התפלל, דבאופן שלא ישיך החשש שכחה ראוי לעשות כעיקר הדין להסמיך הספירה כמה שיותר לתחילת הלילה.

א. בשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן נ"ג) כתב בא"ד "אם מאחרין להתפלל כמה שעות בלילה ולא באו מצות מעריב וק"ש וספירת העומר ביחד א"כ מן הדין בודאי להקדים ספירת העומר, ובאמת כך יראה לענ"ד מעיקר הדין שכן יעשה, מכל מקום נראה לי ללמד זכות על ישראל היות כי ספירת העומר הוא דבר הנשכח בקלות, ואם צריך לספור כל אחד בתחילת הלילה לבד ואח"כ יבואו להתפלל בציבור ולא יספור קרוב שהרבה מאד ישכחו הספירה לגמרי, על כן הנהיגו שיספור בזמן שהציבור מתפללים, ואין הכי נמי כשלא היה סיבה מתפלל גם מעריב מאוחר כמה שעות בלילה וביחידות, אמנם יכול לספור בתחילת הלילה ולא ראיתי טעם לאחר הספירה בזה" עכ"ל.

ברין קדימת ספירת העומר להבדלה

הרמב"ם, ונראה דלפי מה שביארנו לעיל יש לתרץ, דמכיון שע"ז שמקדימין הספירה נרויח שנוכל לקיים המעלה דתמימות באופן יותר מובהר, דע"ז נסמכין יותר לתחילת הלילה, בכה"ג לא חששו לדיני קדימה במצוות, אלא שלפ"ז יש להתבונן למה צריכים לטעם של התרומות הדשן דלכן יש לאחר את ההבדלה, אולם לדברינו יש לנו סיבה נוספת בכדי להקדים את הספירה כמה שיותר, ונראה דבלאו הכי היינו אומרים שראוי יותר להסמיך הבדלה על הכוס להבדלה שבתפילה.

בסימן תפ"ט סעיף ט' כתב המחבר "ליל שבת יום טוב מברכים וסופרים אחר קדוש בבית הכנסת" ומבאר המ"ב הטעם "שכל מה שנוכל להקדים קדושת היום יש לנו להקדים" וממשיך המחבר "ובמציאות שבת יום טוב קודם הבדלה אחר קדוש תתקבל" וכתב המ"ב בטעם הדבר "דאפקי יומא מאחרין ליה כל מה דאפשר" ומקורו בתוספות הדשן, ובאמרו רעק"א לשו"ע כאן הקשה דמכיון דספירה בזה"ז דרבנן מנא לן להקדימו לפני הבדלה שהוא מה"ת לפי שיטת

היכל הוראה

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד שר ההוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע

בראשות בנו נאב"ר היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א

מגדולי פוסקי דורנו ובעל שו"ת היכל הוראה • וז"ל ע"י איגוד הדבנים תלמידי "היכל הוראה"

פסקי דינים

מתוך שאלות ותשובות
שעלו על שולחן היכל לפני מורינו הרב שליט"א

ברכת האילנות על אילן של ערלה, או אילן שבספק ערלה

בחודש ניסן תיקנו חכמים ברכה מיוחדת על אילנות המלבלין "ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם", אמנם אין לברך ברכה זו על עצי ערלה. ומ"מ אם האילן הוא ספק ערלה אפשר לברך עליו ברכת האילנות.

חיוב מזוזה לחדר שבשבתות ויו"ט משמש כעזרת נשים ובימות החול הוא משמש כבית התבשיל

מקום אשר בשבתות וימים טובים משמש כעזרת נשים, ובימות החול משמש המקום לחדר אוכל לתלמידי התלמוד תורה (אם מבשלים שם), הרי הוא חייב במזוזה. אמנם נראה פשוט דאין לברך, כיון דעיקר בנינו ומטרתו לשמש כעזרת נשים א"כ דינו כבית המדרש ומה שאוכלים שם אין זה קובע אותו לחדר אוכל דסו"ס עיקר בנינו הוא לעזרת נשים ומה שאוכלים שם הוא רק כדי לנצל את המקום בזמן שהנשים אינן מצויות שם.

בענין המכשול המציץ בזמנינו במשקולות אלקטרוניות

בזמנינו נפוץ השימוש במשקולות אלקטרוניות, ואין דרכם של המוכרים להכריע במשקולות אלקטרוניות, דמיון המשקל האלקטרוני מחשב את כל המשקל, ואינו כמאזנים שהמוכר צריך לחשב הסכום, אלא המשקל מציג את סכום התשלום לפי משקל המוצר. יתרה מכך, כתוצאה משימוש במשקל אלקטרוני, לרוב יוצא דלא רק שאינם מכריעים, אלא אדרבה יש הוספה: אם המשקל, כי המשקל האלקטרוני מחשב רק סכום עגול, דהיינו רק לחמשיית או עשירית, לדוגמא: אם אחד קונה מוצר שמשקלו 0.973 ק"ג מעגל אותו המשקל האלקטרוני למשקל של 0.975 ק"ג, וכן אם המשקל האמיתי הוא 1.768 או מעגל אותו למשקל של 1.770 ק"ג. דבר זה יכול כל אחד בעצמו לבדוק בחשבון שהוא מקבל מהחנות אחרי קניית מוצר שמחירו ע"פ משקל. הרי שיש בזה מכשול גדול שנכשלים בזה בעלי החנויות דלא רק שאינם מכריעים במשקולות אלא אף מוסיפים יתר על המשקל, וכבר אמרו חז"ל בענין איסור מדות ומשקולות שהקפידה בהם התורה ביותר, ועוברים על איסור מן התורה שנאמר (ויקרא יט, לו) "מאזני צדק אבני צדק איתך צדק והיין צדק יהיה לכם" (עיין ברמב"ם הל' גניבה פ"ח הל' ב', וע"פ שו"ע בשו"ע ח"מ סי' רל' הלא הונאה ומקח טעות, ובספר החינוך מצוה נט) ועונש העובר עליהם קשה מעונשן של עריות (עיין בימות כ"א ע"א).

1. בשו"ת היכל הוראה ח"ב (הוראה נ"ב) כתב מורינו שליט"א לשואל, דהנה הברכה מבוארת בגמ' בברכות (מג ע"ב) ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם וכו'ן שיש בני אדם שלא נאסרו בערלה כמו הגויים וא"כ הרי יש בני אדם שיכולים להתנות מזה ועליו קאי הברכה, ובאמת דסברא זו רצה לומר בשו"ת חלקת יעקב (א"ח סימן ט) שכתב: הנה לפע"ד נראה דאפשר יוכל לברך, כיון דטופס הברכה ליהנות בהם בני אדם, ועי"כ ג"כ קרוין בני אדם כבתוס' ב"ק (נ"ח ע"א) אמנם אחר כך חזר בו וכתב אחר לכת"ה שמיא בשם ספר רמ"ז על הו"ה"ק בלשם שאל לברך, וגם בספר באר יעקב בשם הגר"ע שמסופק בזה בטלה דעתו, ע"כ. והדרינו דרבנן זהו שבחיהו. וכן הוא עפ"ד רע"א בהגהות על השו"ע (סימן נה) ובפ"ח החיים (שם סק"א) שאין לברך על עצי ערלה. ומ"מ אם האילן הוא ספק ערלה אפשר לברך עליו ברכת האילנות.

2. כן נימק מורינו שליט"א בשו"ת היכל הוראה ח"ב (הוראה קלא) עפ"י דברי היש אומרים בשו"ע (י"ד סימן רפו סעיף י') שכתבו בשו"ת המדרש חייב במזוזה, וכתב המחבר: וכן לחדש לדבריהם, אבל לא יברך עליה, ע"כ. ופשוט שעזרת הנשים דינו כבית המדרש, והטעם דבית המדרש פטור ממזוזה כתב החת"ס בשו"ת (ה"ב י"ד סימן רפ"א) דכל שהשכינה שרויה בתוכה ולא הדיט כגון בית הכנסת שאח"ל במס' מגילה ואה"י להם מקדש מעט אלו בתי כנסיות שבבבל שמעולם לא זזה מהם שכינה פטורים ממזוזה.

3. שם הוסיף מורינו שליט"א עוד, דבאמת דאף אם נדון אותו לחדר אוכל הוא לפי מה שהוא טוען שהוא רוב תשמישו שהרי אוכלים שם במשך כל ימות השבוע ואילו הנשים משתמשות בו רק בשבת מכל מקום אכתי הוא פטור ממזוזה דסו"ס אין תשמישו לבית דירה ולא דלכאורה לא גרע מרפת קבר ולולין ואצרות יין ושמן שכתב בשו"ע (י"ד סימן רפו סעיף ז') שחייבים במזוזה אין זה ענין ל"ד"הם כל אלו הדברים הם משמשים בשביל הבית דירה משא"כ כאן שאין פה בית דירה כלל, ועל כן יש להניח מזוזה אך לא יברך על קביעתה דהוה כבית המדרש עצמו שהבאנו לעיל מדברי השו"ע שדוברים שם מזוזה בלי ברכה.

4. בשו"ת היכל הוראה ח"ב (הוראה רל"ג) השיב מורינו שליט"א והוסיף עוד, כי הנה יש עוד דבר שמציץ אצל החנויות, דכשקונים מוצר ששוקל קילו והודרך הוא להניחו בקופסה, והקופסה לדוגמא שוקלת 40 גר' יחשב אותו המשקל האלקטרוני כאילו מוצר ששוקל קילו שלם בעוד ש-40 גר' הוא משקל הקופסה ולא משקל המוצר, ואף אם לפעמים הקופסה שוקלת פחות משהו פרוטה מ"מ בענין המדות והמשקולות הקפידה התורה בכל שהוא (מבואר ברמב"ם הל' גניבה פ"ח הל' יד) וספר החינוך מצוה נה. וכן בב"ח בשו"ע ח"מ סי' רל' סעי' ו'. וידוע מה שדנו בזה הפוסקים אם מועילה מחילה על זה כי זה גם עבירה שבין אדם למקום (עי' מהר"ם שו"ת ח"מ סי' ל').

וביותר אם מדובר במוצר שמחירו גבוה, כגון אם קונה מוצר שמחירו גבוה מאוד ביחס לקופסה, לדוגמא, קופסה ששוקלת 40 גר', מחבת אחת כאילו קנה במשקל זה הוא המוצר היקר, בעוד שהקופסה עולה רק כמה אל', ולפעמים ההפרש הוא סכום ניכר של כמה שקלים. ולכן בכדי שלא להכשל באיסור תורה, צריכים בכל פעם לאפס את המשקל ולא להכליל את הקופסת בעת שמחשבים את משקל המוצר.

א"כ דאי חייבים להתוהו בזה, ומגלגלין זכות ע"י זכאי על דבר שנתעוררת לעסוק בדבר הפרזן מאוד בזמנינו, והאמת אגיד דעל כל ענין המשקולות שאינן נזהרין בזה בזמנינו וכמו הנ"ל, כבר צווח על זה מרן רבינו הקנה בשם זי"ע, שאף אנשים ממחזיקי שיש להם חנויות אין מקפידין על זה, אם זה מחמת שאין ידיעם וחומרת האיסור ואם בדיון ליכנס בראותם שאין מעוררים ע"ז, ואכן כ"מ מלפנים עוררו על כך הרבנים שליט"א שצריכים לעמוד חזק על הכרת המשקולות וכן לאפס את המשקל וכי"ל. וכמו"כ הקונה צריך לעורר את המוכר על כך כדי שלא יכשל באיסור ד"לפני עיור", או המוכר יוסיף עוד קצת מהמוצר על המשקל.

בין כותלי ההיכל

לקראת תחילת הזמן החדש הבעל"ט שהוא ימי ספירת העומר, נשאל בבי מדרשא היכל הוראה למורינו שליט"א על יד ר"מ ביישיה קטנה שהיה עם הבחורים בסדר שלישי, והם מתפללים מעריב בסוף הסדר, והרבה פעמים באים אליו הבחורים ושואלים על עניני הספירה ובפרט אודות הדין במי שאמר בטעות ספירה של אותו היום קודם התפילה, אם יכול לספור ספירת העומר יחד עם הציבור אחר תפילת מעריב עם ברכה, ושאלה זו היא מהשאלות המצויות אצל בחורי חמד ששואלים אחד את רעהו אם כבר ספר ספירת העומר ואיזה יום צריכים לספור וכו' והרבה פעמים אומרים בטעות את הספירה של אותו היום, ואולי כבר יצאו ידי חובת מצות ספירת העומר ושוב אינם יכולים לספור בברכה, וגם אצלו בעצמו מתעוררת השאלה הזו מידי שנה כי כשעונה לבחורים על שאלותיהם לא ימלט כמעט שלא יזכיר בטעות את המנין של אותו היום, ונפשו בשאלתו מה יעשה הלכה למעשה.

ועל זה השיב לו מורינו שליט"א שהעצה היעוצה לזה היא שיעשה תנאי מעיקרא לפני תחילת הזמן ויאמר בזה הלשון: כל פעם שאזכיר את ימי הספירה בכל אופן שהוא אם אזכיר מנין ימי הספירה שלא לשם קיום המצוה כתיקונה דעתי מוצר שלא לצאת בספירה זו, ע"כ. ובאופן זה יש כאן כוונה הפכית שמועלת בכל אופן. ואחר שיעשה התנאי יוכל לענות לבחורי החמד מבלי לחוש לכל ספירה שיוצאת מפיו, והוספה עוד מורינו שליט"א שטוב ונכון שילמד גם את הבחורים שיעשו התנאי הנ"ל ולא יבואו לידי ספיקות בשאלות של ברכה לכתלה.

וביאר מורינו שליט"א דלא גרע משאר מצות דאפשר להתנות מעיקרא שלא יצא ידי חובתו במצוה שעושה עכשיו כגון אם אחר תוקע בשופר לחצו קודם שהוא עצמו יצא ידי חובתו והוא רוצה לצאת ידי חובתו בתקיעת שופר שבבית המדרש שהוא מתפלל בו (עי' משנ"ב סי' תקפס סק"א), וכן בקריאת מגילת וכו' וכו' כתב המשנ"ב (סי' תפט קט"ז) על מה שהתנאי מחמיר (א"ח פס"ט) דהמתפלל עם הצבור מבעוד יום, מונה עמהם בלא ברכה. ואם יזכור בלילה יברך ויספור. ועל זה כתב במשנה ברורה שם שי מאחרונים שפירשו היינו בין השמשות דהוא ספק לילה ויוצאין או ידי ספירה לפוסקים דס"ל דספירה בזה"י דרבנן אכן הוא מוצר לדקדוק ולספור מצאת הכוכבים וכי"ל וקאמר החובל דהוא ימנה עמהם פן ישכח אח"כ ויחשוב בדעתו אם אזכור אח"כ בלילה למנות אין אני רוצה לצאת בספירה זו וכו' וע"כ כשיגיע הזמן אח"כ יברך ויספור, ע"כ. חזינו דמהני מחשבתו ולא לצאת בספירה שסופר עכשיו, והכי נמי מהני מה שיתנה מתחילה על הספירות שיספור אחר כך.

[והוסיף עוד מורינו שליט"א שתנאי זה מהני בלשון הג"ל חזינו צריך שיהיה עם כל משפט התנאים כתנאי בני ג' ובני ראובן שהרי כתב הרמב"ן (בבא בתרא נ"ב ק) דז"ל: ואיכא למידק נמי תנאי שבגזיר היכי הוי תנאה והרי כל תנאי שאי אפשר לעשות על ידי שליח לאו תנאי הוא דכאמרין (תשובות ע"ד א') לענין חליצה, ויש אומרים כי גמרינן מתנאי בני ג' ובני ראובן הני מילי כיצא בו שהוא תנאי שבין אדם לחבירו אבל תנאי שבינו לבין עבדו בכל ענין הוי תנאי, והטעם נותן שהרי מדעתו התנה ורוצה הוא לקיים תנאו, הילכך אף תנאי כפול לא בעינן, עכ"ל.]

שילי דהוראה

אודות מה שנשא
מורינו שליט"א בערב
פסח מאחד שהלך לקנות
חליפה (בעקישת) לכבוד יום טוב וכדרכם של
קונים שהם מודדים כמה חליפות בגדים למצא
את הראוי לו ולמדתו, באחד מהבעקישות
הרגיש שיש דבר מה בכיס הבעקישות
וכשהניס ידו לשם מצא שטרות כסף של כמה
מאות שקלים שאין בהם סימן, נראה שמחמת
הדחק שבימים אלו יש הרבה שבאים לקנות
בגד חדש ליו"ט ואחד מהקונים שגם הוא מדד
הבעקישות והכסף שהיה בידו הניח בלי
מישים באחת החליפות שמדד.

ובא המוצא ושואל למי שייך הממון שנמצא
שם אם למוצא או לבעל החנות.
והורה לו מורינו שליט"א שבעל החנות זכה

בממון ההוא וצריך ליתנו לבעל החנות
וטען המוצא הרי הממון היה מונח בחצר
שאני משתמרת שהרי כל אחד שרוצה למדוד
בעקישתו יכול למדוד והוא ימצא הממון, והרי
זה כמי שמוצא מעות בחנות על הרצפה או על
התיבה מבחוץ שלא זכה בעל החנות כמו פסוק
המחבר (חור"מ סי' רסח ס"א) דבעל החנות זוכה במה
שבא לרשותו בלא ידיעתו, דוקא כשהחצר היא
חצר המשתמרת

ואם אינה משתמרת לא זכה בה, כמו כן
הכא שהבקישות יד הכל ממשמשת בהן
בפרט עכשיו בערב הפסח וודאי לא חשיב חצר
המשתמרת ולמה לא יזכה בהן המוצא.

ועל זה השיב מורינו שליט"א דהיא דהמצאה
נמצאת בתוך כלי של בעל החנות כבר זכה בהן
בעל החנות דבכה"ג חשיב חצר המשתמרת כמו

שכתב הנתיבות (חור"מ סי' ר סק"ג) וז"ל: דכל שיש
מחיצות סביב, אף שאינו נעול במנעל, נקרא
חצר המשתמרת, וכן מוכח בגיטין בפרק הזורק
[ראה שם ע"ט ע"א - ע"ב]. וראיה לזה, דהא כלים
מטעם חצר הוא כמבואר בשיטה ב"מ ט' ע"ב
המובא להלן [סק"ו], וא"כ קשה למאן דסבירא ליה
דבעינן דוקא בתוכה, א"כ כלי בסימטא אמאי קנה
הא לא משתמרת הוא, ועומד בתוכה אי אפשר
בכלי, אלא על כרחך דמחיצות הכלי כמחיצות
החצר וחשיב כחצר המשתמרת, עכ"ל. והוא
הדין בנדון דידן שכים הבגד הוא מחיצת הכלי
ועל כן חשיב כחצר המשתמרת של בעל החנות
והאבידה שנמצאת בכיס הבעקישות שבחנות
הרי היא שלו (ועיין עוד מה שכתב מורינו שליט"א כעין
תשובה זו בשו"ת היכל הוראה ח"ה הוראה קס, באחד שמצא
מטבע במקור של חנות).

הלכה והוראה בישראל

תשובת מורינו הגאב"ד שליט"א בנידון אם מותר לסמוך עצמו על סטנדר אחר שגמר את תפלת שמו"ע כשהעומד מאחוריו עדיין לא סיים להתפלל

בס"ד יום שני ב' ניסן תשפ"ה לפ"ק
בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו
אל כבוד הרב הגאון רבי שליט"א

על דבר מה ששאלת בענין מי שסיים תפילתו
ויש אחריה אחד שמתפלל שאסור לו לפסוע
לאחוריו כמ"ש בשו"ע סי' קב ס"ה והרבה פעמים
העומד מאחוריו הוא מאלו המאריכים בתפילות
וקשה לו לעמידה זמן רב, ולכן שואל אם מותר
לו לסמוך עצמו על השולחן או על הסטנדר
שלפניו עד שהעומד אחוריו יסיים תפילתו, דכל
האיסור הוא לישב אבל לסמוך מהני, או דילמא
נימא דסמיכה כשישבה וכמו כן אם יש לחלק בין
סמיכה שאם ינטל הדבר יפול לסמיכה במקצת
שלא יפול.

עמכה' משמע דמה שהמתפלל אסור בו גם חבירו
אסור, וכי היכי דאסור למתפלל שיסמוך כמו
כן אסור לעומד סמוך לו לסמוך, ועל זה כתב
בדעת תורה (סי' קב ס"א) למהרש"ם דלהב"י שכתב
שהטעם לא משום אימה אלא משום דסמיכה
אינה כעמידה שרי למתפלל לסמוך והוא הדין גם
להעומד בד' אמותיו שרי ליה לסמוך, ועוד הוסיף
למהרש"ם דמצא בכתבי הדעת קדושים שכתב
בפשיטות דסמיכה בסמיכה לפני המתפלל קיל
היטב ולא הזכיר דברי הפרי מגדים, ע"כ.

הישיבה לפני המתפלל למי שהוא חלוש ביותר רק
כשהוא יושב בצד המתפלל ולא כשיושב לפניו,
ולפי מה שכתב בסק"א שסמיכה שרק בשעת
הדחק יש להקל באופן שאם נטל יוכל לעמוד
אבל אם נטל יפול אסורה מכל מקום נראה דלמי
שהוא חלוש ביותר אף כשהוא בפניו יוכל לסמוך
אף אם נטל יפול וכדעת המהרש"ם.

ויהי רצון שלא נכשל בדבר הלכה
משה בראנדסדארפער

והנראה דגם הסמיכה היא בכלל הישיבה, ועל כן
נאסרה הסמיכה גם למי שסיים את תפילתו ואחריה
עומד אחד שלא סיים תפילתו ומכל מקום סמיכה
במקצת שאם ינטל הדבר עדיין יכול לעמוד ולא
יפול, בשעת הדחק סמיכה כזו לא חשיבה כישיבה
ולא נאסרה (ועיין בנושאי כלים בסימן קב ובמשנה ברורה
סק"א שם).

אלא שהמשנה ברורה כתב להדיא
כדעת הפרי מגדים והשוה את
המתפלל להעומד בד' אמותיו ורק
בשעת הדחק התיר לו לסמוך באופן
שאם ינטל לא יפול, ומה שהתיר
בשעת הדחק כתב המשנה ברורה
לענין שצריך לעמוד בתפילת י"ח ט"ו
צד ס"ק (כב) וז"ל: הטעם דתפלה צריכה
עמידה כדלקמן בסימן צ"ח ועמידה
שע"י סמיכה לא חשיבה עמידה
ולפי זה סמיכה קצת דהיינו סוסמך
במקצת שאם ינטל אותו דבר לא
יפול שרי וי"א הטעם דצריכה להיות
באימה ולפי"ז ככל גווני אסור ובמקום
הדחק יש להקל כטעם הראשון, ע"כ.

וממילא דהוא הדין בנדון העומד
לפני המתפלל דאסור לו לסמוך שגם
הוא צריך להיות באימה כטעם השני
ובשעת הדחק יש לסמוך על הדעת
הראשונה דסמיכה במקצת שאם
ינטל לא יפול לא נאסרה.

ונראה לענ"ד דמי שהוא חלוש
ביותר נראה שיכול להסתמך על
דברי המהרש"ם שיכול לסמוך עצמו
אף באופן שאם ינטל יפול, והגם
שבמשנה ברורה (סי' קב סק"ג) התיר

והנה מה שכתב המשנה ברורה מקורו בדברי
הפרי מגדים (באי"א סי' קב ס"א) שכתב וז"ל: והוי יודע
שאני נסתפקתי בהא דאסור לישב תוך ד' אמות
של מתפלל אם סמיכה שרי, וכפי הנראה דאסור,
דהוה כישיבה ונראה כאין רוצה לקבל עול מלכות
שמים (עיין ט"ז ס"ק ג'), א"כ סמיכה במקצת שאם
ינטל יעמוד ממי אסור וכו', דהא המתפלל אסור
בזה להמ"א (סי' צ"ד ס"ק י"ד) בשם הגהות מיימוניות
(הל' תפילה פ"ה אות ז), ו'הנצבת עמכה' (שמואל א א כו)
כיוצא בה, שגם הוא עמה ממש, ואפילו "עמכה"
בה"א מכל מקום נראה שאין רוצה לקבל עול
מלכות שמים, דהמתפלל אסור בזה גם חבירו
אסור, ואין אמרו שאסור רק לישב, שמע מינה
כב"י ולא כהגהות מיימוניות, ע"כ.

ועיקר יסוד הפרי מגדים הוא דמדכתב' נצבת

וממילא דהוא הדין בנדון העומד
לפני המתפלל דאסור לו לסמוך שגם
הוא צריך להיות באימה כטעם השני
ובשעת הדחק יש לסמוך על הדעת
הראשונה דסמיכה במקצת שאם
ינטל לא יפול לא נאסרה.

ונראה לענ"ד דמי שהוא חלוש
ביותר נראה שיכול להסתמך על
דברי המהרש"ם שיכול לסמוך עצמו
אף באופן שאם ינטל יפול, והגם
שבמשנה ברורה (סי' קב סק"ג) התיר

וממילא דהוא הדין בנדון העומד
לפני המתפלל דאסור לו לסמוך שגם
הוא צריך להיות באימה כטעם השני
ובשעת הדחק יש לסמוך על הדעת
הראשונה דסמיכה במקצת שאם
ינטל לא יפול לא נאסרה.

ונראה לענ"ד דמי שהוא חלוש
ביותר נראה שיכול להסתמך על
דברי המהרש"ם שיכול לסמוך עצמו
אף באופן שאם ינטל יפול, והגם
שבמשנה ברורה (סי' קב סק"ג) התיר

היכל הודאה

היכל הודאה - בית מדרש ומוסד חינוכי
במחנה הנופש גני ישיבה ת"ר - סניף 100-1000000
מסד

הודעה חשובה לאברכים הצעירים

במונ הקיץ מותחלים חלק שני
בספר "כללי טהרה" ממון רבינו הקנה בשם ז"ע
במסגרת השיעורים הקבועים בהלכות טהרה מידי שבוע בשבוע

הגאון ר' שמעון עוזר בראנדסדארפער שליט"א
ד"ר צ' היכל הוראה - בן מורינו הגאב"ד שליט"א

באודיש

בימי ישיבי - לפנה"צ

משעה 11:15 עד השעה 12:00

בלשון הקודש

בימי רביעי - בערב

משעה 9:00 עד השעה 9:45

אברך יקר במשך 3/4 שעה פעם בשבוע מעשר חודשים יוכל אתה לקנות קנין
עולם בהלכות אלו העוננים למעשה בידיעה יסודית

הרבנית חיה
הנהלת היכל

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" בירושלים רח' הרב זוננפלד 3 טל' 02-5322775

א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 ערב דיוקן	ערש"ק וערב יו"ט לפנה"צ 11:00 עד 1:00 ומשעה קודם הד"ג עד הד"ג	שבת ויו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה
--	--	---

ע"פ תקנת רבני מרח"ה קנה בשם ז"ע שאלות דחופות או שאינה סובלת דחי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.

בית מורינו הגאב"ד שליט"א
מלך בני היכל הוראה
טל' 02-5370033 פול 053-3111159

בית בנו הדומ"ץ
הרה"ר שמעון עוזר בראנדסדארפער שליט"א כמה דקות מההיכל
רחוב רבינו גרשום 5 (בניסא ק"א) 2 [פול] 052-57155774

יחשלים	ח'פה
בית שמש	קרת ספר
ביתר	כרמיאל
בני ברק	טבריה
טולסטון	צפת
אשדוד	אור הגנוז
חצר	נוף הגליל
רענה	

איגוד הרבנים

תלמידי היכל הוראה

באר"ק העונים

לשואלים דבר ה' זו הלכה

לב הלכה

יו"ל ע"י מפעל 'שונה הלכות' לחינוך לימוד הלכה לבני הישיבות באר"ק

אליבא דהלכתא

מלאכת צידה (א')

יכול לסגור הדלת של החדר שנמצא בתוכו כדי למנוע צער וחרדה.

צידה בבעלי חיים כצב או נמלים

ה. יש אומרים שהמינים והרחשים שהם אימים ביותר, וכגון תולעים וחלזון או צב, אין בו משום איסור צידה, ולכן מותר לכוף עליהם כלי כדי שלא יתפזרו אנה ואנה, וכמה אחרונים פקפקו בזה (עי' שולחן שלמה שם ס"ק ד', וקובץ מבית לוי ח"ו עמ' ג' בשם השבט הלוי) ט.

לסגור תיבה קטנה (או פח אשפה קטן) שיש בתוכו זבובים

ו. תיבה או פח אשפה קטנה שיש בתוכו זבובים יזרזר שלא לסגור לגמרי, ואם יכול להפריחם, יפריח הזבובים שרואה בעיניו ואין צריך לעיין שמה נשאר עוד זבובים בתיבה, ואז יכול לסגור התיבה לגמרי, וכל זה רק אם כוונתו כדי לסלק ריח רע של הפח האשפה, אבל אם רוצה לסגור כדי למנוע שלא יבואו הזבובים אליו יש להיזהר להשאיר חרוץ פתוח, אבל תיבה גדולה שיש בתוכו זבובים, מותר לסגור באופן שאינו מכונן לצודו רק כוונתו לכסות הכלי.

ולא כשצדה לסיבה אחרת [ולכן ציפור שאין במינו ניצוד שנכנס לבית דרך החלון ורוצה לסגור החלון מחמת הקור שמצטער מהקור שבחוץ, מותר לסגור חלון הבית כל שאין כוונתו רק מחמת הקור שבחוץ (ומירי בבית גדול שאינו יכול לתפוס במרובה אחת), אבל בצידה האסור מהתורה וכגון חתול שבמינו ניצוד שנכנס לבית קטן שיכול לתפוס במרובה אחת, אסור לסגור הדלת אף שאינו מכונן לצוד].

ד. אינו חייב מהתורה אלא כשהוא מחוסר צידה ולא באופן שניצוד ועומדת (עי' שו"ע שם ס"ב ב'), [וכגון בעל חי חגר או חולה שאינו יכול לזוזו שאיסורו מדרבנן].

ולאחר שבאנו כללי מלאכת צידה, נבאר בעזרתו יתברך את פרטי הלכותיה ופרטיה.

צפור או חתול רחוב נכנסו לבית

ד. אם צפור נכנס לבית ובני הבית נבהלים ממנו, יכול לסגור בחדר עד שבני הבית ירגעו מזה, כיון שאי אפשר לתפוס בקל כי דרך הציפור להישמט ולהסתתר (עי' משנ"ב שם ס"ק ה'), וכן בעלי חיים הנשמטים מתחת יד האדם וכגון חתולי רחוב המשתוללים כשבאים לתפוס, אם נכנס לביתו

הקדמה

א. אסור לצוד בעל חי בשבת, ואין חילוק בין בעל חי גדולה לקטנה, וכל זה אפילו אם צד אותה בידו בלבד.

כללים במלאכת צידה

ב. ונבאר בס"ד כללי וגדרי מלאכת צידה.

ג. א. מהתורה אינו חייב אלא כשצד בעל חי שבמינו ניצוד, [וכגון מיני חיות ועופות ודגים שדרך העולם לצוד מינים אלו לאכלם או להשתמש לעורים], אבל אם אין במינו ניצוד אינו אסור אלא מדרבנן [וכגון צירעה, זבובים, ודבורים, ויתושים, ועכברים, שאין דרך העולם לצודם].

ב. אינו חייב מהתורה אלא אם כן צדה בדבר שנצוד בתוכה [דהיינו במקום קטן שיכול לתפסה בקל ואין צריך לבקש תחבולות לזה], אבל אם המצודה גדול כל כך שאין הבעל חי ניצוד בו פטור אבל אסור [וכגון שהכניס בעל חי לבית או לחצר בענין שאינו יכול לתפוס החיה במרובה אחת מפני שנשמט ממנו וצריך לרוץ אחריו] (עי' שו"ע שם ס"ב א').

ג. וכן אינו חייב מהתורה אלא כשצד אותה לצורך

א. עי' שו"ע (שם ס"ב ג').

ב. עי' שו"ע (שם ס"ב ג'), ובעלי חיים שאין צדין אותה אלא לצורך רפואה אסור מדרבנן (עי' ביאור"ה שם ס"ב ד' ז' ונחשים).

ג. עי' משנ"ב (שם ס"ק י"ג), ועי' שו"ת אבני נזר (ס"פ קט"ו ס"ק כ"א) לבאר טעם הדבר "דאף שהם לצורך דבש מכל מקום אין במינם ניצוד, שעל כרחו צריך להניחם לצאת בימות החמה פני השדה למצוין מזרע, על כן אין דרך לצודן לצורך".

ד. ועי' עוד רבינו ירוחם (נתיב"ב ח"ב י"ד פ') שכתב "ושאר שרצים כגון תולעת או חלזונות ועקרים, הצדן לצורך חייב ושלל לצורך פטור אבל אסור".

ה. עי' רמ"א (שם ס"ב ג') שכתב שאסור לסגור התיבה שיש בתוכו זבובים, ומביא עוד שיש מקילים במקום שאם יפתח התיבה ליטלם משם יברחו אין בו משום צידה ומותר לסגור, ועי' ב"ח (שם) שיש להחמיר כדעה הראשונה, ועי' מג"א שם ס"ק ח'. ועי' ט"ז (שם ס"ב ג') שלכן יפריח הזבובים (ועי' משנ"ב שם ס"ק ט"ז).

ו. עי' מג"א (שם ס"ב ד'), ומשנ"ב (שם ס"ק ט"ז).

תשובה בהלכה

שלא אמר את הספירה הנכונה, צריך לחזור ולברך (עי' משנ"ב שם).

תיקן עצמו לאחר תוך כדי דיבור. נחלקו הפוסקים באופן שתקן את עצמו לאחר תוך כדי דיבור, לדעת שו"ע הרב (שם ס"ב כ"ב) יוצא אפילו אם תיקן את עצמו לאחר תוך כדי דיבור באופן שאמר 'היום יום וכו', ובאופן שלא הסיד דעתו לדברים אחרים (ואם הוא עדיין תוך כדי דיבור של הספירה הקודמת אינו צריך לחזור על תיבת 'היום'), ולדעת המשנה ברורה (שם) אפילו אם הפסיק בשתיקה יותר משיעור של תוך כדי דיבור חוזר ומברך.

ואם ספר הספירה הנכונה, וחשב שאולי היום אינו ספירה זה וטעה ואמר של היום הקודם ובלילה שלמחרת הבחין בטעותו. לדעת הרבה אחרונים יצא ידי ספירה (ואין אנו אומרים תפוס לשון אחרון כיון שבטעות הייתה. עי' תשובות והנהגות ח"ד סי' ק"ז, שו"ת שבט הקהתי ח"א סי' ק"ג).

הלוי (ח"ג סי' צ"ו אות א') שיכול לספור בברכה בלא לעשות את העצה הנזכרת לעיל, כיון שיש לסמוך על דעת הראשונים שבכל יום ויום מצוה בפני עצמה.

טעה בספירה והזכיר יום אחר יש לחלק בזה בכמה אנפי.

תוך כדי דיבור. כתב המשנה ברורה (ס"פ תפ"ח ס"ק ל"ב) דאם טעה ואמר 'היום יום ארבעה לעומר' ובתוך כדי דיבור נזכר שהוא יום חמישי, יכול לסיים 'חמישי לעומר' ויוצא בזה אף שלא אמר היום יום חמישי כיון שהוא עדיין בתוך כדי דיבור, ושיעורו של תוך כדי דיבור שיכול לתקן את עצמו הכריעו הרבה פוסקים, שהוא כדי אמירת שלושה תיבות 'שלוש עליך רבי' (עי' משנ"ב סי' תפ"ח ס"ק ד'), ואם כבר עבר השיעור של תוך כדי דיבור, ונזכר

רב או שליח ציבור ששכח לספור יום אחד

נחלקו הפוסקים באחד ששכח לספור באחד מהימים ושלוהו להיות שליח ציבור, ו"א שיכול לבקש מאחד מהמתפללים שלא יברך והשליח ציבור יוציא בברכה (שו"ת אהל אברהם סי' א', מדרש פינחס להרה"ק מקורין דף ל"א ע"ב), ו"א שאינו יכול להוציא אחר בברכה כי כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן (שערי תשובה שם סק"ד, פמ"א שם משנ"ב ס"ב ב', כה"ח שם סק"א), ובשעת הדחק כגון ש"ץ קבוע שמתבייש בזה יכול לסמוך על המקילים ולהוציא אחר שאינו מברך (עי' תשובות והנהגות ח"ד סי' ק"ז).

וכן רב ומנהיג בעירו ששכח לספור הספירה ורגיל לספור ברבים, ואם יפסיק מלספור יש בו משום זלזול בכבוד התורה, כתב בשו"ת שבט

חלון עם רשת (סקריין)

וביניהם זבוב

ז. כתבו הפוסקים שחלון שיש בו רשת (סקריין) ויש זבוב בין החלון ובין הרשת, מותר לסגור החלון כשכוונתו רק למנוע כניסת קור או זריחת השמש מבחוץ אף אם ניצוד בו הזבוב (אבל אם כוונתו כדי לצוד הזבובים שלא יטרדו אותו אסור לסגור החלון).

שחרור בעל חי שניצוד בטעות

ח. אינו אסור אלא לצוד בעלי חיים, אבל אם היה כבר ניצוד ועומד מותר לשחררו משם, ולכן מותר לפתוח הדלת כשניצוד בו בעל חי בטעות (ע"י מג"א שם ס"ק י"א, ושר"ע הרב שם ס"ק י"ב).

זבובים או יתושים

(מאסקידע"ס) הנמצאים על האדם האם מותר לצודם

ט. כתב בשולחן ערוך (שם ס"ק ט') זבובים או יתושים (מאסקידע"ס) הנמצאים על בשר האדם ועוקצו, אם אינו יכול לנערם ממנו וכגון שהוא תחת בגדיו מותר ליטלו בידו ולהשליכו ממנו דבמקום צער לא גזרו על צידה, ויש מתירים להסירו כשהוא על בשרו אפילו אם אינו עוקצו עדיין, ויש לסמוך על זה כשאינו יכול להפילו על ידי ניעור (ע"י משנ"ב שם ס"ק ל"ז, ושר"ע הרב שם ס"ק י"ח, ואם אינו על בשרו רק על בגדיו או מפריע לו מנוחתו, אסור לצודם וכל שכן להורגם).

י. בעלי חיים המזיקים. וכגון נחש או כלב מותר לצודם בשבת כדי להינצל מזה, אפילו שעדיין אין עוקצים אותו ואין רצים אחריו (ע"י שר"ע שם ס"ק ד' י').

צידת בעלי חיים שהם ברשותו של האדם

יא. כתב הרמ"א (שם ס"ק י"ב) שאסור מדרבנן לצוד בעלי חיים שהן בני תרבות והן ברשותו של אדם

(ע"י שר"ע שם ס"ק י"ב), [וכגון המגדל בביתו חיה ועוף זה תרנגולים ויונים אסור לצודן בשבת מדרבנן, וכל זה בבית גדול שאינו יכול לתפוס במרובה אחת אבל בבית שאינו גדול כל כך מותר לצודן], אבל אם הורגלו אצל בעל הבית ואינו צריך לרדוף אחריהם אלא באו מאליהם, מותר להכניסם על ידי דחיה ואין בהם איסור צידה לכולי עלמא (ע"י משנ"ב שם ס"ק ב"ז).

בהמות הגדלים ברשותו של אדם מותר לצודן אפילו מרשות הרבים, כיון שאינו עשוי להישמט מתחת ידי אדם (אבל אסור לטלטלם משום מוקצה, ע"י ט"ז שם ס"ק י"א ומשנ"ב שם ס"ק ב"ד).

בהמה חיה ועוף שמרדו בבעליהן, אסור לצוד אותן בשבת והצדן בשבת חייב, ולכן יזהר לדקדק שלא לצוד שום בעלי חיים בשבת אפילו אלו שאינו בני תרבות ונמצאים ברשותו של אדם אלא אם כן ניכר עליו וידוע בוודאי שלא מרדו (ע"י ערה"ש שם ס"ק י"ז).

הריגת בעלי חיים

ליתן ספריי להמית יתושים

ה. אסור ליתן ספריי להמית יתושים או זבובים, ויש שכתבו שבמקום צער גדול יש להקל ליתן ספריי כדי להסיר את היתושים, על ידי שנותנו בחדר, וחלונות החדר יהיו פתוחים, ובשעה שאין שם יתושים או בצד אחר שלא כנגדם, אבל ליתן הספריי על היתושים ממש אסור כיון שגורם להרגם [ויש שכתבו להחמיר גם בזה, משום זילתא דשבת²].

להתיש כוחם. וכן לא יתן ספריי על היתושים או זבובים כדי להתיש כוחם, אף שרק מתישים כוחם ולאחר זמן הם מתעוררים שוב לעוף, שהרי צידה גם לא התירו לכתחילה (ע"י ביאה"ל שם ס"ק ב' ד"ה או חלילה). אם לא באופן שמתין שלא כנגדם וחלונות החדר יהיו פתוחים וכמו שכתבנו.

ו. על ידי נכרי. מותר להרוג זבובים על ידי נכרי, באופן שהוא לצורך גדול, כגון שיש שם הרבה זבובים ומפריעים לו מנוחת השבת מותר לומר לנכרי להורגם.

ז. לפזר כדורי רעל. יש שכתבו להתיר לפזר כדורי רעל לחרקים ויתושים במקום צער או חולי, ויטלטלם בשני כלאחר יד במרפקי³.

יגשנו אינו מותר להרגם רק לדרסו דרך הילוכו כאילו אינו מתכוון להרגם (ע"י שר"ע שם ס"ק י' וצ"ע שר"ע הרב שם ס"ק כ"ב), וכתבו הפוסקים שבעל נפש יחמיר גם בזה ולא ידרס עליהם כל שאינו רץ אחריו להזיקו (ע"י שר"ע הרב שם).

הריגת בע"ח המצער וכגון דבורים (בינע"ן) יתושים (מאסקיד"א)

ד. כתב בשולחן ערוך (שם ס"ק ט') בעלי חיים שאינם מזיקין את האדם אלא מצערים אותו, וכגון דבורים (בינע"ן) יתושים (מאסקיד"א) אסור להרגם.

בדרך הילוכו. ולכן יזהר בהליכתו שלא ידרס במקומות שמצויים שם נמלים ורמשים (שאינם מזיקין) שלא ידרס עליהם ויהרגם.

יש שכתבו שאם אין ביכולתו להגיע למחץ חפצו בלא לדרוך על מקום נמלים ושרצים, יכול לילך דרך שם שבמקום כבוד הבריות הקילו, וילך בשינוי (בבהונות רגליו, או חוד עקביו. ע"י מאור השבת ח"ד סי' י"ד הע' קל"ז).

וכן אם יש על גבדו זבוב או יתוש ורוצה להפריחו במגבת, יזהר שלא יכה עליהם עם המגבת בכוח כדי שלא להמיתם בזה.

הריגת בע"ח הממית וכגון נחש השרף או כלב שוטה

א. הקדמה. אסור להרוג שום בעל חי בשבת, והחונק את החי עד שימות הרי זה תולדת נטילת נשמה שחייבים עליה, ואסור להרוג אפילו כשהוא על בשרו ועוקצו.

ב. בע"ח הממית. כתב בשולחן ערוך (שם ס"ק י') שבעלי חיים הממיתין בוודאי, וכגון אריה, זאב, נחשים השרפים, כלב שוטה, כל שרואה אותם בשבת מותר להורגם [וכל זה אפילו אפילו אם אינם רצים אחריו כלל, ולא עוד אלא אפילו בורחים מלפניו (ע"י משנ"ב שם ס"ק מ"ה)], וכל ספק פיקוח נפש דוחה את השבת (ואפילו אם רק מסתפק אם הם בגדר ממיתין, שמותר להרגם כשאר ספק פיקוח נפש).

הריגת בע"ח המזיק וכגון כלב הנושך או נחש שאין בו ארס

ג. בעלי חיים שמזיקין את הגוף בנשיכתם ואינם ממיתין, וכגון נחש שאין בו ארס או כלב הנושך, אסור להרגם אלא אם כן רצין אחריו לנשכו ולהזיקו, אבל אם אינם רצין אחריו רק חושש שמא

ז. ע"י שש"כ (פ' כ"ז ס"ק מ"ו).

ח. ע"י שו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קל"ט אות ב'), [כיון דאינו זורק עליהם משקה ממש אינו רק דבר שאינו מתכוון לא פסיק רישא], וממשיך עוד "מכל מקום אם שואלים אותן לכתחילה אני מורה ובה לא להקל בזה ורק לזרוק משקה זאת באויר בלא פעולת הזריקה, מכל מקום יתכן אם יש צער גדול מהיתושים ואי אפשר בענין אחר בצירוף כל הנ"ל והצער יש להתיש גם על ידי כלי כדרכו אם אי אפשר על ידי שינוי", ובשש"כ (פכ"ה ס"ק ו') כתב להתיר ליתן ספריי רק באופן שמשאיר דלת או חלון פתוחים כדי שיוכלו להימלט, ופשוט באופן שאינו נותן הספריי על השרצים ממש.

ט. ע"י שו"ת באר משה (ח"ב סי' כ"ג) [ולמעשה לכל שואל אני מייצג שלא יעשה כלום דכל ענין הדילוק הוי זילתא דשבת, ובכל אופן שבעולם ימנע מלעשות כדבר הזה ושכר שבת בידו, וכדאי הוא קדושת שבת לקבל הכל על עצמו].

י. כיון דהריגת בעלי חיים אינו אלא מדרבנן כיון דאין בו שום צורך, ועל ידי נכרי הוא שבות דשבות דמותר במקום צורך גדול.

יא. ע"י שו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' מ"ה) שאסור רק משום מוקצה, אבל משום הריגת הבעל חי מתיר, כיון שאינו הריגה בידים אלא דרך גרמא וגרמא הותר במקום צער, וע"כ במנחת שבת (סי' פ' ס"ק ק"ע) שרוצה להכריע לאסור מהא דאין עושין גוף של רעי לכתחילה וכשהם נקטלים נמאסים וצריכים להוציאם מהבית, וע"כ שש"כ (פכ"ה הע' כ"ט).

לע"נ

הגה"ק ר' משה שמעון בן הגה"ק ר' יהודה הלוי זצוק"ל
גאב"ד פרוקינען ובעמח"ס ישמח לב על הש"ס ושו"ת

נלב"ע ו' אייר ת"ש, ונטמן במרומי הר הזיתים מול מקום המקדש

ועל מצבתו נחרט בפקודת רבותינו מאורי הגולה בפטירתו בטלו השקדנים'

זכותו יגן עליו

מישיביו ללב

בירורי הלכה בענינים אקטואליים
ע"מ לעורר לב המעיין

כשאמר רק היום

ה. ואם אמר רק היום ולא הספירה לא חשיב באמצע מצוה דהיום לבד אין לזה משמעות ומ"מ אחר שאמר הימים היום כך וכך [ואפי' לא חזר על ימים כגון היום אחד ועשרים לפני שאמר יום] יכול להפסיק ולענות דהברכה יכולה לחול על הימים. וכדמשמע בשו"ע כשאמר היום כך וכך יצא. וראיה לזה מהבה"ל (ס"ו ד"ה ולקדיש) דהביא מהספד משנה דברכות קצרות לא יכול להפסיק באמצע אפי' ליהא שמיא רבא, דע"י ההפסק לא יכול להתחבר סוף ברכה להשם ומלכות, וה"נ אין היום יכול להתחבר ע"י ההפסק. ולכן רק אחר אמירת הימים יכול להפסיק.

המורם מהאמור

ו. לענות אמר ואמן יהא שמיא רבא אם שמע בין הברכה לספירה או בתחילת ספירת הימים אחר שאמר היום לא יענה אבל אחר שספר הימים יכול לענות ויותר טוב שאח"כ יחזור על הימים יחד עם השבועות.

לדעת הסוברים דשבועות מעכב

ג. ואפי' לדעת הסוברים דשבועות מעכב ביום דמשלם שבועי (כמבואר במ"ב (סק"ט) ובשעה"צ (כ"ח)) וזה דעת מהר"ש הלוי הפר"ח והא"ר, ובשו"ע הרב (ס"ו) ובמשנ"ב (סק"ז) הובא הב' דעות, מ"מ מסתבר דיכול להפסיק באמצע המצוה ולהפסיק בין הימים והשבועות דיכול לספור קודם הימים ואח"כ השבועות, ומה שאומר בתחילה הימים יש לזה משמעות דהרי בירך קודם ואומר הימים.

עדיף לחזור אח"כ על הימים

ד. ומ"מ נראה דיותר טוב אחר שענה אמר יהא שמיא רבא יחזור לספור הימים ג"כ שהרי אומר שהם כך וכך שבועות, וכשקטע הספירה באמצע אין לזה משמעות ולכן יותר טוב שיחזור על הימים ויאמר היום כך וכך שהם כך וכך שבועות.

הלכתא רבתא לשבתא

עניינת אמר ואמן יהא שמיא באמניע הספירה

שמע ברכה האם יכול לענות אמר ואמן יהא שמיא רבא באמצע הספירה.

בין הברכה לספירה

א. כששמע בין הברכה לספירה נראה פשוט דאין יכול לענות דמבואר בשו"ע הרב (ר"ו ס"ג) ובמשנ"ב (ר"ו ס"ק י"ב) דבין הברכה למצוה אפי' מלה אחת הוי הפסק, ואפילו לאמן או לקדיש וקדושה וברכו ג"כ לא יפסיק וה"נ מלה אחת הוי הפסק ולכן לא יפסיק.

אחר שאמר הימים

ב. ומסתבר דאחר שספר הימים כשאין שבועות לפני שאמר לעומר וכן כשיש שבועות אחר שספר הימים לחוד דיכול להפסיק. ד"א דיצא בימים לחוד וא"כ לשיטתם עיקר המצוה נגמרה כבר ויכול להפסיק, וזה שיטת המג"א העולת שבת והחק יעקב.

שאלות קצרות

ויכוח כמה ימים בספירה

שאלה

שני יהודים התוכחו ביום החמישי האם היום ארבע או היום חמש, האם זה שאמר היום חמש יכול לספור עם ברכה.

תשובה

כתב השו"ע (תפ"ט ס"ד) מי ששואל חבירו יאמר לו אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך לא יוכל לספור בברכה, ולפ"ז נראה שמי שאמר היום חמשה ימים לא יוכל לספור, ואף ש' הפוסקים (אורחות חיים דעת תורה והפך החיים) שאם שאל את חבירו האם היום כך וכך והשיב לו הן, שניהם יכולים לספור, התם שאני, שהשואל הסתפק ולכן יכול לספור, אבל כשאמר בודאות, אינו יכול לספור בברכה.

למד את הספירה מספר

שאלה

ביום הראשון של הספירה למד בספר יסוד ושורש העבודה לפני הספירה, ומבאר שם לומר בשמחה עצומה היום יום אחד לעומר, האם יכול אח"כ לספור בברכה.

תשובה

בשו"ת הלכות קטנות (ח"א ק"ד) כתב, דאם למד בשו"ע סעיף א' בליל ז' או ח' שכתוב שם ספירה של ימים אלו, יכול לספור אח"כ בברכה, ובפרט שעוסק בתלמוד תורה, דעוסק במצוה אחרת הרי הוא כמתעסק. אמנם בכך החיים (ס"ק כ"ט) כתב בשם ערך השלחן סק"ב שאינו יכול לספור בברכה. וה"נ לגבי הלימוד בספר יסוד ושורש העבודה מסתבר ששני במחלוקת זו. ועדיף להימנע מלהזכיר גם דרך לימוד.

הדו"תא רשמי עירייתא

ל"א אמר יזכור ביו"ט

האבות והצדיקים באים לבהמ"ק של מטה ולכן גם עכשיו צריכים להזכיר נשמות אבותינו שזכותם תהא עומדת לנו.

הזכרה ביחיד

ד. ואם כי הזכרת נשמות נתקנה בעיקרה בציבור אם אינו יכול לומר בציבור אומרה ביחיד. וכמבואר בגשר החיים ח"א ס' ל"א אות א' ובשו"ת בצל החכמה בשם שו"ת דודאי שדה ס' י"ב, וכן בא"י הנמצא בחו"ל יכול לומר בחו"ל ביו"ט ראשון ביחידות.

עיקר הענין צדקה בעד נשמות המתים

ה. וברמ"א (יו"ד רמ"ט סט"ז) כתב, מה שנוהגין לפסוק צדקה עבור מתים בשעת הזכרת נשמות, מנהג ותיקין ומהני לנשמותיהם, ולפ"ז מבואר דעיקר הענין לנדוב צדקה בעד הזכרת נשמות המתים ומהני לנשמותיהם, ולכן נראה דיכול אחר יו"ט לומר יזכור ביחידות, והעיקר לנדוב צדקה בעד הזכרת נשמותיהם, וזה יועיל לנשמותיהם.

המורם מהאמור

ו. יכול אחר יו"ט לומר יזכור ביחידות עבור נשמות המתים, ובעיקר ליתן צדקה עבור נשמותיהם, וזה יועיל להם.

ביו"ט שביעי של פסח היה עסוק במצוה ולא אמר יזכור בבהכ"נ ונפשו עגומה עליו, מה יעשה.

מקור הזכרת נשמות

א. מקור הזכרת נשמות המתים מבואר בשו"ע הלכות יו"ט (תרכ"א ס"ו) נהגו לידור צדקות ביו"ט בעד המתים, וכתב הרמ"א ומזכירים נשמותיהם דהמתים ג"כ יש להם כפרה ביו"ט. וכ' הדרכי משה דלכך נקרא יום כפורים לשון רבים שיש כפרה לחיים ולמתים.

הטעם בראשונים

ב. ומנהג ישראל להזכיר בכל ג' רגלים, ומקור המנהג הוא ביו"ט אחרון והטעם כתבו הראשונים (מחזור ויטרי ליום ב' דשבועות שבלי הלכת תניא ומהר"ל סוף הלכות סוכה) משום שקורין בו עשר תעשר וכתוב איש כמתנת ידו ולכן פוסקים צדקה בעד נשמות המתים.

טעם בא"י

ג. וטעם זה שייך בחו"ל שקורים עשר תעשר ובא"י הובא בקב הישר פרק פ"ו טעם נוסף לפי שבזמן שביהמ"ק קיים היו נשמות

לע"ז הילדה זכה ותמה אסתר ע"ה בת יבדלחטו"א ר' נתן אריאל מתתיהו די"ו

אמרי יצחק

בידורי הלכה

מאת הגאון רבי יצחק מאיר זי"ס שליט"א

אי איסור אכילה הוא סעוך לביה"ש או לצאה"כ

פלוגתת שו"ע הרב ועש"ב

דאף שיוצאים יד"ח בביה"ש מצד סדר לקולא, אין זה עיקר זמנו ואינו מתחייב אלא בצאה"כ, הלכך אינו נאסר אלא חצי שעה קודם צאה"כ.

ויל"ע במי שנוהג להתפלל מבע"ה, אי נאסר באכילה חצי שעה קודם פלג המנחה, ובפשוטו נראה דנאסר באכילה, שהרי מה שמתפללים מבע"ה אחר פה"מ, משום שסומכין על ר"י דס"ל דזמן ערבית הוא מפלה"מ, ולר"י ודאי דיש לאסור חצי שעה קודם פה"מ, דמ"ש חצי שעה קודם צאה"כ לרבנן, מחצי שעה קודם פלה"מ לר"י, דזמן ערבית לר"י לכתחילה הוא מפלה"מ, ואם מתפלל מבע"ה כר"י, נאסר באכילה חצי שעה קודם כדס"ל לר"י גופא.

דעת שיעה"צ בזה

ד. אולם ראה זה מצאתי בשעה"צ סי' רל"ה אות כ"ג שכתב, וז"ל היינו סמוך לצאת הכוכבים, אפילו במקום שהצבור מקדימין להתפלל מפלג המנחה ולמעלה, אין לחוש בזה להחמיר, ושלא כספיא דעטרת זקנים בזה, דבאמת לא דמי להא דסימן ור"ב, אפילו לשיטת הר"ף שם, דאף סמוך למנחה גדולה אסור, הטעם דמשם מתחיל זמן מנחה, וגורו בסמוך למנחה סתמא, מה שאין כן בזה ע"ל, ומבואר דפשיטא ליה לשיעה"צ דאין לאסור סמוך לפלה"מ, אף אותן שמתפללין מבע"ה.

ונראה דהמשנ"ב אזיל לשיטתו, דכמו דס"ל הכא דלא נאסר קודם ביה"ש, דאף שיוצא יד"ח ספה"ע בביה"ש, מ"מ אינו עיקר זמנו אלא בצאה"כ, שמתחייב אז, ה"נ ס"ל דאף דאפשר להתפלל מבע"ה, מ"מ אינו מתחייב אלא בצאה"כ, ומשום"כ אינו נאסר אלא חצי שעה קודם צאה"כ, אף דאכתי ייש לחלק דשאני המתפלל מבע"ה, שמתפלל כר"י ולר"י הרי זמן ערבית **לכתחילה** אחר פלה"מ, ולא דמי לספירה בביה"ש, שאינו יוצא אלא מדין סדר לקולא, בזה י"ל דאינו מתחייב אלא בצאה"כ.

לדעת שו"ע הרב אסור

ה. וצ"ל בדעת השעה"צ, דאף דלר"י גופא דזמן ערבית לכתחילה הוא בפלה"מ, ודאי דחצי שעה קודם נאסר כמו קודם צאה"כ לרבנן, מ"מ לדין דלא קי"ל דלא קי"ל אלא דעביד כמו עביד ועביד כמר עביד, הרי אינו מתחייב בערבית אחר פה"מ, דדילמא הלכה כרבנן דזמנו אחר צאה"כ, אלא שיכול להקדים להתפלל מבע"ה כר"י, ודמי לספה"ע בביה"ש דאף דיכול לספור מביה"ש, מ"מ אינו נאסר חצי שעה קודם ביה"ש, משום שאינו מתחייב אלא בצאה"כ לדעת השעה"צ הנ"ל, והיינו דפלוגתת ר"י ורבנן בזמן מעריב, דמי לביה"ש בספה"ע דאף דמספק יוצאים, מ"מ אינו נאסר באכילה חצי שעה קודם ביה"ש ודוק.

אכן זה נראה ברור לדעת שו"ע הרב הנ"ל, דבספה"ע נאסר באכילה חצי שעה קודם ביה"ש, כ"ש שיש לאסור חצי שעה קודם פלה"מ שמתפלל מבע"ה כר"י, דלר"י גופא ודאי נאסר חצי שעה קודם פלה"מ כמ"ש לעיל, וכדס"ל לעטרת זקנים שהביא בשעה"צ שם, והוא חומרא חדשה דאף שמתפלל ערבית קצת קודם השקיעה, שוב אסור לו לאכול חצי שעה קודם **פלג המנחה**, לדעת שו"ע הרב ועטרת זקנים הנ"ל, כמו שאסור חצי שעה קודם צאה"כ לדין, אף שמתפלל כמה שעות בתוך הלילה.

אי מהני שווער קודם ספה"ע

מחלק בין קריאת ששע לשווער

ב. ונראה דיש לחלק בשו"ע בין **קריאת השמש**, להיכי שביקש **מאחד** שיזכירו להתפלל ולספור, דקריאת השמש אינו שומר פרטי שלו, אלא הוא מנהג שהשמש קורא לכולם, בזה כתבו המג"א והמשנ"ב דאין לסמוך בזה כשהגיע זמן ספירה ותפילה, דאין זה שמירה גמורה דאפשר לא יעשה כמנהגו וישכח לקרוא לכולם, אף שביקש ועשה שומר שומר דאסור, בזה חשיב שמירה גמורה ושירי אף בהגיע הזמן.

ומדויק מאוד דבסי' רל"ה דקדק וכתב, שביקש **מאחד** שיזכירו, והכא כתב במקום שנהגו **שהשמש קורא**, וע"ז רמ"א סי' רל"ז ס"ב, דשם נמי מוכח דקריאת השמש אינו היתר ברור, וקולין רק בצירוף דעת ראשונים דמקלין בזה מצד אחר ע"ש היטב, שו"ר דבחוט שני (חד"ע ש"ח) **להגיד קולין** כתב כן, דאין סתירה בדברי המשנ"ב כמ"ש לעיל, ונתיישב מנהג העולם דאין חילוק בין מעריב לספה"ע, ובשעון מעורר וכי"ר עדיף משומר דלא שייך בזה שכחה כמובן, ושירי לאכול כה"ג אף בימי הספירה.

א. הנה נחלקו שו"ע הרב ומשנ"ב באיסור אכילה קודם ספה"ע, דעת שו"ע הרב סי' תפ"ט ס"ז שאסור חצי שעה קודם **ביה"ש** שהוא זמן ספירה, אולם במשנ"ב שם ס"ק כ"ג כתב דזמן ספירה גבי איסור אכילה הוא צאה"כ, ובשעה"צ אות כ"ט כתב טעמא דמילתא, וז"ל **פשוט**, דבבין השמשות אף שמתור לספור מטעם ספיא דרבנן, על כל פנים אינו מחייב עדיין עכ"ל.

והעירנו חכ"א למ"ש החק יעקב שם ס"ק ט"ז, וז"ל ומה"ט נחא שלא כתב הרב (הרמ"א), דחצי שעה קודם זמן נמי אסור לאכול וכו', ולפנ"ש נחא דהוא שלא לצורך, דחצי שעה קודם בלא"ה אסור משום תפילה וק"ש בזמנו עכ"פ, אך דבעי לאשמועין אף שכבר התפלל וקרא ק"ש בזמנו, מ"מ לא יאכל כיון שהגיע זמן הספירה, וכ"ז נראה לי פשוט וברור, ונחינים טרח המג"א לחלק בחילוקים שונים בשביל קושיא זו עכ"ל.

דעת מג"א וחק יעקב

ב. ומבואר בדבריו דאין לאסור מצד ספירה חצי שעה סמוך לזמן, משום דבלא"ה אסור מצד קר"ש וערבית, ואם נימא דעת שו"ע הרב דיש לאסור חצי שעה סמוך לביה"ש היינו שקיעת החמה, נמצא דמצד ספירה אסור כרבע שעה קודם קר"ש ותפילה, דקר"ש ותפילה זמנם **בצאת הכוכבים**, משא"כ ספה"ע דזמנו **בשקיעת החמה**, ומוכח דדעת הח"י כדעת המשנ"ב, דאין לאסור אף בספה"ע רק חצי שעה סמוך לצאה"כ ודוק.

הנה בכך החיים שם ס"ק ס"ד כתב, וז"ל ומ"ש דחצי שעה קודם אסור, היינו חצי שעה קודם ביה"ש, רבינו זלמן שם, וכן משמע מדברי מג"א שם עכ"ל, וכנראה כונתו למ"ש במג"א ס"ק י"א, וז"ל ונ"ל שזהו היה טעם רש"ל שלא אכל עד אחר הספירה, מפני שיוצאין מביה"ש חצי שעה סמוך **לב"ה**, וס"ל לאסור לאכול וכו' עכ"ל, הרי שכתב דחצי שעה קודם **בין השמשות** אסור לאכול, והוא בפשוטו מקור גדול לדעת שו"ע הרב, ותימה על השעה"צ שכתב **דפשוט** דאין לאסור קודם ביה"ש.

ולענ"ד נראה דאין הכרח מלשון המג"א, שהרי כתב דחצי שעה קודם ביה"ש **יוצאין מביה"ש**, וז"ל דעובדא נקט שבדרך כלל יוצאים חצי שעה קודם ביה"ש, ועד שמוגיעים לבית כבר נהיה חצי שעה קודם צאה"כ, דהחילוק בין צאה"כ לביה"ש הוא ג' רעבי מיל שהוא פחות מרבע שעה, ואין הכרח מדברי המג"א שאסור חצי שעה קודם ביה"ש, ומיושב דברי השעה"צ הנ"ל, אך בדעת שו"ע הרב שפיר י"ל, שמקורו טהור בלשון המג"א, דמדנקט חצי שעה קודם **ביה"ש** משמע דזהו זמן האיסור, וכמ"ש בכך החיים הנ"ל דכן משמע בדברי המג"א.

עשתקת מתפלל מבע"ה

ג. הנה יסוד פלוגתת שו"ע הרב והמשנ"ב הוא, דעת שו"ע הרב דכיון שיוצאים יד"ח ספירה בביה"ש, שוב דינו כזמן ספירה לאסור חצי שעה סמוך לו, ודעת המשנ"ב

סתירה בדברי העש"ב

א. הנה במג"א ס"ק י"א הנ"ל כתב בסו"ד, וז"ל אך במקום שנהגו שהשמש קורא לספור ספירה, אין להחמיר **קודם זמנו** כמ"ש סי' רל"ב, ואפשר דבזה מיירי רמ"א, ולכן כתב וכשהגיע הזמן וכו' עכ"ל, ה"ד במשנ"ב ס"ק כ"ג שכתב דכה"ג אין להחמיר **קודם זמנו**, ומבואר דאחרי **זמנו** אסור אף במקום שהשמש קורא, ובפשוטו נראה דקריאת השמש דמי לשומר שעשה להזכירו להתפלל, ואי"כ מבואר הכא דלא מהני שומר אחר זמנו אלא סמוך לצאה"כ.

וראיתי להעיר דהמשנ"ב סותר משנתו, דבסי' רל"ה ס"ק י"ח כתב, וז"ל ואם ביקש מאחד שיזכירו להתפלל ליכא אסורא להתחיל לאכול, אפילו כשכבר הגיע **זמן ק"ש** עכ"ל, הרי להדיא דבשומר שירי אף כשכבר הגיע זמן המצוה, והכא גבי ספה"ע כתבו המג"א והמשנ"ב הנ"ל, דבקריאת השמש שירי רק קודם שהגיע זמנו, וכן הוא מנהג העולם שאוכלים בימי הספירה, כמו שאוכלים כל השנה קודם ערבית, ואין לומר דספה"ע חמור טפי, דאדרבא קר"ש מדאורייתא הוא, וספה"ע לדעת רוב הפוסקים האידנא אינו אלא מדרבנן.

במשעולֵי החסידות

להבין ולהשכיל בדברי רבותינו תלמידי בעש"ט הקדוש

גליין סא | פרשת שמעני תשפ"ה

וירא אליכם כבוד ה' – כיצד

היכן מצוין שם מחלוקת כה גדולה עד שהיא הייתה המניעה להשראת השכינה. ומה כלל הקשר בין התלבויות אמיתיות בעבודת ה' ולבין אחדות ושלוש עד שיהיו כסימן לנכוונות.

או יאמר, דהנה שורש כל התורה ותפלה ועבודת הבורא ב"ה, העיקר היא האש וההתלהבות הבוררת בלב האדם בחיוב אש אהבה להשי"ת באמת... ומכאן זה בא לאש הגבוה של מעלה, שנשלח לו בעזר הש"ת לאהבת הבורא ב"ה וב"ש... אבל צריך שהאש של מטה תהיה באהבת אמת לאמיתו לאהבת הבורא ואחדות הבורא, ואזי יכול לבוא לאש של מעלה, הנשלח מן השמים מעולמות העליונים לאהבת ואחדות הבורא. ואזי נעשה יחוד גדול בכל העולמות, ונעשה פירוד בין הקליפות ומתבטלים כל הדברים והמקטריגים. ועל כן **אש הוא ראשי תיבות אמת שלום**, לרמוז על זה, שכשהאש של מטה היא באמת, אזי יכול לבוא לאש של מעלה מעולמות העליונים, **שהיא כולה אחדות ואהבה ושלום**, על דרך מאמרם ז"ל (וזהו ג' דסו). אצילות כולה אהבה אתקרי. וזהו בעצמו הסימן לדבר... אם האש של מטה היא באמת לאמיתיה, אזי יבוא על ידיה אחדות ואהבה, הן למטה בלבבות ישראל, והן למעלה בעולמות עליונים, עלמין דיחידים... וזהו אשר לא צוה אותם, פירוש צוה הוא לשון התחברות, מלשון צוותא הרא (עי' בבא בתרא כח), ופירושו שלא נעשה על ידי האש שלהם אחדות והתחברות, הן למטה והן למעלה, וזהו אשר לא צוה אותם... ואם ח"ו האש של הדיוט אינה באמת לאמיתו, אזי אדרבה נופל ח"ו לקליפות אש מתלקחת וענן גדול.

הקדושה מהי: אלא שברור שמכיוון שבהקרבת הקרבנות הראשונים במקדש השיגו מעשה ידי אדם – לראשונה מאז ימי בראשית – את קדושת השם, על ידי ההתקרבות וההיכללות באש מן השמים, לכן באו כל אותם העניינים שהיו שם עד שזכו להשראת השכינה במקדש – וזירת האש מן השמים על הקרבנות, בכדי ללמד – ככל ספר ויקרא – על היסודות שבהלכות קדושה והשגתה. והנה כמה הגדרות פשוטות במושגי הקדושה, שבהם ובמקורותיהם בספה"ק עד נעסוק א"ה במאמר זה ובבאים אחריו.

פירוש המלה קדושה היא דו משמעות. חיבור והתבדלות. דהיינו חיבור וקישור דבר מסוים שהוא חפץ או מעשה וגם מחשבת וחיבור של אדם, אל ענין מסוים אחד, באופן בלעדי ומתבדל מ שאר העניינים, עד שהוא בעצמו נעשה קדוש ומקודש לשם זה. כמו אשה המתקדשת לאיש ומתחברת אליו בלבד ומתבדלת ונפרשת מכל שאר העולם, ונקראת 'מקודשת'. וכמו אדם המבדיל חפץ מסוים מנכסיו ומרשותו, ומחברו ומשייכו לנכסיו ורשותו ההקדש, על ידי הקדשתו. וכמו כלאים מעת שמגיע השיעור המספיק של הגדילה והצמיחה של שני המינים כשהם מחוברים יחדיו, הם מתקדשים לאיסור ולהיבדלות מהם. וכמו שפירש רש"י (דברים כ"ב ט) **פן תקדש המלאה** – כל דבר הנתעב על האדם, בין לשבת כגון הקדש, בין לגנאי כגון איסור, נופל בו לשון קדש. ובשלשון זמנינו, כמעט בכל מקום אפשר להחליף את המלה קדושה במילה חיבור או קישור.

והנה העולם הזה אפי' הגשמי, בנוי בין שני קטבים סותרים זה את זה. ההתבדלות והחיבור שהם הנפרדות והאחדות. הקוטב הפרטי והקוטב הכללי. כל יצור נברא בעל מודעות וכוונה כלשהי מתכוון בכל פעולותיו לעצמו ולקיומו בלבד. ובכל בעל חיים וכש"כ באדם, ככל שגדלה מודעותו וידיעתו את עצמו, (שהתגבר בהטא אדריה) הריחו יותר מתכוון לעצמו בפעולותיו, ומתבדל ונפרד מאחרים ומתנגד לאחרים בפעולות אלה. ובכל שפעולתו היא יותר מעשית פיזית ללא כוונה ומודעות, הרי פעולתו יותר מוכרחת ואחדותית ונובעת מפעולות מעשיות אחרות שהם הסיבות הראשוניות. ככל הטבע הצומח והדומם שכל פעולותיהם נגזרות האחד מהשני. ומכל מקום גם לצורך קיומם ההווה וגם ההמשכי בדורות אחרים, חייבים כל הברואים בעלי החיים והמודעות וכש"כ האדם, גם לשתף פעולה – אם מרצון אם מאונס – ולהתחבר אל שאר הברואים ולפעול יחד עמם ולמענם ולא רק לעצמם, ובמיוחד בבני סוגם, בכדי להתגבר על ההתנגדות וההתבדלות של האחרים לקיומם הפרטי. ובברואים ככל שהפעולה האנושית לשם ההתחברות היא יותר 'קדושה', וכלל שהפעולה הוא יותר ויותר העצמי והאנושי היא יותר 'טומאה'. הקיום הפרטי לחלושין אינו אפשרי, והקיום הכללי המוחלט גם אינו אפשרי. וכמו שהבאנו באורך בגיליון ל"ז (פ' נח פה), זה היה דור המבול בו השתקעו

ספר הקדושה: היה הרב ר' משה וואלפסון זצ"ל מציין את העובדה כי בימי הספירה קוראים בפרשיות התורה העוסקות בהלכות הנקראות 'קדושה וטהרה', והן המצויות גם כרמב"ם בספרו בהלכים הנקראים ספר 'קדושה' וספר 'טהרה'. ואכן כל ספר ויקרא הינו ספר 'קדושה', שבו מצויים דיני קדושת המקדש וקדשיו, קדושת מאכלי היהודי, קדושת גופו ומשפחתו, בגדיו וביתו, קדושת הזמנים והמועדים, וקדושת הארץ. וכל פרשיות אלו נקראים על פי רוב בימי פסח עד שבועות ימי בחירתו וקידושו של כלל ישראל לעם ה' בתורה ובמצוות.

בקרובי אקדש: פרשת שמעני עוסקת בחלקה הראשון, ביום השמיני והאחרון לימי המילואים וחונות עבודת הקרבנות במשכן, שהיו על ידי קרבנות מילואים מיוחדים וקרבנות כפרה על חטא העגל, שבהם הושלמה סמכותם ויכולתם המעשית של הכהנים במילוי ידיהם לעבודת המקדש והמוכב. וכבר עמדו גדולי הדורות שצריך מאוד להבין את האסון הנורא שאירע, ומדוע הוא קרה דווקא באותו יום חשוב – ר"ח ניסן – היום שנטל עשר עטרות, כבשבת פז; שכמעט כולן קשורות לייסוד ופתיחת העבודה והשראת השכינה במקדש. והיה אותו יום חשוב לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ. כבספרא פרשת שמעני מביא דמילואים אות טו-ז, ולא האסון הזה בלבד שנשרפו נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה קרה באותו יום, אלא שגם בתחילה אחר כל המעשים של תרומת ישראל והתנדבותם בזה ובכסף וכו' ומעשה עשיית הכלים והמשכן וגם הקמת המשכן על ידי משה והקרבן כל הקרבנות על המזבח, הנה בכלל בושה השראת השכינה מלאגיע. וגם נכלל אחרון הכרז משה אחיו, שחשב שהתקילו משה שבעצתו נכנס לכהן ולעבודה ונתבייש שלא ירדה ושרתה שכינה במעשיו, ובסברתו שלא היה ראוי מוחמת גרם חטא העגל. עד שביקש משה רחמים. כבספרא שם פרשת שמעני מביא דמילואים, וביאור רש"י (פסוק ט' פסוק כ"ג) ולא אחרון בלבד נכלם והתבייש באותו יום אלא אף כל ישראל היו נכלמים מכל העיכוב בהשראת השכינה, עד שאמר להם משה שדווקא על ידי אחרון אחיו ועבודתו תשרה השכינה. והנה כנ"ל במדרש, גם על ידי אחרון לא שרתה שכינה עד שביקש משה רחמים. וכמו שכתב שם רש"י. ויש דעה שם בספרא פסקה כ"ב, שגם כל חטא נדב ואביהוא נעשה כאשר ראו שלא ירדה שכינה ולא הייתה אש על הקרבנות, והביאו הם את האש משלהם. ובאמת יש דעה במדרש (רבה ויקרא – פרשה יא פסוק ו) שגם משרע"ה סבר שהעבודה תהיה על ידו, ורק ביום השביעי אמר לו הש"ת 'של אחרון אחיך היא'. ולא רק סברת משרע"ה נשגבה מדעתנו אלא שגם מחשבת נדב ואביהוא שסברו עוד בהר סיני שהם ינהיגו את הקהל, ומשמע שהיה זה נוגע עתה לחונות המשכן, ולכן קפצה עליהם הפורענות כבספרא שם פרשת שמעני מביא דמילואים. פסקה כ"א. ואף שמדרשים יכולים להיות חלוקים, הדברים נפלאים מאוד, שאחר כל מעשה הקמת המשכן והכלים ובגדי הקודש תהא כפשוטה מכובה כה גדולה אז, ובין התנאים והאמוראים בעלי המדרש, בדרכה של השראת השכינה ועל ידי איזה מעשים תבוא ועל ידי מי תהיה ביום החשוב ביותר, עד שנגרמה מיתת נדב ואביהוא.

'ביראה אחת ובעצה אחת': ואם עוד לא די לנו בתמיחות הרבות בפשר אותו יום הנה מספר השפ"א (שמעני תרל"א) שהיה החידושי הר"ם רגיל להראות מדרש אחד בעניין זה.

בתורת כהנים בפסוק זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. אותו היצור העבירו מלבכם ותהיו בעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחיד בעולם כך תהי' עבודתכם מיוחדת לפניו. עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה' כו'. ואא"ז מו"ר זצלה"ה הי' רגיל להראות מאמר זה.

וכפי שפירשו צאצאיו האמרי אמת והשפ"צ ועוד, (עניין בליקוטי הר"ם) שסבר שכוונת המדרש היא על יצר המחלוקת ושנאת החנם. שהייתה שם מחלוקת ומפני זה לא שרתה שכינה והיו צריכים כולם כאחד לייחד את מעשיהם לפניו ית' 'כשם שהוא יחיד'. ואין הם דברי דרוש בעלמא, שכן גם בבעש"ט עה"ת מביא מצוואת הריב"ש עניינים גדולים על מדרש זה בעניין יחוד המעשים. וגם באהבת שלום פרשת שמעני מסביר במאמר ארוך את כל החסאים שנזכר באביוא. כסימנים לאימות אמיתות ההתלהבות והאש בעבודת ה', שלא הייתה אצלם כראוי, ולכן לא הביאה אחדות ושלוש בין כל ישראל. ואש כזו אינה אלא 'קליפת אש מתלקחת וענן גדול'. וצריך מאוד להבין

בני ידם לגמרי באנוכיותם הפרטית בגול וחמס וזנות, דודר הפלגה שבו השתקעו בני האדם באחדות מוחלטת ודורסת של בניית המגדל, וכמו שכתב שם במדרשים, שאנשים פרטיים שנפלו אל עוררו עניין וצער כמו אצל שנפלה. לכן קיום העולם שעון על אחדות והתבררות מסוימת לעניין אחד, הבדל מתוך התבדלות ונפרדות מסוימת מעניינים אחרים. הצורך בכל הבראה הגשמית בחיבור ואחדות בסיסים אלה היא ה'קדושה' הניכרת אף בחכמה שבמעשה בראשית כפשוטם. משום שאחדות וחיבור אמיתית שבו הברואים ייצאו מנטייתם הפרטית הטבעית לעשות כל דבר לעצמם אינה יכולה לבוא אלא מהשפעת היסוד האחדותי הכולל שכבראה כולה – מהקב"ה. וכמ"ש ב'שפת אמת' – לך לך תרנו. יעו"ש.

שלוש קדושות לקדוש: ובקדושה של עבודת ה', תפקידו של היהודי הוא לחבר במעשה את כל ענייני העוה"ל לקב"ה, על ידי ביטול המנהג העצמי ועשייתם רק מנחה מחיבורו לציוני השלב בתורה ובמצוות. מחיבורו אותה מרגיש יהודי מנחה נשמתו. כביטוי ישראל – פרשת קדושים, בשם המגיד ממעוררש. יעו"ש ב. ולכן ישנם במציאות שלושה יכולות קדושה הבנויים על חיבור והתבדלות, שעליהם משבחים המלאכים ומצטרפים אליהם בני ישראל. וכמו שהסביר בשפת אמת, (ובאמרי אמת) ויקרא קדושים תרנ"ה. יעו"ש ב. א' קדושת המלאכים שרק הם עצמם מחוברים לגמרי לתפקידם המתאפשרת מפני שהם נבדלים מעצם בריאתם ומציאותם מכל הגשמי, ואינם יכולים לחבר שום דבר אחר לתאפשרות. וזה 'קדיש' {רק} בשמי מרומא. ב'. קדושת ישראל היכולת מנחה נשמתם, ובאמצעות התורה והמצוות, לחבר ולקדש בדעתם וכוונתם ומעשיהם גם את גשמיותם שבהארץ לעשות לשם הקב"ה, ולהבדיל מכל מה שאינן שייך לאותו חיבור. ולכן קדושתו מוגבלת רק לדברים ועובדות הנעשים בדעת ובכוונה ע"פ התורה והמצוות. וזה 'קדיש' על ארעא עובד גבורתה' ג'. קדושת הקב"ה, שהוא בה בעת גם מחובר לכל הבראיה והעולם והוא יסודה ומקיימה באחדותו המושפעת אליה, וגם נבדל לגמרי ממנה, ומאפשר בכך את תחושתה העצמאית ופעולתה הפרטית הנבדלת כאילו אינה נוגעת אליו. אלה המה הפכים שאין ביכולת האדם לשאת ולהשיג, ורק לצדיקים גדולים יש 'חוש' נישוא הפכים' אלה. וזה 'קדיש' לעלם ולעלמי עלמא'.

במד' קדושים תהיו ויכול כמבין ת"ל קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם. דכתיב אין קדוש כה' כי אין בלתי כי הקדושה אינו פרישה בלבד. אך הש"י הוא מרומם ונבדל מכל נברא כמ"ש ואתה מרום לעולם. פ"י הגם שהוא בורא הכל ומחיה הכל, אף ע"פ כן הוא מרומם ונבדל. וזה עדות על עצם קדושתו. כי אין בלתי ואתה מחי' כל ואעפ"כ אין מי ידמה וישווה לו והוא בקדושתו עומד... והנה כתי' קדוש ק' ה' מלא כ"ה כבוד. והם ג' בחי' זו למעלה מזו קדושה אחת כעניין שנמצא במלאכים שהם נבדלים מכל גשמי. וקדוש ב' כענין שנמצא בישראל שאע"פ שמעורבים בגשמיות ובמקום מומאה מ"מ הם נבדלים. אך יש קדוש למעלה מכל זה והוא קדושתו ית"ש שאע"פ ששאל ב"ה כבודו והוא מחי' כל ומהוה כל אעפ"כ בקדושתו עומד מה שאין ב"ו יכול להשיג כמ"ש אין קדוש כה' כי אין בלתי כמ"ש לעיל. וע"ז אמר המד' יכול כמבין שירצה האדם לעשות כל מה שלבו חפץ ויסמוך שישאר בקדושתו... ולכן בני' צריכים לשמור הקדושה כפי מצות התורה שמלמדת לנו במה שיכולין לעשות בקדושה ומה שצריכין להתרחק ממנו. ואחז"ל לעתיד עתידין ישראל שיאמרו לפנים קדוש כו'.

מצווה ועושה: והנה אחר חטא אדה"ר הושתתה המודעות והכוונה האנושית כמעט לגמרי. השתתת ה'דעת' והמודעות היא כה עצומה שאפ' פעולות מוכרחות של איילה שתיה ושינה וכו', נעשות אצל כל האדם ככוונת הנאה עצמית כלשהי, והיא פועלת בכל המעשים המודעים הנעשים מתוך כוונה שהם יהיו לעצמיותם האנושית. בין העצמיות הגופנית הפשוטה והגסה בדחפיה, דהיינו 'טומאה', שאותה צריך לכסות ולהסתר בגדי משוב מרוב בושה, ובין העצמיות הרוחנית שישנה באופן מוצרי אף אצל אנשים גדולים, שלכן אף המעשים שמתוך כוונה עילאית לש"ש אין להם קשר מוחלט לקב"ה – דהיינו 'קדושה', מצד הכוונה עצמה. והעצה לקשר את המעשים אל הקב"ה, וללא נבדלות מוחלטת מהם, הוא רק באמצעות הציוני של הקב"ה בתורתו שניתנת על ידי משרע"ה. הציוני וההיענות המוחלטת אליו בלבד, ולא הכוונה העילאית ככל שתהיה, הוא המקשר את כל המעשים הנעשים מכוון, אף שלא ככוונה, אל הקב"ה. כבשפת אמת לשבת הגדול תרנ"ו.

אמו"ז ז"ל אמר על המד' בואת אני בוטה. כי כל חטא נדב ואביהוא היה אשר לא צוה. וקדוש כה' עובד ה' צריך להיות כבה הציוני כמ"ש ה' אורי כו' בואת אני בוטה לא לסמוך על דעתו וחכמתו... אך אמרו חכמים גדול המצווה ועושה כו'. והוא כנ"ל שבה הציוני של הבורא ית' יקיר יותר מכל מעשה האדם בעצמו... וכן כתיב בשבת כאשר צוץ לקיים השבת ככוח הציוני ולא כמו שקיימו קודם זה. [וכן בכיבוד אב ואם כתיב כש צוץ לקיים צוץ. על ידי שכלא"ה ג"כ דרך בני אדם לכבד אב ואם לכן כתיב השבט של צוץ לקיים בדרך הציוני] ומה שמקיימו בדרך הציוני הוא חשב ויתר מכל השבט של חכמים גדולים. שהרי נדב ואביהוא שהיו גדולי הדור נעשו מטעם אשר לא צוה... שהכל {רק} בכח הציוני של הש"ת.

כל ישראל יש להם חלק: לכן מבחינת הציוני, כל המעשים הנעשים הנעשה מכוון, כולם שווים במעלה לחיבורם של המעשים עצמם אל הקב"ה ומכאן נובעת

'קדושתם'. ההבדל בין אנשים ומעלתם הוא רק בשיעור איכות הכוונה הערכית לש"ש שבכל המעשים, עד כמה היהודי עצמו מתחבר ומתעלה אל הקב"ה ו'מתקדש' מכוח אותם מעשים, ומכוח אותו חיבור וקדושה הוא יכול לחבר מעשים נוספים ולקדשם לש"ש. אבל העיקר החיבור והקדושה באים בשל הציוני ובאות כל ישראל שווים לכבודו יתברך. וכבשפת אמת שמיני תרנ"ו.

בפסוק אש זרה אשר לא צוה אותם. אמר מו"ז ז"ל דיש ללמוד מה דעיקר עשיית המצווה בכח הציוני וזה למעלה מכל הכוונות. שהרי נדב ואביהוא שהיו גדולי עולם והיו להם כוונות ויחידים וסודות במעשיהם, אעפ"כ מצד שלא צוה אותם נעשו. קו"ח מדה טובה המרובה, המקיים המצווה {ע"מ} לעשות ציוני הבורא אעפ"י שאינו יודע כלום, חשוב ככל הכוונות עכ"ז. וז"ל דזה פ"י הפסוק בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד. דזה הכוונה לעשות מצוות הש"ת בזה כלולין כל בני' אפילו הפשוטים. ועיקר כבודו ית"ש מן הכלל. וע"ז עונש נדב ואביהוא נתברר זאת שיעקר הכוונה {היא} לעשות מצות ה'. ולכן כל איש ישראל מוכן לקיים מצות הש"ת וזה כבודו.

וכמו שאנו רואים בחברה תעשייתית וכן בכל ארגון אחר, אע"פ שיש לכל אחד כשרונות שונים, הדבר המקשר ביניהם וגורם לכל התוצאה והתפוקה של אותו ארגון, הוא הפעולה המעשית שכל עובד עושה את תפקידו בדיוקא על פי ציוניו בעליו.

הציוני של התורה והמצוות הוא הקשר והחיבור של כל המעשים אל המציאות העליונה האחדותית של הקב"ה ובכך הם מתקדשים, והוא התקין של ההשתתת של הנפרדות והכוונות האנושיות שגרם חטא אדה"ר. לכן עשייה אמיתית מתוך הציוני של הקב"ה, היא מחברת ומאחדת בקדושה את כל המצויים ועושים יחד אל המציאות הפנימית, ומגלה בואת את החיבור והקשר של כל המציאות יחד והיה את הקדושה שבה. וכמו שאות אחת הכתעה ומכוונה מועטים ביותר לעומת מליון שילמה ומשפט וסיפור שלם שבספר, כך ככל שיותר יהודים בכל הדורות עושים בכל גופם את מצוות ה', כך ה' מתגלה יותר בקדושתו. כבשפת אמת קדושים תרנ"ב.

בת"כ ואהבת לרעך כמוך אר"ע זה כלל גדול בתורה בן עזאי אומר ז"ס תולדות אדם כלל גדול ממנו. כי הנה עיקר קיום תורה ומצות בכלל ישראל שעי' הכלל וזכין אל הקדושה כמ"ש ז"ל שפ' קדושים נאמרה בהקדל. ולכן צריכין לעשות כל מצווה בשם כל ישראל לבטל עצמו אל הכלל. ואמר זה כלל גדול מכלל דאיכא קטן. והכלל בשם הוא להיות כל המצווה נעשה בכלל כל הימ"ח אברים של האדם שנק' עולם קטן. וכדאיתא ערוכה בכל רמ"ח אברים היא שמורה כנ"ל. וכלל הגדול הוא כלל כל ישראל. והוסף בן עזאי זה ספר תו"א כלל גדול ממנו שהוא לא זו שצריכין לעשות תו"א בכלל ישראל כמ"ש ואהבת לרעך כמוך. אך צריכין ג"כ לכלול עצמו עם כל הדורות. וזה כלל הגדול כל הנשמות כמו שהיו כלולין באדם הראשון שכולן תלוין זה בזה. וצריכין לשמור זה הכלל לעשות כל מצווה בכלל כל ישראל ואו חל עלי' שם שמם כדכתי' אני ה'. ופ' ואהבת לרעך כמוך כי בכל עשי' יש רצון ואהבה לתקן נפשו או כשעושה ביותר לשמו ית' שיזכה לעשות נ"ר לבוראו וכמו כן יאהב לחבירו שבו המצווה יתמשך קדושה לכל אחיו בני' ושיהי' להקב"ה נ"ר מכולנו ואו כח הכלל מסייע להו.

ונקדש בכבודו: והנה בהמשכה הראשונה של קדושת ה' למעשה גשמי, לא ידעו כיצד יעשה הדבר לחבר את החול אל הקדוש ויזכו להשראת השכינה. והיו שם כמה וכמה חילוקים ודעות שונות, שבדרכם יש עד ימינו אנשים וקהילות שלמות. והיו ישראל חושבים שעל ידי שעשו הכל כנדרש הנה יזכו 'מגיעה להם' השראת השכינה וחיבור אל הקדוש כאילו היו מספר תעניות וסך תפילות הדרושות לגילוי רוח"ק. והיה משרע"ה 'איש האלוקים' ככמדרש, שהיה חציו אלוים וחציו אדם בקדושתו העצומה המחברת תמיד בין הקדוש והחול סבור שיעשה על ידו נכוח כשירותו לכך. ומאותה סיבה היה אהרן נרתע לגמרי בבשורתו מלגשת לכל אותה עבודת החיבור, מכוח אי כשירותו וכשלונו בחטא העגל. והיו נדב ואביהוא סבורים שיעשה זאת על ידיהם, אם בקדושה עליונה של מלאכים אגב התנתקות מכל החול והטומאה בפרישות יתירה, ולכן לא נשאו נשים. או על ידי תעניות עילאית שלחם ככוונה לעלונה של סודות שמות וכוונות הבאה לידי גילוי ב'שלישית' יין יצא סוד'. שני עניינים שהיו רק הם מתוך כל ישראל מסוגלים לה ביותר, ובשניהם יש התחכמות על דרך משה ואהרן שהביאו את ציוני ה' כדלהלן, 'להורות הלכה בפני רבם'. ובשניהם דרכי עבודה המחלקים ביסודם ביניהם ולבין כל ישראל. לכן הראוהו הקב"ה למשה, שנתחברו אמנם נדב ואביהוא אל הקב"ה ביותר, אך נלכדו והתנתקו מן העולם עם קדושתם יחד. מפני שרק על ידי ציוני, ורק במעשים שנעשים רק מכוון ציוני, השייכים ואפשריים לכל ישראל ובשגם, ויכול לחבר את החול כולו שאחר החטא אל הקדוש, ומבלי להתחנן לכן דווקא בכדי לזכות להשראת השכינה. ודווקא אהרן הנרתע בבשורתו מכוון עצמו, נבחר לעשות, מפני שהוא יעשה רק מכוון ציוני ית' אליהם, ולשם ציוני ית' בלבד, וממילא כבר תבוא מאלהיה הקדושה והשראת השכינה. וע"ז עונש נדב ואביהוא נתברר זאת שיעקר הכוונה {היא} לעשות מצות ה'. ולכן כל איש ישראל מוכן לקיים מצות הש"ת וזה כבודו. הרחבה בגילוי פ' אח"ק א"ה.

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרב הגדול פנחס אהרנסון שליט"א
רב דחסידי אמישינו בעיר ק"ק ירושלים

פניני הלכה

פניני עבודה

שרצים מטמאים הנפש

באיורי שרצים נאמר (ויקרא י"א מ"ג) "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ, ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם".

ובאר הרמב"ן בפר' משפטים ע"פ (שמות כ"ב ז') "אנשי קודש תהיו לי, שאיסורי המאכלים הם טהרת הנפש, שיאכל רק דברים נקיים שלא יוליכו עובי וגסות בנפש, ומפני שחפץ ה' שיהיו אנשי קודש וראויים לדבקה בו שהוא קדוש, ע"כ ציוס שלא להתגאל במאכלות אסורות המתעבים הנפש, והוסף הרמב"ן, שהשרצים משקצים הנפש משא"כ איסורי הטריפות אין בהם שיקוף אמנם בשמירה מהם יש קדושה, עיי"ש.

ע"י אכילת שרץ מתגלגל בשרץ

באוה"ח הקד' (ויקרא ט"ו) ביאר הוספת האזהרה "ולא תטמאו בהם" ליש להזהר באכילת שרצים אפי' בהיסח הדעת, והחליט בין האוכל שרץ בשוגג או במזיד הוא, שהאוכל במזיד תעשה נפשו שקץ [-דהינו תתגלגל בשרץ, כמ"ש 'אל תשקצו את נפשותיכם' שע"י אכילת השקצים נעשית הנפש שקץ, כמ"ש בבבא אור לעינים], והאוכל בשוגג נטמאת נפשו מטמטמת, אלא שלא נעשית שקץ.

הנשמה תלוי' בהזירות משרצים

בביאור טמטום הלב הנפעל ע"י אכילת מאכלות אסורות ח"ו, כתב הר"ק בעל שפת אמת צ"ל בספרו פרשת ראה (תרי"ג) שהטמטום הוא **שלא תוכל הנשמה להתגלות בגוף האדם**.

כמה פעמים חזר אד"ש על מה דמרגלא בפומי' דזקינו אדמו"ר ז"ע לספר על הר"ק רבי שמחה בונם מאטוואצק ז"ע בן הר"ק רבי מנחם מענדל מוואראקא ז"ע, שה' בסוף ימיו בארה"ק בעיה"ק ירושלים ובטבר' ושם מנח"כ. שה' ידא חטא אמיתי, והיו לו הפלות גדולות בהידורים וחומרות בכ"כ עניינים, וביותר בכשרות מותרות המאכלות.

בימיו היו מניחים את דג' ההעריג' בתוך חבית מעץ, והר"ק מאטוואצק חשש שיתכן שיהיו שם תולעים, מכיון שהחבית היא מעץ ויכולה להתלע, וע"כ שה' צריך לאכול מדגים אלו, ה' מבקש למשמשו שיעלה את שרול כותנתו עד מרפקו, וישפוף היטב את ידיו ויכניס את ידיו לתוך החבית, ויכוון שיכניס ידו לאמצע החבית במקום הרחוק ביותר מכל צדדי החבית, להרחיק ככל האפשר מנסרי העץ, וכך יוציא חתיכת דג מתוך החבית.

פעם אחת כשהתבקש המשמש לעשות ככל ה"ל, התחייך המשמש, כשראה הר"ק מאטוואצק שהמשמש מחייך, פנה אליו ואמר **"זאלסט וויסן, די נשמה מיינע - איז ביי דיר אין די האנט"** [- שתדע, הנשמה שלי נמצאת ביד שלך].

תולעת ולא איש

מן הענין להביא מה שסיפר הר"ק רבי חי יצחק מראחמטסטריוקא צ"ל (אמרות טהורות, ויקרא, עני' קפ"א) שנחב בשמחת פדיון הבן אצל אחד מצדיקי הדור בארה"ב שיש ברש המסובים, וכאשר הגישו את הבשר, שאל אחד מן החשובים בקול רם מאיזה שחיטה הוא - דבר שהיה בו כמובן פגיעה בראש המסובים. בין המסובים ישב אדמו"ר הר"ק רבי שמעון שלום ז"ע ששמע את השאלה, מיד פנה לשואל והשיבו, ואמר בנמהל של קפידא צחצוח לשון "אנכי תולעת לא איש" (תהלים כ"ד), איך וועל איידער עסען א-ווערעס ווי עסן א-מענטש [- אעדיף לאכול תולעת מלאכול אדם]. ע"כ.

בהזדמנות כשחזר הגה"צ גאב"ד בליץ צ"ל לפני אדמו"ר ז"ע עובדא זו שראה צ"ל ה' אדמו"ר הרש"י לאכל בסעודה כשהאחרים דנו על כשרותה, הפליא אדמו"ר ז"ע את מדרגת אהבת ישראל של אביו הר"ק רש"י ז"ע, והזהירות הגדולה במצוות שבין אדם לחבירו, שהדברים ראויים למי שאמרום.^א

עיקר קדושת ישראל תלוי בהזירות משרצים

בשו"ת אבני נדר (י"ד סי' ע"א אות ה') בתר"ו בענין בארית אשר גם אחר סינון המים נמצא בהם תולעים, ארצה לומר שהמים אסורים מכל צד, וקורב הדבר שאסורים בכמה לאוין מן התורה, וכתב על החיוב להוכיח ולפרסם הענין, כי אע"פ שיש לפעמים אופנים שאומרים 'מוטב יהיו שגוגין וע"כ לא מדייעים האיסור אם ידוע שלא יציינו' (עי' בשרע ונ"כ בבחי'ל באר"ח סי' תר"ח), מ"מ בענין זהירות באכילת שרצים דאי ישמעו ותבא עליהם ברכת טוב בהשרעם משרצים **אשר עיקר קדושת ישראל תלוי בו**,^ב

א. סיפר הגה"צ גאב"ד טריקוב ש"ס"א שמסתכל הדברים בסוד שיהא אדמו"ר ז"ע עם אביו הגה"צ מביליץ צ"ל ה' נשמע שהנהגה זו אהיה שזה לכל נפש, ולא לא הורצה את השם ביד אלו.
ב. וכתב שם בשם הר"ק המגיד ז"ע שכן השמים הסביבו על ההיתר שכתב הר"פ שבר' בטלה באקל, וסיים "זהו רק להניח מיום הדין, אבל לתחילתו דאי אין לסמוך על זה, והנעצנים מושיבים ידהם אבל אין למחות בשמי נהר".

כשרות המאכלות

בפרשתינו נצטוונו על כשרות המאכלות, ונמנו מיני הבהמות והעופות החיות והשרצים, והכללים הקובעים כשרותם.

זהירות מתולעים כימות הקיץ

דבר בעתו, נקראת פרשת אזהרת שרצים בתחילת ימות הקיץ בהם שכיחי תולעים, כמו שהאריך כל הפוסקים בתשובותיהם והנ"כ בשו"ע י"ד סי' פ"ד) ה' תולעים, על חובת הבדיקה היטב בקמח ופירות ושאר שרצים, שיהיו נקיים מתולעים ושאר שרצים.

דבר נפלא אמר הר"ק בעל חידושי הרי"ם צ"ל, בענין שמירה מתולעים בימי הקיץ ששייכים תולעים, **"שאם אדם נגמר בדעתו שמוטב שיחנק באכילתו מבלעו אחת מהותולעים, נטח לא תבוא תולעת לתוך פיו"**.

בדברים אלו ביאר בספה"ק שם משמואל (פרשת אמור תרע"ה) הטעם מדוע השוגגין צריכים כפרה, משום דאמלי ה' הדבר נתעב בעיניהם עד התכלית ה' נתקיים בהם מאמר הכתוב (ש"א ב' ט') "רגלי חסידיו ישמור", ולא ה' בא חטא על ידם.

מדבריו נשמע שלמדו כן על כל האיסורים, שאם יגמור בדעתו שלא רוצה לעבור בשום אופן על האיסור, אף אם יעלה לו בנפשו, אזי מובטח שלא יכשל באיסור (בשוגג).

כרי' בטלה באקל

בספרי גדולי הדורות מצינו שחפשו ללמד זכות על אכילת הלחם והפירות כימות הקיץ אשר (בזמנם) כמעט לא נמלטו מאיסורי שרצים.^א

כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ צ"ל בספרו כרתי ופלטתי ביו"ד (סי' ק' פלתי סי' ב') 'להיות כי לצורך נפש הוא, כי בעו"ה במדינות הללו בימים החמים, ממש אין פרי ומחיה ומזון לחם ודוכנים שאין בו רחש, ואי אפשר כמעט לבדוק, אמנם הוא מעט הכמות, עד אשר אם נחית לביטול במועט יבטל, אמרתי מאין לנו עזרה אשר נענה ביום פקודה, אנוסה לבית המלך מלכי רבנו, ולחקור הדין, ודעת קדושים נמצא הסוברים בדבילים באקל'.^ב

אינה אסורה מתחילת ברייתו

עוד כתב בפלתי (שם סי' ק') 'לחדש שהיות והתולעים נוצרים בפירות (ובקמח), ועד שלא פירשו מותרים באכילה כמ"ש בשו"ע (שם), ממילא אינם נחשבים לבריה שאינה בטלה, משום שאחד מתנאי בריה היא שאסורה

א. בשנות מלחמת העולם השני כששהה אדמו"ר הר"ק רבי שמעון שלום ז"ע בגלות שנחא, התעוררה שאלה בענין הלחם הנאפה מקמח שיש בו חשש תולעים, ומפני הדיוק הגדול שהי' בעת ההיא, התיר הר"ק רש"י לאכול לחמים אלו, אמנם בן אחיו הר"ק רבי יצחק צ"ל לא הצליח לפעול בנפשו לאכול מלחמים אלו, ועדן בלחם בדיקה אחת בדיקה אחת חיתון עד שלא נשאר כמעט כדית מלחם עוני זה.

כ. כשעברו הימים, ה' הר"ק רבי יצחק מתאונן בפני מקורביו על שנמנע מאכילת הלחם ולא שמע בקול דודו הר"ק רש"י, שעז"ז נידון בבריאותו, ונשאר ודשם מכאבי במוצי' לכל ימי חייו מאותה תקופת רעב.

ג. עיי"ש בטוב בשם תוספות והרשב"א שלא מלדו כן בירושלמי.
ד. וכתב שם בשם הר"ק המגיד ז"ע שכן השמים הסביבו על ההיתר שכתב הר"פ שבר' בטלה באקל, וסיים "זהו רק להניח מיום הדין, אבל לתחילתו דאי אין לסמוך על זה, והנעצנים מושיבים ידהם אבל אין למחות בשמי נהר".

אינו נהנה שכן נפשו של אדם קצה בהם, וא"כ אפי' אם יאכלו אינו חייב שהרי בכה"ג ליכא למימור 'שכן נהנה', ושוב פטור דהוי מתעסק דבר שאינו מתכוון, ואפי' איסור ליכא בכה"ג לכא' כדברי גדולי האחרונים שבמתעסק אין איסור כלל [דלא כדברי הגרעק"א בשו"ת (קמא סי' ה') הידועים, שמתעסק הוא רק פטור מקרבן וכי"ב אבל איסורא איכא].

ההבדלים

אלא שדן בארץ צבי לאסור מצד מצות עשה ד'הובדלתם' (ויקרא כ' כ"ה), ע"פ מש"כ במקור חיים (א"ח סי' ת"ל) שבלאו שאין בו מעשה לא שייך מתעסק, ולפי"ז כל מצות עשה שעוברים עלי' בלא מעשה, שמבטלים עשייתה, אין בו היתר דמתעסק, וע"כ האוכל בלא בדיקה מבטל מצות הובדלתם, ואין שייך היתר דמתעסק, אמנם עכ"פ לא יעבור על חמש ושש לאוין כמ"ש בגמ' (מכות ט"ז), אלא על ביטול עשה דהובדלתם.

גילוי דעת

במק"א (ארץ צבי ח"א סי' פ"ח בהערה) כתב הגאון מקא"ג יגלוב לחדש, שאם גילה דעתו שאין רצונו באכילת שרצים, שוב לא יעבור בעל כרחו אם יכנס תולעת לפיו בדרך מתעסק גם לדברי השיבת ציון, דהנה, בשיבת ציון כתב שהוא כדבר שאינו מתכוון, אלא שצידד לחייב משום שנהנה, כשאר איסורי מאכלות שאע"פ שאין כוונתו לאכילתם מ"מ חייב שכן נהנה, אמנם ע"פ מש"כ בפרמ"ג הל' פסח (סי' תע"ה) שצידד לחדש שכשמוכחין להיפך שאינו רוצה לצאת ידי חובתו אינו יוצא יד"ח אפי' במידי דאכילה ולא שייך לומר 'שכן נהנה' ד', וא"כ כשמגלה דעתו בפירוש שאינו רוצה לאכול תולעים הוי ככונה להיפוך וגם אם יאכל תולעת לא יעבור על אכילתה.

חמירה סכנתא

להעיר, שמלבד האיסורים החמורים הכרוכים באכילת תולעים, כתוב בגמ' (שבת ז'). על כמה מיני תולעים המצויים בספרים, בבגדי משי, בענבים, תאנים, ורימונים, שסכנה לאכלם. וכתב בפרי חדש (יר"ד סי' קט"ז ס"ק ט') 'דע שבענין התולעים הנמצאים בענבים ותאנים ורימונים מלבד שמעיקר הדין צריך לבדוקן משום חשש איסור, גם יש בדבר סכנה גדולה שאם אחד מהם נפרש מהאוכל ונדבק בגרון וכיוצא, הרי המית עצמו בידיים, ואין בזה שום תקנה'.

ד. לכאור כוונתו למש"כ באשל אברהם (סי' תע"ה ס"ק י"ד) שהניח בצ"ע מה שמשמע מהב"י שאף אם כיון שלא לצאת מ"מ יצא ידי חובתו. אמנם שם לא חידש שיצא, רק סתם בצ"ע.

ו. בכתב דברי יצב (א"ח סי' רט) שאבי הרה"ק מורדכי"ג ז"ל שמע מפ"ק הרה"ק מצאנא ז"ל שאינו עושה שום דבר מבלי שיהיו לו ג' מאות טעמים. בכמה מהדורות בס"ס נעם אלימלך הושמט עיקר המכתב וכתב: 'מכאן חסר'. אמנם בספר אהל אלימלך (אות נ"ב) נמצא כל המכתב עי"ש בדברים חוצבים לחבת אש (ושיעורו שהמהגות האדם' לנקטו מסכתה דה).

מכתבים למערכת *

וגם אם המטרה להביא עניינים הנוגעים למעשה (ולא רק סיפורי צדיקים שנראה בהם נוראות גדולות וכד'), מ"מ יש כו"כ מנהגים חשובים מאד ממשנתו של הדברי חיים, כמקובל אצלנו, כגון נוסחאות התפילה וניגוני חזירות, צבע הפוזמקאות ואורכם, וגוונים הפרחים והעיסורים ע"ג המלבוש העליון, אופני בישול ותיבול הדגים לשב"ק וכי"ב כהנה וכהנה, מנהגי קודש אשר אבוקה"ק ראו אצל קצ"ה הגה"ק ז"ע והעבירום בדחילו ורחימו מדור לדור.

החותם בכרעה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה, זכות הגה"ק יגן עוקבי"א

ב.צ.ה.

נו"נ מרן הגה"ק מצאנא ז"ע

בשולי הדברים

לדברים שנאמרו בזמנו נכתבו דרגל וימא דהילולא להעמיק במשנת הדברי חיים, ולנסות ללמוד מקצות דרכיו. ולא זרקא לענין השערוריות המתעוררות בזמנינו. וכמוכחן אם יש ידיעה ברורה^א על כשרות המאכלים אין חשש לאכלם, ופשוט.

עיקר הלימוד מות"ד מדרגת יראת שמים הנדרשת בבירור כל מאכל הנכנס לפה איש ישראל, אשר נהפך לדם, וממנו ניזון האדם ומקבל חיותו באמצעות המאכלים, כידוע, וכמו שהאריכו רבות בספה"ק, וכמ"ש הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק י"א) 'הנה מי שיש לו מוח בקדקדו, יחשוב איסורי המאכל כמאכלים הארסיים או כמאכל שנחתערב בו איזה דבר ארסי. כי הנה אם דבר זה יאירע, היקל אדם על עצמו לאכול ממנו אם ישרא לו בו איזה בית מיוחד, ואפילו חששא קטנה, ודאי שלא יקל. ואם יקל, לא יהיה נחשב אלא לטוטה גמור - אף איסור המאכל כבר בארנו, שהוא ארס ממש לכל ולנפש. אם כן מי איפוא יהיה המיקל במקום חששא של איסור אם בעל שכל הוא. ועל דבר זה נאמר (משלי י"א): ושמת סכין בלעוך אם בעל נפש אתה'.

באשר לשאלתו, אין ספק שבכל הנהגות הרה"ק מצאנא ה' הרבה כוונות נלוות ונסתרות כמו שאמר בעצמו^ב, ויש הרבה מה ללמוד ולהעמיק בהם.

אמנם ידוע מש"כ הרה"ק רבי אלעזר בן הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק ז"ע באגרתו שסמרו שערות ראשו של הרה"ק רבי ר' אלימלך והודעונו אבריו כששמעו שעיקר מטרת הנסיעה לצדיקי הדור בכדי להתלמד נוסחאות התפילה והנהגות שונות, ולא למטרה העיקרית שהיא 'למען ילמד ממעשיהם ויראתם וקדושתם ופרישתם, וגודל מחשבתם וחרטותיהם בכל עת ובכל רגע, ופגימותיהם על כל פסיעה ופסיעה ועל כל דיבור ועל כל דאיה וראיה דואגים ומתאנחים אולי לא היה דיבור זה לדיבר השם ויראתו, ועי"ש שהוכיחו על שאינו לומד מן הצדיקים יראתם רק שרואה תנועותיהם הנראים והנגלים ... לומר שישרים בעת הזאת וא באחרת ושאר שטותים כאלו', עיי"ש^ג. וכבר עורר ע"ז הרה"ק מקלויזנבורג ז"ל (שפע חיים חורשי"מ מנות מסעי' תשנ"ב).

וכמ"ש במאור ושמש (פרשת וירא) 'ששמע מהפך קדוש הרה"ק מנעשיני ז"ל שאמר, שיש הנוסעים לצדיקים בעבור תפלה, ויש מי שנוסעים עבור תורה, ויש מי שנוסעים עבור שירא מדריגות, אמנם לא זה הוא הנסיעה העיקרית: אלא שורש ועיקר הכוונה בנסיעה צ"ל רק עבור לבקש השם יתברך, לידע לירא מהש"ת יראת הרמומות, עיי"ש.

מוצ"ש פר' שמיני, לסדר 'זאת תורת הבהמה והעוף', תשפ"ג

לכבוד מערכת גליון פניני הלכה ומנהג הע"י.

של' וברכה.

אפתח בהודאה על הגליונות היוצאים לאור מידי שבוע, הערוכים בטוב טעם ודעת, בידיעות וחידושים מעניינים בדברים הנוגעים להלכה ולמעשה, פסקי הלכות במקורותיהם, מילתא בטעמא, מותבליים בביאורים והנהגות מגדולי וצדיקי הדורות ז"ע ולהבחיחט"א.

על של עתה באתי, בראותי בשב"כ העעל"ט כמדור פניני הילולא כו"כ לשונות בוטרים מקצ"ה הגה"ק מצאנא ז"ע שכתב בתשובותיו לשואלים ולרבני עיר גודרים ועומדים בפירך, ונדפס בשו"ת דברי חיים, בענין כשרות המאכלות וביחוד בענין מסורת העופות, בעופות כאלו אשר אין ברור הקבלה והמסורת באכילתם מפני שיוניים שונים שיש לחשוש בהם, מהעופות המקובלים לאכלם מדור דור.

והנה, בתו"ד הובאו לשונות הדברי חיים (א"ח סי' ט"ז) 'בעניני עופות לפענ"ד שראוי למנוע מלאכלם וזולת בקבלה ברורה, ... אין שמעתי שיש שני מינים אשר גם בארץ הקדושה אין אוכלים ולכן אין לאכול וזולת בקבלה מאיש נאמן, ובאמת בביתו אין אוכלים כלל אפילו אותו בעיניו שהעידו על הכשרם, כי בעל נפש ירדוק מצינא בזה'.

בתשובות נוספות (ז' ט"ז) כתב שאפי' בעופות שהתיר לשואלו לאכלם, מ"מ בביתו אין אוכלים אותם. ובליקוטים והשמות (סי' מ"ב) כתב שע"פ עדות דין אחד התיר לבני עירו לאכול ואעפ"כ מנע מלאכלם בביתו, וכלשונות הוזהב 'מחמת גודל חשש פיגל נפש יקרה בחשש עופות טמאות אין דעתי להתיר לכל אופנים הללו, וכמו שכתב הרי"ב ש"ל בתשובה (סי' ש"ז) דמה בעניני מאד אמן בוחר דרך חיתור בטוח מכל שכן בעניני תורה הקדושה צריך לבחור דרך חיתור בטוח'.

וכמו שכתב (ליקוטים והשמות ט"ז) השתלשלות הדברים, איך ששלח שליח איש נכבד לגדולי דורו שיגבו מכל עיר גדולה סך מסוים, ע"מ לשלוח לברר את כשרות העופות, והתאונן בתוך דבריו 'ואין כסף לי, כי לא שמעו והטו אדם לבד, ואוי לאותה בושא שבעבור כסף מיעוט ינוחו מבוכה בישראל לחלץ ח' לשתי תורות, ... ומה אעשה עוד יותר ולכן סוף דבר שאסור לאכול בלא מסורה מאיש נאמן והיה שלום'.

כשראיתי הדברים התעוררתי לחשוב מה ה' קצ"ה הגה"ק מצאנא אומר על מצב הכשרות בימינו בעניינים אלו, כידוע שרוב הנסתר על הגלוי, ומה בזמנו שהעידו לו דינים וגדולי תורה מופלגים על מסורת העופות, עכ"ל חשש כ"כ, וגם באופנים שהתיר לאחרים חשש על נפשו ונפש בני ביתו, ולא הסכים שיאכלום, מה"ה אומר בזמנינו שגם הגדולים המתירים לא אומר דברים ברורים כשמלה, אלא אומדנים וצדידים להפוך בכחא דהיתרא לנסות ללמד זכות שלא להביע את ישראל, בדברים שחוששים שאין הציבור יכול לעמוד בהם.

אמנם, לא הבנתי מדוע מכל מפעליו הקד' של קצ"ה הגה"ק ז"ע הוזכר רק ענין צדידי מתוך תשובותיו, והלא יש עוד הרבה עניינים להעביר לדור אחרון לדעת צדיק מה פעל, כידוע שה' יחיד בדורו ומושלם בתכלית בשלושה עמודי עולם תורה עבודה וגמילות חסדים כמו שהעידו צדיקי דורו.

א. בשעת הדחק או בסעודת מצוה כשאין מאכל (חשוב) אחר, יעשה שאלת חכם אם לסמוך על צירופים שונים וכי"ב.

ב. עיי' בשו"ת דברי יצב (א"ח סי' רט) שאבי הרה"ק מורדכי"ג ז"ל שמע מפ"ק הרה"ק מצאנא ז"ל שאינו עושה שום דבר מבלי שיהיו לו ג' מאות טעמים.

ג. בכמה מהדורות בס"ס נעם אלימלך הושמט עיקר המכתב וכתב: 'מכאן חסר'. אמנם בספר אהל אלימלך (אות נ"ב) נמצא כל המכתב עי"ש בדברים חוצבים לחבת אש (ושיעורו שהמהגות האדם' לנקטו מסכתה דה).

הרי זהיר במלאכתך

שמיני תשפ"ה | ערוך כג

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

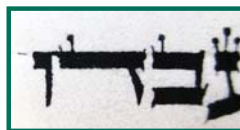
שאלות שנשאלו

ד

ג

ב

א

ו

ה

ביאורי השאלות

א. מלכות - חשש ט"ת ב. עבדו - חשש ח"ת ג. ונתתי - חשש ח"ת ד. אל - נגיעה יו"ד העליון ה. על - חשש שנוי צורה
באמצע הכתיבה ו. בבור - חשש מ"ם

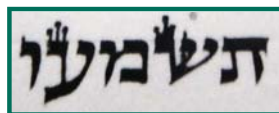
תשובות לגליון קודם

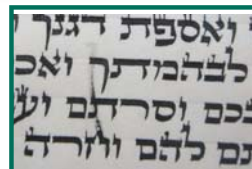
ד

ג

ב

א

ו

ה

א. לבהמתך - להחמיר כיון שהוא נכנס הרבה

ב. תשמעו - להחמיר כיון שאין הראש מבורר

ג. שמע - הוא קו משוך הוא פסול (כך פוסקים הרבה מפוסקי דורינו שאם הראש עומד לגמרי זה קו משוך)

ד. ובקומך - רבי מרדכי הכשיר את השאלה הנ"ל ואמר שצריך לשאול תינוק ולכסות את שאר אותיות ובמצב כזה קורא תינוק וא"ו לוא"ו אכן יש מפוסקי דורינו שמכשירים ליו"ד כי צריך לשאול עם השיטה ואז יאמר התינוק יו"ד כדעת הדרכי נועם שמחשיבים האות ביחס לשיטה

ה. הבנות - המ"ם כשר והגוף פסול

ו. מבית - שאלת תינוק

השאלות נעדרו לעורך לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה, כי בדבר קל מאוד ישתנה הדיון

אוצר ידיעות התורה

• משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א •

חישוב תחילת הלילה לפי הגאונים ורבינו תם (ה)

אירופה, ואילו בארץ ישראל שיעור הזמן קצר הוא בהרבה, ומן התימה הוא שלא יהיה רמז לשינוי זה בכתבי הרמב"ן המרובים.

כעין זה יש לתמוה גם כן, אף מצד רוב שנותיו של הרמב"ן בהם התגורר בספרד, ואתו עמו רוב הראשונים מחכמי ספרד, הרשב"א (שבת לו: בד"ה ואדון) הריטב"א (שבת לה. בד"ה והקשה רבינו תם) ועוד, שכולם סבורים להלכה כדעת רבינו תם, ומזכירים את שיעור השהות שבין שקיעת החמה לתחילת הלילה בשיעור ע"ב דקות, והרי ספרד אינה גבוהה כל כך בצרפת, וכמעט שאופק ספרד הוא כאופק ארץ ישראל, ואם כן איך זה שבספרד נהגו גם כן בשיעור ע"ב דקות, כלום לא ידעו שבדברי רבינו תם נאמרו רק בצרפת, לצד היותה קרובה לקוטב הצפוני, ואיך לא התאימו את שיעור הזמן שבספרד לפי אופק ספרד, שקרוב הוא מאד לאופק ארץ ישראל.

על כולנה יש להעיר, מדברי השולחן ערוך שהיה מבני ארץ ישראל, בהתגוררו בצפת עיר הקודש, ועם כל זה הביא את שיטת רבינו תם כשיעור שהות של ע"ב דקות, בלא להעיר על כך כי דברים אלו נאמרו יפה בעיתם ובמקומם, ואינם שייכים כלל לבני ארץ ישראל.

בתשובות דברי יציב (אור"ח ס' ק"ב ס"ק ג') הוסיף לתמוה בזה, כי עד כמה שנכונים הדברים ששיעור ע"ב דקות שהוא שיעור ד' מיל שהוזכר בגמרא אמור רק בצרפת, ואינו אמור בשאר המקומות כבארץ ישראל שבו שיעור הזמן הוא י"ג וחצי דקות, אם כן כשהגיע רבינו תם ליישב את הסתירה שבין הסוגיות, בין שיעור י"ג וחצי דקות לשיעור ע"ב דקות, שהכריחו לחדש ענין שני השקיעות והמסתעף מחידוש, מדוע לא תירץ בפשיטות, כי דברי הגמרא אינם סותרים כל עיקר, כי שיעור י"ג וחצי דקות מתייחס לשיעור השהות שבין שקיעת החמה לתחילת הלילה בארץ ישראל, ואילו שיעור ע"ב דקות מתייחס לשיעור השהות שבין שקיעת החמה לתחילת הלילה בצרפת [כפי שהוא בכל אופן לדעת אחרונים אלו], ואם כן מעיקר הדברים מדוע הוצרך להכריח חידושו הגדולים בתירוצו, תחת לתרץ כי חלוקים הדברים ממקום למקום.

להנהיג בארצות אירופה במאות השנים האחרונות לעשות מלאכה אחר שקיעת החמה ולהוציא את השבת אחר ארבעים או חמישים דקות

בזה נבוא למהלך נוסף, שהפלא הגדול שבמהלך זה, כי אף שכמעט ברור הדבר כי יסודו בטעות מחוסר ידיעה, מכל מקום ברוב רובם של קהילות ישראל שבאירופה נהגו באופן העולה בקנה אחד עם מהלך זה, וכמו שנביא את מציאות הדברים.

למעשה, במאות השנים האחרונות, עד שהגיעו הגר"א ובעל התניא ועוררו על כך שאין לקבל את שיטת רבינו תם בארצות אירופה מחמת הקושי שבהתאמת הדברים למציאות, הרי שבאירופה היו נוהגים הכל כשיטת רבינו תם, ורק בארץ ישראל היו נוהגים כשיטת הגאונים, אך באירופה נהגו כל גדולי הדורות כדעת רבינו תם, וכפי שהדברים מבוארים בכל הפוסקים, החל מהמגן אברהם (סי' שלא ס"ק ב'), וכאשר הזכיר זאת החתם סופר (אור"ח סי' פ') להעיד שהיה עושה מלאכות בערב שבת אחר השקיעה, והיינו כי סבורים היו כדעת רבינו תם אף לקולא, שאין תחילת ליל שבת אלא משיעור נ"ח וחצי דקות, וכן מבואר גם כן דעת הגרעק"א כמבואר באגרת חתנו הגאון רבי שמואל בירנבוים זצ"ל (אגרות סופרים סי' מ"ז), וכך היה דעת כל הפוסקים שהזכירו בבירור, כי דעתם לקבל את שיטת רבינו תם עיקר.

ברם, כאשר בודקים את לוחות השנה שהיו לפני הגאונים בשנים הללו, כגון לוחות השנה שבפרעשבורג עירו של החתם סופר, וכן שאר לוחות השנה ששימשו את כלל ישראל באותן השנים, הרי הדבר ברור שלא היה

המהלך לפיו דברי רבינו תם נאמרו לפי אופק צרפת

מצאנו עוד דרכים ליישב דעת רבינו תם באופן חישוב תחילת הלילה, מלבד המהלך שהרחבנו אודותיו לחשב תחילת הלילה לפי המעלות, שבמהלך זה כפי שהזכרנו צריכים לדחוק כי רבינו תם היה ממתין במקום מגוריו בצרפת כשעתיים וארבעים דקות עד למוצאי שבת בשלהי הקיץ, והוא דבר זו ומוזר לומר כן, מה שאין הדעת סובלת.

אחד המהלכים שנאמרו באופן חישוב תחילת הלילה לפי רבינו תם, הוא מהלך מחודש, שדרכו בו כמה אחרונים, הגאון רבי יהוסף שווארץ זצ"ל מחכמי ירושלים לפני כמאה ושמונים שנה בספרו דברי יוסף (ח"א, דרך מבוא השמש, סברת רבינו תם בענין ב' שקיעת הערה א', דף מג:), וכן הרחיב בזה רבי מסעוד הכהן זצ"ל בספרו פרחי כהונה (אור"ח סי' ז'), וכן קיבלו עוד כמה מן האחרונים שבדור האחרון, לפי מהלך זה דברי רבינו תם שאחר ע"ב דקות משקיעת החמה הנראית לעיניים מתחילת הלילה אינם אמורים אלא במקום מגוריו שבצרפת, שם אכן יש שהות של ע"ב דקות משקיעת החמה הנראית לעיניים עד תחילת ירידת החשיכה, אמנם בארץ ישראל, לפי אופק ארץ ישראל, ייתכן כי שיעור הזמן הוא כשיטת הגאונים, שאחר י"ג וחצי דקות משקיעת החמה הנראית לעיניים הוא תחילת הלילה.

נקודת הדברים שבמהלך זה, תואם ביותר את מצב החשכות, כי כפי המציאות בארץ ישראל ירידת החשיכה מתחילה לפני שיעור הזמן שעד ירידת החשיכה בצרפת, כך שמצד מציאות הדברים מהלך זה מבוסס היטב.

הקשיים שבמהלך זה

אכן התמיהה היותר גדולה שיש במהלך זה הוא, כי הנה רבינו תם אינו פוסק, ולא הגיע לפסוק את שיעור הזמן שבין שקיעת החמה עד לתחילת הלילה, אלא רבינו תם הגיע ליישב סתירה בדברי הגמרא, וכמו שהזכרנו בתחילת הדברים, כך שביאורו של רבינו תם מתייחס לדברים שהוזכרו בגמרא אודות שיעור ד' מיל שמשקיעת החמה ועד לצאת הכוכבים, וכפי שהבאנו דברי הגמרא הינם דברי התנא רבי יהודה, אשר התגורר בארץ ישראל, ואם כן דברים אלו בוודאי מתייחסים לפי מציאות מגוריו רבי יהודה שהיה בארץ ישראל, ואם כן מה שייך לומר שהדברים מתייחסים למקום מגוריו רבינו תם בצרפת, וכי רבי יהודה התגורר בצרפת.

תמיהה נוספת הנגזרת מכך דברי הגמרא היא, כי מפורש בדברי הגמרא כי שיעור ד' מיל שבין שקיעת החמה לתחילת הלילה, הוא כשיעור ד' מיל שמעלות השחר ועד לנץ החמה, ובוה פשוט וברור כי מן הנמנע הוא לומר שאף התייחסות זו עניינה רק בצרפת ואילו בארץ ישראל שיעור הזמן שמעלות השחר עד לנץ החמה הוא י"ג וחצי דקות, שהרי עניינו הרואות כי אין מציאות פני הדברים כן, כך שדברים אלו מופרכים מצד סוגיית הגמרא. עוד יש להעיר מכך דברי הגמרא, כי מקור הדברים לשיעור ד' מיל שהוזכר בגמרא, הוא דברי הכותב אודות הליכתו של לוט מסדום ועד צוער במשך שיעור הזמן הנזכר, ואם כן בוודאי שדברים מתייחסים לשקיעת החמה שבארץ ישראל, ולא שבצרפת.

כך גם יש לתמוה, שהרי הרמב"ן (תורת האדם ענין אבלות ישנה בד"ה וראיתי לרבינו תם) הביא בפירושו את דעתו של רבינו תם כשהוא סובר כדעת רבינו תם, וכידוע עלה הרמב"ן בסוף ימיו לארץ ישראל והתגורר בה כשנתיים ומחצה, ואיך ייתכן הדבר שלא מצאנו שהרמב"ן יכתוב באחד מחיבוריו המרובים שנמצאים בידיו, אודות מה שענינו ראו ולא זר, כי שיעור ע"ב דקות שמשקיעת החמה עד לתחילת הלילה, אינו אמור אלא בארצות

שתחילת הלילה הוא רק אחר ע"ב דקות, אלא תחילת הלילה הוא משהיה שלשה כוכבים, כשהדבר תלוי לפי כל מקום ואופק.

לפי זה מובן הנהגת גדולי הדורות במשך מאות השנים האחרונות, שמצד אחד עשו מלאכות אחר השקיעה בערב שבת, ומצד שני הוציאו את השבת כבר ארבעים או חמישים דקות אחר השקיעה הנראית לעיניים, וכל זאת משום שפסקו כשיטה השלישית והמוצעת, לפיה אין להחשיב את תחילת הלילה כבר מ"ג וחצי דקות אחר השקיעה, אך באותה מידה אין להחשיב את תחילת הלילה רק אחר ע"ב דקות משקיעת החמה, אלא החשבת תחילת הלילה הוא לפי מציאות ראיית הכוכבים. שיטה זו הוזכרה על ידי אחרוני דור אחרון שקיבלו שיטה זו, אשר ככל הנראה, היא שהייתה הנהגת כל גדולי ישראל במאות השנים האחרונות בארצות אירופה, ר' חשב האפוד (ח"ב ס' קמ"ב).

אם כי יש לדחוק לפי זה, כי מה שהזכירו כל הפוסקים כי הלכה כדעת רבינו תם, היינו רק לגבי איחור חישוב תחילת הלילה יותר מדעת הגאונים, אמנם לא פסקו כדעת רבינו תם בהחשבת תחילת הלילה רק ע"ב דקות אחר שקיעת החמה, וזה הוא הדוחק הקיים במהלך זה, אמנם עצם הדברים ייתכנו מאד להיות ביאור הנהגת גדולי הדורות בשנים אלו.

חישוב לפי זמניות

שיטה נוספת באופן חישוב תחילת הלילה לפי רבינו תם, היא דרך בית בריסק, וכן נוהג גם כן כ"ק אדמו"ר מאמשינוב שליט"א, כאשר יסוד שיטה זו נמצאת גם כן בדברי המנחת כהן (מאמר ב' אות ג'), כשיסוד שיטה זו, כי שיעור ע"ב דקות הוא השיעור הנכון לימי ניסן ותשרי, ואילו בשאר ימות השנה בימות הקיץ, יש להוסיף בשיעור הזמן לפי היחס של אורך היום, דהיינו ע"ב דקות הוא שיעור עשירית מ"ב שעות של יום ממוצע, נמצא כי אם היום התארך להיות של י"ג שעות יש להוסיף עשירית השעה דהיינו שש דקות, על שיעור ע"ב דקות, וכן על זו הדרך, יש להוסיף בכל מקום ומקום עיר ועיר לפני שיעור אורך הזמן.

אכן הקושי הגדול בשיטה זו, היא כי הדברים תואמים רק לימות הקיץ, אמנם בימות החורף, אשר הימים קצרים יותר, וכי נאמר שאין להמתין אלא עשירית משעות היום לפי קוצרו בימות החורף, ואכן היו שהזכירו (אור היום אות ל"ב י"ג; דברי יציב אר"ח ס' ק"א), כי אף שיטה זו אינה אמורה אלא לחומרא בימות הקיץ, אך לא לקולא בימות החורף, וכמובן שהדברים אינם מובנים כל כך ביסוד שיטה זו.

קושי נוסף הקיים במהלך זה הוא, כי הרי חישוב תחילת הלילה אמור להיות לפי מידת החשיכה שמאפשר כבר ראיית הכוכבים, ובזה דבר זר ומוזר הוא לומר, כי הדבר יהיה תלוי כפי מידת אורך הזמן, כי הגם אומנם שהדבר מתארך במשך הקיץ, אך קשה לקבוע בדיוק כפי מידת אורך שעות היום, והוא גם כן דבר התמוה.

מנהג החסידים בזמניות כשעות שוות

עתה נחזור אל תחילת דברינו, אשר מנהג החסידים בזמניות, וכן נהגו רבותינו הקדושים ז"ע, וכן נהג הרה"ק רבי יואל מסאטמאר ז"ע, שאין ממתנינים אלא ע"ב דקות, שהוא שיעור הילוך ד' מילין, כפי המוזכר בגמרא, והוא למעשה לפי חישוב הזמן כשעות שוות, בכל יום יום, ובכל מדינה ומדינה, דבר שבפני עצמו תמוה הוא ביותר, כאשר הזכרנו זה לאורך מאמרנו, את התמיהות ביסוד הבנה זו.

למעשה, עיקר ההכרח לקבל מהלך זה של חישוב הזמן לפי שעות שוות בכל אתר ואתר, לדעתי הוא מכח התמיהה שהזכרנו בהבנת מנהגם של רבינו תם ותלמידיו לפי חישוב הזמן לפי מעלות, כאשר הזכרנו כבר שהיו מתלמידיו שהתגוררו ביורק שבאנגליה, שם כמעט ואין ירידת הלילה בימות הקיץ, דבר המעמיד את מנהגם כשיטת רבם בתמיהה גדולה. זאת בנוסף לתמיהה שבדעת רבינו תם ומנהגו הוא עצמו במקום מגוריו ברומרו, שם בימות הקיץ אמור היה רבינו תם להמתין כשעתיים ועשרים דקות אחר שקיעת החמה, והוא דבר שלא שמענו ולא הובא על ידי תלמידיו שיצינו כדבר הזה.

על כן, הביאור המתאים ביותר לבאר הנהגת רבינו תם ותלמידיו, הוא לפי חישוב הזמן כשעות שוות, כי בזה אף ביורק לא היו צריכים להמתין אלא ע"ב דקות, דבר המיישב את מנהג רבינו תם, ומנהג תלמידיו אחריו.

כלל מקום באירופה שנהגו להמתין ע"ב דקות במוצאי שבת עד ליציאת השבת, אלא היו ממתנינים לערך ארבעים או חמישים דקות לפי עניין המקומות, ואז היו נוהגים כבר מוצאי שבת לכל דיני התורה.

הדבר מתברר גם כן מספרי התשובות שבדורות אלו, אשר מבין בתרי התשובות עולה ובא, כי הסדר היה שהיו נוהגים יציאת השבת לפי מציאות ראיית שלושה כוכבים, אשר לדבריהם הייתה כבר אחר ארבעים או חמישים דקות, כך שמצד אחד ברור מללם של כל גדולי הדורות כי יש לנהוג כדעת רבינו תם, וכן היו נוהגים בערב שבת שהיו עושים מלאכה אחר שקיעת החמה, ולאידך גיסא, לא מצאנו שימתינו במוצאי שבת עד ע"ב דקות, אלא כאשר היו רואים שלושה כוכבים, היו מבדילים ועושים מלאכות.

למעשה, הנהגה זו תמוהה היא ביותר עד מאד, כשאין הסבר ברור להנהגה זו, אך כמעט באותה מידה ברור עד למאד, שכך היה המנהג בארצות אירופה, שהיו נוהגים כדעת רבינו תם כמבואר מפייה ומפי כתבם, ועם כל זה היו מוציאים את השבת כבר ארבעים או חמישים דקות אחר השקיעה הנראית לעין.

מהלך המנחת כהן שדברי רבינו תם אמורים לפי אופק ארץ ישראל ואילו אופק אירופה מוקדם הוא מאופק ארץ ישראל

ההבנה התואמת להנהגה זו, היא מהלכו של הגאון רבי אברהם הכהן פיימינטיל זצ"ל מאמסטרדם בספרו מנחת כהן (מבוא השמש, מאמר ב' חלק ג'), שהוא למעשה הראשון שחיבר חיבור מיוחד לבאר את עניין חישוב הזמנים, בהשימו אל לבו כי אין כל העתים שווים ולא כל המקומות שווים, ואין זה דבר המתקבל שהיו נוהגים זמן אחד בכל המקומות ובכל הזמנים, ועל כן האריך לברר את העניין בחיבורו.

תמצית חידושו של המנחת כהן הוא, כי אף לשיטת רבינו תם שזמן תחילת הלילה הוא ע"ב דקות אחר שקיעת החמה הנראית לעיניים, מכל מקום ככל שנראים שלושה כוכבים לפני כן, בוודאי יש להחשיב כבר את תחילת הלילה, ושיעור ע"ב דקות שהזכיר רבינו תם מתייחס לשיעור שהוזכר בגמרא אודות ארץ ישראל, ואכן בארץ ישראל יש שהות של ע"ב דקות משקיעת החמה הנראית לעיניים עד תחילת ראיית הכוכבים, אך באמסטרדם מקום מגוריו, הדבר כבר מתרחש לפני עבור ע"ב דקות, ועל כן אחר שרואים שלושה כוכבים יכולים להחשיב את תחילת הלילה לכל דיני התורה.

הטעות מחמת חסרון הידיעה שבמהלך המנחת כהן

והנה אם כי ייתכן יסוד דבריו בעיקר שיטת רבינו תם, מכל מקום דבריו המיישבים את שיטת רבינו תם לפי המציאות שבארץ ישראל המאוחרת יותר לפי דבריו, לעומת המציאות שבאמסטרדם המוקדמת יותר לפי דבריו, הינם דברים הנובעים מטעות של חסרון הידיעה, כי כיום גלוי וידוע היטב, כי אמסטרדם גבוהה יותר וקרובה לקוטב הצפוני הרבה יותר מארץ ישראל, כך שהמציאות היא הפוכה לחלוטין, שהשעות שבין שקיעת החמה לתחילת ירידת החשיכה באמסטרדם, ארוכה היא בהרבה מן השעות שבין שקיעת החמה לתחילת ירידת החשיכה בארץ ישראל, כך שבפועל, יישוב דברי רבינו תם לפי מהלך זה, אין להם כל בסיס במציאות הדברים, כי אם דברי רבינו תם נאמרים על ארץ ישראל, הרי שקל וחומר יש לאחר את תחילת הלילה בארצות אירופה.

אכן כאמור, החידוש המופלא שבמהלכו זה של המנחת כהן, אשר הגם כי אין דרך ליישב את דבריו עם מציאות הדברים, והכל מודים כי מהלך זה בטעות יסודו, מכל מקום כך נהגו אבותינו ואבות אבותינו בכל הדורות, כל גדולי ומאורי הדורות במאות השנים האחרונות, היו נוהגים לפי רעיון מהלך זה, שלא היו ממתנינים במוצאי מנוחה עד לע"ב דקות אחר שקיעת החמה הנראית לעיניים בארצות אירופה.

הנהגת גדולי הדורות בארצות אירופה כשיטה שלישית ממוצעת

היו שכתבו, כי למעשה הנהגה זו בארצות אירופה, יסודה בכך שלא פסקו חכמי הדורות כדעת רבינו תם בשלימות, אלא פסקו כדעת רבינו תם בכך שלא כגאונים שיש להחשיב את תחילת הלילה י"ג וחצי דקות אחר שקיעת החמה הנראית לעיניים, אמנם לא פסקו כדעת רבינו תם

מבעלזא זי"ע, לנהוג בכל המקומות ובכל העתים את חישוב תחילת היום ע"ב דקות לפני הנץ החמה.

מסופר בזה, כי פעם הגיע אחד לשאול את הגה"צ רבי חנוך דוב פאדווא זצ"ל רבה של לונדון, בדבר קביעת ההלכה בחישוב תחילת היום כאשר כבר מאיר היום, ועדיין עומדים יותר מע"ב דקות לפני הנץ החמה. השיב ואמר, כי עדיין הוא לילה. שאל אותו הלה, והרי מאיר אור השמש. ענה לו הגה"צ רבי חנוך דוב פאדווא זצ"ל, כי יכול הוא לסגור את הווילון מעל החלון, ובזה לא יראה עוד את אור השמש.

והובא (דרכי חיים אות נ"ט) על הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע, שפעם אחת בימות הקיץ התאחר בסעודת השבת עד שכבר התחיל להאיר היום, אך עדיין היה כמה שעות לפני נץ החמה, על כן אמר הרה"ק הדברי חיים זי"ע, כי לכבוד שבת יסמוך בזה על דעת הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע שעד ע"ב דקות לפני הנץ החמה עדיין לילה הוא, והמשיכו לאכול את סעודת השבת.

הביאורים להתאים דברי הגמרא למהלך של שוות

אכן בדברינו הנוכחים, על אף שסתימת הפוסקים שלא חילקו בין המקומות ובין עתות השנה, וכן פשטות המנהג שנהגו בו רבינו תם ותלמידיו בכל מקומות מושבותיהם, במקומות בהם כמעט ואין החשיכה יורדת כל הלילה כולו, מכל מקום הרי בדברי חכמינו ז"ל מבורר בכל המקומות, כי תחילת הלילה נמדדת לפי חשיכה או ראיית הכוכבים, ומה שייד לקבוע לזה זמן קבוע בכל עת ועונה ובכל עיר ועיר.

אף כאן עלינו להודות, כי אין מהלך ברור ביישוב הדברים, ולא נביא אלא את הדרכים שהעלו הפוסקים ליישב קושי זה, אך עדיין אין אתנו יודע עד מה לכוון הדברים אל האמת.

מהלך אחד הוזכר לתרץ בזה, כי מאחר ולא ניתנה תורה למלאכי השרת (ברכות כה), והרי רוב האנשים אין יודעים לכוון את המעלות, לידע עד כמה שקעה כבר השמש בכדי לידע לחשב את תחילת הלילה בכל יום ויום, על כן נקבע זמן קבוע.

אמנם האמת יורה דרכו, שדברים אלו אינם ראויים כמעט להיאמר, שהרי בזמניהם עד לפני מאה שנה, לא היה השעון דבר הנפוץ, ולא יכלו כלל רוב האנשים לידע מה היא השעה, ולמדוד את ערך הזמן, אדרבה, זאת היו יודעים לכוון סדר יומם על פי ראיית השמים, ואם כן דבר זה ומזרז הוא, לומר כי מאחר ולא יכלו לקבוע שיעור חישוב תחילת הלילה לפי אופק המעלות, אמרו שיעור זמן קבוע, שהרי אדרבה, ברוב השנים, לבדוק על פי שיעור זמן, קשה היה שבעתיים לרוב האנשים.

מהלך נוסף הוזכר בזה, לפי התמיהה שהתמיהה הגר"א (ס"ו רס"א ס"ב) בשיטת רבינו תם, כאשר לפי הבנתו דעת רבינו תם היא לחשב הזמן לפי המעלות, ואם כן תמה הגר"א, כי בוויילנא עיר מגוריו, אין כלל מציאות של לילה בימי הקיץ, שכן השמש אינה שוקעת עד לאופק הנצרך עבור חישוב תחילת הלילה, והתמיהה בזה הגר"א, כיצד ייתכן הדבר שלא יהיה לילה במקומות בהם יושבים בני ישראל, כאשר ישנם דיני תורה רבים התלויים בלילה.

על כן היו שהסיקו, כי מכאן קבעו חכמינו ז"ל זמן קבוע של ע"ב דקות, בכדי שבכל המקומות בהם יושבים בני ישראל, יוכלו לנהוג את הלילה על כל דיניו.

אכן מהלך זה לוקה הוא בחסר, כי סוף כל סוף מה משמעותו של ע"ב דקות בנוגע למקומות אלו, וכי מדוע זה על ידי שיעור זמן יוקבע תחילת הלילה, והוא תמיהה גדולה ועצומה.

לסיים הדברים נשוב ונאמר, כי אין הכי נמי, מהלך זה של שעות שוות, אף שמקובל הוא לבאר את מנהג רבינו תם ותלמידיו, ואף מסתייע הוא מפשטות דברי הפוסקים שלא הזכירו את חילוקי הזמנים והמקומות לחישוב תחילת הלילה, מכל מקום עומד הוא בסתירה אל פשטות דברי חכמינו ז"ל לחשיכה וראיית הכוכבים הנצרכים עבור חישוב תחילת הלילה, ועל כן אף שמנהג ישראל תורה היא, וכן יש לנהוג מאחר וכך הורו לנו רבותינו זי"ע, אך עדיין לא מצאנו בזה ביאור נכון לבאר דברים אלו.

הכרח נוסף לשיטה זו, היא סתימות הדברים בדברי הראשונים, שלא הזכירו כלל כי שיעור הזמן משתנה ממקום למקום ומזמן לזמן, אלא הזכירו שיעור ד' מילין בסתמא, דבר המחזק מהלך זה, לפיו אכן בכל המקומות ובכל הזמנים יש להחשיב את תחילת הלילה אחר שיעור ע"ב דקות, ותו לא מיד.

דא עקא, שעל אף כי מציאות הנהגת רבינו תם ותלמידיו מתפרשת יפה לפי מהלך זה, מכל מקום עצם מהלך זה, לקבוע את תחילת הלילה אחר ע"ב דקות, חק נתן ולא יעבור, חק בלי טעם הוא, והרי כאמור במאמרנו, מתוך דברי חכמינו ז"ל ודברי הפוסקים אנו למדים, כי תחילת הלילה תלוי בחשיכה או בראיית הכוכבים, וכי אין יכולים לקבוע שיעור זמן קבוע, בכל המקומות ובכל הזמנים, בו יהיה שיעור חשכות זו הנדרשת לחישוב תחילת הלילה, או שיעור החשכות הנדרשת עבור ראיית הכוכבים הנצרכים עבור קביעת תחילת הלילה, ומה גם שעיינו הרואות כי אין כן פני הדברים, אלא בימות הקיץ, ממתנים זמן רב מאד עד להגעת מציאות חשיכה זו אם בכלל.

בהמשך דברינו נתייחס לתירוצי האחרונים, שבאו לדחוק לבאר מהלך זה של חישוב הזמן לפי שוות, עם מציאות הדברים כפי שהוזכר בדברי חכמינו ז"ל.

עתה נפן לראות את מקורות שיטה זו, מאחר וכך נוהגים שלומי אמוני בית ישראל במאה השנים האחרונות, לקבוע את תחילת הלילה בכל אתר ואתר אחר ע"ב דקות, ובוודאי שמנהג ישראל תורה היא, ולא באנו לפקפק בדברים אלו, אלא להעמיד את מקור הדברים.

הראשון שהזכיר לכאורה מהלך זה של חישוב תחילת הלילה לפי שעות שוות, הוא המחצית השקל (ס"ו רל"ג ס"ק ג') בבאר את דברי המגן אברהם (ס"ו רל"ג ס"ק ג') שהזכיר שיעור שעה וחומש כשיעור הזמן שמתחילת השקיעה עד אחר צאת הכוכבים לדעת רבינו תם, וכתב: "וזהו ודאי הוא שעה משעות ההשוואה, ולא שעה זמנית, דזה תליא במהלך השוה, והלוחה בשוה בלגלגה בין היום ארוך או קצר", הרי לנו בדבריו להדיא, כי חישוב זה הוא לפי שעות שוות ולא שעות זמניות, דבר יום ביומו בכל מקומות מושבות בני ישראל.

המשנה ברורה (ביאור הלכה ס"ו רס"א ס"ב בד"ה שהוא) ביקש לדייק כן מדברי הפרי מגדים (ס"ו רס"א א"א ס"ק ט'), אך אין דיוקו מוכרח, וכבר עמדו בזה האחרונים, שאין כל הכרח להבנה זו בדברי הפרי מגדים.

החוות דעת בסידורו דרך החיים (זמן הדלקת נר וקבלת שבת) כותב: "ומהתחלת שיעור תוספת שבת ועד צאת הכוכבים יש שעה וי"ב מינוטען, והשעה ההיא היא שעה שוה", אף כאן יש משמעות לכך שחישוב השעות הוא לפי שעות שוות, אך גם אין הכרח לדבר שלזאת הייתה כוונתו.

למעשה, החפץ חיים זצ"ל כתב במכתב (הובא באבני שוהם ס"ו כ"ט אות י'): "ואשר שאלני שאשוב לו אודות שעות זמניות או שוות כו', וזה ידוע שזהו מנהג בכלל ישראל, שאפילו בימות הקיץ בתמוז, אין ממתנים במוצאי שבת רק ד' מילין ולא שעות זמניות, ורק בבית הכנסת של מינסק, וכן הגאון מבריסק, מנהגו להמתין שעות זמניות, אבל כלל ישראל אין מחמירים בזה".

מנהג הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע להחשיב לפי שעות שוות

יש לציין בזה, כי מנהגו של הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע היה כן, להחשיב את שיעור זמן רבינו תם, לפי שעות שוות בכל עונות השנה.

הגאון רבי ישראל יצחק יאנאוואסקי זצ"ל מחבר ספר טהרת ישראל, מביא בספרו קונטרס התשובות (ס"ו אות י') כי כך היה מנהגו של הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע שלא להמתין יותר מע"ב דקות גם בימות הקיץ עד לחישוב תחילת הלילה. כך גם הובא בספר בין השמשות (ס"ו ט') מנהגו של הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע בזה. אם כי היו שפקפקו בזה, שלא היה דעתו להקל בזה רק לחומרא, אמנם במקורות הנ"ל הביאו כי היה דרכו בזה בין לקולא ובין לחומרא.

החידוש במנהג בעלזא הוא, כי כך היה המנהג גם כן לענין החשבת תחילת היום שהוא רק ע"ב דקות לפני נץ החמה, גם אם בפועל כבר האיר היום כמה שעות לפני הנץ החמה, וכן היה מורה הרה"ק מהר"א

מהו 'המצפן' שיכוון אותנו - להסיק מסקנות ישירות לאמיתה של תורה?

הם יכולים להתאמץ סדר שלם להבין איזה קטע 'רשב"א' ובסוף גלות שהמסקנות שהעלו אין להם שחר...

"אז מה יש לי מכל הלימוד הזה?! אם שום שיטה לא ברורה, ובכל דין אפשר לומר עשרה צדדים, והכל פתוח והכל אפשרי, אז מה יש לי מלימוד כזה?! תן לי לעסוק בדברים ברורים, בהלכות פסקות, בדברים מוגדרים, ולא לנסות להמציא כל היום מהלכים וחידושים...."

כמה כואב לראות אברכים יקרים, מוכשרים, שטמון בהם פוטנציאל אדיר לגדול ת"ח מופלגים, ובגלל קצת חוסר הכוונה בלימוד נכון בעיון, הם נוטשים את העיון, לטובת לימוד מהיר ושטחי עם הספקים.

ביסודות העיון אנו רואים בחוש, איך אברכים מצויינים שחלקם התקשו ממש וחוו תסכול עצום בלימוד העיון, וחלקם אברכים מוכשרים שכבר ידעו ללמוד טוב בעיון, אך עם טיפה הכוונה ולמידת כלי החשיבה בצורה מסודרת, הם נהפכו ל'מקצוענים' בלימוד העיון, והחלו לחוש התקדמות ממשית בבהירות ובחדות ההבנה, מתוך סיפוק והנאה עצומה.

ואם נרצה לתת תשובה לשאלות שהצגנו קודם, במילה אחת, בהחלט יש מצפן ברור שיכול לסייע לנו לצעוד בבטיחה במשעולי הסוגיא!! התורה היא ח"ו לא פלסטלינה, יש אמת מידה ברורה שתסייע לנו להבין את הסוגיות בהבנה אמיתית, ואף להסיק מסקנות ברורות וישירות.

"שתאתר עיני במאור תורתך, ותציליני מכל מכשול וטעות"

אולי כעת אתה שואל את עצמך, הרי גדולי התורה מכל הדורות התפללו וקיוו בכל מאודם המושך קריאה בעמ' האחרון

ישנה תחושה נעלמת שמלווה רבים מלומדי העיון, תחושה מציקה שאולי רבים מעדיפים להתעלם ממנה, אך לצערנו היא עולה מאליה מידי תקופה, ולכן מן הראוי להתחייב אליה בכבוד ולנסות לפתור אותה מהשורש אחת ולתמיד.

תחושה זו עולה כאשר אנו מלבנים סוגיא, נושאים ונותנים, זה אומר סברא כזו וזה טוען כי הסברא הפוכה, האחד 'ממציא' הגדרה כזו, ואילו השני טוען בתוקף - 'מה פתאום?! ההגדרה שונה בתכלית!'; אנו מוצאים את עצמינו עם כ"כ הרבה אפשרויות וצדדים, בכל נידון ובכל פסקה בגמרא והראשונים, יש כ"כ הרבה אפשרויות לפרש את דבריהם, הן בפשט הן בהגדרה, והן בסברא. כאשר כל מהלך שונה מחברו כרחוק מזרח ממערב. עד שלעיתים נוצרת בתוכנו הרגשה שכביכול התורה היא כמו 'פלסטלינה' ח"ו, זה מושך לכאן וזה לשם, כביכול כל אחד 'רשא' להמציא סברות כלבבו, ואילו ה'אמת' האמיתית - מה תהא עליה?

לא פעם אנחנו שואלים את עצמינו - 'האם באמת יש משמעות לכל סברא שצצה לנו במהלך הלימוד?!' 'האם יש דרך לבדוק מהי סברא נכונה ומה לא?' 'האם יש איזשהו מצפן שיוכל לכוון אותנו האם אנחנו צודקים בשיקול הדעת שלנו, או שאולי טעינו?'

תהיות רבות קיימות מסוג זה, אברכים חשובים שעוסקים כבר שנים רבות בלימוד העיון, ועדיין מקננת בתוכם שאלות אלו, והסיבה לכך, זה לא בהכרח בגלל שחסר להם משהו בלימוד העיון, הם מאד נהנים ומרוצים, אך בכל זאת משהו בפנים 'לא רגוע', ולא פעם עולה בהם התחושה 'שאולי כאן טעינו'.

ולצערנו אנו מכירים כאלה, ששאלות אלו גרמו להם לסגת, לעזוב לגמרי את העיסוק בלימוד העיון רק בגלל הרגשה נוראה זו, שהם כביכול עוסקים בלימוד שלא מקדם אותם לשום מקום,

ראיון מיוחד עם מחבר קורס 'יסודות העיון' הרה"ג אברהם מלוביצקי שליט"א

ראיון עוצמתי ופתוח על 'מאחורי הקלעים' של קורס ותוכנית 'יסודות העיון', עם מחבר הקורס הרה"ג אברהם מלוביצקי שליט"א אשר זכה להרביץ תורה מועל 25 שנה בישיבת בית אברהם בירושלים.

נגיש ישר ולעניין בלי להכביר בהקדמות:

כולם מדברים על קורס 'יסודות העיון' בעניינים בורקות, אבל כמעט שלא מדברים על הרב שעומד מאחורי הקורס, אולי באמת מותר לשאול אחת ולתמיד מי הוא הרב שעומד מאחורי הדברים, מהיכן נוצרו היסודות הללו, והאם כדאי להשקיע זמן וכסף בכדי לשמוע ממנו?

ר' אברהם שליט"א: זו שאלה טובה, והתשובה לכך פשוטה: היסודות נבנו מתוך השטח! יש מאמר חז"ל 'קבל את האמת ממי שאמרה', כי לא משנה מי האומר, השאלה היא מהיכן באים היסודות. גם כאן, 'יסודות הדברים' נבנו מתוך מעקב אחרי תלמידים רבים שבאתי עמם במגע, אם זה ביישי"ג 'בית אברהם' בירושלים, או בחורים ואברכים נוספים. ולאחר עיון מעמיק חפצתי להבין מה עושה את ההבדל בין מי שאוהב את העיון למי שמתוסכל מזה, ומה עושה את ההבדל בין בחור ואברך שמבין את הסוגיות בבהירות ובחדות, למי שלא. ונוכחתי לראות כי זה לא בהכרח קשור לכישרון, אלו הם פעולות חשיבה מסוימות שאם נדע אותם כל אחד יוכל להבין ולהתחבר ולהנות מהלימוד.

ולכן, היסודות של הקורס הם לא תיאוריות, כל תובנה נולדה מתוך ניסיון בשטח, לאחר שיישמנו את הכלים למעשה, הן עם תלמידים בישיבה במשך למעלה מ-52 שנים, והן עם מאות תלמידי הקורס במהלך השנים האחרונות, וראינו בחוש את התועלת העצומה וההתקדמות שזה הביא להם, הן לחלשים והן לחזקים, כל אחד השתדרג והתקדם מהנקודה בה הוא אחז.

אין ספק שקורס 'יסודות העיון' צבר תאוצה בשנתיים המושך קריאה בעמ' 2 <<

הדרכה חדשה ומרתקת לרגל תחילת הזמן - ללא תשלום:

5 כללים איך להינצל מטעויות בהבנה

'המצפן' שינווט אותך בדרכך לאמיתה של תורה

להאזנה להדרכה חייג עכשיו:

שלוחה 5 **02-580-1-580**

חשובים לצד מרביצי תורה, ויש לנו ראש כולל מיוחד שמנהל את הכולל ביד רמה, וחברי הכולל מדווחים על תועלת גדולה שיש להם מאווייה של הרבנים, משאירים תרגולים על הסוגיא הנלמדת, והפך להיות תחליף לכולל אמיתי, הלימוד הזה תופס להם את כל היום, שקועים בלימוד הזה עד הסוף.

אה... יש עוד חסרון, אך זה 'חסרון' כללי שיש בכל קורס, שצריך להשקיע בזה קצת עבודה וזמן, מי שאין לו סבלנות להשקיע, מגיע רק לשמוע את השיעור ומצפה לקסם שפתאום יהיה לו טעם וחיבור וגישמאק, בדו"כ זה לא יצליח. אם כי לפעמים זה גם קורה... כשיש לאדם את כל התנאים מסביב, ורק היה חסר לו ההגדרות. אבל לרוב כן צריך לעבוד עם עצמך, כדי להפנים את הדברים. כמו בכל קורס, בכל למידה חדשה, אני מתאר לעצמי שיש כאלו שלא ינקפו אצבע ובאמת התועלת תהיה פחותה.

אבל מי שישקיע, יראה פירות מבורכים בע"ה. ממש כמו בכל סוגי הפיזיותרפיה, מי שמתרגל מתקדם, כמה הוא מתקדם? זה כבר תלוי מה נקודת הפתיחה שלו, ותלוי מה רמת ההשקעה והתרגול, אבל תמיד משהו חיובי לזו. גם בקורס 'יסודות העיון' לא אמור להיות אחרות, ואנחנו רואים את זה בשטח.

בדרך כלל אנשים שואלים 'למי הקורס מתאים', אני רוצה לשאול ההיפך, 'למי הקורס רואי לא מתאים, ושבוודאי לא יראה מזה תועלת'?

ר' אברהם שליט"א: א. מי שמתקשה בלימוד גמרא בסיסית, זה לא מתאים לו. הוא יבין אולי את הקורס, אבל יחסרו לו יסודות ראשוניים שלא מדוברים בקורס. ב. מי שיש לו הפרעת קשב וריכוז רצינית, יהיה לו לא מוטפל תרופות, אין לו מה להיכנס, הוא לא כשיר באמת לקלוט תובנות מחשבותיות. ג. אנשים מנוכרים, שכבר לא פתוחים לעשות באמת שינויים בחיים, קשה להאמין שהם ישנו הרגלי חשיבה. אבל זה בהחלט יכול לרעוע אותם, להכניס להם וריקות מן בלימוד וחדוות יצירה, למשך תקופת הלמידה, ואולי קצת אח"כ. ד. מי שלא פנוי לקלוט, מבחינה רגשית, נכון שנתנו לחידות, כפייתיות, או שהוא טרוד מקשיי החיים ברמה חזקה שאין לו ריכוז ללימוד. ה. מי שלא הצטרף לקורס מתוך רצונו האיש, אלא מתוך כורח וכפייה, כגון בחור ישיבה שמשגיח הישיבה מכריח אותו להצטרף לקורס, ומאיימים שאם לא יתפוס את עצמו ללימוד יעיפו אותו מהישיבה, ברור שהוא לא פתוח לקבל ולשנות. זה לא שרשך את הקורס, והתברר לי שהוא מלמד בכתה גבוהה בת"ת, והמנהל שלא היה מרוצה מהרמה הלימודית שלו, שילם עבורו על מנת שיצטרף לקורס, אבל כנראה שכל הרעיון לא היה ממש לרוחו של המלמד, הוא הקשיב בלי מוטיבציה. אני לא יודע איזה תועלת תהיה לו...

אחד שכבר לימד שנים רבות בעיון, ונהנה ויש לו סיפוק, האם יש לו מזה לקבל מהקורס?

ר' אברהם שליט"א: אין גבול לשיפור ולטוב. אני יכול לומר שגם אני בעצמי, אם הייתי נכנס לקורס עכשיו והייתי צועד במסלול הזה, שכל שבוע מתחדש לי 'כלי חשיבה' מעניין, שימקד אותי להשקיע בנקודה מסוימת ביסודות העיון, ויכוון

שליט"א ראש הכולל המפורסם 'חלקת יעקב' - בריש, וראש ישיבת 'עץ חיים' בבני ברק, הוא תומך מאד בכל הרעיון של 'יסודות העיון', ורואה בזה כלי חשוב להרים את קרן הלימוד הנכון בעיון והבנה אמיתית.

אבל האמת שכל מי ששומע את הקורס מעיד שלא מדובר פה ביסודות חדשים, אלא שאת היסודות הישיבתיים המקובלים מראשי הישיבות בדורות האחרונים, את היסודות האלו אנחנו מניחים על השולחן בצורה מפורשת ומסודרת. כמוכן שאפשר תמיד להתווכח על הגדרה ספציפית אם היא נכונה או לא, אני פתוח לקבל ביקורת והערות, ובאמת במשך השנים, דייקנו את ההגדרות יותר ויותר, בעקבות הערות של המשתתפים.

הנוהג שבועלם לפרסם רק את החלקים הטובים של כל מוצר, אך ברור לכל אחד שלמרות כל הצלצולים יש גם את 'האותיות הקטנות', שברוך כלל נוהגים להסתיר, ר' אברהם, הפעם אני רוצה להניח הכל על השולחן, בלי להסתיר את האותיות הקטנות, אכן הקורס טוב ומוצלח, אבל מה הם 'הצדדים האפלים' של הקורס, החלקים שלא רואים בפרסומות?

ר' אברהם שליט"א: אפשר לגלות לכם כי יש כאן בערך 4-3% אחוזי ביטול... מכל מיני סיבות. ובה' חלט הדבר אפשרי, מי שרואה שזה לא מתאים לו, יכול לצאת מזה מהתוכנית בתוך חודש.

אתה מחפש חסרון...? אולי זה שהתוכנית מועברת דרך הטלפון ולא בצורה חיה, אדם אולי יכול להרגיש קצת בודד במערכה, ולכן אנחנו באמת ממליצים לעשות את זה עם חברותא, וגם מי שנכנס בלי חברותא שיקבע חברותא מקורס או מבחוץ שיעבוד איתו יחד. ואגב, יש לנו מוקד של סידור חברותות בתוך הקורס. גם יש מערכת הטלפונית במיוחד עבור זה - שלוחות 'פורום' בין משתתפי הקורס, שם ניתן לשלוח ולסייע אחד לשני בענייני הקורס. מלבד 'שלוחת שאלות ותשובות' שם ניתן להפנות אלי שאלות ולקבל ממני מענה בס"ד.

"מה עושה את ההבדל בין אחד שמבין את הסוגיות בבחירות ובחדות, למי שלא? נוכחתי לראות כי זה לא קשור לכישרון, אלא הם פעולות חשיבה מסוימות שאם נדע אותם כל אחד יוכל להבין ולהתחבר ולהנות..."

לפי חצי שנה פתחנו גם כולל טלפוני, שבא לתת מענה נוסף בדיוק לנקודה הזו, הכולל הוא בעצם שדרוג לשלוחות 'הפורום', אלא שבכולל יש אורה ממש מאחדות ומנוגשת, וגם לומדים יחד סוגיא אחת משותפת לצורך ליבון וחיידוד הכלים, אפשר הרבה להאריך על הכולל הזה, יש שם אברכים

האחרות, רואים ושומעים את בוגרי הקורס מדברים עליו בהתלהבות גדולה, אבל אני לא מוכן דבר אחד, ממה נפשך, אם יש חידושים בקורס שלא שמענו מרבותינו, אז למה לי לשמוע אותם, למה לסטות מהדרך שקיבלנו מהם, ואם הדברים אינם חדשים, אז למה לי לשלם לשמוע את הידוע ומוכר לכולם?

ר' אברהם שליט"א: בין 'לסטות ממה שקבלנו ועד 'לשמוע את הידוע', יש מרחק עצום, הרי בדרך כלל רבותינו לא הקדישו זמן להסביר לנו עם איזה כלים הם השתמשו בכדי להנחיל לנו דרך לימוד. והחינוך עשה ע"י שימוש ת"ח, ששומעים את תורתו של הרב, ומה למדו מה ואין, ולפעמים גם היו זוכים להרצות בפניהם את חידושים והם מכוונים ומדויקים אותם אם טעו וכדו'. אבל לא באמת נעמדים להסביר את היסודות של הלימוד, ובוודאי שלא באופן שיטתי ומוקף ומסודר מא' עד ת', כגון איך להגדיר נכון, איך מגיעים להבנה עמוקה, איך נמנעים מטעויות בשיקול הדעת, איך להעמיד סוגיא וכו' וכו'.

דבר נוסף שחשוב לדעת, כי הקורס אינו מתיימר לתת דרך ושיטה איך צריך ללמוד, הקורס רק בא לתת את המרכיבים, לתת להם שמות והגדרות, לא לשים את אותם הגדרות על השולחן. אבל להמליץ מה הם סדרי העדיפות, כמה לקחת מכל כלי, זה אינו מטרת הקורס.

האם יש באמת הסכמות והמלצות מותלמידים חכמים ורבנים מוכרים?

ר' אברהם שליט"א: לפני שיצאתי עם הקורס, שאלתי את מורי ורבי, כ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א שהוא גם היה ראש הישיבה שלי, על עצם הרעיון של קורס שמדריך בצורה שיטתית ומפורשת מה הם יסודות העיון, האם רוח חכמים נוחה מרעיון כזה, שהרי רואים בחוש כמה זה מועיל לתלמידים כשמסבירים להם במפורש מה הם הכלים, או שמא יש בזה בעיה של 'חדש אסור מן התורה' מור"ר שליט"א אמר שאין בזה שום בעיה, אפי' שלא שמענו עד היום כגון זה ואדרבה הוא מאד דרבן אותי לכך. ואח"כ, במרוצת השנים, תוך כדי מסירת הקורס במחזוריים הפרונטליים, פנית אלי עוד כמה פעמים, ושאלתי אותו על מגוון נושאים, בקורס, על הגדרות וכלים, איך נכון להגדיר אותם, והוא הנחה אותי ונתן לי הוראות והגדרות ברורות.

אני לא יכול לומר שכל הקורס הוא עפ"י הכוונתו, אבל גם בחלקים שלא שמעתי ממנו ישירות, הם דברים שהבנתי מהשיעורים כלליים שמסר, וגם מהשיעורים ששמעתי משאר הר"מים בישיבה, שהם תלמידיו הקרובים של הנתיבות שלום זצ"ל, וקיבלו ממנו, וכן מה שהבנתי מתוך ספרי האחרון גים.

למעשה, את הקורס עצמו כמוכן לא שמע אף אחד מגדולי ישראל הידועים, אני לא מעז לחלום על זה, הזמן שלהם כ"כ יקר. אבל ת"ח גדולים שמעו גם שמעו, וגם מרביצי תורה והביעו את התפעלותם.

בנוסף, זכינו למכתב מיוחד מאת ראש ישיבת 'בית אברהם' הג"ר משה ברוזובסקי שליט"א, שכתב המלצה חמה לאחר שראה את הפירות של בוגרים שהשתמשו בכלים של הקורס, והתקדמו בלימוד בצורה יוצאת דופן.

עוד מכתב המלצה נלהב כתב לנו הג"ר מאיר לוריא

מתחבר. מלמדים כאן איך להפעיל את החל בצורה נכונה, באופן שזה יגרום לך להבין עמוק יותר.

למעשה, משתתפי הקורס הם מגוונים מאד, מכל החוגים והמזנים, הן ליטאים, בגורי הישיבות המובחרות ביותר שבציבור הליטאי, והן חסידים מכל הסגנונות, והן בני תורה ספרדים וכל אחד שמגיע עם רצון חזק לקבל ולהתקדם ב"ה מצליח!

לפני שנסיים, נעלה כאן שאלה מציקה, אני מניח שרבים מלומדי העיון מתחבטים בה ומדחיקים אותה הצידה בגלל החינוך שקיבו, לו, או כי הם בסביבה ש"חייבים" ללמוד בעיון, אך בתוך תוכם הם שואלים את עצמם - למה בכלל ללמוד בעיון? או יותר נכון מה זה בכלל עיון, למה שלא נלמד פשוט, ואם יש משהו לא מובן מחפשים תירוץ וממשיכים הלאה, מה העניין לחפש להסתבך?

ר' אברהם שליט"א: יש שג עיון שאפשר לקרוא לזה 'להסתבך', אבל עיון אמיתי זה בדיוק הפוך, רוצים להבין הכי פשוט. ובגלל שהתורה היא כ"כ עמוקה, ואנחנו כ"כ קטנים ורחוקים ממנה, לכן צריך הרבה לעמוד אפי' כדי להבין הבנה הכי פשוטה 'פשוט' זה לא שטח, זה פשוט אבל עמוק. 'פשוט' לא הכוונה חלק, פשוט יכול להיות גם מאד מורכב. פשוט זה זה ישר, שר ישר כמו שעשאו האלוקים. פשוט זה לא השקפה ראשונה, זה מגיע אחרי הרבה מחשבה, ורק אז מגלים שזה פשוט מאד. אחד הצדדים אמר על המצוה 'תמים תהיה עם ה' אלוהיך', צריך להיות פיקח גדול בשביל להיות תמים... תמימות זה לא טפשות, ולא שטחיות, זה ישרות.

ואת זה בדיוק אנחנו מנסים להעביר בקורס. ואם נעשה מצינו את ההשתדלות לכוון לאמיתת של תורה, ונסה לברר את דברי הרמב"ם, הרמב"ן, מה הוא התכוון, מה הוא רצה, ננסה קצת להרגיש את 'בעל השמועה העומד לנגדו, אז נוכח לזה קצת, לפי כמה סיעתא דשמיא שיש לנו. בפרט אם אין לנו מטרה וזה כדי להאדיר את עצמנו, אלא באמת באמת אנו רוצים להבין מה ה' רוצה במצווה הזו, מה ה' רוצה בדיון הזה, מה הגדר שלו, ומה ההבנה שלו, ונתייגע ונשתדל בזה עד כמה שנוכל, מהגעת, את בוודאי שיהיה לנו סיעתא דשמיא להשיג קצת את התורה.

לסיים מה תרצו אולי לומר ולהוסיף מבמה זו לציבור לומדי התורה?

ר' אברהם שליט"א: (בקריצה) מה יש להוסיף על פסוק מפורש במשלי: 'ראשית חכמה - קנה חכמה'...

ואחל לכולם, שיקיימו בנו ציבור לומדי התורה, גם המשך הפסוק: תיתן לראשך לזית חן עטרת תפארת תמגן - שנוכח לחוות בקרוב את השני הגדול בלימוד, שינוי שיביא אותנו לאהוב באמת את התורה הק', להרגיש את תפנית המוח ופריצת המחשבה, את היצירתיות וחדושי התורה, את החוויה של לראות כל דבר לעומקו, ולהגיע לחוות את השמחה שיש בהגות הספיקות בלימוד, את העוצמה והבטחון העצמי מכח יכולת ההכרעה, ואת הרווחים הרוחניים, כפי שאנחנו שומעים שוב ושוב ממסיימי הקורס הי"ו.

ונסיים בתפילה לה' 'הוא עינינו בתורתך', 'ודבק לבנו במצוותך', 'יחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך'.

במדויק, וממילא יודע לתת להם פתרונות מדויקים.

כמובן שלר"מ פרטיים התועלת היא הרבה יותר ישירה, כי אין להם לחץ של אמירת שיעורים והספק, הם יכולים להרשות לעצמם לעבוד עם התלמיד על כלי החשיבה, ולהפעיל אותו יחד את המשימות, בהתאם לצרכים של התלמיד הזה במיוחד.

האם תוכל לתת לנו על קצה המזלג את הנושאים עליהם אתם מדברים בקורס?

ר' אברהם שליט"א: (נאנח...) זו שאלה קשה...

למדני את כל התורה.

כיון שמטרת הקורס היא לא רק לתת לך סדר בלימוד הסוגיא, אלא להפוך את האדם עצמו לאדם חושב, לאדם מעמיק, לבעל הבנה, לכן הקורס לא בנוי רק כמו סדר השו"ע עם סדר פעולות מעשיות, אלא יותר כמו הסדר של הרמב"ם, שמתחיל להסביר את יסודות היהדות, ה' יסודי התורה, מי שלומד שו"ע אור"ח יודע מה צריך לעשות, אבל מי שלומד רמב"ם בונה גם את האדם עצמו, בונה את התודעה היהודית שלו, נותן לו אמונה ויר"ש. אח"כ הרמב"ם כותב גם את ההלכות המעשיות. גם בלמידת 'יסודות העיון' יש את הסדר המעשי בפועל איך מתחילים סוגיא ואיך מתקדמים ואיך סוגרים אבל לפני צריך לבנות את האדם עצמו, לבנות את החשיבה שלו. לכן אנחנו מתמקדים בתחילת הקורס בהסברת היסודות של הלמידה והחשיבה, מה הם היסודות, מה המטרות, ובמקביל גם לומדים איך זה מתנהל מבחינה מעשית, החל משלב לימוד הגמ' והראשונים ביסודית, הבנת הפשט, עומק הפשט, המשך בפעולות החשיבה שפותחות את הבנת הדיון לעומקו, ועד לסגירה סופית.

באמת שא"א לפרט את כל הנושאים על קצה המזלג, אבל אני יכול לתמצת את כל נושאי הקורס למסר בן מילה אחת... המסר הוא: 'להבין', זה ה'לומדי' על רגל אחת' את כל הרעיון של קורס 'יסודות העיון'. אבל מה הפרט 'להבין', ראינו מה להבין, ומה איך בכוחות ואין תפקידנו להבין ומה הדרך והכלים איך להבין, זה קצת יותר ארוך... זיל גמור.

האם הקורס פונה בעיקר לחוג מסויים? האם הוא מתאים יותר לחסידים או לליטאים או כל הוא אחר?

ר' אברהם שליט"א: הקורס מתאים לכל יהודי שרוצה ללמוד ולהבין! בכל סגנון, בכל שיטה, ובכל דרך. לא מלמדים כאן איך ללמוד בעיון, את זה כל אחד למד מרבותיו, ולכל אחד את הסגנון אליו הוא

אותי לעשות תרגיל מסוים, לפי התוכנית, בוודאי שגם אני הייתי רואה שיפור. עכ"פ, עד היום לא היה אחד כזה שאמר אח"כ שלא קיבל כלום, אין ביהמ"ד בלא חידוש. ויש כיום ת"ח מופלגים המשתתפים בתוכנית, שכבר יודעים ללמוד בעיון מזה שנים רבות, ומעידים בפה מלא על תועלת יוצאת דופן ועל חידושים נפלאים ששידרגו להם את הלימוד בכמה רמות.

האמת שהשאלה היא לא האם היו לך חידושים בתנאים של הקורס, השאלה האמיתית היא האם אתה כ'מצב למידה' או לא. בעיקרון אם כל אדם יגדיר לעצמו ש'הוא נכנס עכשיו למצב-למידה' של יסודות העיון, בין אם הוא יצטרף לקורס ובין אם לא - הוא בוודאי יתקדם. מי שבאמת נכנס למצב למידה, הוא מחפש בעצמו תובנות ורעיונות בעניין, הן מתוך הלימוד שלו עצמו והן ממעקב אחרי רבותיו, אחרי האחרונים, מתוך הספרים, או שהוא מקשיב לקורס מסודר, לא משנה מה, ברור שהעיסוק, החיפוש וההתבוננות בדרכי העיון יקדמו אותו מאד. ואנו באמת ממליצים ע"ז, שכל אחד יתבונן בדרכי העיון גם בכוחות עצמו.

איזה תועלת יכולים לקבל רמ"ם מגיד שיעורים, ורמ"ם פרטיים?

ר' אברהם שליט"א: נתחיל מהתועלת הכי שולית, שהשיעורים של הרמ"ם הופכים להיות מעניינים יותר. וממילא יש יותר קשב מצד התלמידים. זו תועלת מינימלית. גם אם המג"ש לא מעביר לתלמידים את היסודות עצמם בצורה מפורשת, רק הוא משתמש בהם בעצמו ללימוד הסוגיא והכנת השיעור, השיעורים יותר מרתקים.

מעבר לזה, צריך לזכור את מה שכותבים השו"ע הרב והאגלי טל - שבמינו החלק של ה'לומד' שיש במצוות תלמוד תורה, זה לא להסביר את הגמרא והשו"ע, אלא זה בעיקר ללמוד איך ללמוד, להעביר להם את היסודות. אמנם זה לא אפשר להעביר במידה רבה גם בלי לדבר ע"ז מפורש, אבל הניסיון מוכיח שאם משוחחים עם התלמיד על יסודות החשיבה במפורש - התועלת גדולה יותר. כמובן שלא הופכים את אמירת השיעור להרצאת קורסים..., אבל בצורה עדינה אפשר להשליח מדי פעם הסברה קצרה של איזה יסוד בדרכי הלימוד.

אחד המשתתפים בקורס, משמש כמגיד שיעור בישיבה לבעלי תשובה, הוא מלמד בחורים צעירים גמרא בפעם הראשונה בחייהם, הוא כן עובד עם התלמידים על הכלים של הקורס בצורה מלאה, הוא ממש מלמד אותם את הכלים בצורה רשמית ומסודרת, והוא רואה בזה סיעתא דשמיא גדולה.

ויש מגיד שיעור אחר, בישיבה רגילה, שם כאמור לא מתאים לדבר ע"ז רשמית בשיעור, אבל כשהוא מדבר עם בחורים באופן אישי הוא יודע לכוון אותם ולייעץ להם במה להשקיע ואיך להשקיע, ע"ז הכלים שלמד בקורס. הוא מספר שניגש אליו בחור שפתח בפניו את סגור לבו, על קושי גדול בעיון, והוא ממש ישב ונכח. המג"ש המליץ לבחור להשתמש בכלי מסוים שהוא שמע בקורס, הסביר לו היטב את הכלי והתועלת. אחרי מספר ימים הבחור ניגש במצב רוח מרוגע ומספר לו שישנו רציני לטובה. כעבור כמה שבועות הבחור דיווח לו שהכלי הזה עשה לו ממש מהפכה, חל בו שינוי מופלג, וגם התברר ששלו משתומם מה קרה לו שלפתע התעורר לחיים, ומקשה ומתפרץ בטוב טעם ובביטחון חזק.

ר"מ אחר הדגיש לנו את התועלת שהיה לו מבחינת האבחון של התלמידים, כעת הוא יודע להזהר את הבחינה של התלמידים יותר טוב, להגדיר אותם

המשך מעמ' 1 <<<

שהלוואי ויזכו לכוון לאמיתתה של תורה, ואף תיקנו תפילה מיוחדת על כך אותה, אנו אומרים מידי יום בתחילת הלימוד, אם כך איך אתם מתיימרים להדריך בצורה ברורה ויציבה לכוון לאמיתתה של תורה?! וכי גדולי התורה לא הכירו את השיטות שלכם?

שאלה במקומה. אלא שחשוב לדעת, שלמרות התפילות והתקוות של גדולי התורה לזכות לכוון לאמת, כאשר ישבו בפועל ללמוד - הם סמכו על שיקול דעתם באופן מוחלט, הם חרטו את 'דעתם' ע"ג ספרים לדורי דורות, ואף הורו על פי זה הלכה למעשה, אם כך חייב להיות שהיה להם איזו אמת מידה ברורה שעל פי זה הסיקו מסקנות מוחלטות. מהי אותה אמת מידה?

אכן, אנחנו לא מתיימרים לתת הבטחה לדעת בוודאות האם הצלחנו לכוון לאמת, כי כל עוד אנחנו בגלות והאמת נעדרת, לעולם לא נוכל לדעת בבירור כלפי שמא האם זו אמיתתה של תורה. אך למרות זאת, זה לא אמור להשפיע במאומה על צורת הלימוד שלנו, התורה ניתנה לנו לאנשים כערכינו, על מנת שנלמד אותה בכלים שלנו, ועל פי זה להכריע ואף לפסוק הלכות. ועלינו לעשות את תפקידנו, ללמוד ולהכריע ולהסיק מסקנות ברורות ע"פ הנתונים שקיבלנו ועד כמה שידינו מגעת. ויחד עם זאת להמשיך להתפלל ולקוות שלא ניכשל בדבר הלכה.

לא נותר לנו אלא לדעת, על פי מה להכריע, ומהי אותה אמת מידה שעל פיה נוכל גם אנחנו לסמוך על שיקול דעתנו.

אז מהו באמת אותו 'מצפן' שיקוון אותנו להסיק מסקנות ישרות לאמיתתה של תורה?

האמת שקשה מאד לפרט ע"ג גיליון קצר זה את התורה השלימה, יש הרבה מה לומר וללמוד בנושא זה, וזה בלתי אפשרי להקיף כאן את הכל. לשם כך ערכנו הדרכה שלימה, הדרכה טלפונית חדשה ומרתקת, שם תקבל את המידע החשוב הזה, ללא תשלום, שסייע לך לצאת ברור יותר מכל 'סדר-עיון'.

ביקשנו מהרה"ג אברהם מלוביצקי שליט"א שידרי לו ביסודות החשיבה וההבנה, מהניסיון הרב שצבר למעלה מ-25 שנה של הרבצת תורה ב'שיבת בית אברהם' בירושלים, וכן מניסיון שצבר עם מאות תלמידי קורס 'יסודות העיון' שראו הצלחה גדולה בזכות כלים ברורים אלו, וביקשנו ממנו להעניק בהדרכה כמה שיותר כלים לרגל תחילת זמן קיץ. לדחוס כמה שניתן בהדרכה של כשעה, ובה"ב על ב'ידינו' להגיש לכם הדרכה נפלאה מרתקת ומועילה, שוודאי תביא לכם

תועלת מרובה בלימוד העיון.

ההדרכה פתוחה כעת חיים במערכת הטלפונית של 'יסודות העיון' למשך 72 שעות בלבד, לאחר מ"כ השלוחה תיחסם והגישה תייה אך ורק בתשלום.

מפאת נחיצות הנושא, אנחנו אף מעניקים דרכון מיוחד למאזיני ההדרכה, הגרלה מיוחדת על סדרת הדרכות מרתקות מבית 'יסודות העיון' עמוסות בכלים ופרקטיקה להצלחה בלימוד העיון - עבור מי שיואזן ברצינות עד סוף ההדרכה, כל הפרטים על קבלת כרטיס ההגרלה יינתנו מיד בסיום ההדרכה.

ובאם תרצה לשדרג יותר את הלימוד שלך בעיון, בסוף ההדרכה תינתן הזדמנות מיוחדת, להצטרף לתוכנית המלאה 'יסודות העיון', בהנחה מיוחדת ומשמעותית מאד - לרגל תחילת זמן קיץ, בתוכנית המורחבת והמקיפה - המשתתפים בה כבר מאות לומדי תורה מכל הארץ - תקבל את המידע המלא, מפורט לפרטי פרטים הלכה למעשה, תוכנית שלימה שמלווה אותך למשך 25 שבועות, המקיפה את כל חלקי העיון, עם דפי משימות מסודרים לכל פרק, והיא תסייע לך ליישם בשטח ולראות תוצאות מבורכות בס"ד, הפרטים המלאים

על התוכנית, ועל התועלת העצומה שתוכל להפיק ממנה, ועל המבצע המיוחד והנדיר שתקף ג"כ ל-72 שעות בלבד - יינתנו למעוניינים בסוף ההדרכה.

אז אם רוצים לגלות את המצפן הסודי שיעשה לך סדר בראש, ויכוון אותך לחשוב בכיוון הנכון והמדויק, האזן עכשיו להדרכה - 5 כללים - איך להינצל מטעויות בהבנה בלימוד העיון?! ובעז"ה תוכל לפתוח את זמן קיץ ברגל ימין, עם כלים נפלאים להצלחה בלימוד העיון, לחוש סיפוק והנאה לאורך כל הדרך.

**אל תחמיץ את ההזדמנות!
להאזנה להדרכה חיג עכשיו
5-580-02-1-580 שלוחה 5**

חובל
72 שעות
בלבד

05484409 / 3339

הדרכה חדשה
מיוחדת מבית
'יסודות העיון' לרגל
תחילת זמן קיץ
תשלום - לרגל
תחילת זמן קיץ
תשלום:

5 כללים איך להינצל מטעויות בהבנה בלימוד העיון!?

'המצפן' שינווט אותך בדרך לאמיתתה של תורה

הדרכת חובה לכל לומד בעיון, המשתוקק לכוון לאמיתתה של תורה, ולוודא שאינו טועה בשיקול הדעת בהבנת הסוגיות בעיון.

ההדרכה תפרסם בפניך מפת דרכים כיצד להשיג תחושת יציבות וביטחון בלימוד הסוגיות, להסיק מסקנות ישרות לאמיתתה של תורה, מתוך בהירות, סיכוק, עם תחושת התקדמות ממשית, והנאה עצומה מאת הרה"ג אברהם מלוביצקי שליט"א

**להאזנה להדרכה חיג עכשיו:
5-580-02-1-580 שלוחה 5**

הגישה להדרכה פתוחה חיים ל-72 שעות בלבד
לאחר מ"כ השלוחה תיחסם והגישה תייה אך ורק בתשלום

מה תקבל בהדרכה:

1. דרך ברורה ללימוד סוגיא, שתעניק לך תחושת ביטחון ויציבות שמהווה נדבך בדרך הנכונה.
2. 'המצפן' - 5 כללים בלימוד סוגיא שינעו ממך טעויות בהבנה ובשיקול הדעת.
3. כיצד ניתן ללמוד את הירושלמי או הירושלמי או חז"ל וזאת נדבך...
4. איך מתמודדים מול הרעשה האומה שמלווה לומדים רבים - 'שלימוד' בעיון הפך את התורה ל'מסטיק' ח"ו, וכיבד כל אחד מהא' הדמיוני מברית כנען.
5. לדעת ללמוד וכן בעיון, מתוך סיכוק, אדרג והנאה עצומה.

בסיום ההדרכה תינתן הזדמנות נדירה ומיוחדת להצטרף לתוכנית המקיפה 'יסודות העיון' שהביאה בס"ד מאות ספורי הצלחה מופלאים ע"י מאות בוגרים ולהביאם שחוו שינוי אדיר בלימוד העיון, במבצע ח"פ מיוחד לרגל תחילת זמן קיץ שתקף לימים אלו בלבד, הפרטים המלאים יינתנו למעוניינים בסוף ההדרכה

יסודות העיון
מאת הרב אברהם מלוביצקי שליט"א

לפרטים על הקורס המלא 'יסודות העיון', ולערויות בוגרים < חייג עכשיו! >

02-580-1-580

עידן

דעת
אלקי איך
ועבדו

ד

71

פטרון מערכת ד

נחנך לע"נ הרה"ח זאב ב"ר
זו"ר האה"ח מרת מעריל ב"ר

גליון רכג - פרשת שמייני - שנת תשפ"ה

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

מהדורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - זוו' מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה • הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - זוו' רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

משנת החסידות

פרשת שמייני

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

• בתוך המאמר:

- איזו שייכות יש בין יציאת מצרים לטמטום הלב הנגרם ע"י מאכלות האסורות?
- מדוע קרא כאן הכתוב את יציאת מצרים בלשון 'המעלה' דייקא?
- שורש ההבדל בין ה'אסור' וה'מות' נעשה ביציאת מצרים
- 'שלוש קליפות הטמאות' הינן רע גמור, ואילו 'קליפת נוגה' היא הסתר על אלוקות?
- גלות מצרים עיכבה את ישראל מלהתעלות ממדרגה למדרגה
- מהו עומק הפירוש במה שנאמר במתן תורה 'אנכי עומד בין ה' וביניכם'?

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

ובזה תינצל מן הכעס:

על הכעס לא עובדים לאט
לאט כמו על שאר המידות
עמוד ה

זאת החיה אשר תאכלו:

הדבקות בחיים אמיתיים ע"י מניעה ממאכלות האסורות

א

ביציאת מצרים יצאו חלקי הקדושה מגלות

שייכות איסור מאכלות האסורות ליציאת מצרים

הנה בפרשתנו נאמרה הפרשה העוסקת בענין איסור מאכלות האסורות 'זאת החיה אשר תאכלו וגו' (ויקרא יא, ב), שאסרה התורה לאכול ולטמא את נפשוננו בכל השרץ הרומש על הארץ ובכל דומיהם. ובסוף הפרשה מסיק הכתוב (פסוק מה) 'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם אלקים והייתם קדושים כי קדוש אני', ומה שטעם איסור האכילה והשיקוף במאכלים אלו שייך לענין יציאתנו והעלאתנו מארץ מצרים.

ואכן מצינו בחז"ל (תובא ברש"י כא) שראו בפסוק זה קשר אמיץ בין יציאת מצרים לבין מניעת בני ישראל מלהיטמא בשרצים, ודרשו בזה 'ככולן כתיב והוצאתי, וכאן כתיב המעלה, תנא דבי רבי שמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא כבישיל שאין טמאים בשרצים כשאר אומות דיים, ומעלייתא היא גבייה, והוא לשון מעלה'. ויש לבאר ולהתבונן בטעם שייכות יציאת מצרים לאיסור אכילת השרצים ושאר דברים האסורים.

בשבירת הכלים ובחטא עץ הדעת נפלו הרבה ניצוצ' לרשות הסט"א

ויובנו הדברים בהקדם לבאר שורש ענין האכילה של דברים המתירים וטעם האיסור לאכול מאכלות אסורות.

והוא, כי הנה ידוע שקודם שברא הקב"ה את הבריאה העומדת עתה לפנינו, היה בורא עולמות אחרות, ומחריבן, (בר"י ג, ז), והוא ענין שבירת הכלים הנודע, ובעת ההוא נפלו הרבה ניצוצים קדושים וחלקי הקדושה לרשות הסט"א. ולא עוד, אלא שעל הניצוצין האלו של זמן השבירה ניתוספו עוד אח"כ בעת שחטא אדם הראשון באכילת עץ הדעת טוב ורע, שאז ירדו עוד הרבה חלקים טובים מהקדושה אל מחנה הטומאה, להיותם נכנעים ומשועבדים אל החיצונים והקליפות

הרי כל חפצי עולם הזה העשויים להחיות את האדם ולקיים אותו עלי אדמות, כמו מאכלים ומשקאות וכדומה, וכן שאר הכוחות והפעולות שעושה האדם כדי חייו כמו שיהיה וטיול וכו', יש בהם ניצוצין קדישין ממי החיים ברוך הוא המחיה אותם בכל עת ובכל שעה, ומשפיעים בהם חיות וכח הקיום. אולם כל ניצוצות הללו הנמצאים בענייני רשות והטבע היו אסורים ביד הסט"א שאחזה בהם ולא הניחום לשוב ולהתעלות לשרושן ומקורן תחת כנפי השכינה. ולעניינינו נאמר בשעת האכילה לא היתה יכולת להעלות את הניצוצין הקדוש שבכל מאכל ולברר אותו באופן הנכון אל הקדושה. וכן הדבר בשאר עסקי הטבע, שבכולם לא היה מקום להוציא את חלקי הקדושה שנמצאו בהם ולהעלותם אל הקדושה

לא היו מרגישים את האלוקות הנמצאות בתוך הטבע

ובאופן פשוט יש לבאר מהות גלות זו לניצוצים קדושים אלו, והיינו לומר שבשעת העסק בהם לא היתה אפשרות להכיר את הבורא ב"ה הנותן ומשפיע בהם החיות והכח להחיות עם רב, וכאשר האדם היה עוסק בעניינים גשמיים היה כמו מתנתק מהקדושה, ומרגיש את עצמו כנפרד מאלקו, כיון שהסט"א והטומאה שיעבדו מאוד את כל עולם הגשמי תחת ידם ושליטתם.

טומאת מצרים מתגברת ביותר להעלאת עולם הגשמי אל הקדושה

וביותר בא עיכוב זה מצד טומאת מצרים, שקליפת מצרים, מקום תוקף הוזהבא והעוה"מ, היא המגברת והמעכבת ביותר לגילוי אלוקות בתחנות, שזהו כלליות ענין העלאת ניצוצין אל הקדושה, שהם אחושים ביד הניצוצים הקדושים האלה ומעכבים אותם לחזור ולעלות למקור שורשם שבקדושה. כי כן מצינו שאמר פרעה מלך מצרים ברוב עוותו וחוצפתו 'מי ה' אשר אשמע בקולו וגו' לא ידעתי את ה' (שמות ה, ב), והיינו לומר, שכאילו הוא התבונן בכל העולם הגשמי, ולא עמד על האלוקות שבה, ולכן היתה טענתו בפיו כי כביכול אין הוא מכיר את הבורא ית' המחיה אשר - לדברי משה ואהרן - הוא מחיה את כל הבריאה. וכן חיוגן שלא הניחה מצרים לישראל לבוא אל מתן תורה, שאז נמשך להם הכח בשלימות להעלות את כל ניצוצ'ם, וכפי שיבאר להלן בעו"ה. הרי שקליפת עוות מצרים היא הסתירה הכי גדולה להתעלות העולם הגשמי אל הקדושה (ראה גליון הקודם).

ביציאת מצרים יצאו חלקי הקדושה מגלות

אולם בשעת יציאת מצרים בקע הקב"ה את מחיצות העולם הגשמי, והופיע בהדרגה כח בתחנותיו באופן אשר מאז כבר ניתן לעמוד על האלוקות גם למטה, ואפשר לבוא לידי הכרה

פטרון הגליון - ניסן

נחנך ע"י ידידנו הנכבד
מורה"ר יואל גרינפעלד הי"ו
לע"נ אמו האה"ח רבקה לאה ב"ר משה צבי ע"ה
נפטרה ר"ח ניסן תשס"ז לפ"ק

ניצוצי הקדושה שבענייני הטבע היו אסורים ביד החיצונים

והנה במצב שכזה עמד כל העולם הגשמי כמו
בבית האסורים תחת שליטת הסט"א והקליפה. כי

כלות האסורות
א. הקשורות ביד
הס"ט"א, והיינו שלא יצאו
מגלות, וה'מות' - אלו
שנגאלו משם, מוציא
אסירים בכושדות. וע"י
אכילת דברים המתועבים
מסתתמים כוחות הרוחניים
שבאדם ונמצאים כמו
בגלות מצרים.

ג. שלוש קליפות הטמאות
הינן רע גמור, ומאידיך
קליפת נוגה איננה רע, אלא
היא מסתתרת על אלוקות,
ולכן ניתן לגלות בה אלוקות
ובכך להעלותה אל הקדושה.

כי הוא זה שמפעיל חיות לכל החפצים הגשמיים, ובכך נגאל העולם הגשמי מהיותו
משועבד בתחילה לצד הקליפה והס"ט"א.

ונמצא שבאשר יצאו עם צבא ה' מארץ מצרים, יצאו עמהם מגלות גם הרבה
ניצוצי הקדושה השייכים להלקם, לומר שכבר אינם משועבדים תחת יד הקליפה,
אלא מעתה ניתן הכח והיכולת להעלות את ניצוצים אלו הטמונים ונגזרים בכל
חפצי עולם הזה, ולדבק אותם במקור שורשם בחלק הקדושה.

ב

גדר מאכלות הכשרות - אלו שיצאו ממצרים

**שתי מדרגות בניצוא: אלו שכבר ביכולתם להתעלות
ואלו שתיקונם יחא רק לעת"ל**

אולם הגאולה שנעשה בשעת יציאת מצרים לניצוצים הקדושים, היה באופן
אשר נעשה בהם הבהל ובידור בין ניצוצים כאלו שיש להם יכולת לשוב למחוז
הפצם לשורש הקדושה - וזה ע"י עבודת האדם בהם, בזה שהוא מברך על
אכילתו והוא עוסק בהם לשם שמים וכו', - לבין ניצוצים כאלו שעדיין לא
ניתנה רשות לאדם להתעסק עמהם ולעסוק בתיקונם לעת עתה, עד עת קץ,
שאו ישובו ויתעלו כל חלקי הקדושה למקור שורשם למעלה.

'מות'ר': שאינו קשור ואסור ביד החיצונים

וביאר הדברים הוא, כי הנה כתב התניא (פרק י) בביאור מהות ה'אסור' וה'מות'ר'
שבתורה; 'שמות' פירושו שהניצוצים הקדושים הנמצאים בתוך הדבר הגשמי
ההוא אינם אסורים וקשורים כל כך ביד החיצונים עד שלא יוכלו לחזור ולעלות
משם לה', וניתן הקשר של הס"ט"א שעליהם, וממילא מותרים הם באכילה,
כי ישנה אפשרות להעלות אותם לגבוה. וזהו מהותה של 'קליפת נוגה', שהיא
קליפה הרביעית הנזכרת במראה המרכבה שראה יחזקאל הנביא 'ונגה לו סביב'
(יחזקאל א ד), שהם ענייני רשות שאינם בגדר חפצי קדושה ממש (ויתבאר להלן
בעת"ל). אך קליפה זו כלולה מטוב ורע, והיינו שביכולתם להתעלות ולהיכלל
במחנה הקדושה, ע"י העסק עמה לשם שמים.

'אסור': האסור ביד הס"ט"א כמו בבית האסורים

ומאידיך 'אסור' פירושו, שהדבר ההוא עדיין קשור ואסור ביד החיצונים כמו בבית
האסורים, ועל כן הגם שבחודאי גם בתוך מאכלות אסורות אלו נמצאים ניצוצי"ק
מהש"ת אשר על ידם ישנה חיות וקיום למאכלים ההם, בכל זאת אי אפשר
לאכלן ולהעלות את ניצוצי הקדושה שבתוכו לשמים, לפי שיש לס"ט"א שליטה
עליהם, עד שכאשר יאכלנו האדם, לא יד שלא יעלה בידו להעלות את הניצוצי"ק
לגבוה, אלא אדרבה הם ימשיכו אותו למטה אל הטמאה ויעשה כמגושם וכו',
כיון שהם משוקעים כל כך תחת ידי החיצונים המעכבים בעדם מלהתעלות
ולהתברך לשורשם. וזהו גדר שאר 'שלוש קליפות הטמאות' המזכורות שם [ורח
סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת], שהינן קליפות חזקות ביותר של הס"ט"א, והן
אוחזין בניצוצי הקדושה בתוקף גדול, באופן שאין יכולים להתעלות משם.

[ולפיכך אי אפשר לו לאדם להחיר לעצמו ולומר שהוא יאכל דבר כזה שאסרתו
התורה - אך יאכלנו לשם שמים, ולמשל כדי שיהיה לו כח ללמוד ולהתפלל
וכדומה, ובכך יעלה את הדבר ההוא לגבוה, כי דבר זה אינו, כי מאחר שאסרתו
התורה לאכלו את המאכל ההוא, היינו לומר שגדלי ודודע היה לפני הקב"ה שאין
לאדם היכולת לעסוק בתיקון הניצוצין האלו, ותיקונם תלוי ביד הש"ת בלבד.
וכולם יבואו לתיקונם השלם לעתיד לבוא בעת שיתקיים (זכריה ג, ב) 'זאת רוח
הטמאה אעביר מן הארץ', שאז יתבטל כל הס"ט"א וחיילותיו, וממילא יצאו ויתעלו
כל חלקי הקדושה שהיו אסורים בהם עד הנה].

גדר ה'אסור' וה'מות'ר': הוא: איזה דבר יצא ממצרים

ועל פי דברינו כאן נפרש ונאמר, ששורש הבהל בין ה'אסור' וה'מות'ר', אלו
הניצוצים שעדיין מקושרים הם ביד הקליפה, ואלו שכבר יצאו מהם והם 'מות'רים'
כאמור, נעשה בעת צאתנו ממצרים. והיינו לומר, שמאכלים האלו שהינם בגדר
'חית'ר', הכוונה בזה, שמאכלות אלו יצאו ממצרים, ועל כן הניצוצים שבהם כבר אינם
תחת ידי החיצונים וניתן להעלותם לשמים. ומאידיך, מה שהוא בגדר 'אסור', היינו
שמאכלות אלו לא יצאו ממצרים, והם אסורים עדיין ביד החיצונים שהם בבחי'
קליפת מצרים, ולכן אי אפשר לעת עתה להעלות את הניצוצות שבהן אל הקדושה

'מוציא אסירים בכושדות'

ועל כך נאמר לגבי יציאת מצרים (תהלים סח, ז) **'מוציא אסירים בכושדות'**, כלומר,
שבשעת יציאת מצרים הוציא הקב"ה את ענייני עולם הזה שהיו אסורים ביד
החיצונים, להיותם דברים כשרים - שניתן לברר אותם ולהעלות את הניצוצות
שבהם אל הקדושה^(א).

טעם שמך הכתוב יציאת מצרים למרשת שרצים

וממצא הדברים אנו למידים, ששורש הבהל בין מאכלים הכשרים שמתרים
לאכלם לבין אלו שאסרתן התורה - נעשה בעת יציאתנו ממצרים, שאז יצאו
כל הניצוצות המוכנים כבר להתברר ולהתעלות - ואלו הן המותרים באכילה,

ואילו שאר הניצוצים שלא נגאלו משם עדיין כלואים הם ביד הס"ט"א עד עת
בא דברו, והם הם שאסרתם הכתוב.

וע"פ הדברים האלה מבואר היטב מה שמך הכתוב יציאת מצרים לפרשת
השרצים, לומר לך ששורש טעם האיסור להיטמא בשרצים ובשאר מאכלות
האסורות הוא מפני שניצוצי הקדושה הנמצאים בתוך מאכלים אלו לא יצאו
משעבוד מצרים, ועדיין הקליפה אחוזת בהם מאוד, ועל כן אסור לאכלן ולהתעסק
בתיקונם, כי העסק עמהם לא יגרום לאדם אלא יירדה ונפילה.

'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים'

ושפיר התבטא כאן הכתוב לומר 'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו'
והיייתם קדושים' וגו', לומר שיציאת מצרים פעלה שמאז יכולים כבר ניצוצי
הקדושה שירדו ונפלו לתוך עמקי הקליפות - להתעלות מעלות רמות ולהידיק
במקור שורשם שבקדושה.

וכונת הכתוב בזה לפרש את טעם האיסור לשקץ את נפשתינו בשרצים ובשאר
מאכלות האסורות, ועל זה אמר 'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים' כדי
שהיייתם קדושים', כלומר שאני העליתי אתכם מארץ מצרים, ומכאן זה התעלו
גם כל הניצוצות שבמאכלים הכשרים מתחת יד מצרים, ואילו כאשר תטמאו
את נפשתיכם בכל הדברים המתועבים האלה - שילצו נגאלו ממצרים, הרי בזה
אתם חוזרים שוב לשעבוד מצרים, ואתם מדביקים את עצמיכם לצד הטמאה
והקליפה, כי ההתדבקות במאכלים אלו שלא יצאו מגלות לא יגרום לכם אלא
נפילה להיותכם תחת יד מצרים.

ע"י מאכלות אסורות מסתתמים כוחות הרוחניים שבנפש האדם

וזהו יסוד האיסור על מאכלות אסורות, שענינו הוא כדרך שכתוב בהם (א, יא)
(מג) 'אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרוף' וגו' ונשמאדם בס', ודרשו
בו חז"ל (זמא לט). 'אל תקרי ונשמאדם אלא ונשמאדם', כלומר שבאכילת מאכלים
הכשרים שהאדם מברך את הניצוצים הטובים שבהם, אי מותרותם כל נפש האדם, גם
נפש הבהמית שלו, להיותה נמשכת אחרי אלוקות, והוא מתעלה בהם למעלה. ואילו
במאכלות אסורות נעשה להיפך, שאז מתגברת הס"ט"א, והיא אוטמת וחוסמת את
כוחות הנפש האלוקות להורידן אל החיצונים. עד שהאדם נעשה כולו כבהמה, וכל
הרגשיו אינם אלא בעניינים גשמיים, ואין הוא מרגיש את טעם חיים אמיתיים,
נכון דבקות הבורא ושאר גשמי קדוש, כי כל כוחותיו הנעלים מסתתמים אצלו,
והוא מרגיש עצמו כמי שחי' חיי בהמה. וזהו טמטום הלב הנמשך ע"י מאכלות
אסורות, שכוחות הרוחניים שבאדם נמצאים כעין שעת הגלות במצרים.

ג

מהות קליפת נוגה: חושך והסתר על אלוקות

העמקה במהותה של קליפת נוגה

ומדי דברנו בענין קליפת נוגה, שהיא מקור כל מאכלים הכשרים ושאר דברים
המותרים שאינם אסורים וקשורים ביד החיצונים אלא יכולים המה להתעלות
אל הקדושה כנ"ל, מן הנכון להעמיק בדבר ולהתבונן קצת להבין טיבה ומהותה
של קליפת זו מדי.

כי הנה מצד אחד הרי קליפה זו כללית בכלל גדר הקליפות, שפירושו עצם
מהותה של 'קליפה' היא, שהיא שייכת לצד הטמאה והס"ט"א, וסותרת את הקדושה
ואת כל הדבוק בהש"ת, והכי נמי בדין בקליפת נוגה, היא ג"כ בכלל רשות
הס"ט"א והחיצונים, ומתנגדת לצד הקדושה. אולם כאמור מאידך גיסא הרי יש
בה ג"כ צד הטוב, ויכולים להעלות אותה אל הקדושה בעסקנו בהם לשם שמים
ומעתה מתעוררת השאלה, כי מאחר שקליפה זו היא בכלל הטמאה - וכפשטות
שקרה, אך יכולה היא להיכלל בחלק הקדושה, הרי כל עצם מהותה סותרת
את צד זו, ואכן יש לה מקום להתעלות ולהידיק בהש"ת, שוב מאיזה צד
נחשבת היא לקליפה.

שלוש קליפות הטמאות הינן מציאות של רע והיפוך הטוב

אך הביאר בזה הוא, כי טיבה ועניינה של קליפת נוגה היא: שהיא מחשיכה
ומסתירה את חיות האלוקות הנמצאת בתוך הגברא.

והענין בזה, כי אילו מהותן של שלוש קליפות הטמאות היא: שהינן רע גמור, וזו
ההיפוך של מציאות הטוב, והיינו שכל הדברים שאסרתם הכתוב באכילה, וכמו כן
כל השס"ה לא תעשה שבתורה המקבלים חיות משלוש קליפות אלו, הם דברים
רעים, והם גורמים רעה לנפש האדם העוסק בהם, וזהו מהותה של קליפות אלו

מהות קליפת נוגה: חושך והסתר על אלוקות

שונה הדבר לגבי קליפת נוגה, ובכל הדברים המותרים התלויים בה, שכל
אלו אינם חשובים כרע והיפוך הטוב, אלא הם מסתירים ומעלימים על אלוקות
והיינו שאין יכולים להכיר בכל הדברים החומריים והגשמיים את אור האלוקות
המחיה אותם והממשיך להם חיות וקיום. ומהאי טעמא היא חשובה כקליפה,
שהיא מכסה ומסתירה על אלוקות, אך מכל מקום איננה דומה לשלוש קליפות
הטמאות שהינן רע גמור^(ב).

א. ויש לומר בדרך צחות, כי מאחר שמקור כל ענין כשרות האכילה שייך ליציאת מצרים, לכך מלבד מה שבכל השנה כולה צריכים כל המאכלים הכשר והשגחה להעיד על כשרות המאכל לומר
שהוא כשר באכילה, ויתוסף על זה בימי חג הפסח - מועד צאתנו ממצרים - ענין 'כשר לפסח', להורות על שמקור כל כשרות המאכלים תלוי ביציאת מצרים.

ב. וביתר עומק יש לומר, שבאמת מצד הדין היה ראוי שכל מציאות שזכו המסתיר ומעלים על אלוקות ייחשב כרע גמור, כי אין לך רעה גדולה מזו לכסות ולהעלים בעד אור הש"ת שיאיר

נמצא, שטעם היות קליפת נוגה חשובה כקליפה, היא מפני - שכשמה כן היא - הינה מציאות של חושך והסתור המעלים ומסתיר על אלוקות, ומצד זה היא שיבת לצד הטומאה והס'א המתנגדים לגילוי אלוקות בעולם. אמנם מאחר שסוף כל סוף איננה מציאות של רע, לכן יכולים להעלות אל הקדושה, והיינו שכאשר עוסקים עמה לשם שמים, וכגון שהארם אוכל מאכלים המותרים בכונה יהיה אז כח לעבוד את הש"ת, או - במדרגה יותר גדולה - כאשר הצריך עוסק בעבודת בירור הניצוצין בשעת האכילה, ומעת הגאולה בהם האלוקות שבתוכם, וממילא הם מתעלים ובכללים בחלק הקדושה.

ד

שני סימני כשרות - כנגד קריעת ים סוף ומתן תורה

הדרן למה דאגן ביה, שנתבאר שיצאת מצרים פעלה חירות וגאולה לניצוצי הקדושה שהיו משועבדים תחת יד החיצונים, ומעת הגאולה ניתנה היכולת והכח לעסוק בתקונם ובהעלאתם לשמים.

יצאת מצרים התחלקה אח"כ למדרגות מרובות

אמנם נודע שיצאת מצרים, שעל ידי נמשך הכח להעלות הניצוצ"ק שבתוך מאכלים הכשרים, היו בה כמה מדרגות. כי הרי לבלי התקדש חג יצאו בני ישראל מארץ מצרים בחיפז, וכמו כן כל האורות שעתידים היו להתגלות במתן תורה - שהוא גמר יציאת מצרים, הופיע לישראל כבר בבת אחת לבלי התקדש לא בכדי ולא אחרת מגלות. אולם אח"כ התחלקו אורות אלו לכמה מדרגות, והמשכתם באה במדרגה אחר מדרגה בימי הספירה, וכגון ע"י ענני הכבוד, וע"י אכילת המן, עד שלבסוף באו לזמן מתן תורתנו שהוא תכלית יציאת מצרים.

קריעת ים סוף היא גמר ושלילת יציאת מצרים

ובאופן כללי ישנן שתי מדרגות בגמר יציאת בני ישראל ממצרים: קריעת ים סוף ומתן תורה. שהרי קריעת ים סוף נחשבת במדרגה מסוימת כשלילת יציאת מצרים, וכדכתיב אתם (שמות יד, יט) כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, מה שלא מצינו קודם לכן הבטחה לישראל שלא יחזרו עוד למצרים, וכדחזונו שפרעה עוד דרך אחרים להשיבם מצרימה לא אחר שכבר יצאו משם. וכמו כן באותה שעה עמדו ישראל בדין אם להניצל אם להיאבד עם מצרים (מכילתא שם פסוק י"ט), והיינו שהיה כמין דיון ושאלה אם יחזרו ישראל עוד לשעבוד מצרים. אך בשעת קריעת ים סוף הובטחו שלא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ומכאן זה נחשבת יציאת מצרים כגאולה נצחית וחירות עולם (ראה בארכה בגליון ר"ג - פ"ה בשלה דעתא). והוא גמר יציאת מצרים שנפעל בקריעת ים סוף.

ביותר מכך חשוב מתן תורה כתכלית יציאת מצרים

וביותר מכך נחשב מתן תורה כתכלית יציאת מצרים, שהרי כל עיקר יציאת בני ישראל משם היה כדי ש'הוציאת' את העם ממצרים תעבדו את האלקים על ההר הזה' (שם ג, יב). וכמו כן בשעת מתן תורה פתח הקב"ה את דבריו מתוך האש באמרו 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שם ב, ט), והתגלות זאת היא מה שחלשם להם קודם לכן במצרים (שם א, ט-ו) 'ההוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו', וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים', ופירשוהו חז"ל (ברכות לה) 'אמר להו' קב"ה לישראל, כד מפיקנא לכו עבידינא לכו מלאת כי הכי ידועתו דאנא הוא דאסיקני יתובן ממצרים', ומלאת זו היא מה שהופיע הקב"ה בעת מתן תורה ואמר להם 'אנכי ה' אלקיך, וככך ידעו ישראל והכירו בכבודו מי הוא זה שהוציאם ממצרים.

וכמו כן בשעה זו גילה הקב"ה את כל סיבת גילוי האורות של שעת יציאת מצרים, לומר לך כי כל אורות אלו באו להם לישראל כדי להעמיד אותם במדרגת 'עבדי ה' - ולא עבדי פרעה (מגילה יד), שעל כך נאמר (ויקרא כה, נה 'עבדי ה' - ולא עבדים לעבדים (כ"ה י). ועל זה נאמר 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים', לומר שמעתה אינכם עוד עבדי פרעה, אלא הינכם עבדי ה', וזהו כל תכלית וגמר יציאת מצרים.

שני סימני כשרות כנגד שתי מדרגות של גמר יציאת מצרים

הרי אמרנו שביציאת מצרים יצאו ג"כ המאכלים הכשרים מבית האסורים של החיצונים, שיכולו להעלות את הניצוצות שבהם אל הקדושה. ולפי האמור נימא, ששני סימני הכשרות שישנם בבהמות טהורות; מפרס פרסה ומעלה גרה (דברים יד, ו), הינם כנגד שתי המדרגות הנ"ל של יציאת מצרים, קריעת ים סוף ומתן תורה, וכמו שיבואר.

איסור אכילת דברים טמאים - כדי לזכות לחיים נעלים של מתן תורה

הגאולה ממצרים - כדי שיוכלו ישראל לילך ממדרגה למדרגה

כי הנה תכלית יציאת מצרים היתה - כאמור - שילכו ישראל ממדרגה למדרגה, עד שעילו ויגיעו למעמד מתן תורה ולארץ ישראל. ואכן היה זה לעומת מה שעמדו הם בתחילה בגלות, שלא יכלו לילך ברגליהם, כי נדר בית האסורים הוא, מקום שאין מניחים את האדם ללכת להיכן שהוא רוצה, והוא אסור במקום אחד ואינו יכול לצאת ממנו. ולפיכך היציאה משם היינו שמעתה ניתנה היכולת לילך ולהתעלות ממדרגה למדרגה נוספת (והדברים ארוכים עוד ואכ"מ).

תכלית ההליכה להגיע לבחי' עץ החיים: במתן תורה ובארץ ישראל

והנה הליכת בני ישראל במדבר היתה כדי לבוא ולהתדבק בבחי' עץ החיים, שהיה תכלית ההליכה היתה להגיע למעמד הנבחר בהר סיני, שעליו נאמר (שם ה, כא) 'היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי', כלומר שזכו אז ישראל להידבק במקור החיים ב"ה, וכמו כן איתא בזה"ק (ז"ח פ"א) שמתן תורה שהוא בינים החמישים - מדרגת שער ה'ן, הוא בסוד 'רזו דעץ החיים'. ונמצא שתכלית ההליכה במדבר היתה כדי להגיע לבחי' עץ החיים. ולכן כאשר הגיעו ישראל למחוז חפצם במתן תורה נאמר שם (שם פסוק ה), 'אנכי עומד בין ה' וביניכם' כלומר שמצד מתן תורה נחשבים אנו כבר במדרגת 'עומד', לומר שכבר הגענו אל התכלית, שער החמישים, שאין עוד שער נעלה ממנו.

וכמו כן נחשבת ארץ ישראל בבחי' עץ החיים, וכדרך שמצינו ששם הוא מקור אריכות הימים וריבוי החיים, וכמ"ל (שם יא, כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם', הרי שבארץ ישראל שורה אריכות ימים (ראה ברכת ח.י). וכמו כן אמר משה רבינו אל המרגלים כשהלוכו לתור את הארץ (במדבר יג, יח-ט) 'וראיתם את הארץ מה היא וגו' היש בה עץ, ופירש בוזה"ק (שם פסוק קנב) 'מאי עץ, דא אילנא דחיי', הרי שבארץ הקדושה מתגלה בבחי' עץ החיים. ונמצא שכל תכלית העלייה ממצרים וההליכה במדבר היתה כדי להתדבק בעץ החיים^(א).

מאכלות האסורות הן היפך מדרגת החיים שקיבלנו ביציאת מצרים

והנה הבאנו לעיל את דברי חז"ל ש"אכילת מאכלות אסורות נמטמס לב האדם, והיינו שהדברים המותרים מעלימים ומעכבים בעד התגלות כוחותיו הרוחניים, והאדם מרגיש בהם כאילו הוא ה' חיי בתמה. ולפי דברינו כאן מתפרש עומק הדבר בזה, כי ההתדבקות במאכלים אלו, היא השתירה ה' גדולה לעצם היציאה ממצרים - שתכלית היא הדבקות בעץ החיים, ואילו האדם המטמא את עצמו בדברים הטמאים, הרי הוא כאילו לא יצא ממצרים, ואין הוא הולך ומתעלה לבוא ולהתדבק בחיים רוחניים ונעלים אלו, בבחי' 'המעלה אתכם מארץ מצרים', אלא הוא יורד ונופל כמו בהמה הפונה ומסתכלת לארץ. ועל כך אמר הכתוב (יא, ט) 'זאת החיה אשר תאכלו', כלומר שרק ע"י מאכלים כשרים וטהורים תוכלו להידבק ולקנות איכות חיים אמיתיים ונעלים.

שני סימנים מורים על הדבקות בחיים אמיתיים

וכפי האמור שני סימני הכשרות שניתנו בבהמות לבדוק אם כשרות הן, הינם כנגד שתי מדרגות בשלימות יציאת מצרים, ומורות על ענין הקנייה והדבקות בעץ החיים - לעומת ההתנתקות ממנו הנעשה ע"י דברים הטמאים.

מפרס פרסה - כנגד קריעת ים סוף, מעלת גרה - לעומת מתן תורה

כי 'מפרס פרסה' ברגלי הבהמה מורה על כח של הליכה נכונה בדרך, וזהו כנגד קריעת ים סוף - שהיתה תחילת הליכת ישראל בדרך עלותם ממצרים כדי לבוא לבחי' עץ החיים^(א). ומאידך סימן 'מעלת גרה' מורה על מדרגת מתן תורה, שאז כבר הגיעו ישראל לתכלית הליכתם ודבקותם בעץ החיים, כענין 'אנכי עומד' הנ"ל, ומעמד הלזה הוא תכלית העליה ממצרים, וכמו שנאמר בו תדיר לשון 'עליה', וכמ"ל (שמות יט, א) 'ומשה עלה אל האלקים', וכן (במדבר כה, ו) 'עילת תמיד העשירה בהר סיני', כי אז נתעלו ישראל לשלימות יציאתם ממצרים, וכטעם 'אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים' (תהלים פא, א).

הרי ששני סימנים אלו מורים על ענין החיים שקיבלו ישראל ביציאתם ממצרים, שלטעם זה נאסר לנו להיטמא במאכלות הטמאים, כדי שזוכה להידבק בחש"ת מקור החיים שהעלינו ממצרים, ושיתקיים בנו 'והייתם קדושים כי קדוש אני'.

ויתגלה בעולם. אלא שמצב העולם כעת אינו במדרגה גבוהה כזו שחושך והעלמה על אלוקות יאה אכן נחשב כרע גמור, ולכן לעת עתה יכולים לעסוק בתיקוני קליפה הלזו. אמנם לעתיד לבוא בעת התיקון השלם, כאשר יעביד הקב"ה את רוח הטומאה לגמרי מן העולם, אזי תבטל ותכלה אף קליפה זו, ולא יראה ולא ימצא שום מציאות בעולם שתעלים ותחשיך על התגלות אלוקות, וכל הבריאה כולה תאיר מהורו וזיוו ית' שיופיע ויתגלה אז בלי שום מכסה ומסתור.

ג. ותבאר בזה בארכה במקו"א, כי עפ"י מה שנודע שישורש כל דבר שבעולם הוא כפי שהוא מופיע בפנים הראשונה שזכר בתורה, כי זהו גילוי על כל מהות הדבר שהינו מושרש באותו בחינה שהוא מתגלה בתחילה בתורה. והנה הדר"ך הראשונה הכתוב בתורה הוא מה שכתבו (בראשית ג, ד) 'לשמוע את דרך עץ החיים', ונמצא ששורש כל ההליכה בדרכים הוא 'דרך עץ החיים', והדברים ארוכים ביותר ואכ"מ.

ד. ויש בזה עומק, כי הדרך לבוא לענין החיים הוא ע"י ההבדלה בין טוב לרע, בין החלק שיש לו שייכות אל החיים לבין מה שאין לו שייכות אליו, והוא ענין 'מפרס פרסה', המחלק בין שני חלקים אלו. ואכן בקריעת ים סוף הובדיל הקב"ה בין מחנה ישראל למחנה מצרים (שמות יד, ט), וכמו כן נעשה הבדלה בתוך הים שמדור לישראל מימין ומשמאל (שם פסוק כ"ב), ויש לומר שזמן מורה על צד הקדושה, ושטמא רומז לסט"א, וההבדלה ביניהם נעשה בכך קריעת ים סוף, ובכך ניתן לישראל הכח לילך במדבר ולבוא לבחי' עץ החיים.

2

[illegible]

והזיתות הנ"ל הם גם בני 'ב' פעמים 'משה אהרן' והענין הוא, ויתאר ד"ה המבואר במקרא כי קדושת השמים הוא ענין יחוד שמים וארץ, וזה נרמז ג"כ במה שאמר ד"ה שהוא כיום שנבראו בו 'שמים' וזהו בסדר הספירות המכוונות כנגד ד"ה קצוות, ומצאנו כי 'צנח' הוא ד"ה המעלה/בחי' שמים, ואילו 'חור' הוא ד"ה הצמצום בחי' ארץ (פס"ח שני הלכות פ"ג), וא"כ משה ואהרן המכוונים נגד מדות נצח וחור (חורק א"ח א"ז), הם בחי' שמים וארץ, ולפי שבתכונות המשה נתייחדו השמים והארץ כאחד, ומצאנו כי דיה בחי' האכלולת של משה כאהרן ויהי במשה, ולכן זה הפסוק הוא ד"ה ב' פעמים משה ואהרן.

3

רש"י מביא מאמר חז"ל שהיה אהרן הכהן מתבייש להתחיל בעבודה, ולכן אמר לו משה רבינו 'למה אתה בוש, לכך נבחרת'.

הנה כאן היה ראשית חיטובו של אהרן הכהן להיות הכהן הגדול, ויבזה התחילה התמנותו על כלל ישראל. ומצני ענין דומה בשני מנהיגי ישראל שיהלכו לפני העם באותו דור ידוע. כי בתחלת התמנותו של אהרן הכהן להנהיג את כלל ישראל בחיות הכהן הגדול, היה מתבייש וחושב כי אינו ראוי לאיצטא זו. ושען על מה שהוא נחיה הכהן הגדול, וצריכים לעמוד ולספק על תמנות בית ישראל, והרי הוא צריך להשפיע הגדולה ביותר על טמא העגל, והוצרך משה רבני לחזק אותו, ואמר לו למה אתה בוש, כלך נבחרת.

והנה כדבר הזה היה גם אצל משה רבינו, כאשר בא הקב"ה למנותו להיות גואל ישראל ומנהיגם, גם הוא טען כי אינו ראוי לכך. כמו"ש בתחלת שליחותו של משה רבינו, שאמר **"מי אנכי כי אהל את פניה יישי ואני את בני ישראל מנערים"** (שמות י"א, א'). והנה הוא הרי היה האדם הגדול בענקים, תכלית שליחות המין האנושי, וכמו שמעיד עליו הקב"ה בעצמו **"כלל בית נאמן הוא"** (במדבר י"ב, ו) וכן כתוב **"ולא יאמרו בני ישראל אשר ישו אצל משה אשר ידעו ה' פנים אל פנים"** (דברים י"ד, א'). באופן שאין אנו יכולים כלל לשער את גודלו הגדולה. ובכל זאת לא מצאנו שום מעלה בעצמו לדחות את המלאך ולהעני את ישראל, עד שאמר לו הקב"ה **"כי אחזה עמי"** (שמות י"ז, יב).

ויש לנו להתבונן בחילוק שמצוינו בתשובות אשר ניתנו כנגד שפלות רוחם, כי אצל מרע"ה שהתאונן על עצמו מי **אנכי**, אמר לו הקב"ה כי **אדיה עמך**. ואילו אצל אהרן הכהן אומר לו משה רבינו **לך נבחרת**, ויש להתבונן מה ענינם של אלו שני התירוץ.

והענין יתבאר בהקדם מה שכתבו בוור"ק (ד"ר) כי משה רבינו היה **שושבינא דמלכא** ואחרן הכהן היה **שושבינא דמטרוניתא**, והיינו אשר לעצורו הקטר בין כנסת ישראל לארציהם בשמישים יש ענין שושבינים, כדלעיל. ומה שכתבנו שיש ענין שושבינים ללשון **מטרוניתא** אל **המלכא** היינו את הקב"ה אל **המטרוניתא** כלל ישראל, ואחרן הכהן היה עניינו לגלות ולקרב את **המטרוניתא** דהיינו את שמות ישראל אל הקב"ה.

ולכן כאשר משה רבינו היה טוען כי הוא אינו ראוי להיות מנהיג ישראל, אמר לו הקב"ה אך ורק **כִּי אִנִּי יָדָעְתִּי**, כי אתה שושבינא ומלכא, ואכן תהיה שושבינא ותגלה על עמך לכלל ישראל. אבל אצל האחרון הכהן שהוא שושבינא **דמטריעותא** אמר לו משה **לֹא נִבְחַרְתִּי**, כי כמנון שושבינא בחר בלך ישראל ברוב אחיה, כמון כן בחר בק ליהודא.

.3

וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו העותרים קחו את המנחה העתרת מאשי ה' ואכלוה מנצות אצל המזבח כי קדש קדשים הוא. ואכלתם אותה במקום קדוש כי הקד וחזק בניך הוא מאשי ה' כי

בן ציוני וגו' (י' יב-יג).

פירש רש"י עה"פ "קחו את המנוחה", 'אע"פ שאתם אונגין, וקדשים אסורים לאונגין, מ"מ יאכלוהו כמ"ש "בי כן צויתו" ומפרש רש"י שהציווי היה 'באמנות יאכלוהו'.

יש לרמוז בדבר כי 'אונן' הוא בני ק"ה, ואמר משה רבינו קדו את המהמה, כי תכתב 'המהמה' הוא בני ק"ה שהוא א' ותר מתכתב אונן, והוא הוא מה שאמר להם משה רבינו, כי המהמה היא אחת של עשר מאונן, ודיעו אשר היא נעלית מן האוננות אינה שולטת עליה, וזה כי כן א' במה שאמר קדו, כי שושו היתה הנה קדו, שהוא בני ק"ה, וכן א' במה שאמר, והוא מרמז על אותה כוונה, אשר אנ"פ שהם אוננים מ"מ יאכלו, והוה מה שמסוים ואומר 'היך חק בניך הוא', שהכל רומז על ב"ח ו' הנעלית מן האוננות, וכך יצונו בפסוקים אלו עוד כמה פעמים לשונות של חק, וכוונת הכל הוא לרמוז על זה הענין, להתעלות מן האוננות, ועי"ז יוכלו לאכול את הקדשים אפי' באוננות, וכן הנה נעלית ממנה.

7.

פירש רש"י: "לשון 'אשר הונק ואשר הורם', תנופה מוליד ומביא, תרומה מעלה ומוריד, ולמה חלקו הכתוב תרומה בשוק ותנופה בחזה, לא ידענו, ששניהם בהרמה והנפה".

נראה לתרץ את קושיית רש"י, כי ה'שוק' הוא מן הרגלים שהם בחי' **נצח ודוד**, והרי מדות נצח ודוד ממונים אל הצדדים **מעלה ומטה** בדבאר' בארז"ק (כמ"ל בתורה א'), ולכן אצל השוק נאמר "תרומה" ונשואו ענין התרומה **למעלה** והתורה **למטה** כנגד נצח ודוד. ואילו ה'הז'ח' הוא בחי' **תפארת** כידוע, ומדוד זו כוללת בה את כל **המדות**, והואו בחי' כלליות של **ארבע חזות העולם**, ולכן כתוב עליה לשון **"תנופה"** שהוא חזותה בחי' ה'הז'ח' א"ד ה'תרומה'. וזה שהיו עושים **התנופה** והתנופה בין בחי' וכן בשוק, הוא מחמת ענין התבטלות שיש **תמידי** נצח הדקושה, שצריך כללול אל כל בחינותיה בחד.

ה.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. דברו אל בני ישראל לאמר, ואת הדדה אשר תאכלו מכל הבכומה אשר על הארץ (א', 2-א).

בדבור זה, לפי שהשוונו בדמיטרה וקבלו עליהם גזירות המקום באברה, ע"כ. ורואים שיש קשר בין מה שקיבלו אהרן ובניו את הדין באברה, אף שהיה שיטתו הטהרה בבעלי החיים. ויש לכאור זאת פשטותם של פירי דרשי בהמשך: "ואת ההיה", חיים, לפי שישראל אכלו עקבים מנקבות וראיין לריות חיות, לפיכך הדיברים מן המטאמורפוזיס עליהם ע"כ, עכד"ק. הדין שהיה הטהרה נמסר לכלל ישראל מפני שהם בבחי' חיים, והרי כאשר לא התאבלו אהרן ובניו יותר מדי על גידול ואברוא, והוא בזה שהם שייכים ביותר לבחי' חיים, אשר לכן אפילו כאשר אחזה בהם המיתה לא התפעלו ממנה להתאבל יותר מן הראוי להם, ועל ידי זה וכו' שהיה להם שיחות מיוחדת עם משרתה.

וביאור הענין הוא, כי בעל חי טהור המותר באכילה, היינו שיש לנו את הכח להעלות את הניצוץ אשר נמצאים בתוכו ולקשר אותם אל הקדושה. מה שאין כך במינים הטמאים האסורים באכילה, שהוא מופני שהם קשורים ביד החיצונים (לפי"א תניא פ"ח), ואי אפשר לנו להתעסק בהעלאת הניצוץ אשר בהם אל הקדושה. ועל פי זה

מובן מה השיטות של סימני הטירה לבח' הדינים, והוא מה שפי' "דרי" – לפי שיטתו דקדוק במקום ראויין לזהות חיים, והניע על "דרי" ופסוק "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיו" (דברים ה, יז) וכן כן שדרכו בבקב"ה אין חלקים נקרא חיים. לכל העושה' נמצאים בעלי' הדברים הטהורים שיכולים להעלותם ולקשרם בחיים שאינם טהורים שם אפשר לקשרם בבקב"ה, אין להם שיטות לבח' הדינים, ולכן נאסרו כל ישראל אצלם.

וענין זה של העלאת הניצוץ"ק הגנויים בתוך כבלי החיים יס"ב
שומע יותר, כי אין זה סתם בחי' של דביקות כו' הממשך חיים,
אלא הרי זה ענין של העלאת ניהו"ק שנתרחק מן השרשר עד שגששו
חיות בהמות גשמיית בעולם הזה, ומשקרים אותם בדבוקת באלקים
החיים, ולכן יש לבעלי החיות המהווים סינון טהור, להם סינונים של
חיות הנמצאת אפילו בהקטנות הדחוקים, ענין טהור ובהם לקשר את
האבריות עד כעליה גם כאשר היא מתרחקת ממנו. והוא הזה הברוד
שצריך איש ישראל לעשות באכילתו, למצוא את החיות האלקית
המטונה במאכלים הנשמיים, כאשר הוא מזכיר שאין הוא עוסק כעת
בחיות גשמיית ונפרדת משורשה, אלא אדרבה כל ענין האכילה הוא
לעלות ולקשר את הניצוץ"ק אשר בתוך האכילה לא שורשה. והוא
הדבר הזה שיהיה בבילת את חיות גשמיית האלקית על חיות גופו
ונפשו בהמות, ואז תחשבת אכילתו כהעלאת הניצוץ"ק והתקשרותם
בשורשה. והוא שייך דווקא במאכלים כשרים, כי החיות שבהם דבוקה
בשורשה. ולעומת זאת מאכלות אכורות גורמות ממשותם הלב (עי' יומא
לד), כי החיות אשר בהם אי אפשר לה לעלות ולהתקשר בשורש
החיים, ולכן אין אלא חיות גשמיית נפרדת, והוא עיקר טומאתם
ומטמאתם אשר שהם גורמים, כאשר הם מביאים את האדם להדריש רק
את חיות השגשגות, וחות גשמיית מוסקם מזה לגמרי.

והנה כי שחי באופן שהעיקר אצלו היא חיות הנשמה הדרכה בחקירה, ולא עצמאות הגוף וכלכלת הנפש, ויהי הוא דיוק מן המידה הקרוקוב או אלי העצים, ומצד זה הוא האבולוט יותר להתברר עליו, כי המידה שלב ושל נפש על ידי המוח, אבל "ישוה העצף על האצף כשמונה, והדורות תשוב אל האלקים אשר נתנה" (קהלת יב ט), כי הנשמה לא נאמר בה מותה. וכל האבולוט במושרה אינה אלא על צדד הגוף, כי מצד הנשמה אין מותה וצדד כלל. ולכן כאשר התגברו אחרינו וביני על הצדד הגוף, וזוהי ארמיו אלי אדם הדברים באמת בחיות הנשמה, ועל ידי זה הו' שו' שתואמה אחרים פרשת מיטתה.

וכן רואים גם בפרישת סימני המהרה שבמשנתו, תורה, שהפסוק מקדים ואומר 'מינס אתם' ולא 'אתם' כדלעיל. וכן התירוץ שהפסוק מביא עינים למות' (ד, רח), ומבאר הרמב"ם שאין ראוי להתאבל יותר מדי. וכן מביא שהשנאה שהיה קודם אצלו ית' גם אחר המיתה, ע"י ש"ד. ואחר כך מוחילה הפרשה של המאכלות האסורות "לא תאכל כל תועבה" (ז, טו) וכל סימני המהרה. כי הנהם קדוש שאין לו שינוי רגילי. ואולי נאמר את סימני המהרה המורים על התקשרות חיות המאכלים בחייתיים.

וזהו ענין מה שנזכר אצל **מזות תפילין** דוקא "לפני תהיה תורת ה' בפניך" (שמות י"ז, ט), ודרשו חז"ל שהתפילין צריכות להיות **מן המותר בכסף**" (שבת ס"ח) דהיינו מדברים הכשרים ואלהים. והיינו כי התפילין הם **המותר הנשמה**, אשר כל אורו וכלו "כל המצוה" **תפילין מאור ימים** (המאורות דהתורה) ודרשו על זה הפסוק **וְעָלְיוֹ יוֹרֵד הַטֶּהוֹם** (ישעיהו ס"ח, ט"ז), וכן ידוע מהאריה"ק (שה"ש פ"ח, ט) כי **מכוונים בתפילין את השמות** "א"ה"ה" הו"ה" א"ה"ה" ה"ה"ה" העולים בגי' **יו"ה"ו**, והיינו כי **חזות הנשמה** ממלגת בתפילין, והיא בחי' **אריזת היםים** וההיים האמיתיים. ובפי' הששה אותיות וכן ההיים המתגלים אצל התפילין, כל אור הכתוב והכלי (אשר לשימון קדוהו) הם עיניים לבת, ודרשו חז"ל (לויק' ק"ח, ט"ז) להשתות את "בין עיניים" שנאמר בהן העין, אל "בין עיניים" שנאמר אצל התפילין (דברים א' יד), כי המאכל על מות יורד מתי, דרי הוא פנים בענין חיים המתגלה ע"י התפילין, ובפי' שהתפילין צריכים לגלות את ענין החיים, לכן הם צריכים להיות **מן המותר בכסף**, המאכלים הנשמה והחיים האמיתיים.

ובזה תינצל מן הכעס:

על הכעס לא
עובדים לאט
לאט כמו על
שאר המידות

א. והסר כעס מלבך: העבודה של אדם 'נקי' - לזכך את עצמו מן הכעס

כמה סוגים של 'כעסנים' | הכעסן מסיר מעליו עול מלכות שמים | יהודי ירא שמים יודע: כעס אין לו שום היתר | על הרגע הראשון שמתעורר בו איזה רגש של כעס לא דנים אותו כל כך | צריך להיות ער ולקלוט את הרגע שהוא בא לכלל כעס - ותיכף להשקיש אותו

ב. אל תבהל ברוחך לכעוס: אל תצא מגדרך מחמת דעות הזולת

אחד מהחסידות בעבודה על מדת הכעס: להתרגל שאינו מוכרח להתפעל מכל מה שהבריות חושבים עליו | מדת כעסו תלויה במדת התפעלותו | איש חכם שומע את הדעות של פלוני עליו ומפסיר לעומתו 'שיהיה לו לבראות' | אם יש לך עולם פנימי משלך למה אתה כל כך 'מתרגש' ממה שאומר פלוני | עובד ה' קונה לו קנין בנפשו שאינו מתפעל משאר ההמון | אין לך אדם שממעיט בערכו כמה זה שמתפעל מדעת הבריות

ג. מרוב שיחי וכעסי דברתי: כעס הוא כמו התפרצות הר געש

איך לך מי שפוגע בעצמו כמו האדם בשעת כעסו | בכל אדם טבוע אש של כעס | צריכים לעבוד על 'כח המעצור' | העולם מתקיים על הבולם פיו בשעת מריבה - מה המדה כנגד מדה כאן | ככל שאדם יכול לשלוט בכעסו הוא יותר בגדר 'אדם' | את החסרונות שאתה יודע על החברים ידידיך וקרוביך תקבור בליבך עד המאה ועשרים שלך

א.

והסר כעס מלבך: העבודה של אדם 'נקי' - לזכך את עצמו מן הכעס

חובת האדם הנקי לזכך את כעסו

הנה המסילת ישרים כאן בפרקין (יא) מדבר אודות מדת הכעס, אשר היא מן המידות הרעות שעל הנקי לזכך את עצמו ממנה לגמרי. ושם הולך המסילת ישרים ומונה כמה מיני מדרגות: שלושה סוגי 'כעסנים' שטרם הגיעו למדרגה של 'זהירות'. אדם שהגם שהוא כבר בגדר 'זהיר', אבל לכלל 'נקי' טרם הגיע. ושוב אחר כך היא המדרגה של 'נקי' - הוא האדם שכבר נקי ומוזכך לגמרי ממדת הכעס.

הכעסן מצידו מוכן עכשיו להתרחב את כל העולם

הסוג הראשון: אדם שמתמלא בכעס בכל עת מצוא שעושים איזה דבר שלא כרצונו. הוא קוצף וזועף על כל דבר קטן שנעשה תחת השמש בשונה מחפצו ובקשתו - ולא סתם איזה כעס עובר וחולף, אלא הוא ממש יוצא מכליו הכעס בוער בקרבו עד שהוא ממש לא יכול לשלוט בעצמו! כשהלה שרוי בכעסו רואים בחוש שהשכל שלו לא עובד כלל... אדם כזה מוכנה על ידי המסילת ישרים בכינוי 'חיה רעה', כי אם היה בידו להתרחיב כעת את כל העולם - הוא לא היה מונע את עצמו מכך... אין לו שום מעצור ושום גבול! לאן שכעסו גורר ומושיך אותו הוא הולך ונגרר - גם אם יצטרך מחמת זה לעבור על החמורות שבתורה. והכי נמי כבר אמרו עליו חז"ל (זה"ק ח"א כז: ועי' שבת קה:). 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה' - הוא כמו כופר ואפיקורוס רחמנא לצייל, כי בשעה שהכעס בוער בו, אינו נושא עליו שמץ של עול מלכות שמים.

בשעת כעסו יעשה דברים שיתחרט עליהם כל ימי חייו

הסוג השני: אדם שאין קוצף וזועם כלאחר יד, ובכל עת שאין ממלאים את חפצו ורצונו הנה בדרך כלל - ובפרט כאשר מדובר בדברים שאינם חשובים בעיניו כל כך, הוא לא עושה עסק גדול מידי. אמנם אם יאירע לפניו מציאות כזאת, שישנו דבר שגנוג לו בנפשו שהדבר ייעשה באופן מסוים דוקא, ולמעשה לא ימלא את רצונו, אזי הוא כבר

מופרץ לגמרי!". ולכן הוא תיכף יעשה כל אשר לא ידו עד שירגיע את רוחו וישקט את סערות הנפש שהוא מצוי בה. הוא יוסיף לחפש עצות ותחבולות עד אשר יעלה בידו לשכך את כעסו ולהסירו מליבו עד תומו.

תיכף כשמרגיש שהכעס מתעורר בו - הוא מיד משקטו

הסוג הרביעי: אדם עדין ואציל נפש שכמעט ולא מצוי אצלו כעס כלל. הוא תמיד ימחל על רצונו ועל כבודו, ויעלים עין כאשר יעשו דבר נגד דעתו. וגם כאשר יאירע איזה מקרה של כעס אחד לאלף, אזי כמעט ואינו מורגש! הוא לרע לא מעלה על דעתו להשיב לאדם שפגע בו את גמולו בראשו ולהטיח בו מנה אחת אפיים. הוא נופל לרגעים אחדים לחלישות הדעת ויש לו קצת עגמת נפש, ואיזו הרגשה קלה של כעס מתגנבת בליבו - אבל כל זה אינו אלא לרגעים בודדים ממש! כי אחרי שחולפים כמה רגעים הנה תיכף מתעורר שכלו, הוא אוסף את כל כוחותיו כדי להרגיע את עצמו ולהשקט את כעסו - עד שלא נשאר תקוע בליבו שום רושם של כעס! אדם כזה כבר נקרא זהיר, כי מצידו הוא באמת יהודי ירא שמים שעושה הכל כפי מה שציווהו הריבונו של עולם. ומה שהכעס התעורר בו לרגע אחד, הנה על זה לא באים עליו בטענה ובטרוניה, כי זהו טבעו של אדם: הכעס הרגעי הזה הוא חלק עמוק מאד בנפש האדם שמתעורר בו לעת מצוא במצבים שונים. ולכן עיקר העבודה של הזהיר, הוא, שתיכף כאשר הכעס הזה מתעורר בקרבו, מיד יקלוט את מצבו ותוך כדי דיבור יתפוס את עצמו ויתגבר נגד הכעס הטבעי הזה ויסייר אותו מליבו לגמרי. ואכן על אדם כזה אמרו חז"ל (חולין פט:). "תולה ארץ על בלימה, אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה". אם פגעו באדם הזה, ורגשות הלב שלו התחילו להתעורר בקרבו והכעס כמו 'מאיים' לפרוץ מתוכו, והוא תיכף מתעשת וכולם את עצמו, וסוגר את פיו בשעת מריבה ולא עונה למחרפיו דבר, הגם שכעסו כבר התחיל לבעור בו - הרי שכל העולם מתקיים בזכותו.

יתפרץ בכעס נורא ואיום. הוא באחת יהיה מסוגל לעשות דברים שמעולם לא היה עולה על דעתו לעשות! וכאשר ישוב וזמנו במקצת והוא יירגע! קצת, הוא יצטער על מה שעשה, הוא ממש 'אכל את הלב' - אבל כבר יהיה קצת מאוחר מידי... כבר יהיה מאד קשה לתקן... אדם כזה - הגם שכאמור אינו כועס על ימין ועל שמאל בכל רגע, אבל למדרגת הזהיר טרם הגיע. הוא עדיין אינו שולט בעצמו מלהיגרר אחרי מדה רעה זו.

נוטר לו כעס בעומק ליבו

הסוג השלישי: הוא האדם שדרך כלל נח לבריות. הוא אינו בעל חמה ולא ממנה לכעוס, וגם כאשר מתרחש איזה מקרה שלא מן המניין, שאיזו הוא בא לכלל כעס - גם אז מדובר בכעס חלש. הוא אינו מתלהט ומתפרץ, הוא לא מאבד את שכלו ואת השליטה על עצמו; הוא לא יפלוט מפי איזה ביטוי או 'מימרא' שאינו גורר על לשונו בימים כתיקונם. אמנם חרף כל זה הנה הכעס מוסיף לבעור ולפעפע בעומק נפשו. התרעומת הטענות ומענות, החשבונות והמתח - שיש לו עם 'ההוא' יכולים להימשך שנים ארוכות! הוא אמנם לעולם לא יגלה זאת החוצה - אף אחד לא יעלה על דעתו שבתוך תוכו הינו בוער כיורה ורותח, אבל בפנים - בסתר ליבו - הוא נוטר לו כעס, עברה וזעם. ישנו שם בעומק ליבו קצף וחמה שמוסיפים לרתוח ולבעבע ללא הפסק. אדם כזה הוא בוודאי יותר בר דעת מהקודמים בשימרה זו, קצפו וזעמו אינם עושים שְׁמוֹת וחורבן בפועל, אבל לומר עליו שהינו בגדר 'זהיר', גם זה אי אפשר לומר! כל זמן שהכעס מותיר בו איזה רושם והשפעה - אינו ראוי לתואר 'נקי' במידות והוא עדיין בגדר אדם שפגום במידות רעות! כי אדם שכל הליכותיו ומידותיו ראוים ומתוקנים - 'אין אויסגעהאלטנער מענטש' - יודע: אסור להיות בכעס בשום אופן! וברגע שהוא תופס את עצמו הוא אומר לעצמו: "אין הכי נמי שיש לי איזו טרוניה ותרעומת על פלוני - ולפעמים גם יש צדק רב בדבריו - הלה עשה לי עוולה; הוא פגע בי והזיק לי, אבל להיות בכעס זה ממש לא שייך! כעס אין לו שום מקום אצל יהודי! כעס הוא דבר

נקודות:

בשעה שאדם כבר נתפס ונופל למצב של כעס, רגשי הזעם כבר עולים בקרבו ומציפים אותו, כבר קשה לו לעיתים עד מאוד להירגע ולהשקט את ההרגשים הללו. לכן עיקר הדבר ששומה על האדם לעשות כאשר בא לעבוד על מדת הכעס כאשר בעודו רגוע ומיושב בדעתו, כשהכל עומד על מכונו ותיקונו, יחפש אחר כל עצה ותחבולה שיש בידו כדי שלא יבוא לכלל כעס לעולם

כעס פֿחֿיק
קֿטֿילֿים 'נִנְחָ'
- כעס נובע
מכסילות
וטיפשות.

ולכאורה מה
עניינה של
טיפשות לכעס?
אלא שמה
שמבדיל בין חכם
לטיפש הוא מדת
ההתפעלות. ככל
שהאדם הולך
בדרך של סכלות
וטיפשות, כך הוא
מוסיף להתפעל
מכל בריה
שבעולם. הטיפש
הלו עסוק מאוד
בזולתו; מה
'ההוא' חושב
עליו וכמה 'ההוא'
מערך אותו, ולכן
הוא כל כולו אחוז
התפעלות – 'ער'
ווערט אינגאנצען
איבערגענומען

שככל שאדם
הוא יותר 'מוח'
קטן' כך הוא יותר
מקפיד על נכסיו
ועל רכוש – ואוי
לו למי שמהין
לפגוע בהם.
שלא לדבר מה
שרואים אצל
הגויים, שם, אם
אחד יפגע באחד
מנכסיו, ברכב
שלו, או בביתו
וכדומה – הוא
כבר מיד מוכן
להרוג אותו!
ממה זה נובע?
מקטנות! לגוי
אין משהו אחר
בעולם מלבד
הרכב והבית
שלו!

ה'נקי' - זיך את כעסו לגמרי

הסוג החמישי: הוא זה האדם שלעולם אינו בא
לכלל כעס - אפילו לא לרגע! הוא מדבק עצמו
בדרכיו של הל הזקן, אשר ככל שרק ניסו ועמלו
בכל מיני תחבולות משונות להביאו לידי כעס -
לא עלתה הדבר. אדם כזה אינו יוצא משלוותו

משום דבר שבעולם! וזו מדרגה של 'נקי' שכבר
זיך את עצמו לגמרי מהטבע והחומר - שבאדם
טבוע מדת הכעס! כבר אין בנפשו אפילו קורטוב
ממדה זו! וגם כאשר עליו להשתמש עם מדת הכעס,
בשעה שהתורה דורשת מן האדם לגעור ולכעוס;
כגון שפעמים שומה על הרב כלפי תלמידיו, או

ב.

אל תבהל ברוחך לכעוס: אל תצא מגדרך מחמת דעות הזולת

שום התפעלות ממה שאחרים יאמרו עליו. וממילא
אם פלוגי אמר איזה דבר שיש בו כדי פגיעה, הוא
אומר לעצמו: "פלוגי אמר כך וכך? נו, אז הוא אמר
'האט ער געזאגט' - וכי מה כבר אירע? פלוגי
עשה נגדי כך וכך? נו, שיעשה מה שרוצה - אני
לא תופס מכך שום התפעלות!" ונמצא שהאדם
הזה מחמת שמתנהג בחכמה, אינו נפגע ואינו
נעלב מזולתו וממילא אינו נופל למדת הכעס.

מי שממחר להיפגע היה זה סימן לשפלות נפשו
אדם שנוטה להתפעל מדעת הבריות, הוא
'רגיש' ומושפע יתר על המדה מכל מילה שאומרים
לו, הנה זה סימן מסור בידו שאינו חי ברוממות
הנפש ולא חי בעולם פנימי משלו. כי אדם שחי
בעולם קצת יותר נעלה מרומם, נמצא ממילא
מעל כל הקטנות הזאת של לעשות עסק וענין
ממה שפלוגי אמר וחושב. בוודאי ששום אדם לא
מחפש שיקניטו אותו ויתרפו אותו - זה לא אהוב
וחביב על אף אחד. אבל זה שהוא יוקד ורושף
בקרבו וכל כולו שרוי בכעס - זה כבר נובע מזה.
שהוא מפריז ומגזים במדת התפעלותו של הזולת.
אצל אדם זה, דעת הזולת - היא ממש תורה שלימה
שצריך ללמוד אותה ולענין בה, וממילא הוא גם
יוצא מכללי מכל מה שאמר אותו פלוגי. מציאות
כזאת היא סימן לאיזו שפלות הנפש שהאדם שרוי
בה, עד כדי כך שאינו בכוחו להתעלות ולהתרומם
מעל הזולת! כי אילו רק היה קצת יותר מרומם
'עפעפע מער דערהויכן' - כבר לא היה עושה
עסק כה גדול מזה, היה הדבר מבטל אותו פשוט
לידי גיחוך, הוא היה מבטל את הדברים בהניף
יד - וממשיך הלאה! הוא לעולם לא היה מגיע
למצב של כעס!

מערך אמיתי של רבו אינו תופס שום התפעלות מדברי הזולת

אם אדם תופס את הנקודה הזאת הוא כבר
רואה זאת על כל צעד ושעל: לא אחת יאירע
שחסידי שומע איך איזה איש המוני מדבר על
רבו באופן שאינו ראוי או אפילו ממש מדבר
נגדו. נו, איך חסיד יעשה מזה עסק וייעצו
מכך? זה תלוי בגדולת אותו רבי! אם הרבי הוא
אכן אדם גדול והחסידי יש לו קצת 'מבינות' על
גדולת רבו - החסיד לא יצא מכליו לרגע, הוא
פשוט מבטל את האיש המוני הזה עם 'רחמנות'
גדולה: "מי מדבר כאן ועל מי הוא מדבר? האיש
הנבצר הזה הוא כלל אינו מאן דאמר כלפי הרבי
שלי! מה אכפת לי מה יש לטיפש הזה לומר על
הרבי? זה הלא ממש חתיכת ליצנות, זה פשוט
מביא לידי גיחוך!" אבל אם הרבי אינו באמת
אדם גדול כל כך, והחסידי בעצמו גם הוא אינו
מערך אותו באמת ואינו 'חסיד' מדי גדול... וכאן
בא אחד ומדבר נגד רבו - אזי כבר יהיה 'ששון
ושמחה'. החסיד הזה ממש ייצא מכליו ויִקְלַח בו

האב כלפי בניו, לגעור בהם ולהוכיח אותם על
מנת להנכסם - הנה גם אז ה'נקי' אינו באמת כועס
בליבו, אלא הוא רק מעמיד פנים כאילו הוא כועס
וכל קצפו וזעמו אינו אלא 'לפנים', אבל באמת
בתוכי נפשו אין בו וְלוֹ שמץ של כעס. ולמדרגה
זו אכן על ה'נקי' להגיע.

את כל זעמו וקצפו! הגם שכאמור אינו חסיד
מושבץ כל כך, אבל כאן יש לה כבר דין אחר.
כי כאן בא אותו פלוגי ונגע בחולשה שלו! הלה
ברוב חוצפתו בא לגלות ולחשוף את הדבר שהוא
מנסה להסתיר כל הזמן - ואומר זאת ברכים בלי
שום בושה וכלימה...

אם האדם בא לכלל כעס מחמת שקצת הקניטו
אותו, הרי זה סימן שהוא אדם שמונח בשפלות.
כי רק אדם ריק ומנוער מתוכן ומפנימיות נפגע
כל כך ונעלב - 'אזוי באריט' - מפגיעת הזולת
עד שבא לידי כעס. אבל אם הוא אדם מלא תוכן
ופנימיות והוא שרוי בעולם יותר מרומם ונעלה - או
אפילו אם הוא רק משתדל להרים את ההשגות שלו
ולחיות קצת בעולם אחר - הרי בד בבד הוא קונה
בנפשו איזה כח מיוחד שלא להתפעל מכל דבר.
וזהו אכן חלק מהדרך איך להיות אדם נעלה;
היצר הרע כסדר ימציא לו בדרכו כל מיני ענינים
שעלולים להוציא אותו משלוות נפשו עד שממש
יבוא לצאת מן הכלים, אבל עליו לדעת, שאינו
צריך להתפעל מכל דבר! הוא אינו צריך להתפעל
מכל מעשי יצרי! הוא עומד למעלה מכל זה - 'ער'
שטייט העכער' - וכל אלו כלל אינם צריכים להזיז
אותו מקומו וממצבו.

אם אתה מתעסק עם משוגע - אתה יותר גרוע ממנו

וביתר הרהבה: אם ייכנס לבית המדרש אדם
שהוא נעבעך אינו שפד בדעתו כל כך, ויצעק שם:
"הרב הזה - הוא ממש גארנישט מיט גארנישט!
רק הרב פלוגי ופלוגי הוא רב אמיתי וגדול הדור!"
נו, בדרך כלל יעמוד שם האנשים ויסתכלו עליו
במבט של 'רחמנות' ולא יִקְלַח את זמנם לדבר
איתו ולשמוע את 'דעתו הנכבדה' של החכם
הלו, הם ינידו לו בראשם ויאמרו: "נעבך, הוא
משוגע על הראש" - ותו לא. אבל אם יקום שם
אחד ויגיש אליו ויתחיל לדבר אל ליבו: "למה
אתה מדבר כך על הרב ההוא? למה אתה אומר
מתבטא עליו בחריפות כזו?" בכל התמימות שלו
הוא רוצה כעת ליישר את דעתו של הלה והוא
מתחיל להתווכח איתו - זה סימן שמשוהו אצלו
לא כשורה - 'עפעפע קומט פאר מיט אים'... ואולי
כבר אפשר לקבוע שהלה עוד יותר 'רחמנות'
מאותו משוגע'נו! כי לאדם הבלתי שפוי הזה
אולי עוד אפשר לדאוג שיקח את ה'כדורים'
שלו, או לקחת אותו לאיזה טיפול טוב... אבל
זה נעמד להרוג אותו - הוא קצת נגדו אין
רפואה למכתו! זה משוגע עם דיפלומה אינו - הוא
הלא נחשב לאדם מן היישוב, אבל מאידך גיסא
הוא מתנהג כמו שוטה גמור. כי אם הוא מתווכח
עם מי שאינו שפוי בדעתו - הרי זה סימן שהוא
מחשיב את החסר דעה הזה! נו, אם אז כן גם לו
חסר קצת שכלו ולשיגעון כזה כבר לא יעילול כל

אבל האני... להיות בעל 'כח' מעצור די והותר כדי שיהיה בכוחו לבלום ולעצור את האש מלהתפרץ ולצאת החוצה! עליו לוודא שאף אחד לא ייכוה בגחלתו! אבל אם האדם מאבד את כח המעצור שלו - הוא יורה מבלי הבט ימין ושמאל! הוא יורה מילים וביטויים שגורמים לחורבנות - שלעולם לא יוכל לחזור ולקומם אותו!

גרמת לאינו שריטה ברכב - שרשט לו את כל העולם הבא שלו... הבית שלו - זו כל תקוותו בעולם, זה כל חייו - ללא כל הצעצועים שלו הוא כלל אינו בגדר אדם! לכן אינו מסוגל לוותר על פחות משווה פרוטה מממונו. ולכן אמרו חז"ל שגוי נהרג על פחות משווה פרוטה, כי פחות משווה פרוטה אצלו - יכול לפעמים להיות כל העולם שלו. לעומת זאת יהודי - העריכו חז"ל - בוודאי מוחל על פחות משווה פרוטה. יהודי הוא הלאו כן עולם הבא, אצלו עיקר החשיבות הוא 'דבקות בבורא', 'הצלחה בתורה' 'השגות' וכדומה, ולכן הוא אינו מקפיד על רכושו כאילו שזה כל עולמו.

ומהאי טעמא - וביתר שאת כהנה וכהנה - העובד ה' אינו כועס לעולם, כי הוא לא מתפעל מכל ענייני העולם הזה! הם אינם נוגעים לו כלל! הדבר היחיד שנוגע לו, שמעיקר הדבר שלו - שזה עבודת ה' - איש לא ימנע אותו! את הדביקות הבורא שלו שום אדם בעולם לא יכול לקחת לו!

עיוות וקלקול בשורש: למה אינך מבין שאינך צריך כל כך 'להתרגש' מאחרים, למה לא ברור אצלך שאינך צריך להתחשב עם כל דעה ומילה שהשני אומר עליך - ובוודאי שלא להתפעל כל כך ולצאת מגדר מחמת זה! מה קרה? מה כל הרעש? אז פלוגי אמר כך וכך? נו, 'אז הוא אמר' - שיהיה לו 'לחיים ולשלום!' שום דבר לא אירע! אל תעשה מזה עסק!.

קטני הדעת עושים עסק גדול מרכושם

והדבר הזה חוזר על עצמו בכל ענין; וכמו שרואים בחוש, שכל שאדם הוא יותר 'מוח קטן' כך הוא יותר מקפיד על נכסיו ועל רכושו ואין לו למי שמחין לפגוע בהם. שלא לדבר מה שרואים אצל הגויים, שם, אם אחד יפגע באחד מנכסיו, ברכב שלו, או בביתו וכדומה - הוא כבר מיד מוכן להרוג אותו! ממה זה נובע? מקטנות! **לגוי אין משהו אחר בעולם מלבד הרכב והבית שלו! הרכב שלו זה ממש העולם הבא שלו, ואם**

כן ה'כדורים'... לכן כמעט היינו אומרים שאין רפואה למכתו.

אם אתה נעלב מזולתך - אתה מעריך את עצמך פחות ממה שהלה מעריך אותך

המוסר השכל מדבר בעד עצמו: אותו פלוגי שהעליב אותך או פגע בך אינו כל כך ממעיט בערכך - כמה שאתה בעצמך ממעיט בערכך! כי הלה עוד יכול מחר או מחרתיים לחזור בו ולשנות את דעתו; **יתכן שמחר הוא כבר יחשיב אותך מחמת איזו סיבה, ויעריך אותך ממש עולם ומלואו! אבל אתה, שאתה כל כך מתפעל ממה שהלה אומר, אתה באמת לא מעריך את עצמך! החיסרון שלך הרבה יותר יסודי - מהחיסרון שלך** כי כל ההערכה והחשיבות שלך, מיוסדת בצורה מעוותת ועקומה לגמרי! אפילו מחר כשכעסך יפוג ויעבור ויחלוף לו - הנה בשורש אתה עדיין תסבול משפלות הנפש! זה לא יעזור אם הלה יבקש ממך מחילה סליחה וכפרה, כי יש כאן

ג.

מרב שיחי וכעסי דברתי: כעס הוא כמו התפרצות הר געש

הכעס מזיק לעצמו

אחת העצות שכבאים לעבוד על מדת הכעס היא, שהאדם יעמוד היטב על גדות מדה זו ויבין כמה הוא עלול להפסיד בחייו מחמתה. וכאשר האדם אכן מבין זאת ומטמיע את ההבנה הזו בעומק נפשו, הנה מכח זה יבוא להחלטה חזקה שאינו רוצה ליפול לשפלות הזאת של כעס - ויהי מה. הוא קובע בנפשו שלעולם לא ייתן לעצמו להיגרר וליפול להתפרצות של כעס. אי אפשר לתאר כלל את הנזק שמדת הכעס גורמת לאדם, ומי כבר מדבר על פי פנימיות - אשר על פי המבואר בזה"ק ובספרים הקדושים, הכעס גורם לפגם נורא לנשמה ומפסידים על ידו אוצרות על גבי אוצרות של השפעה רוחנית (כפי שנדבר א"ה בגליון הבא) - אלא אפילו בגשמיות גורם האדם לעצמו נזקים עצומים והפסדים עד אין שיעור מחמת הכעס; כמו שהמסילת ישרים חוזר כאן על דברי הכתוב (איוב ט:ד), "טוֹף נִפְשִׁי אֶפְרוֹ" - שהאדם שכועס, פוגע בו עצמו! שעל פי נגלה - החוונה היא כפשוטו ממש; שהכעס הלוה עושה מעשי שטות כאלה, שאחר כך - כשנזכר כעס וחמתו - הוא תופס את עצמו ומורט את עשרות ראשו מרוב צער ויגון על מה שעולל לעצמו.

משל מ'הר געש'

אם רוצים לקבל איזה 'ציוור' איך נראים חייו של הכעסן אפשר להמשיך זאת להתפרצות של 'הר געש': הר גדול ועצום; תמים למראה, עומד לו אי שם בעולם. מבחוץ לא ניכר עליו שום דבר. אנשים הולכים ושבים ומסתכלים עליו ורק רואים לפניהם הר גדול ונישא. אבל באמת מתחת לפני האדמה בוערת אש נוראה, האבנים הגדולות שנמצאות בעומק האדמה הולכות ונמסות שם מרוב חום! אלא שבמימי רגילים יש לאדמה את החום כח המעצור שעל ידה היא נוצרת את ההחם בקרבה שלא תפרוץ החוצה. אבל אם חלילה יארע שהאדמה תאבד את כח המעצור שלה, היא לא מספיק חזקה כדי לעצור את האש והחום שלוהט בקרבה - הנה מתפרץ 'הר געש'! האדמה יורה מתוכה אש להבה ועשן נורא, וכל המקום הופך למאכלת אש ולחורבן נורא ואיום. הנוקים

שזה גורם - ממש לא יאומן כי יסופר, עשרות אלפי בתים ואנשים כבר נהרגו מהתפרצות כזו רחמנא ליצלן.

כח המעצור של הכעס

בכל אדם - שעדיין לא במדרגת 'נקי' - טבוע בקרבו אש הכעס, אשר בשעה שאחד מבייש אותו או פוגע בו - מתלקחת בו באחת חמה נוראה. אבל האדם צריך להיות בעל 'כח מעצור' די והותר כדי שיהיה בכוחו לבלום ולעצור את האש מלהתפרץ ולצאת החוצה! עליו לוודא שאף אחד לא ייכוה בגחלתו! **אבל אם האדם מאבד את כח המעצור שלו - הוא יורה החוצה את כל כעסו וחמתו מבלי הבט ימין ושמאל! הוא יורה מילים וביטויים שגורמים לחורבנות - שלעולם לא יוכל לחזור ולקומם אותו! החורבן כבר נעשה, הגשרים כבר נשרפו, כבר אי אפשר לחזור אחריהם.** ברגע שהכעס מציף אותו - הוא ממש כמו הר געש! הוא גורם לחורבן עולם והורס את כל מה שנקרה בדרכו - וזהו זה. אין לו שום חשבון ושום אחריות!

הבולם את פיו משתמש בכח המעצור

המסילת ישרים מביא כאן את דברי חז"ל: "תולה ארץ על בלימה, אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבוים פיו בשעת מריבה", ולפי מה שאנו מדברים עכשיו מובן מאד הקשר של המדה כנגד מדה שאנו מוצאים כאן: כי האדם שיש בייחולו לבלום את פיו בשעת המריבה, והיינו שיש בכוחו לעצור את האש הגדולה שבווערת בקרבו - אדם כזה מעורר עליה את המדה הזאת, שהש"ת יעצור את האש שבווערת מתחת האדמה שלא תפרוץ חלילה ותעשה חורבן עולם. אבל אם אדם לא משתמש בכח המעצור שלו, ובכל עת הוא עומד הכן להתפרץ על הזולת בחמת זעם; וכדברי הפסוק (משלי כה, כח): "עיר פְּרוּצָה אֵין חֹמָה אִישׁ אִשֶּׁר אֵין מִצָּדָר לְרוּחוֹ", אדם כזה גורם לחורבן העולם - רחמנא ליצלן.

מדת הכעס מעידה על האדם

אדם שיוצא מגדרו מחמת כעסו, הוא מאבד את עשתונותיו בשעה שהוא נופל לכעס, ואין לו

שום אחריות על מה שהוא עושה ואומר בשעה זו - אינו כלל בגדר אדם; כמו שאמרו חז"ל (עירובין סה:): "בשלשה דברים האדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו", כלומר, ישנם ג' דברים שעלולים לגרום לאדם להיות 'בהול', עד שידעו תתבלבל ותשטשש באופן שיצא משיקול דעתו לגמרי. בכוסו - אדם ששתה יותר מהרגילות שלו שאז הוא פשוט יוצא מן השורה דעתו ואינו מתנהג כאחד האדם. בכיסו - כאשר זה נוגע לכספו ורכושו, גם עלול האדם לצאת מגדרו; כדברי חז"ל (פסחים יא:): "אדם בהול על ממונו", אדם יכול לעשות מעשים שלא ייעשו, אף אחד לא היה מעלה על דעתו שהוא יעשה כזאת בימים כתיקונם. והכל מחמת שזה נוגע לממונו. ובכעסו - אדם שנתפס לכעס הוא מאבד את דעתו - פשוטו כמשמעו! **ואם אדם יודע איך לשלוט על עצמו במצב כזה, אזי זה סימן שהוא 'אדם' - 'מען האנדעלט דא מיט א מענטש' - והוא בעל אחריות! אם מגעו בו והעליבו אותו, והוא מרגיש שהכעס עולה בקרבו ותיכף יתפרץ בחמת זעם, ועדיין יש בכוחו להתאמק ולשלוט בכעס - הוא לא יגיד יא יעשה את מה שהוא באמת לא רוצה לומר ולעשות - אזי ניכר בו שהוא 'אדם'!** ניכרת בו הנקודה האנושית שבקרבנו! הוא כבר בגדר אדם שאפשר 'לנווט עליו'.

בשום אופן על תדבר על החולשה של רעך

כאשר מתבוננים בזה רואים איזה חורבן אדם עלול לגרום לעצמו ברגע אחד של כעס - שכמעט אי אפשר לתקן זאת: דרכו של עולם שכל אדם מוקף בבני משפחה, בני קהילה, חברים וכדומה; בני אדם מוכרחים להגיע האחד לזולתו, וזה חלק אנושי ונחוץ מאד. אבל אף אחד הרי אינו מושלם, לכל אדם יש חסרונות שונים, ועל כן שומה על האדם להרגיל את עצמו שלא לראות את החיסרון של הזולת. אמנם בנוגע לענייניו, הרי שבחודאי אסור לו לדבר עם הזולת עם חסרונותיו וחולשותיו. ובפרט כלפי סובביו הקרובים יותר - אשר איתם עליו להיות בידידות קרובה, צריך להיות לו את הקצת שכל הזה, שלא לגעת בחולשה שלהם בשום אופן.

הלה מחזק את עצמו שאף אחד לא מבחין בחסרונ שלו

אדם קרוב אצל עצמו ולכן הוא תמיד חושב: "החברים שלי כלל אינם יודעים את החסרונות שלי - הם יודעים רק את המעלות שלי" וגם אם יש בו איזה חיסרון בולט שהוא יודע בבירור, שחברו יודע מכן ומבחין בה כל הזמן, הוא חושב לעצמו: "נו, הרי גם לו יש את החסרונות שלו! בוודאי הוא מבין אותי, גם הוא יודע שאני רב 'אדם' - א' מעטש איז דאך נאר א מעטש ואלא מלאך! הוא הרי חבר נאמן שלי וכנראה שהוא מתעלם מזה; כמו שהפסוק אומר (משל י, יב) 'על קל פִּשְׁעִים תִּכְסֶּה אֶפְהָה', הוא הרי מעולם לא דיבר איתי על זה והינו מעמיד פנים כאילו שמבחינתו זה כלל לא קיים! נו, נראה אפוא שזה כלל לא נושא אצולו חרף כל החסרונות שלי אנתנו עדיין חברים טובים מאד!".

בשעת כעסו הוא מזכיר לחברו את כל חולשותיו

כך - מתוך מחשבה זו - הוא חי לו את חייו בטוב ובנעימים, בהשקט ובבטח - והכל כשר ישר. עד שביום מן הימים עובר בין החברים הללו איזה 'תתול שחור' ומחלוקת עזה פורצת ביניהם, או אז מתפרץ הכעס על חברו ואינו מתאפק כלל! כאן מצא בעל חוב לגבות את חובו והוא מטיח בו את כל האמת שהוא נוצר בקרבו ללא שום כפפות... הוא אומר לו: "כל השנים ידעתי עד כמה הינך לקוי בחסרונך זה וזה, תמיד הכרתי את האמת שאתה מנסה להסתיר! לא מהיום אני סבור שאתה אדם שפל כזה, תמיד חשבתי עליך כך! מאז ומתמיד ראיתי שאתה מלא במידות רעות מכה רגל ועד ראש!" וליעיתים אף יוסיף שמן למדורה ויזכיר לו איזו עוולה עשעה כלפיו לפני 'אלפיים שנה', והלה חשב לתמוה שזה עבר מבלי שחברו שם לב לכך, ועכשיו הוא אומר לו: "וכי אתה חושב ששתי לא שמת לב בזמן זה וזה איך שעשקת אותי? אמנם נצרתני את לשוני ושוקתי, אבל כל זאת העת ידעתי מה שאתה עושה נגדי עד לאחת!".

הוא לעולם לא יוכל לתקן זאת

בו ברגע שהלה חשף את החולשות הנסתרות של חברו, וגם הוסיף לחיור לו נשכחות, את העולות שעשה נגדו - בעוד שהלה קיווה שהדברים הללו לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם - הוא שבר את כל היסוד של הידידות שלהם! ברגע שהדברים יצאו מפיו: זה כבר מעות לא יוכל לתקן - וכי מה יעשה כעת כדי לתקן זאת? וגם אם יתבייט ויחזיר להיות ידידים טובים - זה זה כבר לעולם לא יחזור להיות כבתחילה! כי עכשיו הוא כבר יודע שחברו יודע היטב את החולשות שלו וזה כן נושא שלם אצולו! הוא תמיד יחשוב ויגיש בלבי שחברו מסתובב עת מחשבות וטענות נגדו, אלא שהוא טורח להסתיר זאת למען השלום. הרי לן שבשעת כעסו הוא גרם כאן לכזה חורבן - שבמשך כל ימי חייו הוא לא יידע איך לתקן זאת! הוא הפסיד כאן באחת חבר ואוהב נאמן של כך רצה בקשרי הידידות איתו! אם היה לו שכל, הוא היה קובע בנפשו: "החסרונות שאני יודע על ידידי הזה צריכים להישאר סוד גמור, והם יישארו קבורים ונצורים בלבי עד המאה ועשרים ש... אני אקח עימי את הסוד הזה אלי קבר, וזה לעולם לא יצא מפיו!" אלא שכעסו גרם לו, ושכלו 'הלך לישון' ואיבד את כל הדעת והשליטה על עצמו וגרם בה בכיה לדורות.

החלטה: אסור לכעוס בשום אופן

כשמבינים את הנזק הגדול שגרם כתוצאה מן הכעס, צריך אדם לקבוע בלבו ולקבל על עצמו החלטה חזקה: "לא אעבוד על כעס לאט לאט, כדרכי בכל שאר המידות - שאני יודע לכתחילה, שלפעמים אכשל ולפעמים אתגר - לא! אסור לי אף פעם לבוא לכלל כעס! לכעס אסור להיכנס לפניו ממוחצית! אין כזו 'אופציה' בכלל! אין דבר כזה כעס! אני יכול להעמיד פנים כאילו שאני כועס; כפי שהמסילת ישרים קורא לזה 'כעס הפנים', אבל לכעוס באמת - הס מלהזכיר, זה לעולם לא! אני לא יכול להרשות לעצמי לאבד שליטה ולגרוע נזקים שלעולם לא יהיה בידי לתקן!".

החולה שהיתה חבושה תמיד, אשר לכן היה צריך בכל פעם לפתוח מחדש את חבישותיו מתוך יסורים גדולים. וסיפר הרה"ק מביישט איך היה חותנו הק' נהוג לקבל על עצמו ארבע מיתות ב"ד בכל פעם שהלך לטבול. וכאשר סיפר זאת, ענה והיה באופן איך איך הרה"ק מצאנו אומר (נהיה מטעים את האות ד' במבטא כבד, כמו שהיה דרך דיבורו תמיד): 'רבותי של עולם! איך בין גרייט זיך צו לאזן הארגענען, ברענען, שחט'ן, פאר דיינעט וועגן! וואס הייסט ברענען? ממש! טאקע טאקע! ברענען פאר דיינן כבוד וועגן! וואס הייסט שחט'ן? ממש! טאקע טאקע! שחט'ן! טאקע אדורך שניידן צוויי סימנים! שחט'ן פאר דיינן כבוד וועגן! (רבושי' א) מוז לנסות את עצמי להחיר, ולהישרק, ולהישט, למען שמך! מה זאת להישרק? ממש! טאקע טאקע! באש למען כבוד שמך! מה זאת להישט? ממש! טאקע טאקע! בשני הסימנים! להישט למען כבוד שמך! (רבושי' א) ובשעת מעשה היה מרים את זקנו הק' ומחזה בידיו תנועה של שחיטה על צווארו. ואת כל זאת תיאר הרה"ק מביישט בדיבורו ובתנועותיו, כאשר עשה ממש כמו הרה"ק מצאנו.

נהיו כמה מן ה'יושבים' שם בבעלזא, שלא היו יכולים לטבול איך שהוא מדבר כ"כ 'מיט א ברייטקייט' לפני הרה"ק מבעלזא. ולכן פנה אחד מן היושבים אל הרה"ק מביישט ושאל אותו בכונה להקניטו: 'און וואס האט איר דעמאלט געטוהן?' (ומה אתם עשיתם באותה שעה?) ענה לו הרה"ק מביישט על אתר בחריפות [כדרך צדיקי בית ראשון]: 'און, האב איך דאך נישט געזעהן קיין איין פרוטה פון דער שווער... האב איך פארשטאנען דא יעצט באמערקט ער נישט, האב איך אים אדורך געקוקט די טאשן...' (הרי בדרך כלל לא ראיתי אף פרוטה אחת מחותני... הבחתי כי בעת הזאת הוא אינו מבחין בעיני, ויחזיר ברוך בסיני...). כי על שאלה כזאת, נותנים תירוץ כזה...].

הרה"ק מצאנו הסתלק לחיי העוה"ב ביום כ"ה ניסן, אחר שכבר היה חולה במשך כל התקופה לפני זה. באמצע ימי הפסח עברה שמועה בערי גאליציע כי כבר הוטב מצבו של הרה"ק מצאנו, והוא מרגיש טוב יותר. אכן בליל שביעי של פסח אחר עריכת השולחן של הרה"ק מראוואדוב, בשעה שרקדו וזימרו את השירה כנהוג, עצר הרה"ק מראוואדוב באמצע הריקוד, ופנה אל החסידים ואמר להם: 'רייטט איין פאר'ן צאנזער רב, צאנזער רב דארף האבן גרויס רחמים' (קרונו שער שמים כתלה על הרה"ק מצאנו, הרה"ק מצאנו צריך רחמים רבים). ואח"כ הוסיף ואמר: 'חבר אני לכל אשר יראדן, אז ס'איז דא א ירא שמים וואס איז אין א עת צרה, פיל איך עס דא אין הארץ, צאנזער רב דארף גרויס רחמים, רייטט איין פאר'ן צאנזער רב' (חבר אני לכל אשר יראדן, אם יש ירא שמים המתבטא בעת צרה, מרגיש אני זאת כאן בלבי, הרה"ק מצאנו צריך רחמים רבים, קרונו שער שמים עבור הרה"ק מצאנו). אחר יו"ט נודע שבאותה שעה הורע מצבו של הרה"ק מצאנו מאד, ותקופה קצרה אח"כ בכ"ה ניסן הסתלק לחיי עוה"ב.

אחר פטירת הרה"ק מצאנו אמר הרה"ק מראוואדוב לבניו הק': 'עסט וועט'ס ארץ שטיין מארגן אינדערפרי, עסט וועט'ס זעהן א וועלט, עסט וועט'ס זעהן די זון שיינט ארץ די וועלט. זאלט'ס עסט וויסן, ס'איז נישט קיין וועלט! און ס'איז נישט קיין זון! ס'איז אלעס נאך געמאכט! אז ס'איז נישט דא קיין צאנזער רב, איז אויס וועלט! (אחם השכימו מהם בכיור, ותרואו את העולם, ותרואו והנה השמש מאירה את העולם. דעו לכם, אין זה עולם! ואין זה משמ: הכל הוא רק חזקיהו! אם הרה"ק מצאנו איננו, הרי העולם בטל!).

בימי הרה"ק מצאנו ז"ע התחילו להתחדש הרבה חכמות חיצוניות, כמו ה'טעלעגראם' שהתחילו להשתמש בו בדורו, ועוד כמה וכמה המצאות חדשות ששינו את פני הארץ. פעם אחת כאשר הגיע הרה"ק מראוואדוב ז"ע לצאנז, פנה ושאל את הרה"ק מצאנו מה הפשט בזה, איך צריכים לפרש את הדבר שהעולם מגיע לחכמות נפלאות כאלו. ענה לו הרה"ק מצאנו אשר כל החכמות החיצוניות הם כמו 'קליפה' על ה'פרי' שהוא החכמה הפנימית - חכמת התורה, ובפרט חכמת פנימיות התורה שהיא הפנימיות העמוקה. וכאשר יבא משיח במהרה בימינו, עתידה חכמת התורה ופנימיותה להתגלות בגלוי עצום. והקליפה קדמה לפרי, וכמו שרואים בנוהג שבועלם כי כדי לאכול פרי צריכים קודם כל לעבור דרך קליפתו החיצונית ולקלפה. ולכן מתגלים בדורינו הרבה חידושים בחכמות החיצוניות, כדי להכין את העולם לגילוי החכמה הפנימית בביאת משיח צדקינו.

פעם הגיע איזה רופא יהודי מווייץ לפני הרה"ק מצאנו וסיפר לו על צרתו שלא זכה להיפקד בזש"ק כבר כמה שנים, וביקש שהרבי יכיר אותו. הבטיח לו הרה"ק מצאנו כי בקרוב יושיע בכך, ואכן כך היה, וכעבור תקופת זמן שלח הרופא טעלעגראם לצאנז להודיע לרבי על לידת בנו, והורה לו על ברכתו. והנה מצאנו היה אחד מן החסידים שלא זכה הרבה שנים להיפקד בזש"ק, והיה מזכיר את עצמו כסדר במשך השנים אצל הרה"ק מצאנו, והרבה להפציר שיבטיח לו הרבי ישועה. אבל הרה"ק מצאנו מעולם לא הבטיח לו ישועה, ואכן עד לאותה מעשה עדיין לא נישע. ויהי בראות זה החסיד שה'דאקטאר' מווייץ נושע ע"י הבטחת הרה"ק מצאנו, נכנס אל רבו וטענה בפיו, ואמר לו בפליאה: 'וכי אני גרוע יותר מזה הרופא האפיקורס הפושע ישראל מווייץ?! וכי הוא ראוי להיושע, מפני שהוא פושע ישראל, ואני לא ראוי לישועה?!' ענה לו הרה"ק מצאנו: 'הער מ'ך אויס! אז מי שטובב מ'ך, וישיעו, שטעלט מען זיך איין, זיך, מיט די קינדער, מיט די משפחה, מיט אלע חסידים, (הסכת ושמע לי! כאשר מבטחים ישועה ליהודי, מעמידים אנו בהם בסכנה את עצמנו, את אצאנעו, ואת כל המשפחה, וכל החסידים, וזאת התכלית הרה"ק מצאנו והתחיל להכות ברגלו על רגליו, וצחק בהתלהבות: 'אבער אז מ'זאל וויסן און ווייץ אז ס'איז דא א באשעפער ארץ די וועלט, האב איך אין די ערד, מ'ך, מיט די קינדער, מיט די משפחה, מיט אלע חסידים! (אבל כבדו שידעו בווייץ שיש בורא בעולם, יש לי בארמה - היינו לא איפסל לי כלל - מעצמם, עצאנע, עם כל משפחתם, ועם כל החסידים!). ולכן רב עבור אונד ורופא הכניס את עצמו בסכנה זו, כדי להבטיח לי ישועה.

שנה אחת בעת אמירת פסוקי דומרה בשחרית של יום הכיפורים, כאשר הגיע הרה"ק מצאנו אל הפסוק "כי לה' המלוכה ומושל בגוים", התלהב עד מאד ונכנס לדבקות עצומה, והתחיל להקוד הלך ושוב על פני בית המדרש, והיה כ"ק רבינו ז"ע אומר בלשון קדשו כי רקד: 'אזוי ווי א פויגל' (כמו ציפור), וכך המשיך בהתלהבות אש קודש למשך כשלוש שעות, עד שהמשיך בתפלתו.

הרה"ק מביישט ז"ע בן הרה"ק בעל אמרי נועם מדויקוב ז"ע היה חתנו של הרה"ק מצאנו. פעם אחת ביקר הרה"ק מביישט אצל הרה"ק רבי יעקב מבעלזא ז"ע, וביקש ממנו הרה"ק מבעלזא שישפר איזה עובדא על חותנו הרה"ק מצאנו. התחיל הרה"ק מביישט לספר ולתאר איך היה סדר עבודת הרה"ק מצאנו כאשר היה הלך אל המקוה, כאשר ידוע שגלו הרה"ק מצאנו מרבה לטבול במקוה, על אף רגלו

במאמר זה יתבאר מהו שיעור האריכות בעניית אמן, המשובחת בפי חז"ל הקדושים: "כל המאריך באמן מאריך לו ימיו ושנותיו"

[ברכות מ"ז.]

תחנונים נחשב לתפילת קבע, ויעוין בתר"י ובב"ח דלשון תחנונים היינו לא כקורא כתב בינו לבין עצמו, אלא כמדבר עם משהו אחר ומתחנן לו בצורה איטית כדרך העולם אצל מי שמתחנן לפני בור' ויש הרבה פוסקים שלכן המתפלל במהירות לא יצא בכלל כמבואר בביאור הלכה בסיון צ"ח ובא"ר שם.

ג. דבר זה נפסק בשו"ע או"ח סימן ה' סעיף א': "יכוין בברכות פירוש המלות" וכתב המ"ב בס"ק א': 'פירוש המילות - כמו שאמרו חז"ל בברכות מ"ז. 'שלא יזרוק הברכה מפיו' אלא יכוין בעת האמירה, ויברך בנחת - וכשמברך על הפירות או על המצות השגורות בפי כל אדם, יכוין ליבו לשם בוראו אשר הפליא חסדו עימו ונתן לו את הפירות או הלחם ליהנות מהם. וציווהו על המצוות. ולא יעשה כאדם העושה דבר במנהג ומוציא דברים מפיו בלא היגיון הלב' עכ"ל בקיצור.

ד. ומכל מקום מצוות עניית האמן שונה היא משאר תיבות התפילה כולם, שבעניית האמן צריך לא רק שלא לאומרה במהירות, אלא שצריך להאריך בה ולמשוך תיבה זו מעט יותר משאר תיבות, וכמו שאמרו חכמים בברכות מ"ז. בברייתא: "אין עונין אמן קצרה" [כ"ה גירסת הרי"ף הרא"ש והרמב"ם ראו"ה טור ושו"ע וע"ע בכס"מ ב' פירושים על מקור די"ז], עוד אמרו באותה הברייתא לפי אזה הגירסא: "בן עזאי אומר ... העונה אמן קצרה יתקצרו וכו', וכל המאריך באמן מאריך לו ימיו ושנותיו".

מהי 'אמן קצרה' ? ומהי 'אמן ארוכה' ?

שצריכים להאריך בעניית האמן שיעור של אמירת ג' תיבות וז"ל: "ולא יענה אמן קצרה אלא ארוכה קצת כדי שיוכל לומר ק'ל מלך נאמן" וביארו המ"ב ז"ל: לא יענה אמן קצרה - מפני שנראה שדומה עליו כמשא, אלא כדי שיוכל לומר ק'ל מלך נאמן עכ"ל, ונראה שכוונתו להדגיש שבפחות משיעור ג' תיבות כבר נכנס בכלל 'אמן קצרה' [ולא נימא ששיעור אמן ארוכה היא מעלה

א. לאחר שנתבאר בס"ד שעניית האמן היא חלק מהברכה ממש כמבואר בברכות מ"ז. וברש"י שם, ולכן היא צריכה להיאמר בזמן הנכון המיוחד לה בדיוק דהיינו לאחר סיום הברכה כולה, ולא לענות לפני גמר התיבה האחרונה של הברכה או הבקשה לגמרי [חטופה א'], ולא לאחר זמן רב מסיום הברכה, שאז אין חיבור בין העניה לברכה מכיוון שהאמן מאוחר ומופלג ממנה [יתומה א'], וכן שלא לענות לאחר שהש"ץ התחיל את הברכה הבאה שבכך נסתלקה הברכה הקודמת והלכה לה [יתומה ב'], וכן שלא לענות על ברכה שאיננו יודע על מה הוא עונה אמן [יתומה ג'], שעניה כזו אין לה קשר וחיבור לברכה או הבקשה ונראה כזלזול חלילה.

ב. עלינו ללמוד כעת את צורת עניית האמן עצמה, דהנה כל תיבות התפילה והברכות צריכות להיאמר בנחת, ולא במהירות וכמו שאמרו בברייתא [ברכות מ"ז]. "לא יזרוק ברכה מתוך פיו" ופרש"י ז"ל: "לא יזרוק ברכה מפיו - במהירות שדומה עליו [=מפני שמראה לכל שהברכה עליו] כמשא אלא שחוק קבוע הוא לו [לומר איזה מילים של ברכה לפני אכילה או מצווה, אבל לבו בל עימו], דהיינו: שגם אם הכוונה קשה עליו, חמור שבעתיים זה שמראה שאין רצונו וליבו עמו בברכה, ורק מוכרח לומר איזה תיבות להתיר אכילתו או קיום המצווה, לכן גם כשליבו בל עימו עליו לאמר בנחת ובמתינות להראות שעושה מה שבידו, ועומק רצונו להתפלל ולברך בכל לבו להשי"ת וכחומים בברכות כ"ט: שמי שאינו אומר את התפילה בלשון

ושיעור האריכות המחוייבת נתבאר בירושלמי [ב"י מהגה"מ בשם ראב"ה שהביאו את הירושלמי] שהוא כדי שיוכל לומר ג' תיבות [ק'ל מלך נאמן], ולהקל על המעיין יש לציין שזהו בעצם גם השיעור של תכ"ד לפי השיטה העיקרית למעשה שהוא שיעור ג' תיבות.

ה. דין זה הביאו הב"י להלכה בשו"ע [קכ"ד, ח'],

ומאידך היא מצווה קצרה שהיא רק תיבה אחת, אם לא יאריך בה קצת לפחות כשיעור ג' תיבות, יהא נראה שהיא עליו כמשוי ומבקש ליפטר ממנה [וטעם זה נזכר בלבוש], ויתכן עוד טעם בדבר שהרי כל עונה עליו לכוון שמצטרף לדברי המברך או המבקש, וקשה לכוון את הצטרפותו לכל ברכה וברכה בפחות משיעור זה, וכולי האי והלואי שנוזה תמיד לכוון כן בתוך אריכות זו, לכן הצריכו חכמים להאריך באמן לכל הפחות שיעור אמירת ג' תיבות שהוא כשתי שניות, כדי שיהיה זמן לכוון כראוי בעת העניה עצמה.

נמצינו למדים: אמן קצרה המגונה היא כשנאמרת בפחות משיעור אמירת ג' תיבות, ואמן ארוכה המשובחת היא כשנאמרת בשיעור אמירת ג' תיבות ומעלה.

מהי אמן ארוכה יותר מדאי שעליו אמרו שהעונה כן אינו אלא טועה ?

עי"ש, - ורואים גם מדבריו שבאמירת אמן בשיעור של ו' תיבות, אין חשש של 'מאריך יותר מדאי'.

י. ולפימשת"ב כי האריכות בעצם משובחת ומראה על יותרת הכוונה, ורק כשאין משמעות התיבה נשמעת ומובנת אז אמרו שאינו אלא טועה, [לפי שבכה"ג אין על ענייה כזו שם של עניית אמן, אלא שם של קול בעלמא, וכ"מ בח"א כלל ו' בנשמ"א סק"א] לפי"ז יוצא לדינא שכאשר יש ציבור גדול שעונים, ומאריכים בענייתם הרבה, אפילו שזה יותר משיעור אמירת עשר תיבות, לא רק שאין בזה איסור, אלא אדרבה עניה זו משובחת טפי, ומצוי הדבר בברכות השופר, ובברכות גרות חנוכה, והמגילה - בקהילות ושיבות גדולות, שעונים אמן באריכות מרובה ביותר, אמנם ריבוי הציבור מביא לכך שתהיה משמעות התיבה ניכרת ונשמעת היטב - ולכן עניה כזו משובחת טפי, ואין זה בכלל מה שאמר רב חסדא 'כל המאריך באמן יותר מדאי אינו אלא טועה', לפי שדבר זה תלוי לפי נעימות העניה, וריבוי עונים מגדיל ומעצים את הבנת התיבה ומשמעותה.

יב. וכאשר אחז"ל הק' שמידה טובה מרובה פי חמש מאות, יעזור השי"ת שנוזה להאריך כהלכה, ולזכות בברכת חז"ל הקדושים המיוחדת לדבר הזה [בברכות מ"ז]. בברייתא: "כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו" ובירושלמי הוסיף: "כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו בטובה" אכ"ר.

בעלמא וקצרה היא בפחות משיעור תיבה אחת], כי אצן שאיננה ארוכה היא בכלל קצרה, וכ"ה בבאה"ל בפשיטות [קכ"ד, ד"ה 'מיד'] וז"ל: "מותרים להתחיל בתוך כדי דיבור דהוא עכ"פ שתי תיבות אחר המברך, ושיעור האמן הלא הוא כדי לומר ק' מלך נאמן" עכ"ל עי"ש, ואם לא היה חובה ל"ש לכתוב 'ושיעור האמן'.

ו. וכע"ז מצינו ב'אחד' שבקריאת שמע שאמרו בגמרא ברכות י"ג: שצריך להאריך באחד, ובדווקא באות ד' של אחד וכמבואר בסימן ס"א, ו' וגם שם צריך למשוך התיבה של 'אחד' יותר משאר תיבות, ומבואר שיש כזה דבר של חוב להאריך בתיבה אחת יותר מהרגילות.

ז. ועניין והצורך להאריך בה נראה שהוא לפי רוב הכוונה הנדרשת בה, ושזו מצווה חשובה גדולה ועצומה,

ח. כתב בשו"ע שם: "ולא יאריך בה יותר מדאי לפי שאין קריאת התיבה נשמעת כשמאריך יותר מדאי" עכ"ל. והוא מגמרא ברכות שם באותו עמוד, שכל המאריך יותר מדאי אינו אלא טועה, ופירשו התוספות בד"ה 'כל המאריך' הטעם, שלכאורא קשה והא האריכות משובחת היא כמש"א שם בברייתא 'כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו', ולמה שלא יאריך הרבה מאד? ופירשו דמ"מ אם מאריך יותר מדאי אין משמעות התיבה נשמעת ומובנת, וכן הוא בתוספות רא"ש שם.

ט. וילה"ע במה שהזכיר השו"ע טעם מניעת האריכות, מה שאין דרכו להזכיר טעמי הדינים בשו"ע? ונראה לפי שלא נזכר בש"ס השיעור למעלה עד כמה יוכל להאריך, ולא ייחשב מאריך יותר מדאי, לכן למד רבינו הב"י דבר הזה מתוך דברי תוספות הללו, שאין הדבר תלוי בשיעור זמן אלא בשמיעה, שאם נשמע מובן וברור מה הוא אומר למרות אריכותו - אזי מה טוב, והוא משובח ומבורך על כך, אבל אם לא נשמעת ולא מובנת משמעות האמן שאומר - נחשב הוא למאריך יותר מדאי, והשו"ע הביא את הטעם כדי שמזה נדע את שיעור האריכות הרצויה.

וע"ע בהקדמת הזוה"ק שאין בעיה להאריך יותר משיעור אמירת ג' תיבות ממה שכתב בהקדמת הזוה"ק, שיש להאריך בעניית האמן בשיעור אמירת ו' תיבות, [כנגד שפע היורד בעניית האמן לכל ה-ו' קצוות שהם ד' רוחות מעלה ומטה] והצריך להאריך באמירה ולא רק בכוונה

גם החזן וגם הקהל, וכן בבית - כולנו מקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה !